ВІСНИК СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «ВАТРА»

ВІННИЦЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 137

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
XI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих»

21 квітня 2022 року

Вінниця 2022

УДК: 316.42:330.34

Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. Вип.137. С 304.

У Віснику розглядаються глобальні імперативи підприємницького потенціалу компаній на внутрішньому та зовнішньому ринках; проблеми та перспективи соціального забезпечення громадян; сучасні моделі, стратегії, технології менеджменту; стан, виклики та перспективи розвитку публічного управління в Україні. Значна увага приділяється стратегічним напрямкам розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в контексті динамічних євроінтеграційних процесів; фінансовим механізмам забезпечення соціально-економічного розвитку країни; моделюванню та проєктуванню процесів управління в соціально-економічних системах; маркетинговим технологіям в умовах інноваційного розвитку бізнесу. Висвітлюються проблеми якості та безпеки сучасного товарознавства; регіональний та національний виміри тенденцій розвитку індустрії гостинності та харчової промисловості; політико-правові, історичні та соціально-психологічні тенденції державотворення в Україні. Досліджуються проблеми та перспективи фізичної підготовки студентської молоді; передумови професійної самореалізації молоді в умовах ринкової економіки: мовний, соціальний та міжкультурний аспекти.

Розраховано на аспірантів, молодих вчених, здобувачів вищої освіти, що цікавляться проблемами соціально-економічного розвитку суспільства.

Редакційна колегія:
Голова редакційної колегії – **Замкова Наталія,** д-р філос. наук, професор
Відповідальний секретар – **Мартинова Лілія,** д-р екон. наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Власенко Ірина, д-р мед. наук, професор, **Іваницька Наталя,** д-р філол. наук, професор, **Громова Ольга,** д-р екон. наук, доцент, **Стратійчук Вікторія,** доктор філософії з економіки, ст. викладач, **Бондар Анна,** канд. наук фіз. виховання і спорту, доцент, **Гарбар Віктор,** канд. екон. наук, доцент, **Гулівата Інна,** канд. пед. наук, доцент, **Давидюк Людмила,** канд. екон. наук, доцент, **Китайчук Тетяна,** канд. екон. наук, доцент, **Кокарча Юлія,** канд. політ. наук, доцент, **Коцеруба Наталія,** канд. екон. наук, доцент, **Кульганік Оксана,** канд. екон. наук, доцент, **Маршук Ліна,** канд. екон. наук, доцент, **Махначова Наталя,** канд. екон. наук, доцент, **Романовська Юлія,** канд. екон. наук, доцент, **Тернова Алла,** канд. техн. наук, доцент, **Хом'яченко Світлана,** канд. юрид. наук, доцент, **Антонюк Катерина,** асистент, **Вівсюк Ірина,** асистент, **Горшков Максим,** ст. викладач.

Свідоцтво Вінницького обласного управління юстиції про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації № 662-20-р серія ВЦ від 14 грудня 2006 року.

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Тетяна Акуленко, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ…… 17

Дмитро Антоневич, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ…….. 19

Анжеліка Бабюк, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ВПЛИВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ……... 22

Василь Білик, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ…….. 24

Анастасія Богданенко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО АНАЛІЗУ……... 27

Анастасія Босюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ……... 30

Альона Ботик, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ…….. 32

Альона Ботик, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ…… 35

Аліна Возна, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ…….. 37

Ірина Волошина, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ…. 40

Юлія Горобчук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ..... 43

Юлія Горобчук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ……. 46

Назар Гуменюк, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ……. 48

Олена Денисова, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ……. 51

Анна Дмитришена, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ, ЙОГО ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА… 55

Анна Дмитришена, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ……. 57

Юлія Дрозда, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК…….. 60

Олексій Дудник, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО ФІНАНСУВАННЯ……. 63

Олена Дужак, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СПЕЦІАЛЬНІ РЕЄСТРАЦІЙНІ РАХУНКИ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ……. 65

Денис Дусанюк, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БЮДЖЕТУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ……. 68

Олександр Євграфов, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТАРНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ…… 72

Богдан Єроменко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ……. 75

Лілія Жеребець, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ…….. 77

Ганна Журова, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ. 80

Ганна Журова, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ УКРАЇНИ……. 83

Єлизавета Ільчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ…… 86

Дарія Іщенко, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ……. 89

Вікторія Іщук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ….. 91

Катерина Камінська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ……. 93

Аліна Касьян, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ…….. 95

Дарина Кирилюк, 1 курс, група ОО-11д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ КРАЇН ВЕЛИКОЇ СІМКИ……. 98

Андрій Китасюк, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ……... 101

Інга Кітєр, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ……. 104

Марина Клименко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ…… 107

Марина Клименко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ…….. 110

Денис Коваленко, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОЇ БАЗИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ…… 113

Руслана Коваль, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітишин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ……. 115

Сергій Ковальчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ……. 118

Віталіна Колосенко, 3 курс, група ФБСС–32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПОНЯТТЯ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ…… 120

Владислав Конєв, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ФОНДОВІ БІРЖІ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ ЯК ОРГАНІЗАТОРІВ ТОРГІВЛІ…….. 122

Антон Копійчук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ІНСТРУМЕНТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТІВ…….. 124

Віта Кугутюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ……. 127

Ганна Кузніцова, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ФІНАНСОВА БАЗА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ…….. 129

Каріна Кукуруза, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ…….. 132

Єлизавета Кушнірук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЛІЗИНГ ЯК СЕГМЕНТ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ…… 135

Єлизавета Кушнірук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ПОДАЛЬШІ ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ…… 137

Артем Липовський, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ…….. 140

Олег Ліщенко, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РИНОК КАПІТАЛІВ: ПОНЯТТЯ, МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ, ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ…… 142

Катерина Лукашук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУЧАСНИЙ СТАН ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ…… 145

Марина Макаренко, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ….. 148

Вероніка Маковій, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В ПОРІВНЯННІ З РИНКАМИ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН……. 150

Володимир Марощак, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ…… 153

Максим Марчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РОЛЬ ТА МІСЦЕ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ……. 156

Ярослав Матяш, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ…… 159

Тетяна Мельник, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ІНСТИТУЦІЙНІ ІНВЕСТОРИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ…….. 162

Тетяна Мельник, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ВИДАТКІВ В КАЗНАЧЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ…….. 165

Анна Мельничук, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
БЛАГОДІЙНІ ФОНДИ ЯК СУБ'ЄКТ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ……. 167

Діана Мічковська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ТЕХНІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ…….. 169

Діана Мічковська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ДОХОДИ БЮДЖЕТУ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ…….. 172

Андрій Могулько, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ…….. 174

Анастасія Мордух, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.. 177

Дмитро Мулик, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПОРЯДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ….. 180

Вікторія Муравська, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ……. 182

Олена Дужак, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МЕТОДИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ…….. 185

Вадим Павлюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМКИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ…… 188

Аліна Павська, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ…….. 190

Діана Паршивлюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ВИКОРИСТАННЯ БІЗНЕС-СХЕМ ДЛЯ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ У ОФШОРНИХ ЗОНАХ……... 193

Діана Паршивлюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ…….. 195

Анастасія Поліщук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУЧАСНІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ…… 198

Вадим Поліщук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ…… 200

Катерина Поліщук, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ В УКРАЇНІ……... 203

Анна Полозун, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУТНІСТЬ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО СТРУКТУРИ…….. 206

Анна Полозун, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ……... 209

Таміла Продусевич, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ……... 212

Крістіна Пустовіт, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Абдуллаєва Анастасія,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ……. 215

Інна Ружицька, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МІСЦЕ ТА РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ….. 218

Віталій Самоляк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ……... 220

Людмила Семенчук, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ КРЕДИТНИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ……... 223

Анастасія Семенюк, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19 ТА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД…… 225

Вікторія Сидорук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
АНАЛІЗ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНІВ У ФОКУСІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ…….. 227

Єлена Ситнікова, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ……... 230

Анна Сідлецька, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МОДЕРНІЗАЦІЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……. 232

Марина Складанюк, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19……. 235

Марина Складанюк, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ…… 237

Ірина Снітко, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ДОБРОВІЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ……. 240

Богдана Солодка, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ… 243

Дмитро Спину, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ… 245

Дмитро Спину, 1 курс, група, ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ……... 248

Лілія Страпачук, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ….. 250

Анастасія Тищенко, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ……... 252

Владислав Ткач, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ. 255

Ліля Ткачук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ АКЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ…… 257

Катерина Тодосюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ…… 259

Максим Украінцев, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ……...……... 262

Максим Харченко, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРОБЛЕМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ТА АДАПТАЦІЯ ПОЗИТИВНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ…… 264

Вероніка Хмарук, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПОДАТКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ……. 267

Яна Хмельовська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РИНОК ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ…….. 269

Ольга Ціпцюра, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ДЕПОЗИТНІ ВКЛАДЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ……... 271

Ольга Ціпцюра, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН УКРАЇНИ. 274

Ольга Ціпцюра, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ……. 277

Вєроніка Чоботарьова, 4 курс, група ЕП-41д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ПОТОКИ: БОРОТЬБА ПО «ВІДМИВАННЮ» БРУДНИХ ГРОШЕЙ…… 280

Лідія Чумак, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ У СКЛАДІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ…… 283

Тетяна Шашок, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ…… 285

Анастасія Швець, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ…….. 288

Анастасія Шевчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОМБАРДІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ……. 290

Владислав Шевчук, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
КОНЦЕНТРАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА ЄДИНОМУ КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ РАХУНКУ…….. 292

Олександра Шевчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТИТУТІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ…….. 295

Олександр Шлягун, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РОЗВИТОК СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ……... 297

Аліна Юренко, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ У ВОЄННИЙ ЧАС……. 300

Тетяна Акуленко, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Фінансова діяльність будь-яких суб'єктів господарювання постійно піддається впливу багатьох ризиків, що негативно позначаються на результатах їх діяльності. Виникнення фінансових ризиків відбулось разом із появою грошового обігу і відносин «позичальник-кредитор». Внаслідок розвитку фінансових відносин, ризики постійно розширюються, а отже ефективне управління ризиками є досить важливим. Це стосується учасників фінансового ринку, а також інших суб'єктів господарювання. Важливе місце відводиться страхуванню фінансових ризиків, завдяки чому, можна досягнути зазначеної мети.

Під фінансовими ризиками розуміються ризики, що характеризуються ймовірністю втрат (недоотримання) фінансових ресурсів (грошових коштів) у підприємницькій діяльності. В даному контексті «фінансовий ризик» є тотожним поняттю «комерційний (підприємницький) ризик», до якого включається цілий комплекс різних ризиків, а саме: майнові, виробничі, торговельні та ін. Використовують поняття «фінансовий ризик» у більш вузькому значенні, зокрема як частина комерційних ризиків, пов'язана з ймовірністю фінансових втрат, в результаті операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах [2].

Під страхуванням фінансових ризиків розуміється різновид майнового страхування, оскільки відбувається страхування особливого виду майна, а саме – фінансових активів.

У Законі України «Про страхування» у статті 6 встановлено перелік добровільних видів страхування фінансових ризиків, які конкретизуються зокрема:

– у страхуванні кредитів (в тому числі відповідальності позичальника за неповернення кредиту);
– у страхуванні інвестицій;
– у страхуванні фінансових ризиків;
– у страхуванні виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій [6].

Значна кількість науковців дотримуються позиції, що під час розгляду убезпечення фінансових ризиків, досить доречно, буде використовувати поняття страхування фінансово-кредитних ризиків. Такий підхід пояснюється тим, що фінансові та кредитні ризики пов'язані з втратою

(посередньо чи опосередковано) фінансових ресурсів. Страхування фінансово-кредитних ризиків являє собою механізм, метою якого є захист майнових інтересів страхувальника, які не суперечать законодавству України та пов'язані з можливими збитками внаслідок невиконання (неналежного виконання) контрагентами своїх зобов'язань за укладеними договорами [1, с. 150–151].

Деякими іншими дослідниками розглядаються окремо страхування кредитних ризиків і страхування фінансових ризиків.

Страхування кредитних ризиків полягає:

– у страхуванні фінансових кредитів;
– у страхуванні товарних кредитів;
– у страхуванні споживчих кредитів;
– у страхуванні кредитів, що видані під заставу;
– у страхуванні виданих та прийнятих гарантій.

Страхування фінансових ризиків включає всі види фінансових ризиків, які не ввійшли до страхування кредитів, інвестицій та страхування виданих та прийнятих гарантій. В результаті цього, проблема, щодо класифікації страхування фінансових ризиків залишається не вирішеною.

Отже, страхування фінансових ризиків є видом майнового страхування, яке за своєю суттю є страхуванням ризику втрати прибутку чи неотримання доходу внаслідок різних причин. Страхування фінансових ризиків в Україні з кожним роком дедалі більше розвивається. Основні чинники популярності полягають у збільшенні обсягів споживчого кредитування і товарного кредитування. Ринок страхування фінансових ризиків буде надалі розвиватись, що пов'язано зокрема із розвитком спеціалізації цього виду страхування, підвищенням рівня фінансової культури підприємств і банків у сфері управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Є. К. Сутність страхування фінансових ризиків та його особливості в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2016. Вип. 18. Ч. 1. С. 150–151.

2. Журавка О. С. Проблемні аспекти страхування фінансових ризиків в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: зб. наук. пр. Суми: УАБС НБУ, 2007. Т. 20. С. 16.

3. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. (дата звернення: 23.02.2022).

4. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

5. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

6. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 №85 / 96-ВР. URL: http: // zakon. rada. gov. ua / cgi-bin / laws / main. cgi? nreg=85%2F96-%E2% F0. (дата звернення: 25.02.2022).

Дмитро Антоневич, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Економічне зростання є однією з ключових задач для економічних агентів. З метою підтримки росту сукупного виробництва, а як наслідок, росту сукупного доходу та сукупного споживання, необхідно, щоб частина заощаджень від загального доходу у вигляді інвестицій спрямовувалася на розвиток виробництва. Тому в багатьох країнах пожвавлення економіки починається з розвитку іпотечного кредитування.

У сучасних умовах іпотечне кредитування є одним із найнадійніших засобів залучення інвестицій у будівництво житла. Тому створення в Україні ефективної системи іпотечного кредитування є важливою фінансовою та соціально-економічною задачею, яка сприяє вирішенню проблем, пов'язаних із забезпеченням населення житлом та прискоренням розвитку не лише будівельної галузі, а й суміжних сфер діяльності. Вважається, що обсяг і динаміка інвестицій у житло має значний мультиплікаційний вплив на макроекономічну рівновагу та забезпечує широке відтворення. Тому, вдосконалюючи систему іпотечного кредитування, можна посилати позитивні імпульси в реальний сектор економіки та вивести країну з кризового стану. З цих причин вивчення особливостей іпотечного кредитування та його соціально-економічних наслідків є особливо актуальним в сучасних умовах.

Проблема розвитку іпотечного кредитування в Україні розглядається в працях багатьох вчених, зокрема: В. Просова [1], О. Рудої [2], Г. Студзінкської [3] та інших.

Задачі розвитку національної економіки та підвищення рівня життя населення знаходяться під впливом таких драйверів як підвищення продуктивності праці, підприємницька активність, обсяги інвестиційних ресурсів, які вкладаються в економіку, наявність природних ресурсів тощо. Крім того, є сфери діяльності, які стають центром зростання, імпульси яких поширюються на широкий спектр галузей і послуг, стимулюючи економічну активність в країні. Згідно з теорією циклічного розвитку, саме відродження будівельної галузі сприяє створенню додаткових робочих місць, збільшенню виробництва суміжних галузей, що означає зростання промислового виробництва та збільшення доходів державного та місцевих бюджетів. Вважається також, що стан будівельної галузі та ринку нерухомості є певним показником глибини економічної кризи, що обумовлено інертністю інвестиційно-будівельних процесів та тривалим виробничим циклом. Стимулювання розвитку інвестиційно-будівельної сфери можливе лише за умови поєднання суспільних, колективних та особистих інтересів у цій сфері.

В умовах хронічного дефіциту інвестиційних ресурсів у житловому секторі важливим завданням є розвиток системи довгострокового іпотечного кредитування. Тобто іпотечне кредитування є ключовою складовою будь-якої економіки, що претендує на розвиток і лідерство.

Обсяг виданих іпотечних кредитів за перші 10 місяців 2021 року перевищив 7 млрд грн. Зокрема, банки України повідомили, що в жовтні 2021 року видали 963 іпотечних кредити на загальну суму 774 млн грн. Про видачу нової іпотеки в звітному місяці поінформували 17 банків. Загалом за перші 10 місяців 2021 року банки видали 8,7 тис. іпотечних кредитів на загальну суму понад 7 млрд грн. Якщо порівняти з відповідним періодом минулого року, нове іпотечне кредитування подвоїлося за кількістю договорів та зросло в 2,5 рази в грошовому вимірі. Про це свідчать результати чергового опитування банків про обсяги наданих населенню іпотечних кредитів. Нові кредити на купівлю житла на вторинному ринку нерухомості займали ще більшу частку, ніж у вересні: у жовтні вона становила майже 90% від усіх виданих іпотечних кредитів. Ринок іпотечного кредитування залишається концентрованим: п’ять найактивніших банків уклали майже 90% нових угод.

Середня сума договору в жовтні зменшилася до 803,9 тис. грн із 858,1 тис. грн у вересні. Середньозважена ефективна ставка за іпотечними кредитами становила в жовтні 14,9% на первинному ринку і 13,5% – на вторинному. З початку року ставки знизилися на 2,0 в. п. та на 0,4 в. п. відповідно.

У регіональному розрізі найбільше іпотечних кредитів у 2021 році видано в Києві 2,8 тис. договорів на загальну суму 3,1 млрд грн (35% від загального обсягу). Далі за цим показником розташувалися Київська область – 1,6 тис. договорів на 1,7 млрд грн (19%), Харківська – 1,1 тис. договорів на 739 млн грн (8%), Львівська – 580 договорів на 488 млн грн (6%) та Дніпропетровська область – 626 договорів на 407 млн грн (5%). Дані НБУ в регіональному розрізі надано на рис. 1.

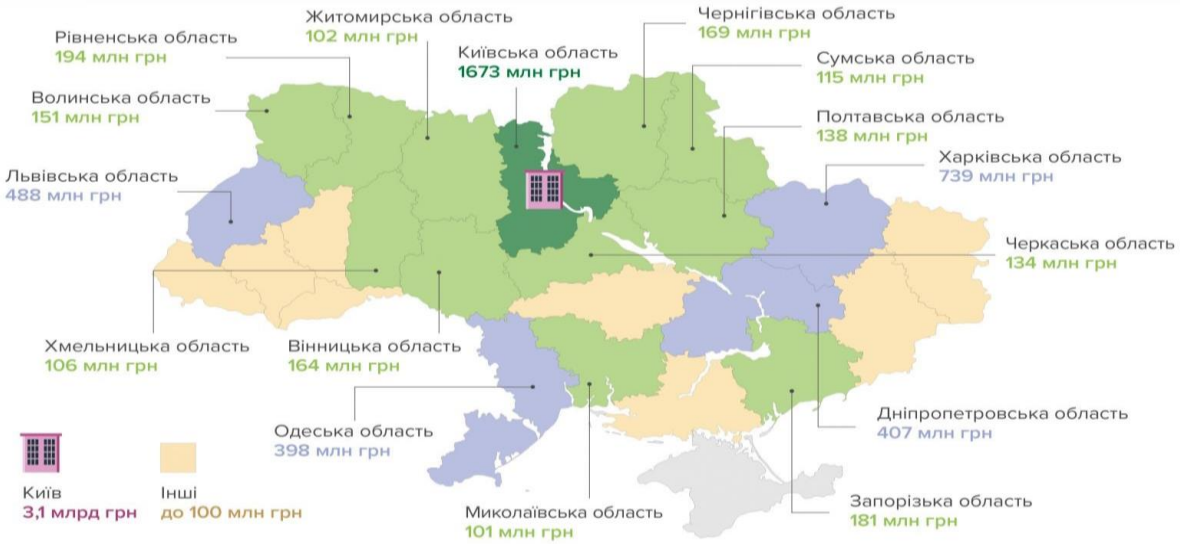

Рисунок 1 – Обсяги виданих іпотечних кредитів у розрізі регіонів у 2021 р., млн. грн. [1]

Висновки. Стабільна політична ситуація в країні, розвиток необхідної законодавчої бази, підвищення рівня матеріального забезпечення громадян є умовами розвитку системи іпотечного кредитування. Крім того, механізм іпотечного кредитування повинен забезпечувати координацію всіх учасників кредитного процесу, своєчасне погашення боргу позичальником та низький ризик дефолту для кредитора. Крім того, система іпотечного кредитування повинна сприяти мобілізації та використанню державних коштів, одночасно з державною підтримкою в різних формах.

Отже, основні кроки щодо вдосконалення механізму іпотечного кредитування полягають у наступному:

– удосконалення правової бази іпотечного кредитування;

– стандартизація та уніфікація порядку видачі та обслуговування іпотечних кредитів, правил оцінки кредитоспроможності позичальників;

– формування інтегрованих інформаційних систем про позичальників та обліку їх доходів;

– прийняття компромісних правових рішень щодо реалізації позичальниками «житлових прав» та зменшення ризиків кредиторів у разі невиконання позичальниками своїх кредитів шляхом надання їм житла, що відповідало б сумі погашеного кредиту;

– використання гнучких кредитних схем, які передбачають надання знижок на погашення боргу протягом перших 5 років;

– зниження відсотків за іпотечними кредитами за наявності комплексного страхування іпотеки;

– розвиток нових кредитних продуктів для стимулювання попиту на житло економ-класу;

– розробка спеціальних програм для тих, хто має право на державну підтримку;

– формування програм іпотечного кредитування за рахунок пенсійних заощаджень, коли недержавні пенсійні фонди інвестуються в іпотечні облігації.

У сучасних умовах банки можуть перезапустити іпотечне кредитування та зробити його доступним, формуючи різні кредитні продукти.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний матеріал Національного банку України «Результати анкетування банків про кредити, надані фізичним особам на купівлю, будівництво та реконструкцію нерухомості під заставу нерухомості». URL:: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 20.02.2022).

2. В. Просов Економіко – правова складова розвитку іпотечного ринку України. *Економічний вісник університету.* 2019. № 40. С. 165 – 173.

3. Г. Студзінська, В. Просов Оцінка рівня розвитку українського ринку іпотеки. *Економічний вісник університету.* 2020. № 46. С. 160 – 169.

4. О. Руда Становлення іпотечного кредитування в Україні. *Ефективна економіка.* 2018. № 5. С. 1 – 6.

Анжеліка Бабюк, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВПЛИВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ

В умовах посткризового розвитку світового господарства ефективна реалізація грошово-кредитної політики виступає одним із головних факторів економічного зростання та підвищення рівня добробуту населення. Грошово-кредитна політика є невід'ємною частиною загальнодержавної соціально-економічної політики і займає одну із ключових напрямів у формуванні та розподілі національного доходу, регулюванні грошового обороту [2]. У Стратегії національної безпеки України ефективна грошово-кредитна політика визначена серед найважливіших чинників подолання загроз економічній безпеці держави. Фінансово-економічні кризи 2008 - 2009 рр. і 2020 р. істотно змінили параметри розвитку світової економіки: темпи економічного зростання стали більш стриманими, суттєво зросла невизначеність [1]. У 2020 році України зіткнулась із доволі складним періодом, пов'язаного із світовою пандемією та як наслідок поширення коронавірусної хвороби. Реалізація грошово-кредитної політики центральним банком дозволяє заповнити всі «тріщини», що зберігаються у структурі сучасної моделі економічного розвитку. Фінансова стабільність перебуває у балансі з ціновою стабільністю [5]. У короткостроковому періоді Центральний банк може забезпечити цінову стабільність за допомогою активного застосування інфляційного націлення як режиму грошово-кредитної політики. За допомогою інструментарію грошово-кредитної політики Центральний банк може виступати каталізатором фінансової стабільності, надаючи на неї коригуючий вплив.

Проблематику грошово-кредитного регулювання соціально-економічного розвитку держави досліджували М. Сільва, Д. Томпсон, М. Фрідман, Х. Ханг, А. Шварц та ін. Серед вітчизняних дослідників значний внесок у наукову тематику здійснили Б. Данилишин, О. Дзюблюк, І. Чугунов. Однак ряд питань щодо забезпечення ефективної грошово-кредитної політики держави, зокрема щодо визначення її основних задач і принципів в умовах економічних трансформацій, залишаються невизначеними [3].

Важливо відзначити, що велика кількість вільних грошових коштів, що не використовуються, в національній економіці сприяє застою від зниженого грошового потенціалу (підвищення грошової маси). Значно випереджаюче зростання депозитного ринку (щодо кредитного) несприятливо позначається на економічному ефекті від функціонування банківської системи — незважаючи на значний грошовий обіг, банки не можуть знайти користувачів кредитних ресурсів [1]. Найважливішими умовами забезпечення стійких темпів економічного зростання та підвищення добробуту суспільства є зниження вразливості економіки до зміни зовнішніх умов, вирішення внутрішніх структурних проблем [5].

Стимулююча грошово-кредитна політика широко застосовується в умовах економічного спаду або кризи, акцент ставиться на підвищенні ділової активності, забезпечення доступності кредитних ресурсів, активізації роботи фондових ринків і всієї фінансово-кредитної системи. Стимулююча грошово-кредитна політика націлена на зниження облікових ставок та норм обов'язкового резервування, підвищення доступності ліквідності для суб'єктів малого та середнього бізнесу [4].

Стримуюча грошово-кредитна політика орієнтована на періоди надмірного зростання економіки, що супроводжуються різким зростанням цін та формуванням диспропорцій у сукупному попиті. Виникає ситуація, коли зростання цін стає неконтрольованим, що може призвести до «збивання» хвилі економічного підйому та переходу від фази бурхливого зростання до падіння в економічному циклі. Стримуюча політика часто поєднується зі скороченням державних витрат та підвищенням податків та зборів на бізнес. Державна економічна політика в цей момент призводить до зменшення пропозицій грошей, зростання відсоткових ставок, підвищення нормативів обов'язкового резервування та згортання активності на фондових ринках [4].

З метою вдосконалення грошово-кредитної політики Національного банку України, як основи формування умов забезпечення економічного зростання в країні необхідно наступне:

а) знизити ключову ставку для зростання грошової пропозиції та стимулювання розвитку реального сектора економіки;

б) розширити можливості допуску кредитних організацій до довгострокового рефінансування для розширення їхньої ресурсної бази;

в) диференціювати нормативи регулювання банків з урахуванням їхньої кредитних вкладень у реальний сектор економіки. Застосування цих типів грошово-кредитної політики має забезпечувати дотримання критеріїв інфляційно-цінової безпеки [3].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що сучасна економічна ситуація в Україні, що характеризується уповільненням темпів економічного зростання та продуктивності, свідчить про проведення Національним банком України стримуючої грошово-кредитної політики.

Функціонування центрального банку має базуватися на принципі інституційної незалежності із метою досягнення максимального ефекту провадження грошово-кредитної політики [6]. Для ряду економік, що розвиваються, проблематика монетарного регулювання пов’язана з постійним удосконаленням системи публічних фінансів, вагомими невизначеностями ендогенного і екзогенного середовища. Під функціональною адаптивністю діяльності інституту центрального банку в системі економічної архітектоніки розуміють його здатність до неперервного провадження якісного регулювання соціально-економічного розвитку держави, зокрема протидії ймовірним кризовим явищам [7]. При цьому основними здачами грошово-кредитного регулювання на етапі економічних трансформацій є забезпечення довгострокової стабільності національної грошової одиниці, внаслідок чого стає можливим гарантування стійкості фінансової системи, створення підґрунтя для економічного зростання.

Підсумовуючи проведеному дослідженню впливу грошово-кредитної політики на фінансову стабільність можна підкреслити, що сучасна ситуація складається таким чином, що стабілізація, що намітилася в країні, у сфері інфляційних очікувань є результатом його діяльності. Адже той внесок, яку робить один з ключових економічних інститутів – Національний банк України у створення сприятливих грошово-кредитних умов у країні, створює передумови для досягнення в Україні фінансової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Козюк В. Поведінка центрального банку в світлі концепції сучасної монетарної теорії. *Журнал європейської економіки.* 2018. № 2 (2). С. 226–248.
2. Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу: Рішення Ради Національного банку України від 12.09.2017 № 37-рд. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vr037500-17 (дата звернення: 20.03.2022).
3. Штефан Л., Москалюк О. Основні напрями вдосконалення грошово-кредитної політики в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 779–783.
4. Гудзовата О. Чинники та функціональні особливості розвитку грошово-кредитної сфери в контексті формування системних характеристик фінансової безпеки держави. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. *Серія «Економіка і менеджмент».* 2017. Вип. 26(2). С. 83–87.
5. Пасічний М. Фінансова політика держави : монографія. Київ: КНТЕУ, 2019. 440 с.
6. Гнидюк І. В. Теоретико-методологічні аспекти побудови організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 7(4). С. 182-186. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7(4)__50. (дата звернення: 27.03.2022).
7. Замкова Н.Л., Гнидюк І.В., Романовська Ю.А. Державні фінанси: навч. посіб.; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Вінниц. торг.-екон. ін-т. Вінниця: Вид.-ред. від. ВТЕІ КНТЕУ, 2015. 463 с.

Василь Білик, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Фінансовий потенціал місцевих бюджетів є ключовим аспектом та найважливішою ланкою у системі функціонування адміністративно-територіальних громад. Фінансовий потенціал бюджетів визначає показники розвитку відповідної території, їх загальні особливості та перспективні напрямки розвитку у майбутньому.

В першу чергу, механізм формування фінансового потенціалу регіону повинен спиратися на відповідну законодавчу базу, яка закріплює правові гарантії місцевого самоврядування. Функціонування механізму фінансового потенціалу місцевих бюджетів визначається чинними законодавчими і нормативно-правовими актами: Конституцією України, Бюджетним кодексом України, щорічними Законами України «Про Державний бюджет України», Законом України «Про місцеве самоврядування» та іншими законами, що регулюють фінансові правовідносини, Європейською Хартією місцевого самоврядування, нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування [3, С. 161].

Загалом, механізм формування фінансового потенціалу місцевих бюджетів включає в себе відповідні фінансові інститути, методи, важелі, інструменти, а також інформаційне забезпечення та правове забезпечення. Основні особливості формування механізму фінансового потенціалу місцевих бюджетів України представлено на рисунку 1.

Рисунок 1 – Механізм формування фінансового потенціалу місцевих бюджетів

Джерело: сформовано на основі [2]

Отже, відповідно до механізму формування фінансового потенціалу місцевих бюджетів (рис. 1) фінансові інститути поділяються на регіональні фінансові управління та органи Державної Казначейської служби України.

Так, органи Державної казначейської служби України на місцевому рівні виконують завдання реалізації державної політики у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів та внесення на розгляд пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах.

Головним завданням фінансових інститутів є створення ефективної бюджетної системи, забезпечення злагодженості у взаємодії окремих сфер і ланок бюджетних відносин, взаємоузгодженість діяльності учасників бюджетного процесу, направлена на реалізацію дієвої бюджетної політики.

Також, слід наголосити на тому, що Законом України від 17 вересня 2020 року внесено зміни до Бюджетного кодексу України, якими, зокрема, виключено положення щодо можливості сільським, селищним, міським головою забезпечувати виконання функцій місцевого фінансового органу [1].

Тому, на рівні органів місцевого самоврядування, у яких не створені фінансові органи, вони мають бути утворені як окремі виконавчі органи зі статусом юридичної особи публічного права. БКУ визначає поняття фінансового органу як установи, що відповідно до законодавства України здійснює функції зі складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету.

Фінансовими методами формування потенціалу місцевих бюджетів є джерела їх наповнення. До них відносяться: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти. Саме за допомогою проведення оцінки результативності даних джерел визначається фінансовий стан бюджетів.

Важливим елементами формування фінансового потенціалу місцевих бюджетів є фінансові важелі. Серед них варто відзначити: оподаткування, фінансові санкції, фінансові стимули, бюджетне регулювання. Розглянемо та проаналізуємо кожен з них [4, С. 86].

Відтак, для формування потенціалу регіону використовують такий важіль як фінансові стимули. Особливістю фінансових стимулів те, що їх використовують для зацікавлення суб'єктів господарювання в досягненні кращих результатів.

Фінансові санкції є ще одним важливим важелем для реалізації ефективної бюджетної політики на місцях. Відповідні санкції застосовуються до суб'єктів економічної діяльності, які порушують фінансову дисципліну або встановлений правовий порядок фінансово-господарської діяльності.

Фінансові санкції можуть здійснюватися державними, фінансовими, податковими організаціями, банками і підприємствами. Вони спрямовані на зміцнення договірної, фінансової, кредитної та розрахункової дисципліни. До фінансових санкцій належать неустойки, штрафи, пені, підвищені тарифи тощо.

Податковим кодексом України визначено, що штрафна санкція – це плата у вигляді фіксованої суми та відсотків, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним вимог податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи, а також штрафні санкції за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Бюджетне регулювання відіграє визначну роль у формування фінансового потенціалу. За допомогою бюджетного регулювання визначається стан фінансового забезпечення регіону, в результаті чого органам місцевого самоврядування спрямовуються відповідні фінансові ресурси у вигляді офіційних трансфертів (дотації та субвенції) [5].

Узгоджене, взаємозалежне та комплексне функціонування усіх елементів механізму сприяє покращенню фінансового потенціалу місцевих бюджетів, а його оцінка, як складова структурно-компонентного підходу до формування бюджетного потенціалу регіону має бути направлена на встановлення особливостей даного процесу в Україні, виявлення існуючих проблем та визначення напрямів їх вирішення.

Варто зазначити, що суттєвий вплив на бюджетний потенціал місцевих бюджетів здійснить зняття мораторію на землю та впровадження ринку землі. Відтак, з 1 липня 2021 року сторонам угоди з купівлі земельної ділянки необхідно буде сплатити 5% ПДФО та 1,5% військового збору від зазначеної в договорі купівлі-продажу вартості ділянки. Відповідно, дана практика збільшить суми зарахування фінансових ресурсів до місцевих бюджетів.

Отже, дослідження природи механізму формування бюджетного фінансового потенціалу місцевих бюджетів показав складність і багатогранність даної категорії та його суттєву роль у соціально−економічному розвитку територій.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 12.03.2022).

2. Зінчук Т.О., Патинська-Попета М.М. Управління фінансовим потенціалом об'єднаних територіальних громад. *Економіка АПК*. 2019. № 12. С. 6–15.

3. Трещов М. Децентралізація як засіб ресурсної самодостатності територіальних громад: теоретичний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2017. Вип. 2. С. 60–69.

4. Формування фінансового механізму сталого розвитку України: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 414 с.

5. Hnydiuk I. Reformatting Ukrainian Budget System within the Conditions of Power Decentralization. World Science, 2020, T.2, №1 (53). S.4-10. URL: https://rsglobal.pl/index.php/ws/article/view/33 (дата звернення 06.04.2022).

Анастасія Богданенко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Одним з найважливіших факторів у економічному розвитку країни, є активний ефективно регульований фінансовий ринок, який править одним із наймогутніших засобів для залучення капіталу до головних галузей індустрії, як з боку іноземних інвесторів, так і внутрішніх.

Дослідження фінансового ринку завжди мало особливе значення і для окремих суб'єктів, і для цілих економік. Багато науковців і учасників ринку присвячували свої праці опису дійсних процесів, проблематиці аналізу та

прогнозування стану фінансових інструментів. В процесі еволюції ринкових механізмів сформувалися два основних напрямки аналізу фінансових інструментів – технічний та фундаментальний.

Дана тема має суттєве значення в контексті аналітики зокрема на ринку акцій і фінансових ринках взагалі, та є актуальною, адже кожен учасник, який є професіоналом, повинен володіти розумінням і знанням інструментів, котрі в ньому застосовуються, а також принципів та механізмів фундаментального аналізу.

Вже на практиці поняття фундаментального аналізу почало розвиватися ще в США в першій половині 20-ст. Можливість застосування фундаментального аналізу може виникати лише в умовах ринкової економіки, коли на галузі економіки впливають будь-які внутрішні та зовнішні чинники, які уряд країни не пригнічує [4].

Можна знайти різні визначення сутності фундаментального аналізу. Фундаментальний аналіз – це підхід до аналізу фінансових ринків на основі вивчення фінансово-економічної інформації, яка, ймовірно, впливає на динаміку активу або фінансового інструменті [1].

Фундаментальний аналіз – це метод прогнозування майбутніх змін цін аналізованих акцій на підставі економічних, політичних та інших суттєвих чинників і показників, які вірогідніше за все чинитимуть вплив на попит та пропозицію цих цінних паперів [3].

В основі фундаментального аналізу лежать такі основні положення:

1. Пасивним відображенням справжньої вартості акцій є ринкові котирування цін акції, яка лежить в їх основі, й це відображення так чи інакше співвідноситься з активами, які стоять за кожною акцією.

2. Ціна акції на розвиненому ринку цінних паперів дуже чутлива до фундаментальних чинників, які пов’язані з підприємством.

3. З точки зору загального стану справ, поточні коливання цін є певним природним фоном, на який можна не зважати. [2]

Логіку фундаментального аналізу в інвестиційній привабливості ринку та підприємства наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Фундаментальний аналіз в частині інвестиційної привабливості підприємства та ринку [2]

Предмет аналізу	Зміст та основні цілі
Інвестиційна привабливість ринку, підприємства	- Аналіз ринку з метою оцінювання зовнішніх чинників, які формують ринкову прибутковість, безпеку й ліквідність; - Оцінювання місця підприємства на ринку
Господарська діяльність підприємства	- Кількісний та якісний аналіз ресурсів, що використовуються підприємством, процесів трансформації ресурсів, кінцевих результатів діяльності підприємства як внутрішніх чинників що впливають на прибутковість і ліквідність активів підприємства, безпеки інвестування в підприємство
Прогноз діяльності підприємства	- Прогноз майбутньої кон’юктури ринку; - Оцінювання майбутнього місця підприємства на ринку (в галузі) з метою визначення майбутньої прибутковості, безпеки й ліквідності інвестицій у підприємство

Необхідно розуміти те, що інвестиційне рішення приймається в певний момент часу, так як ринок цінних паперів динамічний, тому інвестиційні рішення інвестора, залежно від різних обставин, в різний час може змінюватися щодо одного і того ж самого фінансового інструмента. Необхідно завжди пояснювати те чи інше рішення, тому що від нього залежить результат здійснених інвестицій у майбутньому. Для цього інвестори та фінансові аналітики і проводить різні аналізи, фундаментальний у тому числі.

Отже, фундаментальний аналіз - це процес оцінки, аналізу та прогнозування змін інвестиційних характеристик фінансових інструментів, що основуються на дослідженнях факторів, які впливають на динаміку ринку, щоб прийняти інвестиційне рішення. Він передбачає детальне виявлення причин, які впливають на економічну ситуацію на ринку, окреслення взаємозв'язків між окремими процесами і явищами. Фактично фундаментальний аналіз спеціалізується на вивченні причин, які є драйверами ринку.

Послідовність аналізу фундаментальних факторів, які впливають на вартість фінансових ресурсів, має включати декілька основних етапів:

- макроекономічний аналіз;
- галузевий аналіз;
- регіональні особливості;
- ринкові фактори впливу;
- макроекономічні чинники;
- конкретні чинники.

В Україні фундаментальний аналіз використовують в своїй практичній діяльності часто експертно-оціночні фірми та аналітичні відділи інвестиційних фондів із зарубіжним капіталом. Зазвичай учасники фінансового ринку використовують інтуїтивний підхід, він рідко дозволяє правильно оцінювати вартість застави або інвестиційні якості цінних паперів.

Розвиток фінансового ринку покликаний забезпечувати можливість реалізації економічних інтересів суб’єктів економіки, сприяти координації усіх їхніх економічних дій та допомагати їм інтегруватись у світовий економічний та фінансовий простори. Адже для нормального розвитку економіки необхідна мобілізація тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб, їхній розподіл і перерозподіл на комерційній основі між різними секторами економіки.

Тому, щоб дані процеси відбувалися ефективно, фахівці застосовують процеси фундаментального аналізу, який визначає майбутню прибутковість фінансових інструментів та мінімізує ризики втрати.

Список використаних джерел:

1. Показники та методи фундаментального (класичного) аналізу. URL: http://www.bookbrains.com. (дата звернення 05.04.2022р.)
2. Фундаментальний аналіз. URL: http://uk.wikipedia.org. (дата звернення 05.04.2022р.)
3. Фундаментальний аналіз цінних паперів. Поняття «фундаментальний аналіз». URL: http://www.securities.org.ua. (дата звернення 05.04.2022р.)
4. Коттл С. «Анализ ценных бумаг» Грэма и Додда. М.: ЗАО «Олимп – Бизнес», 2000, 704 с.

Анастасія Босюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Сьогодні в Україні є дуже поширена проблема розвитку пенсійних фондів. Велика частка населення складається з людей пенсійного та передпенсійного віку. За даними соціальних досліджень, пенсіонери належать до найбільш незахищеної категорії населення, вони не можуть собі дозволити збалансоване харчування, гарний відпочинок, лікування та інше. Саме тому вдосконалення пенсійного забезпечення і роботи пенсійних фондів є надзвичайно актуальним і болючим питанням сучасності.

Зазначена проблематика є сферою наукових інтересів багатьох вчених. Таких як: Т. Дідковської, Т. Кравчук, Ю. Гуцалової та інших.

Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики [5].

Він здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення і по суті виступає гарантом стабільності державної системи пенсійного забезпечення.

Головними завданнями Пенсійного фонду України є : участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері соціального страхування та пенсійного забезпечення; забезпечення акумулювання та збирання коштів, які призначені для пенсійного забезпечення, своєчасного і повного фінансування витрат на виплату пенсій та інших соціальних виплат, які здійснюються з коштів Пенсійного фонду; ефективне використання коштів Пенсійного фонду України, здійснення в межах своєї компетенції контрольних функцій, удосконалення методів фінансового планування, звітності та контролем за витрачанням коштів Пенсійного фонду України [2].

Пенсійні фонди відіграють важливу роль на фінансовому ринку та виконують ряд важливих функцій. А саме таких: надають послуги з пенсійного забезпечення; виступають посередниками між тими, хто має надлишкові кошти та тими, хто їх потребує; являються інвесторами, оскільки акумульовані фінансові ресурси вкладають у різні інструменти фінансового ринку.

Джерелами формування коштів Пенсійного фонду України є: страхові внески на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування, інвестиційний дохід, кошти державного бюджету та цільових фондів, суми від фінансових санкцій та пені; благодійні внески юридичних та фізичних осіб; добровільні внески; інші надходження відповідно до законодавства [1].

У структурі доходів Пенсійного фонду України основну частку складають власні кошти, але питома вага коштів Державного бюджету

України теж досить висока. На жаль, це негативний фактор і це показує, що наявна фінансова неспроможність до самофінансування (рис.1).

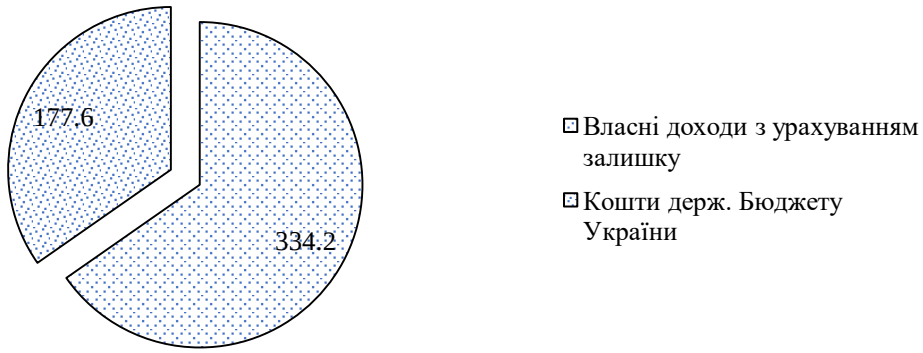

Рисунок 1 – Доходи пенсійного фонду України за 2021 рік (млрд. грн.) [4].

Здійснимо оцінку структури надходжень до бюджету Пенсійного фонду України в динаміці протягом 2019-2021 рр. (табл. 1)

Таблиця 1 – Динаміка й структура надходжень до бюджету Пенсійного фонду України, млрд. грн.

Показник	Рік			Відхилення			
	2019	2020	2021	Абсолютне (млрд. грн)		Відносне (%)	
				2020-2019	2021-2020	2020-2019	2021-2020
Всього доходів:	434,9	466,1	511,8	31,2	45,7	7,2	9,8
З них: власні доходи	241,8	281,6	334,2	39,8	52,6	16,5	18,7
Їх питома вага у структурі загал. Надходжень (%)	55,6	60,4	65,3	-	-	-	-
Кошти з Державного бюджету України	193,1	184,5	177,6	-8,6	-6,9	-4,5	-3,7
Їх питома вага у структурі загал. надходжень (%)	44,4	39,6	34,7	-	-	-	-

Джерело: розроблено автором на основі [3;4].

Дослідження формування коштів бюджету Пенсійного фонду України показує намір до щорічного зростання загальних доходів у поточних роках. Спостерігається збільшення власних доходів в обсягах, а у структурі загальних надходжень їх питома вага зростає з кожним роком. Порівняно з 2019 роком, у 2020 році їх питома вага зросла на 4,8%, а порівняно з 2020 роком, у 2021 році їх питома вага зросла на 4,9%. Але нестача коштів покривається за рахунок надходжень з Державного бюджету України. Питома вага останніх у структурі загальних надходжень за 2019-2021 роки становила 44,4%, 39,6% , 34,7% відповідно.

Аналіз джерел формування бюджету Пенсійного фонду України показав намір до щорічного зростання загальних доходів. Це є позитивним явищем. Але все ж нестача власних доходів покривається за рахунок фінансування з Державного бюджету України, частка якого є досить значною. Це свідчить про те, що необхідно проводити вагомі зміни у пенсійному забезпеченні – впроваджувати нову модель розвитку пенсійної системи, розвивати нові форми пенсійного забезпечення, створювати нові робочі місця, збільшувати обсяги фонду заробітної плати працівників і доходів підприємств як бази для збільшення відрахувань пенсійних платежів у пенсійні органи.

Список використаних джерел:

1. Джерела формування коштів Пенсійного фонду. URL: https://i.factor.ua/ukr/law-77/section-484/article-9879/ (дата звернення 05.04.2022р.)

2.Завдання Пенсійного фонду. URL: https://docs.dtkt.ua/download/pdf/1083.441.3 (дата звернення 05.04.2022р.)

3.Надходження до бюджету Пенсійного фонду за 2019 рік URL:https://zaxid.net/defitsit_pensiynogo_fondu_u_2020_rotsi_sklav_132_mlrd_grn_n1513083 (дата звернення 25.03.2022р.)

4. Надходження до бюджету Пенсійного фонду за 2020-2021 роки. URL: https://cutt.ly/0HpcDns (дата звернення 05.04.2022р.)

5.Положення про Пенсійний фонд України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U384_11?an=147 (дата звернення 05.04.2022р.)

Альона Ботик, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ

Іпотечний кредит – це особлива форма кредиту, пов’язана з виникненням економічно-правових відносин між кредитором і позичальником з приводу руху позикових коштів, які надаються на довгостроковій основі під забезпечення нерухомим майном.

Побудова ринкових відносин в Україні неможлива без використання різних способів забезпечення зростаючих зобов’язань. Одним із них є іпотека. У цьому випадку відносно короткострокова іпотека виникла з:

- фідуція - це коли об’єкт застави передається кредитору, кредитор має право вільно розпоряджатися майном на власний розсуд.
- пігнус - кредитор не має права зберігати заставу.
- іпотека - майно залишається у власності боржника, а кредитор має право на відшкодування залишку боргу від продажу заставленого майна.

Іпотека в сучасному розумінні – це спосіб гарантування виконання зобов’язання, за яким нерухоме майно, що є предметом застави, все ще

залишається у заставодавця або третьої особи. Договір на момент передачі нерухомого майна, а не володіння для розпорядження, як гарантія кредитних зобов'язань. Під іпотечним бізнесом ми пропонуємо розуміти низку взаємопов’язаних дій іпотечного кредитора щодо формування та перерозподілу довгострокових ресурсів на умовах забезпечення зобов’язань щодо нерухомості. Слід зазначити, що іпотечний кредитний бізнес банків передбачає передачу довгострокових вільних кредитних ресурсів у прямі кошти на заходи, що прямо чи опосередковано підвищують вартість нерухомості. І змінити його структуру для задоволення інших інвестиційних цілей, за умови обов'язку надання нерухомості. Цей вид бізнесу має ряд особливостей, які відрізняють його від інших кредитних операцій банку. Класифікують іпотеку і за ознаками. Зокрема: 1) за об’єктом застави: звичайна, об’єднана, спільна; 2) за характером заставних відносин: наступна, умовна; 3) за колом учасників: іпотека з двостороннім характером, іпотека трьостороннього характеру (позичальник, заставодавець, кредитор, заставодержатель), регресивний позов. Залежно від предмета іпотеки виділяють іпотеку житла (житлову іпотеку), іпотеку земельних ділянок (іпотеку землі), іпотеку промислової нерухомості (промислову іпотеку) та іпотеку комерційної нерухомості (комерційну іпотеку).

Відповідно до мети здійснення застави розрізняють іпотеку податкову, кредитну (або банківську), сімейну, іпотеку на майно опікуна. Банківська іпотека поділяється на соціальну, прибуткову та інші види залежно від призначення кредитування. Для визначення критеріїв віднесення операції до застави кредиту необхідно визначити ліміт класу заставної позики, тобто сукупність вимог та умов, за яких операція може вважатися заставою кредиту. Будь-які кредитні операції банку вважаються заставою за умови, що борг забезпечений нерухомим майном, а інші характеристики можуть бути притаманні іншим операціям банку. Розрізняють іпотечні кредити, забезпечені іпотекою із встановленою черговістю задоволення вимог: іпотека першої черги (в іпотеку передається нерухомість, яка не знаходиться в заставі, іпотекодержатель має право першочергового задоволення своїх вимог) та наступні (передача в заставу нерухомого майна, що вже є предметом іпотеки відповідно до попереднього діючого договору іпотеки). Виходячи з цього можна поділити іпотечні кредити на 3 групи: іпотечні кредити, що використовуються як спосіб фінансування придбання нерухомості; іпотечні кредити, що використовуються в якості способу рефінансування затрат, вже проведених при будівництві або придбанні нерухомості; іпотечні кредити, що використовуються в якості способу отримання фінансування на інші цілі під заставу нерухомості. Остання група включає в себе іпотечні кредити, надані на споживчі потреби. Існують різні позиції щодо віднесення кредитів наданих під заставу нерухомості на споживчі потреби до іпотечних.

Організаційно-економічний механізм іпотечного кредитування залежить від дій персоналу банку при видачі іпотечних кредитів, в процесі реалізації розроблених планів і програм розвитку іпотечного кредитування, в процесі досягнення певних цілей банку. Тобто, ефективність іпотечного кредитування банку залежить від адекватності обраних стратегій та методів

кредитування, цілям банківської установи, оптимальності процесів реалізації стратегій, мотивації персоналу на досягнення цілей, кваліфікації персоналу, технології та стилю управління. Формування й розвиток організаційно-економічного механізму банківського іпотечного кредитування ґрунтується на правових, економічних та організаційних засадах, що забезпечує системний підхід до вирішення проблеми іпотечного кредитування в Україні.

На сьогодні ринок іпотечного кредитування банківськими установами характеризується пасивною діяльністю банків до надання іпотечних кредитів фізичним та юридичним особам. Не всі банківські установи надають іпотечні кредити. В Україні вартість й терміновість іпотечних кредитів навряд є прийнятними для всіх верств населення. Відсоткові ставки по іпотечних кредитах, на сьогодні, вкрай високі і тому іпотечні позики не користуються попитом серед громадян. Важливо забезпечити належний рівень фінансово-економічного регулювання ринку іпотеки в Україні [3, 4, 6].

Для створення збалансованої системи іпотечного кредитування повинні бути вирішені наступні основні завдання: удосконалення законодавчої й нормативної бази; формування уніфікованого первинного ринку іпотечних кредитів; створення інституціональної інфраструктури іпотечного ринку; розвиток системи страхування позичальників; організація інформаційної системи, що містить систематизовані дані про ринок нерухомості; впровадження державного стимулювання окремих учасників ринку іпотечного кредитування; податкове стимулювання громадян, що одержують іпотечні кредити, а також банків, що здійснюють іпотечне кредитування громадян; реалізація програми навчання основам і процедурам іпотечного кредитування фахівців банків і інших суб'єктів ринку іпотечних кредитів тощо.

Отже, іпотечне кредитування України потребує подальшого вдосконалення, що пояснюється таким: розвитком ринку нерухомості, забезпечення його прозорості, справедливого ціноутворення та збалансування внаслідок цього попиту і пропозиції на нерухомість.

Список використаних джерел:

1. Юргелевич С. Основні принципи іпотеки та іпотечне кредитування / С. Юргелевич. Вісник НБУ. 2002. №1. С. 33-35.
2. Базилевич В. Д. Іпотечний ринок / В. Д. Базилевич, Н. П. Погорєльцева. К. : Знання, 2008. 717 с.
3. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. European Journal of Sustainable Development, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
4. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.
5. Андрєєва Г.І. Інструменти і технології іпотечного кредитування. *Збірник наукових праць "Економіка: проблеми теорії та практики*". Дніпропетровськ: ДНУ. 2005. Т.3. №200. С.641-650.
6. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.
7. Башлай С.В. Становлення та перспективи розвитку іпотечних кредитних відносин. *Регіональна економіка*. 2006. № 1. С. 109-115.

Альона Ботик, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Казначейське обслуговування коштів місцевих бюджетів здійснюється органами Казначейства відповідно до законодавства.

Місцеві фінансові органи подають за місцем обслуговування до органу Казначейства рішення про затвердження відповідних бюджетів, рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет, прийняті відповідною радою. Відповідно до норм Бюджетного кодексу казначейське обслуговування бюджетних коштів передбачає: 1) розрахунковокасове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства; 2) контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень бюджету, взятті бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійсненні платежів за цими зобов'язаннями; 3) ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів з дотриманням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку; 4) здійснення інших операцій з бюджетними коштами [1].

У процесі казначейського обслуговування коштів місцевих бюджетів органи казначейства здійснюють такі основні функції:

Функції ДКСУ:

складають фінансову та бюджетну звітність про виконання місцевих бюджетів та подають її Міністерству фінансів України і місцевим фінансовим органам	здійснюють розподіл платежів між рівнями місцевих бюджетів, розподіл інших платежів, що зараховуються до місцевих бюджетів у розмірах, визначених законодавством, та перераховують розподілені кошти місцевих бюджетів за належністю	відкривають рахунки в національній валюті в органах казначейства для зарахування доходів місцевих бюджетів та здійснення видатків;	обслуговують місцеві бюджети за доходами, видатками, кредитуванням та фінансуванням бюджету;

Рисунок 1 – Функції ДКСУ

Досвід передачі місцевого бюджету України до державної скарбниці показав багато суттєвих переваг, серед яких: 1) акумуляція всіх коштів місцевого бюджету на одному рахунку державного казначейства в єдиній

структурі державного казначейства; 2) скорочення строків платежів; 3) забезпечення місцевого централізованого обліку доходів і видатків бюджету для отримання своєчасної та достовірної інформації про хід місцевого бюджету в режимі реального часу для прийняття управлінських рішень; 4) Можливість заповнити тимчасові касові розриви та отримати середньострокові позики з єдиного казначейського рахунку; 5) застосування фінансових установ у виконанні місцевих бюджетів початкові та поточні процедури контролю, 6) підвищення прозорості процесу місцевого бюджету та ефективного використання бюджетних коштів шляхом створення відповідних механізмів. [3]

Суттєвою перевагою казначейської системи для органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади є можливість отримання безвідсоткових позичок з єдиного казначейського рахунка для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, пов'язаних із забезпеченням здійснення захищених видатків загального фонду . Такі позики надають, як правило, для забезпечення витрат, пов'язаних з оплатою праці працівників бюджетних установ, придбання продуктів харчування, медикаментів, оплатою комунальних послуг та енергоносіїв. [5]

Слід відзначити, що казначейське обслуговування має також і ряд недоліків, які виникають під час обслуговування місцевих бюджетних коштів. Доречно зупинитись на таких :

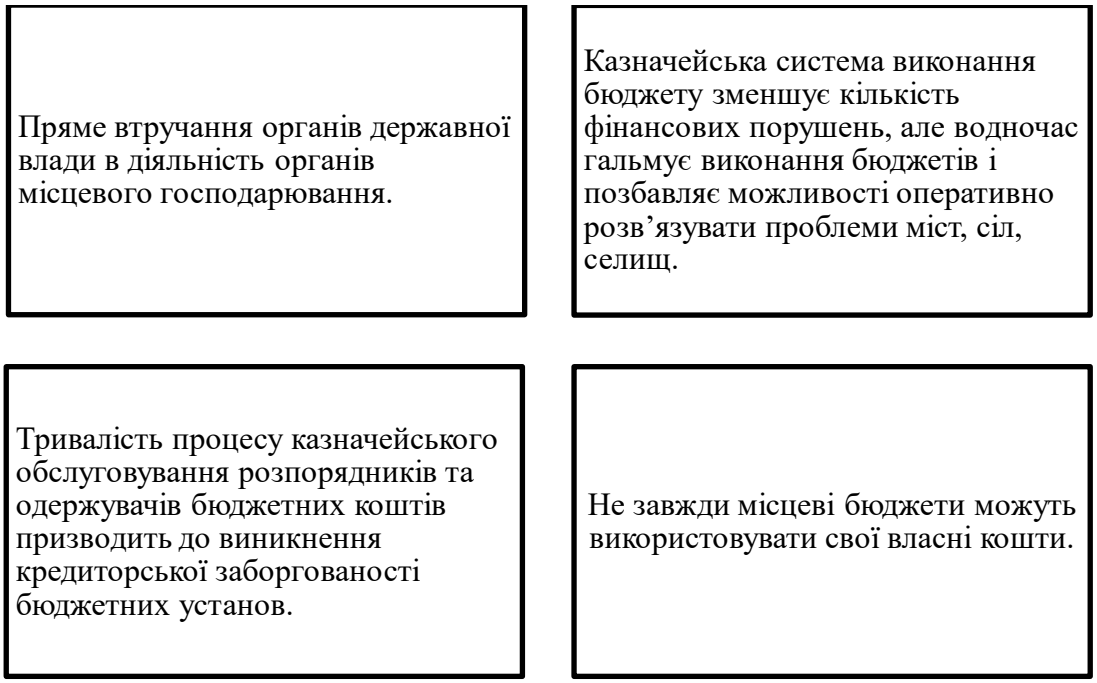

Рисунок 2 – Недоліки казначейського обслуговування коштів місцевих бюджетів в Україні

Таким чином, підсумовуючи вищевказане, до найважливіших завдань вдосконалення казначейської системи обслуговування місцевих бюджетів слід віднести: 1) удосконалення нормативно-правового забезпечення

бюджетного процесу на місцевому рівні; 2)прискорення запровадження в дію в усіх територіальних органах казначейства єдиного програмного продукту для казначейського обслуговування місцевих бюджетів як за доходами, так і за видатками;3) покращення технічного забезпечення органів казначейства, органів місцевого самоврядування, розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів та забезпечення телекомунікаційні зв'язків між ними;4)спрощення системи казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів. [2]

Отже, виконання місцевих бюджетів, їх якість, своєчасність, достовірність і прозорість у багатьох випадках залежить від організації казначейського обслуговування. Тому цей процес необхідно постійно удосконалювати з метою спрощення та оптимізації існуючих процедур обслуговування клієнтів для підвищення рівня ефективності управління бюджетними коштами місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України, редакція від 8.07.2010 р. № 2456-VI URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/2456-17/print1370601878334638.

2. Волохова І. С. Проблеми розподілу видаткових повноважень між рівнями влади в Україні . *Економіка України* 2018. №8. С. 55-63.

3. Габа І. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів: переваги і недоліки. *Все про бухгалтерський облік*. 2017. № 9. С. 20-22.

4. Гапонова Т. Зменшення кредиторської заборгованості місцевих бюджетів. *Казна України*. 2019. № 3. С. 23.

5. Якушик С.І Особливості казначейського обслуговування місцевих бюджетів.*Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*.2018. №3. С.247-251.

Аліна Возна, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Бюджетний кодекс України визначає бюджетні установи як органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними в установленому порядку, що повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету, й є неприбутковими [1].

Важливо зазначити, що, незважаючи на нормативно-правову базу, що регулює діяльність бюджетних установ та органів, жоден із цих документів не визначає їх чіткої класифікації. Види бюджетних установ щодо використання бюджетних коштів визначаються функціональною класифікацією видатків та бюджетних кредитів (рис. 1.) [2].

Рисунок 1 – Види бюджетних установ за напрямами використання грошових коштів

М.А. Афанасьєв, та І.О. Кривогов класифікують бюджетні установи за функціональними характеристиками та в ієрархічній системі вертикальних зв'язків. І.Д. Ватуля, М.І. Ватуля, З.М. Левченко досліджують бюджетні установи за галузями та функціями [2].

Проте вищезазначені класифікації бюджетних установ є неповними та потребують доповнення (рис. 2).

Запропонована класифікація дає змогу систематизувати та узагальнити бюджетні установи за місцем розташування в ієрархічній системі зв'язків, функціональних можливостей та джерел фінансування.

Бюджетні установи є основною ланкою невиробничої сфери діяльності, де щоденно проводяться численні комерційні операції, які змінюють склад і розміщення комерційних активів та джерела їх створення, використання яких вимагає ретельного контролю. Органи державного сектора є суб'єктами господарювання, які використовують державне майно у своїй діяльності або щодо діяльності яких держава має вирішальний вплив [3].

Рисунок 2 – Класифікація бюджетних установ з урахуванням особливостей їх функціонування

Фінансово-господарська діяльність бюджетних установ характеризується низкою особливостей, які впливають на методику й організацію господарської діяльності цих установ.

Бюджетні установи належать до одного з різновидів організацій некомерційного характеру, для яких отримання прибутку не є основою їх діяльності. Критеріями зарахування установ до бюджетних є створення установи органом державної влади (міністерством, відомством тощо) або органом місцевого самоврядування (територіальними громадами міст, сіл, виконавчими органами) та утримання установи за рахунок бюджетних коштів.

Бюджетні установи утримують за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету України та місцевих бюджетів. виділені на утримання бюджетних установ обсяги бюджетних коштів передбачають у кошторисі.

Бюджетні установи є платниками загальнодержавних податків та зборів до Державного бюджету України. Бюджетні установи мають право вести діяльність виключно в розмірі передбачених асигнувань затверджених кошторисами і планами асигнувань, дотримуючись фінансово-бюджетної дисципліни і максимальної економії матеріальних ресурсів і грошових коштів.

Результати діяльності бюджетної установи підлягають обов'язковому документовані, складаються різні види та форми звітності. Бухгалтерська звітність є останнім джерелом інформації для аналізу, та завершальним етапом в обліковому, який базується на даних синтетичного та аналітичного обліку установи та відображає майновий та фінансовий стан. Своєчасно складені та подані звіти точно характеризують стан бюджетної установи, юрисдикцію та відповідальність її адміністрації. Основні форми звітності та більшість з них складається бухгалтерським відділом бюджетної установи. Однак, в процедурі складання звітності приймають участь та інші служби чи посадові особи установи.

Список використаних джерел:

1. Лютий І.О. Новітні тенденції розвитку фінансової системи держави. *Фінанси України*. 2015. No 5. С. 24–30.
2. Фрич Р.М. Ознаки бюджетних установ як суб'єктів фінансового права. Держава та регіони. Серія «Право та державне управління». 2012. № 2. С.115–119.
3. Овчарова Н.В. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення бюджетних установ. Актуальні проблеми економіки. 2018. № 7. С. 230–237.

Ірина Волошина, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Страховий ринок розвивається під впливом низки дестабілізуючих факторів, зовнішньоекономічних, політичних, фінансових, які в першу чергу вимагають уваги для нівелювання або хоча б зниження їхнього впливу. Разом з тим страховий ринок має потенціал для розвитку, показники щільності страхування та його проникнення вказують, що незначна частина населення охоплена страхуванням і є широке коло потенційних страхувальників. Звичайно, платоспроможність частки з них обмежені, проте основна маса населення не володіє достатньої інформацією щодо можливостей страхування, особливо особистого, або не довіряє страховикам. Зазначене обумовлює необхідність дослідження і систематизації основним напрямків для забезпечення розвитку страхового ринку України.

Дослідження проблем та перспектив розвитку страхового ринку здійснювалися такими вченими, як Бондаренко В.М., Базилевич В.Д., Пікус Н.В., Приказюк Н.В., Осадець С.С. тощо.

Систематизація основних дестабілізуючих факторів дає змогу окреслити напрямки, в межах яких доцільно сконцентрувати зусилля органів державної влади, зокрема Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, а також керівництва кожної окремої страхової компанії для забезпечення розвитку вітчизняного ринку страхових послуг (рис.1). Таким чином, необхідно реалізувати комплексний підхід (на макро- і мікрорівні) до забезпечення розвитку вітчизняного ринку страхування. Основними на макрорівні вбачаються вжиття заходів у напрямку: розробки та впровадження дієвої стратегії розвитку страхового ринку України; контролю та регулювання страхового ринку України; розширення можливостей інвестування страхових резервів; повноцінної інтеграції страхового ринку України до світового фінансового ринку; забезпечення фінансової стійкості та надійності страховиків; відновлення довіри до страхових організацій.

На мікрорівні забезпечення розвитку страхового ринку України забезпечується через вжиття необхідних заходів кожною страховою організацією в межах наступних напрямків, зокрема: розробка та впровадження стратегії розвитку кожної страхової компанії, особливо фінансової стратегії; забезпечення фінансової стійкості і надійності; вдосконалення фінансового менеджменту страхової організації, зокрема у системі управління страховими ризиками; посилення інвестиційної складової діяльності; маркетингу і розвитку системи управління продажами страхової організації.

Рисунок 1 – Комплексний підхід до забезпечення розвитку страхового ринку України

** Джерело: розроблено автором*

Удосконалення контролю та регулювання страхового ринку України передбачає контрольні дії органів державної влади та вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення розвитку страхового ринку України. Зокрема, удосконалення нормативно-правового забезпечення передбачає:

- завершення удосконалення державного регулювання страхового ринку в частині впровадження вимог до регулятивного капіталу на підставі системи управління ризиками страховиків;
- внести зміни до діючого податкового законодавства щодо стимулювання інвестиційної діяльності страховиків та привести їх у відповідність до існуючих економічних реалій;
- перегляд та удосконалення на основі накопиченого міжнародного досвіду нормативно-правового регулювання основних видів страхування;

Наступним напрямком забезпечення розвитку страхового ринку України є розширення можливостей інвестування страхових резервів, набуття страховиками прав інституційних інвесторів та створення сучасної моделі ефективного управління страховими резервами [2].

Страхова організація самостійно визначає свою інвестиційну політику, проте щодо інвестування коштів страхових резервів вона повинна дотримуватися норм державного регулювання, що орієнтують на забезпечення повернення та ліквідності вкладень, оскільки від ефективності та надійності розміщення тимчасово вільних коштів залежить не тільки дохід страховика, але і його платоспроможність.

Окрім зазначених напрямків, необхідно удосконалити організаційну структуру страхового ринку, забезпечити подальший розвиток інфраструктури страхового ринку на рівні світових вимог, що сприятиме інтеграції страхового ринку України до світового ринку страхування.

Забезпечення фінансової стійкості та надійності страхових організацій на макрорівні можна досягнути шляхом [1]:

- стимулювати страховиків до отримання міжнародних рейтингів фінансової стійкості;
- створення об'єднання страховиків з метою підвищення їх надійності та платоспроможності;
- подальше підвищення стійкості і платоспроможності страхових компаній шляхом збільшення розмірів власного капіталу, надання якісних страхових послуг, розвиток системи перестрахування, безумовного виконання прийнятих на себе зобов'язань;
- підвищити вимоги до формування статутного капіталу страховиків;
- збільшити капіталізацію українських страховиків і конкурентоспроможність національного страхового ринку.

Важливим напрямом також вбачається відновлення довіри населення до страховиків, що вимагає забезпечення реального захисту прав споживачів. Відновленню довіри сприятиме наявність зрозумілих для потенційних клієнтів гарантій повернення вкладених коштів і нарахованих на них відсотків, підвищення прозорості діяльності вітчизняних страховиків [3].

Основними перспективами для вітчизняного ринку страхових послуг вбачаємо розвиток: особистого страхування, зокрема довгострокових видів; обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування; перестрахування; нових страхових продуктів; інтернет-страхування.

Таким чином необхідно комплексний підхід до розвитку страхового ринку України, що включає поєднання заходів на макро- і мікрорівні. Запропоновані напрямки розвитку страхового ринку дозволять підвищити ефективність управління формуванням і використанням державних страхових фондів, зменшать фінансове навантаження на державний бюджет, сприятимуть розвитку кожної страхової організації, що агрегованим результатом матиме зростання страхової захищеності населення, підвищення ефективності страхових витрат і розвитку страхового ринку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Аберніхіна І.Г., Сокиринська І.Г. Система показників оцінки фінансової надійності страховика. *Фінанси України*. 2017. № 6. С. 74-86.

2. Балицька М. В. Інвестування страхових резервів як фактор підвищення фінансової стійкості страховика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 12, частина 1. 2017. С.19-24.

3. Гринчишин Я.М., Прокопюк А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. №3 (43). С. 622-626.

Юлія Горобчук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Сьогодні стабільність банківської системи, яка є одним із головних чинників розвитку економіки будь-якої країни, займає досить важливе місце в розвитку ринкової економіки. Рефінансування НБУ є потужним інструментом монетарної політики, що дозволяє оперативно впливати на управління стабільністю банківської системи та забезпечувати зростання її ресурсного потенціалу. Як свідчить світова практика, система рефінансування та управління ліквідністю банківських систем у різних країнах постійно розвивається, тому Україні доцільно вдосконалювати існуючі та запроваджувати нові механізми рефінансування, які сприятимуть підтримці стабільності банківської системи як забезпечити цілісність.

На даному етапі розвитку національної економіки та банківської системи України особливо гостро постає питання підтримки ліквідності та платоспроможності банків. Банківська система України нині знаходиться у стані затяжної рецесії, безпосередній вплив на яку має індикативне регулювання банківської діяльності в особі регулятора – Національного банку України. Механізм рефінансування банків як один з аспектів державного регулювання банківської системи запускає та забезпечує процес зростання економіки країни загалом, а отже, стратегічна спрямованість його як інструмента стимулювання банків є неймовірно важливою.

Сутність системи рефінансування та проблеми її розвитку досліджували багато вітчизняних вчених. Особливо ті. як В.І. Міщенко, В.В. Коваленко, А.В. Сомік, Г.Г. Фетісов, О.В. Мельниченко, Т.Д.Косово, В.В. Лановий та інші.

Метою даного дослідження є визначення особливостей функціонування системи рефінансування банків в Україні.

Природа рефінансування тлумачиться як починаючи від реінвестування на рівні уряду і закінчуючи специфічним процесом або визначенням правил кредитування банків центральним банком. Крім того, під рефінансуванням не

завжди розуміють надання позики, часто це обмін одного активу на інший, наприклад гроші на цінні папери, цінні папери на цінні папери з дещо різними термінами погашення тощо. У сучасному бізнесі термін «рефінансування» має багато вживань і, відповідно, різне значення. Як показують наведені тлумачення, у загальній фінансовій практиці під рефінансуванням розуміють фінансування, джерелом якого є нові запозичення [1].

Національний банк проводить операції з рефінансування банків шляхом надання банкам:

1) позики наступного робочого дня (позика овернайт);

2) кредиту рефінансування шляхом проведення конкурсів для підтримання ліквідності банку на строк від 14 до 90 днів;

3) кредиту рефінансування шляхом проведення конкурсів для підтримки ліквідності банків на строк від одного до п’яти.

Національний банк здійснює операції з рефінансування банків згідно з укладеними з банками рамковими кредитними договорами та забезпечує їх виконання за допомогою програмно-технологічного забезпечення Національного банку.

На засіданнях з питань монетарної політики, після консультації з Комітетом з монетарної політики Національного банку, Правління СНБ щоквартально визначає періодичність проведення тендерів для підтримки ліквідності банків шляхом надання довгострокових кредитів рефінансування, обсяг рефінансування та строк надання довгострокових кредитів рефінансування.

Національний банк надає банкам кредити овернайт та кредити рефінансування під заставу пулу, який може складатися з таких видів активів (майна):

1) державні облігації України (позичення облігацій внутрішньої державної позики України, облігації зовнішніх державних позик України, цільові облігації внутрішньої державної позики України);

2) депозитні сертифікати;

3) облігації міжнародних фінансових організацій (випущені відповідно до законодавства України);

4) Іноземні валюти (долари США, євро, британські фунти стерлінгів, швейцарські франки, японські єни) [2].

Державні облігації України, облігації міжнародних фінансових організацій та депозитні сертифікати, що входять до пулу, повинні перебувати у власності банку-позичальника і не обтяжуватися іншими зобов’язаннями, крім зобов’язань перед Національним банком за операціями рефінансування.

Національний банк з операцій рефінансування здійснює контроль та перевірку заставлених активів (нерухомості), що становлять вартість пулу, а саме їх зносу відповідно до нормативно-правових та розпорядчих актів

Національного банку щодо визначення справедливої вартості. Якщо відсоток вартості пулу в загальному боргу дорівнює або менше ліміту, розрахованого як 100% мінус ліміт зменшення обсягу заставлених активів (майна), Національний банк вимагає від банків внести додаткові активи (нерухомість) пулі та/або часткове дострокове погашення кредитів для приведення банку у відповідність до вартості загального боргового пулу [3].

З 23 лютого 2022 року банк може отримати повне рефінансування до 30% балансу фізичних осіб. Якщо ситуація на грошовому ринку зміниться, частка залишків готівки фізичних осіб може бути скоригована.

Банки, акціонери яких знаходяться в країні-агресоре, та банки, віднесені до категорії проблемних, не отримують загального рефінансування.

При розгляді заяв на операції з рефінансування від банків, без урахування заявок від банків, які не можуть отримати повне рефінансування, оскільки незабезпечена заборгованість за кредитами рефінансування не перевищувала 30% залишків фізичних осіб станом на 23 лютого 2022 року. При цьому технічно можливе продовження відслідковувати запити банків на включення/вимкнення/заміну активів (нерухомості), які утворюють пул для всіх виданих кредитів овернайт та рефінансування, у тому числі пустих кредитів.

Таким чином, рефінансування є інструментом грошово-кредитної політики НБУ, використання якого підпорядковується загальним цілям та завданням грошово-кредитної політики. Тому оцінка ефективності використання операцій рефінансування НБУ, на нашу думку, має визначатися через аналіз кількісних та якісних параметрів досягнення мети грошово-кредитної політики центрального банку, до яких варто віднести забезпечення стійкого розвитку банківського бізнесу, спроможність останнього протистояти банківським кризам, забезпечення ліквідності банківської системи, її стабільності й довіри до неї шляхом попередження системного ризику.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва О.Б. Особливості рефінансування банків в умовах посилення глобалізації. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення 05.04.2022р.)

2. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи. Постанова Правління Національного банку України 17.09.2015 № 615. Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення 07.04.2022р.)

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. № 2121-III. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. (дата звернення 08.04.2022р.)

4. Шульга Н.П. Рефінансування банків: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 324 с.

Юлія Горобчук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Казначейське обслуговування бюджетних коштів на сучасному етапі бюджетної реформи в Україні виступає одним із головних елементів забезпечення і підвищення стабільності та захищеності бюджетної системи. Важливим етапом бюджетного процесу, на якому реалізуються визначенні завдання та заходи соціально-економічного розвитку держави є виконання бюджету. Функціонування казначейської системи дає можливість на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб раціонально проводити оптимізацію бюджетних потоків, забезпечувати безперервне фінансування всіх учасників бюджетних відносин, робити процес виконання бюджету прозорим та ефективним. У цьому контексті актуальним є розкриття сутності та окреслення перспектив розвитку казначейського обслуговування Державного бюджету України.

Проблеми правового регулювання казначейського обслуговування висвітлені у наукових працях Деркач М., Довгань Л., Макуцького Р., Нечаюк І., Орловської Н., Павлюка К., Паєнтко Т., Ракитського В., Устименка В. та ін. Достатньо повно казначейська система виконання державного бюджету висвітлена у роботі Осипчук Л., Чечуліної О. та ін. У тому чи іншому аспектах питання ролі казначейства в період децентралізації опрацьовано у роботах Кудінова Д., Ковалевич Д. та ін.

Метою даного дослідження є загальна характеристика правових основ діяльності Державного казначейства України як суб'єкта фінансових правовідносин.

Державна казначейська служба України – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Даний орган утворений для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. ДКСУ утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, а її територіальні органи мають самостійні кошториси, реєстраційні та інші бюджетні рахунки і в самому Казначействі, і в установах банків [2, с. 258].

Органи Державної казначейської служби є системою органів державної виконавчої влади, яка діє при Міністерстві фінансів. Система складається з Головного управління та територіальних органів - управлінь в областях, містах Києві, з відділеннями у районах, містах і районах у містах. У своїй діяльності Держказачейство керується Конституцією України, законами України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів [1].

Державна казначейська служба організовує і здійснює зведений, систематичний, повний і стандартизований облік операцій про рух коштів Державного бюджету України, державних цільових фондів і позабюджетних коштів на рахунках казначейства; розробляє і затверджує методологічні та інструктивні матеріали; встановлює порядок ведення обліку і складання звітності про виконання кошторисів бюджетних установ [3, с. 87].

Казначейська система обслуговування державного та місцевих бюджетів забезпечує всі процедури касового виконання бюджетів, а також відображення всіх операцій в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Основним завданням Державної казначейської служби України є удосконалення системи ефективного управління коштами державного та бюджету і процедур попереднього контролю за їх витрачанням, розробка нової системи бухгалтерського контролю і звітності, чітке визначення й розподіл функцій між учасниками бюджетного процесу, створення єдиного комплексу технічних і програмних засобів інформаційної системи Державного казначейства. На сучасному етапі в Державній казначейській службі України діє програмно-технічний комплекс АС “Є-Казна”.

Важливим завданням органів Державної казначейської служби в процесі обслуговування бюджетів є сприяння виконанню бюджетної політики та здійсненню ефективного управління бюджетними ресурсами. Це завдання реалізовується через створення оптимальної системи оперативного управління державними фінансами і забезпечення своєчасних розрахунків за зобов'язаннями та розв'язання проблеми ороткострокової незбалансованості бюджетів. Функція процесу управління грошовими потоками забезпечує оптимізацію здійснення видатків у межах асигнувань, передбачених затвердженими бюджетами. Саме тому, важлива роль відводиться територіальним органам Державної казначейської служби у соціально-економічному розвитку територій, адже саме з місцевих бюджетів через Казначейства здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров’я населення, засобів масової інформації, а також фінансуються різноманітні молодіжні програми та здійснюються видатки на соціальний захист населення [4].

Можна виокремити такі основні напрями удосконалення казначейського обслуговування бюджетів:

– оптимізація казначейської інфраструктури;

– удосконалення системи бухгалтерського обліку на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі;

– впровадження міжнародних стандартів у роботі Державної казначейської служби України;

– вдосконалення підходів до фінансової звітності про виконання державного та місцевих бюджетів на основі міжнародного досвіду;

– використання зарубіжного досвіду касового виконання бюджетів усіх рівнів;

– модернізація програмного забезпечення у роботі органів Казначейства шляхом створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління державними фінансами [3].

Таким чином, казначейська система обслуговування державного та місцевих бюджетів забезпечується повноваженнями, наданими органами Державної казначейської служби України для організації й проведення роботи, пов'язаної з прийманням і зарахуванням на відповідні рахунки бюджетних коштів, їх зберіганням та використанням на заходи, що передбачені бюджетом на відповідний рік, здійсненням обліку бюджетних коштів і складанням звітності про виконання бюджету.

Список використаних джерел:

1. Положення про Державну казначейську службу України: Указ Президента України від 15 квітня 2015 р. No 215.4. URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення 25.03.2022р.)

2. Скоропад І.С. Шляхи вдосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. № 21(3). С. 257-263.

3. Стоян В.І. Казначейська система: підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2019. 868 с.

4. Фесик О.М. Вдосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами. URL: www.intkonf.org (дата звернення 25.03.2022р.)

Назар Гуменюк, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Пенсійне забезпечення відіграє важливу роль в економічному, суспільному, політичному житті країни та в фінансово-бюджетній сфері держави. Світовий досвід накопичив значну кількість варіантів ефективної побудови пенсійної системи. Незважаючи на відмінності в побудові пенсійних систем різних країн світу, всі вони базуються на загальних принципах надійності накопичення та збереження заощаджень учасників. Тому питання ефективного функціонування пенсійної системи та її реформування згідно найкращого світового досвіду є вкрай актуальними на сьогоднішній день.

Зазначена проблематика є сферою наукових інтересів багатьох вчених. Таких як: В. Андрущенко, В. Базилевич, С. Буковинський, ОІ. Луніна, Б. Надточій, В. Опарін, С. Осадець, Ю. Пасічник, В. Федосов та ін.

Метою дослідження є проблеми і шляхи вдосконалення пенсійного забезпечення в Україні.

Основними причинами різко зростаючого значення пенсійної системи в розвитку країни є: по-перше, необхідність виконання конституційних зобов'язань соціальної держави; по-друге, неминучість реформування пенсійної системи на страхових принципах функціонування; по-третє, виконання міжнародно встановлених норм і вимог щодо матеріального забезпечення пенсіонерів, які є обов'язковими умовами визнання України країни як цивілізованої та соціально орієнтованої держави [1].

Тенденція останніх років, а на це спрямовані реформи в більшості країн світу, зменшити частку розподільних схем і збільшити накопичувальну сферу. Поштовхом до цього послужила демографічна ситуація, коли нації старіють і виходить, що працюючій частині населення усе тяжче годувати пенсіонерів. Уже сьогодні в Японії кожного пенсіонера утримують внесками четверо працюючих, а в 2050 році – 1,5 працівника. У США держу правління соціального забезпечення в 2018 році повинне буде виплатити пенсіонерам більше, ніж одержить від податків. Використовуючи подібного роду факти, уряди багатьох країн змінюють пенсійні схеми, змушуючи громадян відкривати індивідуальні накопичувальні рахунки.

Для того, щоб покращити пенсійну сферу в Україні за останні роки відбулося безліч нововведень. Так, змінився пенсійний вік, розмір страхового стажу (як вже зазначалося раніше). Але, при проведенні цих змін зі збоку влади не був врахований той факт, що тривалість життя українців постійно скорочується. Тобто, виникає суперечність, що пенсійний вік в нас сягає розміру європейського, а тривалість життя аж ніяк не рівняється до країн Європи. В край необхідно адаптувати пенсійну реформу до сучасних реалій, знайти оптимальні рішення, які дозволили б громадянам нашої держави гідну старість.

Україна сьогодні перебуває на стадії розбудови національної пенсійної системи. У такому контексті особливого значення набуває вивчення досвіду функціонування пенсійних систем розвинених країн, зокрема досвіду їх реформування і оперативного реагування на виклики сьогодення, що суттєво впливає на фінансове забезпечення громадян при виході на пенсію та одночасно є вагомим джерелом інвестиційних ресурсів.

Що ж стосується пенсійної системи, то необхідно здійснити такі заходи:

- підвищити обсяг сплати єдиного соціального внеску;
- здійснювати заходи щодо легалізації заробітної плати та робочих місць;
- підвищити в країні рівень народжуваності створенням умов для молодих родин: доступне житло, наявність робочих місць, ефективна система освіти та охорони здоров'я тощо;
- ввести в дію накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, створивши ефективну систему контролю та забезпечити ліквідне і дохідне розміщення інвестиційних ресурсів.

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, можна виділити основні шляхи реформування пенсійної системи:

1. Розширення бази оподаткування працюючої верстви населення шляхом збільшення мінімального віку виходу на пенсію та/або основного віку виходу на пенсію, тим самим збільшуючи внесок при збереженні якості виплат для тих, хто здатний працювати довше.

В якості альтернативи підвищення пенсійного віку деякі країни ввели автоматичний зв'язок між рівнем пенсії і тривалістю життя, тобто розмір допомоги при інших рівних умовах буде зменшуватися в міру того, як люди почнуть жити довше.

2. Запровадження другого рівня пенсійної системи – обов'язкового накопичувального пенсійного страхування.

Реформи солідарних систем зазвичай спрямовані на скорочення пенсійних виплат. Це підвищує необхідність розвивати приватне пенсійне забезпечення та його роль у доходах майбутніх пенсіонерів. Всі країни Організації економічного співробітництва та розвитку мають накопичувальні пенсійні системи, в середньому по 34 країнам розподільна частина забезпечує пенсію в розмірі 41% середнього заробітку, з урахуванням накопичувальної частини вона збільшується до 58%, тобто близько третини пенсії забезпечується за рахунок накопичень [4].

Проте ефективність накопичувальних схем в світі, а не лише в Україні, значною мірою залежить від суб'єктивних та загальноекономічних чинників. Її прибутковість може коливатися в значних межах залежно від змін економічної кон'юнктури і якості менеджменту. Завжди існує ризик втрати заощаджень або зниження рівня інвестиційних доходів у порівнянні з їх розмірами, закладеними в пенсійних схемах.

На сьогодні одне з найбільш складних питань для бюджету України – це вартість переходу до накопичувального страхування. Має місце необхідність компенсації сьогоднішньому поколінню пенсіонерів коштів, які відволікаються у накопичувальну систему. Враховуючи усі ризики, запровадження накопичувального страхування постійно відкладається.

3. Популяризація індивідуальних накопичувальних програм. З переходом до реформування у розвинених країнах загальною відповіддю на нові виклики стало прагнення скоротити державні пенсійні виплати в ході модернізації пенсійних схем, а також стимулювати (іноді вимушено) працівників, особливо із середніми та вищими заробітками, накопичувати на своє забезпечення в старості. У ряді країн прийняті заходи по збільшенню охоплення добровільних приватних пенсійних схем [3].

4. Згідно аналізу, багато країн підняли пенсійні доходи за рахунок збільшення податків або ставок внесків до системи з визначеною виплатою. Для України цей інструмент не є прийнятним, так як лише у 2016 році відбулося зниження ставок єдиного соціального внеску для роботодавця і відміну такого для робітника. Збільшення оподаткування можливе при компенсаційному підході для робітника. Наприклад, сплата відсотку до накопичувального фонду за рахунок зменшення податку на доходи фізичних осіб [2].

Подальше ефективне реформування пенсійної системи України буде залежати від двох ключових аспектів: по-перше, від ступеня довіри громадян до накопичувальних пенсійних програм; по-друге, від спроможності гарантування фінансової стабільності та очікуваного рівня дохідності коштів, інвестованих у фінансові інституції з питань надання пенсійних послуг.

Отже, так як пенсійна система України знаходиться у стані реформування та реорганізації, в державі відбувається безліч процесів, які з однієї сторони викликають підтримку в населення, а з іншої – цілком негативні відгуки. Наразі було підвищено пенсійний вік громадян, зменшено категорію отримувачів спеціальних пенсій, покращено умови для виходу на пенсію. Але факт залишається фактом – реформи входять в дію і ми повинні до них звикати та адаптувати свою трудову діяльність під них. Тому, кожному громадянину вже варто думати про своє майбутнє та намагатися відкладати кошти самостійно, не очікуючи підтримки від держави.

Список використаних джерел:

1. Александрова Г. М. Фінансово-економічні й соціальні фактори та наслідки впровадження пенсійної реформи в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 4-8. URL: http://molodyvcheny.in.ua/ua/ (дата звернення: 02.04.2022)

2. Державна служба статистики України: офіційний сайт URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 02.04.2022).

3. Мальований М. І. Стан та проблеми фінансового забезпечення системи пенсійного страхування України. *Облік і фінанси*. 2014. № 1. С. 89-95. URL: https://cutt.ly/fD7EORW (дата звернення: 22.03.2022)

4. Петрушка О. В. Досвід реформування пенсійних систем зарубіжних країн та його використання в Україні. *Наука й економіка*. 2015. Вип. 1. С. 19-27. URL: https://cutt.ly/hD7EL9D (дата звернення:25.03.2022)

Олена Денисова, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

У зв’язку із стрімким розвитком інтеграційних процесів зростає необхідність постійного удосконалення соціально-економічної політики держави, в тому числі і у сфері місцевих бюджетів. Саме тому досить актуальним залишається питання переймання досвіду зарубіжних країн щодо системи формування місцевих доходів як найважливішої складової місцевих бюджетів. Адже дослідження сучасного стану фінансового потенціалу місцевих бюджетів у країнах з ринковою економікою є важливою передумовою соціально-економічного розвитку.

Аналіз фінансового потенціалу місцевих бюджетів України не можливий без дослідження зарубіжного досвіду формування власних

доходів. Так, у Швеції та Швейцарії власні доходи складають понад 70%, в Іспанії – 50%, у Норвегії – 56% доходів бюджетів місцевих урядів. Тобто, саме власні доходи є основним джерелом надходжень до бюджетів місцевих урядів унітарних європейських країн – членів Європейського Союзу. У той же час, для України характерною є незначна частка власних доходів, що є свідченням все ще недостатнього рівня фінансової незалежності місцевого самоврядування [1, С. 68].

Зарубіжна практика демонструє, що визначальну роль у формуванні доходів бюджетів, в тому числі на місцевому рівні, відіграють податки, що використовуються державою як істотний інструмент перерозподілу національного доходу і є основою дохідної бази місцевих бюджетів. Значну питому вагу у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів європейських країн складає податок на майно. До прикладу, у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів Великобританії – 99,5 %, Ірландії та Нідерландах – близько 80%. Проте, незважаючи на важливість даного податку при формуванні власної ресурсної бази місцевих органів, у багатьох європейських країнах як і в Україні, актуальною проблемою все ж є здійснення справедливої оцінки майна та відсутність прямого зв'язку між вартістю майна і доходами власника.

У країнах Північної Європи надзвичайно поширеним є використання власних податків. Кожний муніципалітет має право встановлювати податкову ставку. Крім того, значні обсяги до місцевих бюджетів мобілізуються за рахунок особистого прибуткового податку як основного місцевого податку.

Структура доходів бюджетів місцевих органів влади в Данії є наближеною до системи доходів місцевих бюджетів України (70% доходів складають надходження від податку на доходи громадян, 10% – місцеві збори та платежі, 8% - податок на майно (включаючи землю). При цьому практично незначну частку – близько 7% становлять трансферти і гранти, що витрачаються на визначені місцевими органами влади цілі.

У Фінляндії основним джерелом доходів місцевих бюджетів є податок з доходів, майновий податок становить лише 3%. Хоча частка трансфертів становить 18%, для місцевого самоврядування все ж характерний достатньо високий ступінь незалежності у вирішенні питань щодо їх використання в межах допустимих правил [2, С. 659].

У Великій Британії формування місцевих бюджетів відбувається за рахунок: субвенцій і дотацій – 70%; відрахувань до місцевих бюджетів у вигляді плати за землю та податку на нерухомість – 15%; інших доходів – 15%. Так, загалом місцеві фінанси Британії, з одного боку, є високорозвиненими, наділеними багатьма повноваженнями, проте з іншого – вони дуже залежні від асигнувань із боку держави.

У Франції ж фінансування місцевої влади відбувається таким чином: 55% забезпечується державою і 45% самостійно місцевими органами влади. Крім того, цікавим аспектом фінансової децентралізації місцевого

самоврядування Франції є пріоритетний розподіл державної допомоги. Так, основна увага приділяється розвитку комунікацій – 44%, підтриманню найменш розвинених територій – 22%, освіті та науці – 18% та економічному розвитку й зайнятості – 16%. Загалом можна сказати, з огляду на відсоткове співвідношення, що у цій країні місцеве самоврядування у фінансовій сфері є дещо самостійнішим, ніж у Британії та США [3].

У США свою відокремлену від федеральної податкову систему має кожен штат. Найбільшу питому вагу в бюджетах штатів мають прибуткові податки з корпорацій і громадян (відповідно 8% та 30% усіх податкових надходжень до бюджету штату), а також податок із продаж. Основні надходження до консолідованого бюджету Канади забезпечуються за рахунок податків, що вводяться федеральним урядом. До них належать, наприклад, прибутковий податок із фізичних осіб, податок на доходи корпорацій, податок на товари і послуги (аналог ПДВ), акцизи, імпортні мита, відрахування на соціальне страхування. Доходи за цими видами податків зараховуються як у федеральний бюджет, так і в бюджети провінцій/територій (у законодавчо встановлених частках). Провінції мають право встановлювати власні податки (наприклад, на використання природних ресурсів, ігорний бізнес, алкоголь, податок із продажу, податки на майно [4].

Варто звернути увагу на адміністрування податку на доходи фізичних осіб у зарубіжних країнах як найбільшого бюджетоутворюючого елемента. Отже, дев'ять європейських країн – Швеція, Норвегія, Данія, Ісландія, Фінляндія, Бельгія, Швейцарія, Італія та Хорватія – трансформували ПДФО або його частину в справжній місцевий податок. І принаймні ще десять країн передають істотну частку цього податку органам місцевого самоврядування за місцем походження. До цих країн відносяться Німеччина, Польща, Латвія, Естонія, Литва, Сербія, Боснія і Герцеговина, та Румунія.

Ступінь місцевого контролю щодо ставок ПДФО широко варіює серед таких країн. З одного боку маємо Швецію і Данію – за твердженнями дві найбільш децентралізовані країни у світі – де визначені на місцевому рівні ставки ПДФО забезпечують близько 90% всіх надходжень цього податку, тобто національний уряд практично нічого не одержує з ПДФО. Більш поширеною практикою є розділення «діапазону ставки» між національним урядом і органами місцевого самоврядування мали простір для варіювання і обидва рівні одержували істотні доходи від цього податку. Такий підхід запроваджено в Норвегії, Фінляндії, Ісландії відносно місцевого самоврядування, у Бельгії та Італії відносно регіональних урядів, а також у Швейцарії відносно місцевого самоврядування та регіональних урядів [5].

У всіх вищезазначених країнах адміністрування податку на доходи фізичних осіб відбувається за місцем проживання особи. Так, серед близько двадцяти країн Європи, які обрали шлях надання органам місцевого самоврядування суттєвих обсягів загальних доходів, лише одна країна – Румунія – закріплює ПДФО за місцем роботи. Таким чином у Румунії єдність

політичної та фіскальної юрисдикції порушена, і деякі органи місцевого самоврядування одержують ПДФО від людей, які не мешкають на їх території. І за цим самим принципом, деякі органи місцевого самоврядування одержують ПДФО від людей, які мешкають на їх території, але працюють в іншому місці. Більш того, як і в Україні, зарахування ПДФО за місцем роботи часто має наслідком недофінансування приміських одиниць та надмірне фінансування міських центрів, вимагаючи більш потужної системи вирівнювання [6].

Аналізуючи систему наповнення місцевих бюджетів в зарубіжних країнах, можна виокремити ряд проблем, які існують в національній практиці. Зокрема, до основних недоліків можна віднести:

– відсутність права органів місцевого самоврядування на встановлення власних податків і зборів на своїй території;

– відсутність зацікавленості представників місцевої влади в додатковому залученні коштів шляхом стягнення місцевих податків і зборів;

– відсутність взаємозв'язку між рівнем суспільних послуг, що надаються на певній території, з податковим навантаженням на населення;

– неефективність окремих податкових ставок, що не дає змоги забезпечити стабільних надходжень до місцевих бюджетів;

– незначну фіскальну роль місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України [7, С. 110].

Отже, мінімізація даних недоліків в Україні за прикладом зарубіжних країн наддасть змогу вітчизняним місцевих бюджетам підняти рівень фінансового потенціалу та, відповідно, збільшити рівень самостійності своїх територій.

Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що у розвинених зарубіжних країнах місцеві бюджети, як правило, мають високу питому вагу власних надходжень, на відміну від України. У той час як в Україні власні доходи, отримані від надходжень місцевих податків і зборів, неподаткових надходжень та операцій з капіталом, становлять відносно незначну частку, а офіційні трансферти переважать у доходах бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Покась В.І. Формування основ фінансової автономії місцевого самоврядування. *Фінанси України*. 2018. № 8. С. 67-73.

2. Біла Л. М. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського Союзу та України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 5. С. 656-661.

3. Гнидюк І. В. Шляхи децентралізації влади в Україні на основі досвіду європейських країн. *Часопис економічних реформ*. 2015. № 1. С. 6-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2015_1_5 (дата звернення:25.03.2022)

4. Шамраєва В. М. Функціонування державної служби в США. http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-_1/doc/5/04.pdf (дата звернення 23.03.2022).

5. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації. Фінансовий простір. (17). 2015. С. 221-227.

6. Замкова Н.Л., Гнидюк І.В., Романовська Ю.А. Державні фінанси: навч. посіб.; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Вінниц. торг.-екон. ін-т. Вінниця: Вид.-ред. від. ВТЕІ КНТЕУ, 2015. 463 с.

7. Тулай О.І., Марчук А.П. Підвищення фіскальної ролі податкових надходжень у формуванні місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 3. С. 107–117.

Анна Дмитришена, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ, ЙОГО ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА

Фінансовий ринок – це сфера фінансової системи, де здійснюється перерозподіл тимчасово вільних фінансових ресурсів між домогосподарствами, суб'єктами господарювання та державою через систему фінансових інститутів на основі взаємодії попиту і пропозиції [7].

Фінансовий ринок - це ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові інструменти [3-6].

Сутність і роль фінансового ринку в економіці держави розкривається в його функціях. У сучасних умовах основними функціями фінансового ринку є:

1. Функція ціноутворення. Фінансовий ринок встановлює ціни на фінансові активи, які врівноважують попит і пропозицію на них. Ціною фінансових активів є дохід, який сплачує покупець (емітент) продавцю (інвестору або власнику фінансових ресурсів).

2. Функція забезпечення ліквідності. Чим ефективніше функціонує фінансовий ринок, тим вищу ліквідність він забезпечує фінансовим активам, що перебувають в обігу на ньому.

3. Функція економії на витратах. Фінансовий ринок зменшує витрати на здійснення операцій та інформаційні витрати. Фінансові посередники зменшують витрати через здійснення економії на масштабах операцій і вдосконалення процедур оцінювання фінансових активів, запропонованих до продажу.

Для ефективного функціонування фінансового ринку необхідне дотримання таких основних принципів:

– вільний доступ до ринкової інформації і ринкових інструментів для всіх учасників фінансового ринку;

– прозорість ринку і реальний захист інвесторів;

– ліквідність фінансових інструментів ринку;

– конкурентність і ефективність;

– відповідність міжнародним стандартам [7].

Структура фінансового ринку визначається двома основними ознаками:

1. Часовою.

2. Інституційною.

Законодавчі акти (Верховна Рада України):

– Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 №3480-IV (редакція від 06.11.2014);

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 15.12.2005 №3201-IV (редакція від 01.01.2011).

Регуляторні та нормативні акти (Кабінет Міністрів України):

– Постанова КМУ «Про затвердження порядку здійснення місцевих бюджетів» від 16.02.2011 №110 (редакція від 27.07.2012);

Національний банк України:

– «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року», затверджена Постановою Правління НБУ №391 від 18.06.2015 р.

Міжнародні стандарти якості:

– Кодекс засад діяльності рейтингових агентств. Затверджено Технічним Комітетом Міжнародної організації комісій з цінних паперів IOSCO – 05/2015 р. (англійською мовою);

– Постанова Європейського Парламенту і Ради №2015/1 від 30.09.2014 про доповнення Положення №1060/2009 від 16.09.2009 щодо вимог до звітності рейтингових агентств та оплати послуг рейтингових агентств (англійською мовою) [2].

Список використаних джерел:

1. Кремень О. І., Кремень В. М. Структура фінансового ринку. URL: https://pidru4niki.com/1886031364479/finansi/struktura_finansovogo_rinku (дата звернення 23.03.2022).

2. «Нормативна база». URL: http://www.rurik.com.ua/legislation.html

3. Поняття фінансового ринку та його структура. URL: https://buklib.net/books/22267/ (дата звернення 23.03.2022).

4. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

5. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

6. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, *Budget policy of social development*. Tallinn: Scientific Route, 2018.

7. Прокіпчин М. Сутність, функції та призначення фінансового ринку. *Фінансовий ринок*. 2020. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=3775# (дата звернення 23.03.2022).

Анна Дмитришена, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [1].

У свою чергу, «погашенням електронних грошей» або їх «виведенням» (в розмовній мові) називається операція з вилучення електронних грошей з обігу з одночасною сплатою їх пред'явнику готівкових або безготівкових коштів. Зворотний процес – придбання електронних грошей в розмовній мові найбільш часто іменується «поповненням електронного гаманця».

Випускати електронні гроші українські банки можуть на базі карткових платіжних систем Visa, MasterCard, НСМЕП. Але деякі фінустанови випускають власні електронні гроші – мова йде про платіжні системи GlobalMoney від банку Глобус, Махі від ТАСКОМБАНК (раніше емітентом був Альфа Банк), Forpost і Alfa-Money від Альфа Банку, Electrum від Укргазбанку і Храу від Банку Січ. Здійснювати випуск електронних грошей мають право лише 23 банки.

Небанківські фінансові установи України поки що не мають права випуску електронних грошей [5].

Сутність електронних грошей полягає в зберіганні грошової вартості на електронних носіях − смарт-картах або жорсткому диску комп'ютера. Їх обіг відбувається за допомогою комп'ютерних мереж, Інтернету, платіжних карт, електронних гаманців і пристроїв, що працюють з платіжними картами (банкоматів, POS-терміналів). По суті електронні гроші не є грошима в традиційному розумінні цього слова.

Справжні ж гроші залишаються в оператора ЕПС, тобто в разі розрахунків через ЕПС руху реальних грошей не відбувається, електронні гроші обмінюють на реальні після закінчення угоди через банки-партнери оператора.

Обіг електронних коштів може здійснюватися як за правилами, встановленими або узгодженими з державними центробанками, так і за власними правилами недержавних електронних платіжних систем.

Виокремлюють два види електронних грошей − державні та приватні. Державні виражені в національній валюті і є складовою державної платіжної системи, а приватні – це електронні одиниці недержавних платіжних систем, які своїми правилами регламентують їх емісію та обіг. Держава ніяк не забезпечує надійність або ліквідність приватних грошей.

Не визнають електронними грішми дисконтні картки торгівців, а також подарункові карти, картки автозаправних станцій (паливні картки), квитки для проїзду в міському транспорті, телефонні картки тощо, що приймають як засіб платежу виключно їх емітентами.

Випуск електронних грошей в Україні мають право здійснювати лише банки. Банк надає своїм клієнтам такі фінансові послуги у сфері використання електронних грошей:

– розповсюдження електронних грошей;

– здійснення обмінних операцій з електронними грішми;

– надання засобів поповнення електронними грошима електронних пристроїв;

– приймання електронних грошей в обмін на готівкові/безготівкові кошти [4].

Сьогодні не існує єдиної класифікації систем електронних грошей. На основі вищенаведених характеристик електронних грошей, можна виділити наступні їх типи відповідно до таких критеріїв:

Таблиця 1 – Класифікація електронних грошей[3]

За типом носія	– на базі фізичного пристрою – на базі програмного забезпечення
За типом технології зберігання	– із централізованим веденням рахунків – із використанням електронних записів/символів
За ступенем анонімності	– повністю анонімні системи електронних грошей – системи, що вимагають ідентифікації – системи, що вимагають часткової ідентифікації
За розміром платежу	– системи пікоплатежів – системи мікроплатежів – системи макроплатежів

В 2020 році в Україні фактично здійснювали діяльність такі платіжні системи: СЕП; карткові платіжні системи («MasterCard», «Visa», ПРОСТІР та інші); системи переказу коштів, серед яких: 7 – систем, створених банками; 15 – систем, створених небанківськими установами; 8 – внутрішньобанківських систем; 7 – систем, створених нерезидентами.

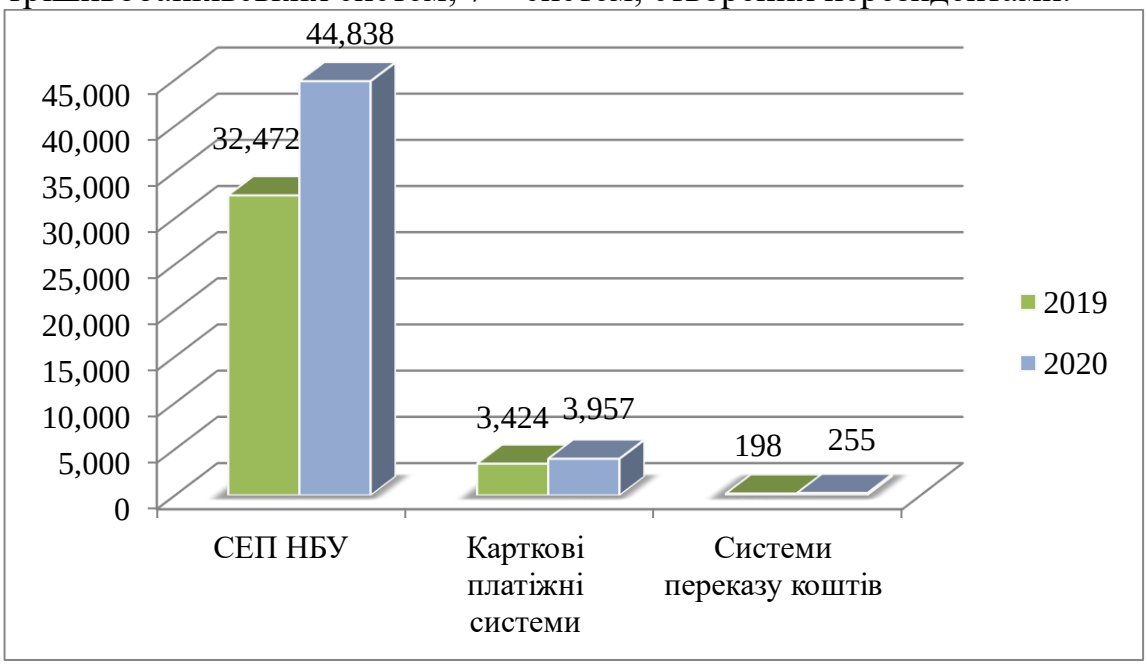

Рисунок 1 – Сума платежів і переказів у межах України, млрд. грн.

Найбільшу суму платежів і переказів у межах України у 2020 році традиційно здійснено в СЕП – 44,8 трлн. грн., або 91,4 % усіх платежів та переказів у межах України.

Водночас найбільшу кількість платежів та переказів здійснено в карткових системах (майже 6 млрд. шт., або 84,7%) [6].

Таблиця 2 – Показники роботи системи електронних платежів НБУ [7]

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Учасники системи	79 банків України	75 банків України	74 банків України
Кількість операцій (млн. платежів)	357	384	385
Сума операцій (трлн. грн.)	25	32	45
Середньоденний обсяг операцій: кількість операцій (млн. платежів)	1,4	1,5	1,5
Сума операцій (млн. грн.)	101	130	178
Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП (млрд. грн.)	97,23	84,17	82
Середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП	0,89	1,54	2,18

Так, через СЕП у 2020 році здійснено 385 млн. початкових платежів на суму 44 838 млрд. грн., що більше на 38 % за сумою, ніж у 2019 році.

Середньоденний обсяг операцій за сумою також мав тенденцію до зростання (в порівнянні з 2019 роком зростання на 37 %).

Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП з кожним роком зменшується в порівнянні з 2019 р. на 2,6 %, в порівнянні з 2018 р. на 15,7 %. Це призвело до збільшення середньодобового коефіцієнту обігу коштів за рахунками учасників СЕП у 2020 році.

Якщо проаналізувати структуру платежів у системі, то можна зробити висновок, що за досліджуваний період за кількістю найчастіше оброблялися невеликі платежі, а за сумою найбільше платежів припадало на великі платежі.

Обробка платежів у СЕП здійснюється у файловому режимі та в режимі реального часу.

До п’ятірки найбільших учасників СЕП (за сумою платежів) увійшли:

– Національний банк України (18,2% від суми платежів);

– Державна казначейська служба України (10,5% від суми платежів);

– АТ «Ощадбанк»(7,5% від суми платежів);

– АТ КБ «Приватбанк»(7,0% від суми платежів);

– АТ «Райффайзен Банк Аваль»(5,5% від суми платежів).

Отже можна зробити висновок, що новітні тенденції здатні суттєво осучаснити регулювання діяльності українського платіжного ринку та переказу коштів.

Взагалі пандемія коронавірусу у 2020 році привела до переходу на безконтактні платежі, зростання проникнення електронних гаманців і більш

широкого застосування автоматизації платежів B2B, P2P, A2A. Відмова від готівки була вже багато років в планах НБУ та міністерства фінансів, однак потужний імпульс цьому процесу дала саме епідемія [2].

Список використаних джерел:

1. «Електронні гроші» URL: https://ips.ligazakon.net/document/situation-doc/SB080207 (дата звернення 25.03.2022).
2. «Сучасні тренди платіжного ринку України – безготівкові розрахунки та електронні гаманці» Н. В. Архірейська, О. В. Кучкова, URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/81.pdf (дата звернення 27.03.2022).
3. Аналітичний звіт «Електронні гроші в Україні» Дмитро Науменко, Віталій Кравчук, Андрій Глибовець URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2012/3_Electronic_Money (дата звернення 23.03.2022).
4. Електронні гроші в Україні: правове підґрунтя та особливості функціонування. URL: https://news.dtkt.ua/finance/currency-and-securities/45425#:~:text (дата звернення 28.03.2022).
5. Електронні гроші: види і системи. Дізнайтеся, які електронні гроші дозволені в Україні, як здійснюється обмін віртуальних грошей. URL: https://bankchart.com.ua/e_banking/statti/elektronni_groshi (дата звернення 23.03.2022).
6. Платіжна інфраструктура України: основні аспекти оверсайту у 2020 році URL: https://ua.news/ua/platezhnaya-ynfrastruktura-ukrayny-osnovnye-aspekty-oversajta-v-2020-godu/ (дата звернення 293.03.2022).
7. Система електронних платежів (СЕП) // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/files/FQmelsGIyLMrJog (дата звернення 25.03.2022).

Юлія Дрозда, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Фіскальна політика – це урядовий вплив на економіку через оподаткування, формування обсягу і структури державних витрат з метою забезпечення належного рівня зайнятості, запобігання і обмеження інфляції та згубного впливу циклічних коливань [1].

Однією із складових фіскальної політики держави є податкова політика. Водночас податкова політика – це сукупність заходів держави в сфері побудови податкової системи та мобілізації податків до бюджету. А до основних завдань податкової політики належить забезпечення фінансовими ресурсами потреб держави для виконання покладених на неї функцій, а

також сприяння становленню умов для активізації економічного зростання та підвищення суспільного добробуту [9]. Досягнення зазначених цілей досить складне завдання і потребує запровадження оптимальної структури податкової системи, чіткого визначення елементів оподаткування, контролю за правильністю, повнотою, своєчасністю сплати до бюджету, надання в необхідних випадках податкових пільг. Все це у підсумку складає податковий механізм, за допомогою якого здійснюється податкова політика. Прийнята в Україні модель податкової системи не повною мірою відповідає сучасним викликам. Податкова система України була створена в період зміни політичних формацій, а розвиток ринкових умов господарювання на сучасному етапі трансформації економіки потребує підвищення ролі державного регулювання цими процесами, зокрема у сфері оподаткування підприємств [2].

Основні засади фінансових відносин між державою та юридичними й фізичними особами країни закладаються під час формування податкового механізму та проявляються у процесі проведення податкової політики держави. За роки незалежності України механізми регулювання податкових відносин часто змінювались, оскільки інституційна діяльність в цьому напрямі є досить активною. Про це свідчать не тільки численні зміни та доповнення до основних законодавчих актів з оподаткування, але й зміна методологічних підходів до вирішення питань сплати податків. Однак такі зміни лише торкалися внутрішніх механізмів сплати того чи іншого податку. Ці законодавчі ініціативи не були спрямовані на створення ефективного загального державного механізму регулювання. Що стосується основних недоліків податкової системи України, то до них потрібно віднести такі: громіздкість; складність; нестабільність податкового законодавства; недостатню узгодженість окремих законодавчих актів; неоднозначність тлумачень деяких податкових норм; незбалансованість прав та обов'язків суб'єктів податкових відносин; невраховування потреб та умов діяльності підприємств; недостатнє використання державними органами регулюючої функції податків; нерівномірний розподіл податкового навантаження; відсутність системного підходу до "податкової системи" як загальнодержавного важеля регулювання відносин оподаткування та розвитку суб'єктів господарювання; незручності для платників податків, які створюються при поданні звітності щодо нарахування чи перерахування податків, а також самій сплаті податків та інші. Недоліки наявної системи оподаткування негативно впливають на діяльність підприємств. Таке середовище посилює слабкі сторони підприємств, а існування несприятливих умов, які викликані дією факторів системи оподаткування, часто є однією з головних причин фінансових криз та банкрутства підприємств, що не сприяє проведенню ефективних соціальних трансформацій у суспільстві [4].

На сучасному етапі розвитку наявна система оподаткування є стримуючим фактором розвитку економіки країни. Тому необхідність вдосконалення податкових взаємовідносин ні в кого не викликає сумніву. Водночас дискусійними є напрями та методи їх проведення [5-7]. Саме задля

цього розроблялась податкова політика та її принципи, прийнято багато заходів у частині модернізації Державної податкової служби для перетворення її в орган демократичного державного управління. Однією з умов податкової реформи вважалося узгодження діяльності податкової служби з Податковим кодексом та вимогами Європейського Союзу [8].

Вдосконалення фіскальної політики набуває особливо важливого значення і є важливим аспектом суспільно-економічних перетворень в Україні. Відповідно, вдосконалення системи оподаткування, повинно здійснюватися, виходячи зі стратегічних цілей нашої держави – побудови конкурентоспроможної соціально орієнтованої ринкової економіки й інтеграції у європейське співтовариство [3]. Отож, основними завданнями удосконалення податкової системи мають стати такі:

- Вдосконалення нормативно-законодавчої бази у сфері оподаткування, зокрема прийняття поправок до Податкового кодексу. Пояснюється це тим, що нестабільність податкового законодавства істотно ускладнює процедуру планування та прогнозування майбутньої діяльності навіть на нетривалі періоди та погіршує адаптивні функції економічних агентів.

- Підвищення ефективності системи адміністрування податків. За обтяжливістю для бізнесу податкова система України займає останні місця у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності.

- Детінізація економіки. Створюються штучні передумови для продовження діяльності неефективних підприємств або виробництва непридатних товарів і послуг. Підприємства, які ухиляються від оподаткування, посилюють власні конкурентні позиції не завдяки вдосконаленню управлінських і виробничих процесів, а внаслідок лобіювання особливих відносин із владою.

- Варто запровадити відновлення спеціальних економічних зон (СЕЗ), територій пріоритетного розвитку (ТПР) і технопарків з метою розвитку та відродження депресивних регіонів.

- Обґрунтована система надання податкових пільг. Результативність галузевих пільг є найменш ефективною, оскільки залежить від правильного визначення пріоритетних галузей. Надання податкових пільг молодим галузям є обґрунтованим: вони мають реальні можливості стати конкурентоспроможними і потребують державної підтримки та захисту від конкуренції з боку розвинених країн [3].

Отже, податкова система України потребує подальшого вдосконалення, що пояснюється таким: забезпечення використання конкурентоспроможності національної економіки значною мірою визначається ефективністю системи оподаткування. Зараз в Україні розпочався новий етап реформування податкової системи, що потребує теоретичного переосмислення проблем оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д. Макроекономіка: підручник. Київ: Вид-во "Знання", 2007. 703 с.

2. Гребельник О. П. Основи митної справи: навч. посібн. Київ: Центр навч. літ-ри, 2003. 600 с.

3. Льовочкін С. П. Реформування фінансової моделі як основа макроекономічної стабілізації в Україні: політико-економічний журнал. Харків. 2018. 22 с.

4. Опарін В. М. Фінансовий потенціал України: методологічні засади визначення, кількісні параметри та напрями його нарощування: збірник науково-технічних праць. Київ: Вид-во "Фенікс". 2008. 256 с.

5. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. Вісник КНТЕУ. 2019. № 4. С.31–41.

6. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

7. Чугунов И. Я., Пасечный Н.Д. Дефицит бюджета как важный инструмент системы бюджетного регулирования. *Бізнес Інформ.* 2010. №5 (1). С. 171–174.

8. Юрій С. І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні: монографія. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ. 2010. 292 с.

9. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

Олексій Дудник, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО ФІНАНСУВАННЯ

Варто відмітити, що розвиток системи місцевих фінансів протягом 1991–2019 рр. характеризувався значним рівнем дотаційності місцевих бюджетів, що, з одного боку, створювало надмірне видаткове навантаження на державний бюджет, а, з іншого боку, супроводжувалося майже цілковитою відсутністю фінансової автономії та самодостатності органів місцевого самоврядування. Така ситуація актуалізувала необхідність якісної трансформації цієї сфери, результатом чого став запуск реформи децентралізації влади у квітні 2019 року [1, 2, 4]. Реформа адміністративної та фінансової децентралізації в Україні розпочалася зі схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, якою визначено передумови необхідності кардинального реформування системи місцевих фінансів у нашій державі, загальні теоретичні та організаційні засади реформи, її основні етапи та очікувані результати. Разом з тим, прийняття змін до Бюджетного та Податкового кодексів дозволило на законодавчому рівні закріпити зміни стосовно фінансової складової реформи децентралізації [1, 3, 5]. Враховуючи

зазначене, особливий науковий та прикладний інтерес викликає порівняння динаміки основних показників, що характеризують розвиток системи місцевих фінансів у до- та пореформений періоди, а також формалізації

Справедливо зауважити, що одним із найважливіших цільових орієнтирів фінансової частини реформи децентралізації у нашій державі є формування фінансово незалежних та самодостатніх територіальних громад, що відповідним чином позначається на показниках доходної та видаткової частин місцевих бюджетів. Зокрема, у даному контексті важливого значення набуває створення адекватної фінансової бази функціонування органів місцевого самоврядування, що, перш за все, вимагає оптимізації системи місцевих податків і зборів. Разом з тим, не менш важливим завданням у контексті реформи є перерозподіл видаткових повноважень між рівнями бюджетної системи, що, з одного боку, має базуватися на принципі субсидіарності (передавання повноважень щодо прийняття управлінських рішень стосовно фінансування суспільних послуг максимально наближено до їх кінцевого реципієнта), а з іншого боку, не створювати негативних прецедентів щодо надмірного видаткового тягаря на місцеві бюджети. Таким чином, від фінансової самодостатності місцевих бюджетів значною мірою залежить якість надання суспільних послуг мешканцям територіальних громад, а також загальний рівень добробуту населення та ефективності бізнесу в конкретному регіоні та країні в цілому [6, 7].

Фінансова незалежність, з одного боку, передбачає невтручання органів влади вищого та паралельного рівнів ієрархії у вирішення фінансових питань на рівні конкретної адміністративно-територіальної одиниці, але з іншого боку, неможлива без збалансованого розподілу завдань та функцій між рівнями бюджетної системи. Невід'ємною передумовою фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та місцевих бюджетів відповідно є ефективна адміністративна децентралізація, що на подальших етапах вже передбачає виважену децентралізацію витрат та доходів [7].

Варто зауважити, що в умовах реалізації реформи фінансової децентралізації в нашій державі безперечно було досягнуто певних позитивних результатів, які дозволили розширити і фінансові можливості щодо формування доходної частини бюджету об'єднаних територіальних громад, і змінити механізм їх взаємодії з центральною ланкою органів виконавчої влади, але навіть у цих умовах органи місцевого самоврядування мають доволі обмежені повноваження щодо самостійного та автономного визначення джерел наповнення місцевих бюджетів, щодо встановлення чи скасування місцевих податків і зборів, щодо здійснення видаткових повноважень за тими напрямками та статтями, які відповідають реальним та нагальним потребами розвитку територіальної громади, а не делеговані на місцевий рівень з вищого.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України, Кодекс від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення 25.03.2022).

2. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

3. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 4. С.31–41.

4. Пасічний М.Д. Інституційні засади розвитку фінансового регулювання економіки. *Экономический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов*. 2015. № 271. С.137-143.

5. Нікітішин А.О. Податкові надходження до місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки.* 2018. Вип. 29. Ч.2. С. 110–113.

6. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

7. Гнидюк І.В. Шляхи вдосконалення механізму фінансового наповнення місцевого бюджету та реформування міжбюджетних відносин. Глобальні та національні проблеми економіки. *Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип.6. С. 676-680.

Олена Дужак, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СПЕЦІАЛЬНІ РЕЄСТРАЦІЙНІ РАХУНКИ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Актуальність теми полягає у дослідженні спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів з метою вивчення їх функцій та повноважень, їх ролі в бюджетному процесі, взаємодії з іншими учасниками бюджетного процесу, виявленні проблемних питань та розробці напрямів удосконалення.

Дослідженню функцій та повноважень учасників бюджетного процесу, їх ролі та взаємодії присвячено чимало праць, зокрема О. Василика, О. Даневича, С. Лондара, М. Маца, О. Охрімовського, К. Павлюк, О. Романенко, В. Стоян, В. Федосова, І. Форкун, Н. Фролової, С. Юрія та ін. Разом з тим, питання діяльності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на спеціальних реєстраційних рахунках, їх ролі в управлінні фінансовими ресурсами потребують подальших досліджень та удосконалення.

На спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, відкриті в органах казначейства, зараховуються надходження, як відкриті (виділені) асигнування по інших коштах спеціального фонду, так і доходи по власних надходженнях бюджетних установ.[1]

До інших коштів спеціального фонду відносяться кошти цього фонду (за винятком власних надходжень), які мають цільове призначення і віднесені до

доходів та видатків спеціального фонду відповідного бюджету згідно з законом про Державний бюджет України та рішень про місцеві бюджети. Відповідно до ст. 23 Бюджетного кодексу витрати спеціального фонду бюджету мають постійне бюджетне призначення, яке дає право здійснювати їх виключно в межах і за рахунок фактичних надходжень цього фонду.[2]

Всі операції з іншими коштами спеціального фонду в особових картках розпорядників та одержувачів коштів відображаються аналогічними бухгалтерськими проведеннями як і операції з коштами загального фонду державного та місцевих бюджетів.

Власні надходження бюджетних установ - це кошти, отримані як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації продукції чи майна (іншої діяльності).[3]

Питома вага коштів спеціального фонду в частині власних надходжень у кошторисі окремих бюджетних установ є достатньо вагомою, тому велике значення має організація ведення бухгалтерського обліку цих коштів. Правильно організований облік коштів спеціального фонду дозволяє:

– здійснювати контроль за повним і своєчасним надходженням коштів спеціального фонду;

– проводити контроль за витрачанням коштів спецфонду згідно з затвердженим кошторисом;

– забезпечувати всі рівні управління інформацією про рух коштів спеціального фонду [3].

Відповідно до статті 13 Бюджетного кодексу власні надходження бюджетних установ поділяються на дві групи, кожна з яких формується за типами та видами надходжень, а саме:

– надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами;

– інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

Першу групу утворюють надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законами та нормативно-правовими актами. Такі надходження мають постійний характер і обов'язково плануються при формуванні відповідних бюджетів. До цієї групи відносяться:

– плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх функціональними повноваженнями.

– надходження бюджетних установ від господарської чи виробничої діяльності допоміжних підприємств, господарств, майстерень тощо;

– плата за оренду майна бюджетних установ, що їм належить;

– надходження бюджетних установ від реалізації майна.

Другу групу утворюють кошти, перераховані бюджетним установам для виконання окремих доручень, а також благодійні внески, гранти та дарунки. Такі кошти не мають постійного характеру і плануються лише у випадках, що попередньо визначені рішеннями Кабінету Міністрів України, укладеними угодами, планами проведення централізованих заходів тощо. Ця група власних надходжень бюджетних установ включає:

– благодійні внески, гранти, дарунки, тобто всі види добровільної безповоротної та безоплатної допомоги як передача будь-яких видів майна, у тому числі внески від спонсорів та меценатів;

– кошти, які отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб, інших бюджетних установ для виконання цільових заходів;

– кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів.

Крім зазначених видів надходжень на спеціальні реєстраційні рахунки можуть зараховуватися кошти від вищих і підвідомчих установ, від будь-яких інших юридичних та фізичних осіб на утримання, виконання цільових заходів, здійснення певних доручень, поновлення касових видатків тощо.[4]

Власні надходження бюджетних установ використовуються за такими напрямами:

– перша група на:

– покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною;

– організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних;

– утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ;

– ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей; покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти; преміювання осіб, які безпосередньо зайняті збиранням відходів і брухту;

– господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв.

– друга група на:

– організацію основної діяльності бюджетних установ;

– виконання відповідних цільових заходів.

Враховуючи вищезазначене, В бюджетній установі можуть бути відкриті спеціальні реєстраційні рахунки за трьома групами коштів спеціального фонду:

– Плата за послуги, що надаються бюджетними установами.

– Інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

– Інші кошти спеціального фонду [1].

Підводячи підсумок вищевикладеного, на основі проведеного в роботі дослідження , можна зробити наступні висновки. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів є учасниками бюджетного процесу на всіх його стадіях і відіграють значну роль в управлінні бюджетними коштами на спеціальних реєстраційних рахунках. В бюджетному процесі вони взаємодіють з місцевими фінансовими органами, органами Державної казначейської служби України та Державної фінансової інспекції України. Взаємовідносини між учасниками бюджетного процесу в умовах змін бюджетного законодавства потребують більш чіткої координації їх дій. На мою думку, слід звернути увагу на такі напрямки удосконалення роботи спеціальних реєстраційних рахунків.

– Підвищення якості планування, орієнтованого на кінцевий результат. Від того, наскільки якісно буде здійснюватися планування, залежатиме якість використання коштів на спеціальних реєстраційних рахунках.

– Запровадження електронного документообігу з метою швидкого реагування та відстеження руху коштів;

– Підвищення рівня професійної підготовки розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

– Підвищення відповідальності розпорядників і одержувачів бюджетних коштів щодо недопущення ними порушень бюджетного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний Кодекс України: станом на 08 липня 2010 р. № 2456-VI URL: http://www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення 29.03.2022).

2. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. - 3-тє вид., випр. / Стеченко Д. М. 2014. 105 с.

3. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції: А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О. С. Юнін. Київ : Ваіте, 2018.

4. Конституція України: станом на 12 червня 2013 р. URL: http://www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення 28.03.2022).

Денис Дусанюк, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БЮДЖЕТУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Реформа фінансової децентралізації, яка активно реалізується по всій території нашої країни, спрямована, в першу чергу, на посилення фінансової спроможності територіальних громад та, як результат, підвищення рівня фінансової самодостатності місцевих бюджетів.

Проте неоднозначність підходів щодо методики оцінки фінансового потенціалу місцевих бюджетів окремих регіонів потребує детальнішого аналізу та дослідження. Вплив реформи бюджетної децентралізації на фінансову стійкість місцевих бюджетів доцільно оцінювати за результатами комплексного аналізу їхніх доходів і витрат, визначенням впливу чинників та моделюванням їх прогнозу [1]. Отже, вважаємо за необхідне, здійснити аналіз фінансового потенціалу бюджету Вінницької області (табл.1).

Таблиця 1 – Динаміка основних показників бюджету Вінницької області впродовж 2016-2020 рр., млрд. грн.

Показники виконання	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення	
						(2020/2016)	(2020/2019)
Доходи бюджету	13,9	14,84	23,4	29,3	47,5	33,6	18,2
Видатки	15,26	19,72	23,8	29,61	48,45	33,19	18,84
Кредитування	16,2	38,3	20,6	24,2	25,1	8,9	0,9
Дефіцит/профіцит	1,36	-4,88	-0,4	-0,31	-0,95	0,41	-0,64

Джерело: сформовано на основі [2]

Дані таблиці 1 свідчать проте те, що у період з 2016 по 2020 рр. у бюджеті Вінницької області спостерігалося постійне перевищення видатків над доходами. Так, у 2020 році доходи бюджету становили 47,5 млрд. грн., що на 18,2 млрд. грн. менше ніж у аналізованому 2019 році. Щодо обсягів видатків, то їх загальна сума у 2020 році склала 48,45 млрд. грн., що більше на 18,84 млрд. грн. ніж у 2019 році.

Обсяг надання кредитів з обласного бюджету за 2020 рік у сумі 25,1 млрд. грн., що на 8,9 млрд. грн. більше ніж у 2016 році. Обсяг повернення кредитів до обласного бюджету за 2020 рік у сумі 8195, тис. грн.

Розмір дефіциту (перевищення видатків разом над доходами) по загальному та спеціальному фонду обласного бюджету Вінниччини за 2020 році становив 0,95 млрд. грн., джерелом покриття якого є спрямування коштів вільного залишку по загального фонду та залишків бюджетних коштів по спеціальному фонду, що склались на початок року.

Отже, як результат, в продовж аналізованого періоду спостерігаємо постійний дефіцит бюджету.

Динаміка доходів місцевих бюджетів Вінницької області демонструє, що у цілому доходи зросли на 33,6 млрд. грн., з 13,9 млрд. грн. у 2016 р. до 47,5 млрд. грн. у 2020 р., такі зміни відбулися за рахунок зростання податкових надходжень за період дослідження на 86,6%, до 17,1 млрд. грн.

Неподаткові надходження характеризуються неоднозначними темпами росту. Так, у 2018 р. їх сума скоротилась до 1,1 млрд. грн., що на 0,2 млрд. грн. менше ніж у відповідному 2017 році. Проте, починаючи з 2019 року їх сума знову таки почала зростати і у 2020 році становила вже 6,3 млрд. грн.

Доходи від операцій із капіталом зросли з 0,06 млрд. грн. до 0,44 млрд. грн, зберігаючи постійну тенденцію до зростання. Офіційні трансферти від органів державного управління протягом 2016-2020 рр. мали тенденцію до зростання, переважно за рахунок субвенції. Так, у 2020 році сума трансфертів становила 23,1 млрд. грн., що на 14,8 млрд. грн. більше ніж у відповідному 2016 році. Достатньо висока частка офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів є досить суперечливою, адже це не дозволяє місцевому бюджету підвищити рівень фінансової самодостатності регіону за рахунок власних надходжень [5].

Вищезазначене вказує на те, що важливою структурною складовою фінансового потенціалу регіону є податкові надходження, а саме місцеві податки і збори. Так, структура місцевих податків та зборів Вінниччини у 2020 році представлена на рисунку 1.

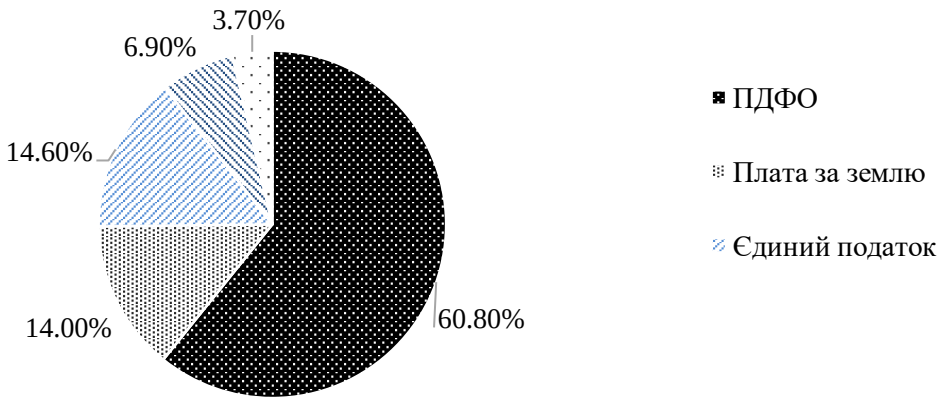

Рисунок 1 – Структура податкових надходжень загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад Вінницької області у 2020 р., %

Джерело: сформовано на основі [2]

Структура податкових надходжень загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад Вінницької області показує, що найбільшим бюджетоутворюючим податком є ПДФО. Саме податок на доходи фізичних осіб займає 60,8 % усіх доходів бюджету.

Не менш важливими бюджетоутворюючими показниками є плата за землю та єдиний податок. Загалом, дані податки складають 14,0% та 14,6% відповідно усіх доходів бюджету. Дещо меншу частку за обсягами займають рентна плата та акцизний податок. Їх частки складають 6,9% та 3,7% відповідно.

Податкові надходження є власними доходами місцевих бюджетів, тому динаміка їх надходжень вливає на соціально-економічний розвиток регіону та стан фінансової самодостатності відповідно.

Розглядаючи аналіз місцевих податків і зборів, можна зробити висновок, що найбільша сума надходить від єдиного податку, яка у 2020 році становила 1385825,3 тис. грн., що на 673405,9 тис. грн. більше ніж у 2016 році. Достатньо велику суму у доходах плата за землю, а саме 1110083,3 тис. грн. До збільшення суми даного податку призвело: збільшення площ до яких проведена грошова оцінка земель.

Плата за нерухоме майно відмінне від земельної ділянки теж мала характерну тенденцію до збільшення протягом аналізованого періоду. Так, у 2020 році дана ума становила 130271,1 тис. грн., що на 101372,1 тис. грн більше ніж у 2016 році. Таке різку збільшення суми доходів було спричинене проведенням податкової реформи у розрізі об'єктів житлової та комерційної нерухомості юридичних та фізичних осіб.

У доходах Вінницької області місцеві збори займають невелику частку, а саме у 2020 році їхні суми становили: туристичний збір – 527,3 тис. грн. збір за місця для паркування транспортних засобів – 47,8 тис. грн. [4].

На нашу думку, перспективним для Вінницької області є розвиток туризму, так як, із покращенням туристичної сфери області, збільшаться надходження до місцевого бюджету відповідно. Як результат, зросте рівень власних доходів бюджету.

Дослідження доходів та видатків місцевих бюджетів дало можливість розрахувати коефіцієнт покриття місцевим оподаткуванням видатків бюджету Вінницької області (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка коефіцієнта покриття місцевим оподаткуванням видатків бюджету Вінницької області у 2016–2020 рр., млрд. грн.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020
Місцеві податки	1,37	1,77	2,11	2,59	2,63
Видатки місцевих бюджетів	15,26	19,72	23,8	29,61	48,45
Коефіцієнт покриття місцевого оподаткування видатків місцевих бюджетів	0,08	0,08	0,08	0,08	0,05

Джерело: сформовано на основі [2]

Розрахунок коефіцієнта покриття місцевим оподаткуванням видатків бюджету показав, що даний показник під час аналізованого періоду коливався в межах 0,005-0,08. Зауважимо, що для того щоб органи місцевого самоврядування могли виконувати свої функції, коефіцієнт покриття місцевого оподаткування видатків місцевих бюджетів повинен становити не менше ніж 0,7. Тому, для ефективного соціально-економічного розвитку Вінниччини необхідно збільшити кількість власних надходжень до місцевих бюджетів, а саме місцевих податків та зборів.

Отже, за результатами дослідження було визначено, що нині у структурі доходів місцевих бюджетів значне місце займають трансферти і податкові надходження. Протягом 2019–2020 рр. відбулося зниження фінансової спроможності місцевих бюджетів, що підтверджується показником дефіциту бюджету, що в свою чергу негативно вплинуло на фінансовий потенціал бюджету Вінниччини. Зазначено, що для ефективного розвитку території необхідно збільшити суми власних надходжень, скоротивши надходження від офіційних трансфертів.

Список використаних джерел:

1. Гнидюк І. В. Шляхи децентралізації влади в Україні на основі досвіду європейських країн. *Часопис економічних реформ*. 2015. № 1. С. 6-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2015_1_5 (дата звернення: 23.02.2022).

2. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget . Місцеві бюджети. URL: https://openbudget.gov.ua (дата звернення: 02.03.2022).

3. Маршук Л.М., Матяш О.О., Репа Н.С. Децентралізація влади та формування місцевих бюджетів в Україні. Молодий вчений, 2016. №5(32). С.103-105.

4. Офіційний сайт Вінницької обласної адміністрації. URL: http://www.vin.gov.ua (дата звернення: 23.02.2022).

Олександр Євграфов, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТАРНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Ринок цінних паперів має важливу роль в економічному розвитку банків і економіки країни в цілому - він сприяє обігу капіталу і його раціональному розміщенню. Основним завданням фондового ринку виступає мобілізація та вкладання фінансових ресурсів у найбільш привабливі з точки зору ринкової ефективності види підприємницької діяльності. Вільний оборот капіталу на фондовому ринку забезпечується через обіг цінних паперів. Тому тема обґрунтування розвитку депозитарної системи в Україні є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Так, депозитарна система будь якої країни, у якості важливого сегменту інфраструктури фондового ринку, є невід'ємною частиною та загальною умовою функціонування фондового ринку. Саме депозитарію належить виконання такої функції, як захист та гарантія прав інвесторів, починаючи з пересічного громадянина, володіючого невеликою кількістю акцій, і завершуючи таким крупним як держава, яка є одним з найбільш значних власників.

Ефективне функціонування депозитарної системи є запорукою реалізації принципів прозорості та справедливості стосовно цін на інвестиційні ресурси. Можливість залучення інвестицій на фондовому ринку є безумовною потребою вітчизняних підприємств. Надійне функціонування фондового ринку, спираючись на розвинену інфраструктуру з відповідним механізмом діяльності депозитарної системи, стає міцним двигуном економічного розвитку країни, що обумовлює необхідність постійної уваги дослідників до питань удосконалення депозитарної системи України [3].

Сьогодні Депозитарна система України знаходиться на етапі свого становлення та значно відстає у розвитку від фондових площадок промислово розвинутих країн. З огляду на це, дослідження сучасних умов, особливостей та тенденцій розвитку фондової біржової торгівлі та інфраструктурі України стає для національної економіки надзвичайно актуальним [2]. Так, в останні роки хоч і досить не стабільно, але в цілому прослідковується тенденція до збільшення випусків емісійних цінних паперів. Це свідчить про розвиток економіки держави в цілому та розвиток фондового ринку зокрема.

Динаміку обсягу випусків емісійних цінних паперів протягом 2018-2021 рр. розглянемо на рис. 1, де згідно з наведеними даними спостерігається найбільший обсяг випуску емісійних цінних паперів у 2018 році, далі протягом 2019-2021 рр. присутні не значні коливання.

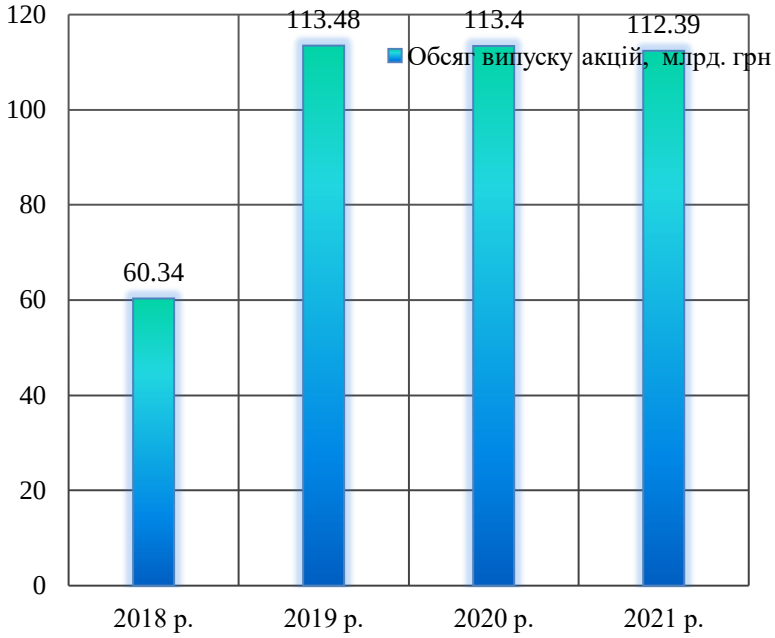

Рисунок 1 – Динаміка обсягу випусків емісійних цінних паперів протягом 2018 – 2021 рр., млрд. грн.

Джерело побудовано автором на основі: [1;4]

Аналізуючи стан депозитарної системи України, а саме в розрізі 2018-2021 років прослідковується збільшення обсягу випуску акцій, зареєстрованих Національною комісією цінних паперів та фондового ринку рис.2.

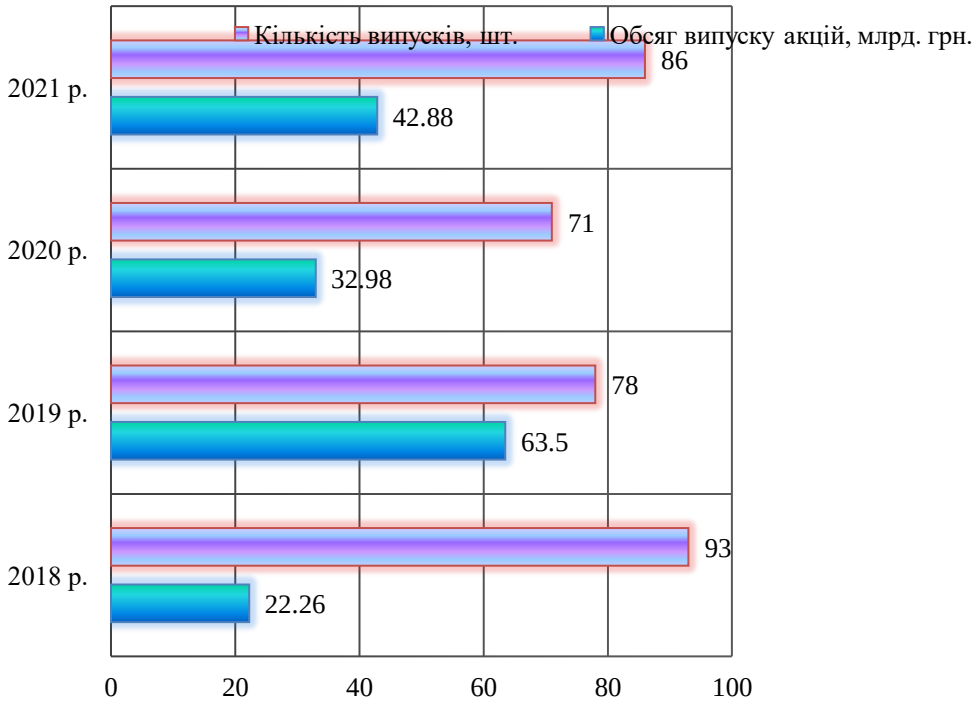

Рисунок 2 – Динаміка обсягу та кількості акцій, зареєстрованих Національною комісією цінних паперів та фондового ринку протягом 2018-2022рр.

Джерело побудовано автором на основі: [1;4]

Значні за обсягом випуски акцій, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій протягом зазначеного періоду, зареєстровано наступним підприємствами з метою збільшення статутного капіталу, зокрема у 2018 році АТ «СБЕРБАНК» та АТ « БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», у 2019 році Державна іпотечна установа, у 2020 році АТ «Таскомбанк» та ПрАТ «КИЇВСЬКА КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «РОШЕН», у 2021 році ПАТ «Українські енергетичні машини» та АТ «Українські національні авіалінії» [1].

Загалом можна сказати, що депозитарна система України характеризується позитивною динамікою свого розвитку, що відображається в зростанні торгів на ринку цінних паперів, але проблеми які вже накопичились вимагають негайного їх вирішення. Оновлення законодавчої бази, приведення її до вимог та міжнародних стандартів призведе до підвищення довіри з боку інвесторів, емітентів, професійних учасників фондового ринку; посилення захисту прав власності на цінні папери й, зокрема виключення роздвоєння реєстрів акціонерів та обмеження рейдерства; мінімізації операційних ризиків впровадженням єдиної моделі депозитарного обліку; мінімізації трансакційних витрат учасників ринку на здійснення угод; спрощення порядку розрахунків за угодами з цінними паперами.

Отже, дослідження стану біржового товарного та фондового ринків продемонструвало, що, в цілому, ці ринки мають потужний потенціал розвитку. Однак на даний час він не може бути реалізований повністю, що є результатом впливу чисельних негативних чинників. Напрями вдосконалення українського біржового ринку повинні бути засновані на вирішенні виявлених проблем розвитку і можуть бути об'єднані в чотири основні групи: удосконалення законодавчої бази; розвиток біржової інфраструктури; розширення участі в торгах і гармонізація його структури; вдосконалення інструментарію й нарощення капіталізації ринку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Арутюнян, С.С., Ітигіна, О. В. Сучасні проблеми реформування депозитарної системи України. 2012. № 47, С 1-10 URL: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1699. (дата звернення 12.04.2022).

2. Краснова І.В. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку. Економіка та управління національним господарством. 2014.№1,С.129-134 URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-1_0-pages-129_134.pdf (дата звернення 11.04.2022).

3. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/ (дата звернення 14.04.2022).

4. Офіційний сайт Української біржі. URL: http://www.ux.ua/ua/issues.aspx (дата звернення 14.04.2022).

Богдан Єроменко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ

Інвестування, в широкому розумінні, таке як залучення вітчизняних та іноземних інвестицій – шлях до розвитку економіки будь-якої країни.

Український ринок нерухомості досить стрімко розвивався за останнє десятиліття. Інвестиції спрямовуються для дослідження нерухомості в початковій та вторинній сферах, що є справжніми активами. Грошові заощадження населення використовуються для здійснення довгострокових інвестицій в нерухомість з наступними передачами акцій фірмі.

Інвестиції в нерухомість – це придбання конкретного майна або торгових інструментів для отримання прибутку або інвестицій. Об'єкти нерухомості в системі ринку з розвиненою та сформованою економікою ринку, вважається нерухомістю.

Одним з головних етапів підготовки проєкту є визначення умов фінансування, вибір та раціоналізація джерел фінансування та підготовка плану узгодження припливу і відтоку грошових коштів від проєкту.

Фінансування – це забезпечення проєкту ресурсами, до складу яких входять не лише грошові ресурси, але й виражені в грошовому еквіваленті інші інвестиції, в тому числі основні та обігові кошти, майнові права і нематеріальні активи тощо.

Фінансування проектів спрямоване на вирішення таких завдань:

- забезпечення інвестиційного потоку для виконання плану;
- за рахунок розумної структури інвестицій і отримання податкових пільг, знизити капітальних витрат;
- забезпечення балансу між обсягом залучених фінансових ресурсів і величиною отриманого прибутку.

Усі джерела формування інвестиційних ресурсів поділяються на три основні групи: власні, залучені, позичкові.

Власні інвестиційні ресурси. До них належать чисті нерозподілені активи, спрямовані на розвиток виробництва, амортизаційні відрахування, іммобілізована в інвестиції частка оборотних коштів, реінвестована шляхом продажу частини головних фондів, страхова компенсація збитків, спричинених втратою майна, тощо. Вони характеризуються простотою залучення, високою прибутковістю інвестованого капіталу, зменшенням ризику неплатоспроможності і банкрутства, але в той же час мають обмеженість обсягу коштів та відсутній зовнішній контроль.

Залучені інвестиційні ресурси. Характеризуються великим діапазоном їх залучення, контролем за використанням, складністю залучення, частковою втратою управління компанією. Залученими інвестиційними ресурсами фінансуються в основному досить ризиковані та прибуткові проекти.

Між залученими джерелами фінансування інвестицій в першу чергу розглядається запозичення акціонерного капіталу. Це джерело використовується компаніями, які реалізуються в формі акціонерних товариств. Для інвестиційних компаній та інвестиційних фондів аналогічною формою залучення є емісія інвестиційних сертифікатів. Для підприємств інших організаційно-правових форм основним способом додаткового залучення капіталу є розширення статутного фонду за рахунок додаткових внесків. Як показує досвід, найбільш істотну роль серед зовнішніх джерел виконає додаткова емісія акцій.

Позичкові інвестиційні ресурси. На даний момент позичкові інвестиційні ресурси є головним джерелом фінансування. Здебільшого вони використовуються для кредитування проєктів з мінімальним рівнем ризику та чітко вираженими шляхами успішної реалізації проєкту.

До позичкових ресурсів можна віднести:

- довгострокові кредити банків та інших кредитних установ, які спеціалізуються на фінансуванні довгострокових і великомасштабних проектів. Їхня частка у загальній сумі капітальних інвестицій зросла з 7,1% у 2017 році до 8,2% у 2018 році.
- цільовий державний кредит, який спрямований на визначений вид інвестування. Даний вид кредиту надається тільки під державні програми;
- податковий інвестиційний кредит, значення якого в тому, що підприємство звільняється від сплати податків на ту суму, яку воно має інвестувати у виробництво. Через певний період часу підприємство повинно повернути державі первинну суму. Тобто підприємство отримує безпроцентний кредит;

Особливе значення для фінансування інвестиційних проектів, особливо високотехнологічних, має венчурне фінансування. На сьогоднішній день в Україні створено більше 50 венчурних фондів, однак не всі вони мають ознаки класичних венчурних фондів. В Україні венчурне фінансування досить часто використовується для фінансування традиційних процесів. Одна з головних проблем вітчизняного венчурного фінансування — відсутність можливостей у формуванні достатнього обсягу фінансових ресурсів.

Попри недостатній розвиток системи підтримки, вітчизняний ринок венчурного фінансування за останні десять років істотно збільшився (з $24 млн у 2011 р. до $510 млн у 2019 р.).

Щодо джерел венчурного фінансування, то переважно суб'єктами інвестування виступають венчурні фонди (42% у структурі фінансування за прогнозами на 2020 р.) та бізнес ангели (27,3%).

Розвитку в Україні набуває також краудфандингове фінансування — збір коштів від суспільства на конкретні проєкти. Зазвичай більшість проєктів спрямовані на допомогу чи покращення життя людей, а краудфандинг дає можливість включати громадськість до цієї діяльності.

Такий збір фінансування зазвичай здійснюють через краудфандингові платформи (сайти), які перевіряють всі проєкти на достовірність та реалістичність, а потім моніторять збір коштів і саму реалізацію.

Схожим до краудфандингу є фандрайзинг – процес залучення зовнішніх, сторонніх для компанії ресурсів, необхідних для реалізації будь-якого завдання виконання проекту або з метою діяльності в цілому. Поняття фандрайзингу зазвичай вживається в секторі недержавних некомерційних організацій.

Фандрайзинг являє собою методику пошуку джерел фінансування та ресурсів для забезпечення діяльності. Розрізняють проектний і оперативний фандрайзинг. У першому разі зібрані кошти йдуть на здійснення конкретного проекту, у другому – кошти йдуть для здійснення поточної діяльності організації.

Слід зазначити, що нові джерела фінансування знайшли своє місце в економіці сучасної України та продовжують розвиватися. Проте їхній розвиток буде залежати в майбутньому від багатьох суб'єктивних та об'єктивних чинників.

Зауважимо, що на відміну від країн ЄС, в Україні головним джерелом фінансування інвестицій є власні кошти підприємств (близько 70%). Тобто не реалізація багатьох проектів викликана не лише песимістичними очікуваннями та скороченням заощаджень, а й відсутністю коштів для інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text (дата звернення 10.04.2022).

2. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 276 с

3. Ігнатюк В.В., Малахова Ю.А., Сукманюк В.М. Сучасні джерела фінансування інвестиційних потреб підриємництва, Електроний наековий журнал. 2020. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/2_19_2020.pdf (дата звернення 13.04.2022).

4. Фінансування інвестиційного проекту. Інвестування: веб-сайт URL: https://pidru4niki.com/86039/investuvannya/finansuvannya_investitsiynogo_proektu (дата звернення 12.04.2022).

Лілія Жеребець, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Ефективне функціонування ринку нерухомості є чи не найважливішим пріоритетом країни, так як саме ним обумовлені процеси становлення малого та середнього класу в Україні. Загальний розвиток ,за своїм змістом , відіграє чи немалу роль в потребі населенню , що здійснює вплив на загальний рівень інвестиційних послуг , обсягів нагромадження та споживання державі.

Дослідження функціонування ринку нерухомості в Україні вагоме місце посідають в наукових працях таких вчених, зокрема М. Коваленко, Д. Фрідман, С. Максимов, В. Назаров, О. Гриценко, І. Зотов, О. Кілієвич, Є. Ромат, Б. Данилишин, С. Фесак, В. Воронін, Г. Харрісон, Л. Гітман, С. Стиглер та ін.

Ринок нерухомості − являє собою сукупність механізмів, за допомогою яких передаються права на нерухомість та пов'язані з нею інтереси, встановлюються ціни на нерухомість та розподіляється нерухомість за різними конкуруючими альтернативами використання [1].

Як відомо, ринок нерухомості є найважливішим індикатором, що відображає поточний стан та проблеми економіки країни загалом. Вивчення реакції ринку житла на кризові явища в економіці та розробка механізмів регулювання є актуальними завданнями, оскільки здатні мінімізувати або запобігти розвитку кризових тенденцій на ринку нерухомості в сучасних умовах.

Ринок нерухомості тісно пов'язаний з будь-якою галуззю. Так, будівництво створює об’єкти ринку нерухомості та якісно змінює їх склад, ринок капіталу повинен мати приміщення для функціонування; будівлі, необхідні для роботи логістичних компаній, харчових організацій тощо [2].

У сучасних умовах ринок нерухомості має чотири сфери діяльності:

- інвестиції в нерухомість;
- ринок, на якому нерухомість виступає як товар особливого виду;
- ринок послуг, що створює умови для життя та життєдіяльності людини;
- каталізатор розвитку суміжних галузей економіки.

Найважливішими формами формування ринку стали приватизація та роздержавлення державних об'єктів. Законодавство передбачає, що основним методом реформування економіки є приватизація державного майна, тобто реструктуризація економіки України.

Особливою функцією ринку нерухомості, яка відрізняє його від усіх інших ринків, є те, що він має багато можливих місць розташування ждя угод, наприклад: по місцю розташування об’єкта нерухомості, за місцезнаходженням продавця чи покупця тощо.

Для ринку нерухомості характерні наступні функції:

- ціноутворююча функція, під нею розуміється встановлення рівноважного рівня цін, тобто, коли платоспроможному попиту відповідає достатній рівень пропозиції. Для об'єктів нерухомості характерне вільне формування;
- комерційна функція — отримання прибутку від вкладених коштів у нерухомість;
- сануюча функція — це звільнення ринку від неконкурентоздатних та слабких учасників ринку;
- інформаційна функція — збирання та узагальнення інформації про ринок та поширення її серед зацікавлених осіб;

- посередницька функція — ринок виступає як сукупний посередник між учасниками ринку;
- інвестиційна функція — ринок нерухомості виступає своєрідним способом зберігання та збільшення вартості капіталу, а також перерозподіл інвестиційних потоків між об'єктами нерухомості.

Ринок нерухомості має ряд особливостей:

- місце ринку, оскільки його товари є нерухомими і їх вартість значною мірою залежить від зовнішнього середовища;
- значно менші кількість договорів купівлі-продажу;
- володіння нерухомістю та договори переважно стосуються чотирьох вид витрат:

✓ одноразові відносно великі інвестиції на утримання будівлі в експлуатаційний стан (ремонт, експлуатаційні витрати);

✓ податок на майно [4-7];

✓ активи;

✓ державні збори та інші транзакційні збори;

- відносно високий ступінь державного регулювання ринку законодавчі норми та зонування земель;
- ринок нерухомості недосконалий [3].

Підходи до функціонування та розвитку інфраструктури ринку нерухомості мають ґрунтуватись на поглибленому вивченні окремих компонентів як взаємопов’язаних та інтегрованих елементів єдиної цілісної системи ринку нерухомості [8]. Методи функціонування інфраструктури ринку нерухомості в Україні пов’язані з низкою заходів:

- розробка нормативно-правової бази діяльності з нерухомістю;
- підтримка та розвиток проектів інформаційного аналізу на ринку нерухомості, які ефективно збирають, аналізують, поширюють та зберігають інформацію про параметри ринку нерухомості тощо;
- активне використання засобів масової інформації у просуванні інвестиційних проектів і технологій на ринку страхування та нерухомості;
- розвиток та підтримка добровільних роздрібних страхових компаній;
- запровадження систем засвідчення професійної компетентності ріелторів з метою запобігання діяльності на ринку нерухомості осіб без належного рівня кваліфікації та досвіду тощо.

Отже, можна зробити висновок, що поліпшення функціонування ринку нерухомості в Україні на даному етапі розвитку включає запровадження та регулювання стандартів нерухомості.

Таким чином, ринок все ще знаходиться на стадії становлення, про що свідчить недосконала система реєстрації нерухомості та недостатня кількість інвестиційних інструментів, доступних для інвестицій в нерухомість.

Список використаних джерел:

1. Завора Т. Ринок нерухомості та особливості його функціонування. *Економіст*. 2006. № 10. С. 40-43.

2. Кобзан С. М. Формування ринку нерухомості: практичні аспекти та особливості оцінки. Монографія. 2019.

3. Манн Р.В. Особливості діагностування стану і перспектив розвитку ринку нерухомості. *Економіка & держава*. 2007. № 9. С.15–17.

4. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.1

5. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development,* 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

6. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

7. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

8. Олійник Н.І. Розвиток ринку житла в Україні: теорія та практика державного регулювання: монографія. К.: НАДУ, 2011. 228 с.

Ганна Журова, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Значна частка ресурсів банку формується за рахунок залученого капіталу, а не власного. Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб шляхом виконання депозитних операцій, у процесі яких використовують різні види банківських рахунків. З розвитком банківських установ йде розвиток і видів залучення коштів у банки. Тому питання депозитних операцій, їх покращення і збільшення вкладів є актуальними в умовах фінансової нестабільності.

Вагомий внесок вивчення депозитних операцій у формуванні ресурсів банку зробили такі відомі науковці: О. Моргенштерн, О. В. Васюренко, Дж. Сінкі, Г. І. Бірман, О. І. Лаврушин, О. Л. Смірнов, В. М. Усоскін.

В умовах сьогодення, розвиток банківської системи України направляє багато уваги на розвиток депозитної діяльності, від інтенсивності і результативності якої залежать насамперед рівень забезпеченості банку фінансовими ресурсами та можливості здійснення активних операцій за обсягом та структурою.

Визначення терміну «депозит» часто зустрічається в економічній літературі у доволі різних інтерпретаціях, однак в більшості з них є закладені ідентичні основи.

Станом на початок 2022 року українські банки постійно здійснюють пошук оптимального варіанту формування банківських ресурсів. Із погляду стабільності ресурсної бази і в цілому діяльності банку необхідно, щоб

велику частину його ресурсів становили строкові вклади. Але, на жаль, нестабільність економіки, що має місце у нашій державі, не сприяє довірі вкладників вкладати свої кошти на тривалий термін у банк. Хоча, за оцінками вітчизняних експертів, «на руках» в українських громадян знаходиться великий потенціал грошових ресурсів, що становлять немалу частину грошового обігу і можуть бути розміщені в комерційних банках України [2].

Варто зазначити, що після фінансової кризи банки України почали втрачати залучені кошти. У таких умовах банки потребують упровадження нової ефективної депозитної політики. Депозитна політика банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації її джерел. Мета депозитної політики полягає в досягненні максимального прибутку за всебічного задоволення потреб клієнтів у депозитних послугах [1].

За 2020-й ставки за депозитами знизилися майже вдвічі. Якщо на початку року індекс UIRD за депозитами на 12 місяців у гривні становив 15,18% річних, в доларах – 2,54%, а в євро – 1,09%, то наприкінці 2020-го – 8,63%, 1,21% і 0,56% відповідно.

Головним фактором стимулювання економічного розвитку країни є забезпечення господарюючих суб'єктів необхідними фінансовими ресурсами та збільшення обсягів грошової маси в обігу, а будь-які конфлікти в суспільстві супроводжуються зниженням довіри до банківської системи і як наслідок сприяють відтоку депозитів, що зменшує грошову масу в обігу та збільшує кошти поза банками (таблиця 1). Заборона на дострокове зняття депозитів убезпечить банки від різкої втрати ліквідності та надасть можливість спрямувати вільні ресурси на кредитування населення і економіки.

Таблиця 1 – Характеристика грошової маси в обігу

Основні показники	Грудень 2018	Грудень 2019	Грудень 2020	Березень 2021
Грошова маса М3 (млн. грн.)	956728	994062	1102700	1074914
Готівкові кошти в обігу поза банками (млн. грн.)	287456	282673	314392	290783
Частка коштів поза банками до грошової маси (%)	30,0	28,4	28,5	27

Джерело: складено за даними [1]

Отже, ненадійність банків стала однією з головних причин слабкого розвитку депозитного ринку і наявна грошова маса в обігу має незадовільну структуру.

Гроші поза банківською системою складали у ІІІ кварталі 2018 року – 287456 млн.грн., що становить 30% до грошової маси, а в грудні 2019 та 2020 роках відповідно 282673 млн.грн. та 314392 млн.грн., що становить 28,4% та 28,5% до грошової маси. Відтік депозитів як в національній, так і в іноземній валюті мав найбільшу негативну динаміку у 2018 – 2019 роках. Ситуація дещо змінилася у березні 2021 але і така частка є більшою ніж поточні

зобов'язання усіх банківських установ. Рівень доларизації депозитів залишається без змін і становить 46%. Такий відсоток забезпечила курсова переоцінка.

Важливим чинником фінансової стабільності є система державного гарантування вкладів. Вона захищає вкладників у разі виведення неплатоспроможних банків з ринку та запобігає паніці, що зазвичай призводить до масового відпливу коштів із банківської системи. З початку кризи до кінця жовтня 2020 року до фонду гарантування вкладів було передано близько 80 неплатоспроможних банків. Фонд виплатив вкладникам цих банків 80,2 млрд. грн. На таке навантаження не розрахована жодна система гарантування вкладів у світі [1].

2020 рік став поворотним для банківського сектору. Банки реалізовували плани капіталізації, розроблені за результатами діагностичного обстеження. Перехід Приватбанку у державну власність наприкінці грудня суттєво змінив структуру банківського сектору: частка державних банків у чистих активах збільшилася до 51,3% (з 28,1% на початку 2020 року), за депозитами населення – майже утричі, до 59,5%. Протягом 2020 року 17 банків було оголошено неплатоспроможними, ще 4 було ліквідовано за рішенням акціонерів [2]. Впродовж 2018-2020 років ліквідовано 82 банки, до числа яких входять як українські банки, так і банки з іноземним капіталом.

Зобов'язання банків різноманітні за складом, але статистичні дані засвідчують, що з метою зручності у плануванні та управлінні ліквідністю, головними залишаються строкові депозити в порівнянні з депозитами до запитання. Щоб відобразити сучасний стан депозитної політики комерційних банків України доцільно проаналізувати обсяги депозитів фізичних осіб у найбільших банках України за обсягом залучених коштів (таблиця 2).

Таблиця 2 – Депозити фізичних осіб у найбільших банках України станом на 1.01.2021 р.

Назва банку	Всього зобов'язань (млн. грн.)	У тому числі:		У тому числі:			
		Депозити фізичних осіб (млн. грн.)	Частка в сумі зобов'язань (%)	Кошти до запитання (млн. грн.)	Частка до зобов'язань(%)	Строкові депозити (млн. грн.)	Частка до зобов'язань (%)
Приватбанк	207 946.47	144 674.88	69,57	30 141.85	14,49	114 533.03	55,07
Райфайзен Банк Аваль	49 691.79	17 715.07	35,64	11 075.50	22,28	6 639.57	13,36
Альфа-Банк	35 642.19	15 243.12	42,76	2 427.54	6,81	12 815.58	35,95
Укрсоцбанк UniCredit Bank ТМ	29 020.70	14 845.43	51,15	3 720.18	12,82	11 125.25	38,33
ОТП Банк	22 271.47	9 259.90	41,57	5 737.82	25,76	3 522.08	15,81

Джерело: складено за даними [2,3]

Отже, правильне, ефективне функціонування ринку вкладів і депозитів необхідне для забезпечення нормальної банківської діяльності, регулювання грошової маси в країні, успішного виконання банками як традиційних розрахунково-кредитних операцій, так і розширення спектра банківських продуктів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua (дата звернення 12.04.2022).

2. Ренкінг НБУ. Міністерство фінансів України. URL: minfin.com.ua/banks/ranking (дата звернення 12.04.2022).

3. Матлага Л. О., Василина П. В. Проблеми та тенденції розвитку депозитної політики банківських установ. *Економічний аналіз*. 2021. 88с.

Ганна Журова, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку банківського сектора характеризується розширенням обсягів і структури грошового обороту, ускладненням розрахунків, необхідністю уникнення фінансових ризиків і налагодження дієвого контролю за системою грошового обігу в Україні. Виконання таких складних завдань може бути забезпечено суттєвим розширенням різних видів банківських послуг, що надаються банками суб'єктам економіки.

Однією із таких послуг є створення систем електронних платежів і розрахунків. В Україні вже створено систему електронних платежів Національного банку України, окремі банки використовують деякі елементи зарубіжних платіжних систем та запроваджують власні системи.

Сьогодні у світі є велика кількість різноманітних платіжних систем, побудова яких, роль, технологія функціонування та кількісні характеристики в економіці країн суттєво відрізняються.

Значним є внесок у розробку питань функціонування платіжної системи України вітчизняних вчених-економістів В. А. Ющенка, А. С. Савченка, В. П. Страхарчук та інших. Але в їхніх працях досліджуються або окремі елементи функціонування платіжних систем, або дія цих систем на певних етапах економічного розвитку [2].

Система електронних платежів - власність Національного банку України, вона забезпечує розрахунки між банківськими установами в національній валюті України. СЕП базується на повністю безпаперовій технології і передаванні електронних повідомлень через власну телекомунікаційну систему Національного банку. СЕП виконує платежі клієнтів банків або за власними зобов'язаннями банків. Безпосереднє

обслуговування клієнтів комерційних банків цією системою не виконується. Національний банк України є власником і оператором СЕП, забезпечує розроблення, удосконалення та експлуатацію програмно-технічних комплексів системи та засобів захисту інформації, розробляє відповідну нормативну базу. НБУ гарантує надійність і безпеку СЕП. НБУ відповідає за нагляд над платіжною системою.

Платіжні системи України потребують подальших наукових досліджень і розробок. Зокрема актуальною є розробка теоретичних пропозицій та рекомендацій із удосконалення функціонування системи електронних платежів. У зв'язку з цим актуального значення набуває розв'язання проблеми вдосконалення платіжної системи України з урахуванням зарубіжного досвіду [4].

Варто зазначити, що лише електронні платіжні системи, що використовують найсучасніші досягнення техніки і технологій, можуть задовольнити поставлені завдання. Саме система електронних платежів забезпечує життєдіяльність банківської системи України, є необхідною умовою для успішного розвитку ринкової економіки нашої держави.

Аналіз статистичних даних роботи системи електронних платежів Національного банку України щодо переказу коштів між банками свідчить про те, що система протягом 2020 р. виконувала доручені їй функції державної системи міжбанківських розрахунків, повністю задовольняла потреби її учасників у переказі коштів, забезпечувала максимальну швидкість, прозорість, високий рівень безпеки та надійності проведення платежів [3].

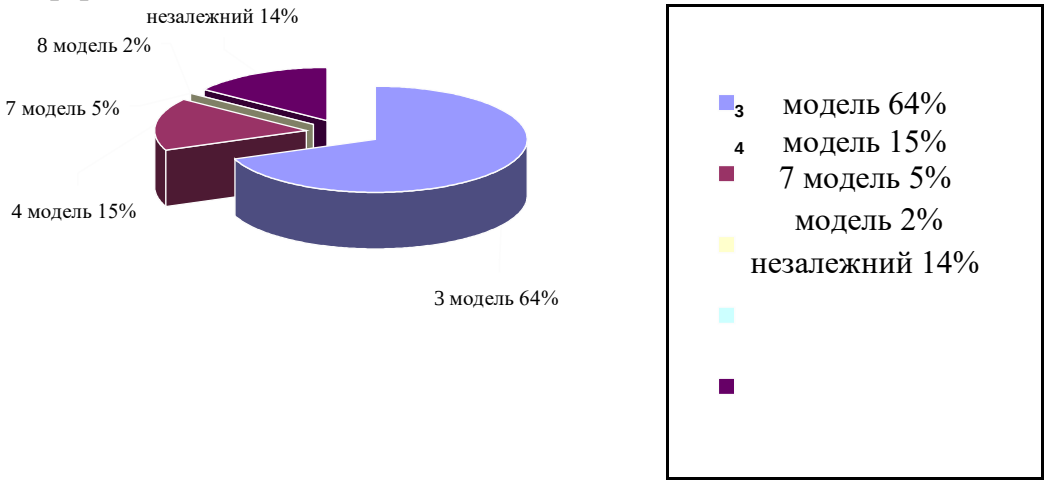

Рисунок 1 – Розподіл учасників СЕП за моделями консолідованого кореспондентського рахунку за станом на 01.01.2021 р. [3]

Збільшення кількості платіжних трансакцій та суми платежів свідчать про пожвавлення економічної активності, стійку тенденцію до зростання фінансових потоків у господарському обороті України та спроможність системи електронних платежів забезпечити належне обслуговування її учасників. Надійність роботи СЕП повсякчас підвищується, розширюється спектр її послуг, розвивається бухгалтерська модель.

Відповідно до цього, на сучасному етапі система електронних платежів Національного банку України має багато проблемних чинників, які не дуже позитивно впливають на її розвиток:

1) недосконалість чинного законодавства України, що приводить до виникнення великої кількості ситуацій щодо розбіжності думок та дій між учасниками системи;

2) рівень інформаційного забезпечення учасників системи електронних платежів Національного банку України є досить низьким, що приводить до непрозорості проведених операцій у системі;

3) залишається невисоким рівень нормативного забезпечення учасників системи електронних платежів Національного банку України, який треба зробити доступним та зрозумілим для клієнтів.

Проте також бачимо, що сьогодні ведеться робота над розвитком та вдосконаленням системи електронних платежів Національного банку України, яку, безсумнівно, необхідно перевести на нові міжнародні стандарти обміну фінансовими повідомленнями, а також впровадити нові інноваційні інструменти для переказу коштів. Велике значення має підвищення надійності системи, а також рівня довіри учасників під час розрахунків платіжними засобами. Також треба вирішити питання конкуренції та з'єднання банківських і торговельних мереж [5].

Серед головних переваг вже оновленої системи електронних платежів слід назвати запровадження миттєвих платежів, створення основи для цілодобової роботи, повне осучаснення системи криптографічного захисту інформації Національного банку України, розширення функціональності та інформаційної складової повідомлень [1]. Всі ці нововведення значно підвищать швидкість, якість та надійність проведення платежів, безпеку й конфіденційність фінансової інформації, а також сприятимуть інтеграції України в європейський платіжний простір, вільному руху капіталів та іноземних інвестицій.

Аналіз розвитку системи електронних платежів Національного банку України сьогодні говорить про те, що вона активно розвивається. Це є дуже позитивним явищем, проте недостатньо швидко поширюється порівняно з аналогічними платіжними системами розвинених країн. Відзначимо також, що рівень ефективності проведення міжбанківських розрахунків, якого Україна досягла, є досить високим сьогодні, тому зараз велике значення має модернізація системи електронних платежів Національного банку України, яка зосереджена на забезпеченні надійності та стабільності функціонування банківської системи України. Потрібно, щоби СЕП мала високий рівень продуктивності та якості, а також слід привести її до міжнародних стандартів, що дасть змогу системі якісніше функціонувати, а також залучати нових учасників.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua.

2. Аналіз банківської діяльності: підручник Герасимович А. М. К.: КНЕУ, 2014. 599 с.

3. Безготівкові розрахунки та шляхи їх вдосконалення: навч.посіб. Коробкіна С. *Банківська справа*. 2021.(№ 12) 49–51с.

4. Аналіз банківської діяльності : навч. посібн. Щибиволок З. І. К. : Знання, 2017. 311 с.

5. Савченко А., Коваль І. СЕП: виповнюється перше десятиліття. *Вісник Національного банку України*. 2018. (№17). С.28–31.

Єлизавета Ільчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Страхові відносини в національно-державному масштабі – це багаторівнева система ризик-менеджменту, вони органічно вписуються в усі блоки фінансів як системи економічних відносин – в державні фінанси, кредитну систему, фінанси підприємств і домогосподарств, вторинний фінансовий ринок, міжнародні фінанси, зберігаючи і розвиваючи властиву їм змістовну й організаційну специфіку. Тому, на наш погляд, страховий ринок – це: 1) система багаторівневих фінансових відносин, зумовлених забезпеченням управління ризиками домогосподарств, підприємств (фірм), держави; 2) форма організації грошових відносин з формування та розподілу страхового капіталу для забезпечення страхового захисту суспільства, і сукупність страхових організацій, що беруть участь у наданні відповідних послуг.

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхової діяльності зробили такі вітчизняні вчені, як: Базилевич В., Гаманкова О., Ролінський О. В., Гарькуша В., Татарин Н., Лука П., Юрченко І., Дема Д., Віленчук О., Дем'янюк І. та ін.

Метою дослідження є механізм функціонування страхового ринку як елемент системи економічного розвитку.

Існує велика кількість підходів до означення фінансового механізму кожного із інститутів, представлених на страховому ринку. Найбільше зацікавлення у науковців, викликає безпосередній розпорядник акумульованих страхування фондів, а саме фінансовий механізм страхових компаній. Вважаємо, формування фінансового механізму діяльності страхової компанії пов'язане з функціональним призначенням страховика щодо надання страхового захисту, розподілу втрат і збитків, інвестування і соціально-економічного розвитку суспільства. Збалансований і налагоджений фінансовий механізм дозволяє формувати і використовувати активи страхової компанії з метою забезпечення максимального рівня її платоспроможності. Можемо погодитись із цим твердження та звертаємо увагу на діяльність пов'язану із «функціональним призначенням страховика щодо надання страхового захисту», а це в свою речу загострює увагу безпосередньо на попиті на страховий захист – страхову послугу.

Світовий страховий ринок сформований на основі інтеграції страхових ринків високо розвинутих країн світу, підштовхує менш розвинуті національні страхові ринки до адаптації місцевих стандартів до міжнародних. Щоб освоїти такі стандарти, необхідно створити відповідні інститути та механізми, а це не просто, бо пряме запозичення чужого досвіду неможливе. Чуже середовище їх відштовхує, вимагаючи створювати інститути і механізми, які одночасно відповідають вимогам часу й враховують традиції національного страхового ринку [22].

В останні роки глобалізація страхових відносин проявляється більш чіткою. Постає питання – зближуються чи віддаляються один від одного розвинуті страхові ринки й страхові ринки, що розвиваються.

Широкомасштабне й активне включення страхового ринку України у процес глобалізації страхових відносин проходитиме поступово й вибірково. Великі зусилля знадобляться для адаптації національних страхових продуктів до вимог світового ринку, підвищення їх параметрів до конкурентоспроможного рівня. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних страхових продуктів – основа включення страхового ринку України в процес глобалізації страхових відносин.

Світовий ринок страхування охоплює усю сукупність міжнародних страхових операцій. В круговому потоці страхових операцій на світовому страховому ринку зустрічаються два головні типи страхових каналів – пряме страхування, при якому страхова послуга переміщається від страховика до страхувальника, і непряме страхування, при якому страхова послуга від страховика до страхувальника переміщується через систему страхових посередників.

Трактування «глобальної страхової діяльності» полягає, насамперед, у домінуванні у всіх сегментах страхового ринку транснаціональних страхових корпорацій, їх груп, стратегічних альянсів, тандемів, конгломератів, мегаброкерів, пулів, що діють у міжнародно уніфікованому середовищі і внаслідок фінансової лібералізації проводять активну експансіоністську політику з використанням організаційних і страхових інновацій на новітній інформаційно-технологічній основі.

Наслідки впливу глобалізації світового ринку страхових послуг на національні страхові системи:

Позитивні:

– залучення іноземних інвестицій у розвиток страхової інфраструктури;

– підвищення капіталізації та ємності національної страхової галузі за рахунок коштів іноземних інвесторів;

– використання передових страхових технологій і «ноу-хау»;

– розширення структури і підвищення якості страхових послуг.

Негативні:

– втрата національного контролю над страховими резервами та інвестиційними коштами при домінуючій іноземній участі на страховому ринку чи в його окремих сегментах;

– обмеження можливості держави з використання механізмів активної соціальної політики в галузі пенсійного та медичного страхування;

– супроводження експансії крупних іноземних страховиків, ціновим демпінгом та ін.

Страхова галузь розвинених країн забезпечує дієву систему захисту майнових прав та інтересів усіх громадян і підприємств, підтримання соціальної стабільності суспільства, економічної безпеки держави, а також є важливим фінансовим інструментом регулювання національної економіки й потужним джерелом акумулювання коштів для їх подальшого довготермінового інвестування в народне господарство. Однак розвиток страхового ринку України ще далеко поступається рівню країн з ринковою економікою навіть у незалежній державі, що вимагає глибоких економічних реформ, які повинні бути невід'ємною частиною ефективної системи страхування фізичних та юридичних осіб [1].

Сучасний стан страхового ринку характеризується наявністю багатьох негативних тенденцій та суттєвих диспропорцій свого розвитку, які потребують підвищеної уваги з боку державних органів нагляду за страховою діяльністю і врахування в процесі управління розвитком кожного суб'єкта страхового підприємництва.

Таким чином, ті соціальні та економічні функції, які виконує страхування, дозволяють розглядати ринок страхових послуг в рамках соціально-економічної системи країни. Разом з тим, як елементи соціально-економічних систем різних типів, функціонують і взаємодіють населення, господарюючі суб'єкти і держава.

Якщо в якості базових блоків складових елементів соціально-економічної системи – підприємств і населення – розглянути страхувальників і страховиків, то можна припустити, що сукупність економічних відносин між покупцями (населення і юридичні особи) і продавцями (страхові організації) при яких вони взаємодіють з метою задоволення своїх потреб за допомогою купівлі-продажу страхових послуг, дозволяє їх розглядати в якості складових елементів соціально-економічної системи. А оскільки страховий ринок являє собою ніщо інше, як економічні відносини між страхувальниками і страховиками з приводу купівлі-продажу страхових послуг, то можна стверджувати, що страховий ринок є невід'ємною складовою соціально-економічної системи в ключі її економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д. Страховий ринок України: монографія. Київ: Товариство «Знання КОО», 2014. 374-378 с.

2. Боднар О. А., Хоренженко В. В., Татаренкова Ю. В. Функціонування страхового ринку України в умовах пандемії covid19. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua /?op=1&z=8268. (дата звернення: 24.03.2022).

3. Дема Д. І., Віленчук О. М., Дем’янюк І. В. Страхові послуги: навч. посібник / за заг. ред. Д. І. Деми. К.: Алерта, 2013. 484 с.

4. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг : концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.

5. У 1-му кварталі 44 страховики не виконували вимоги регулятора. 2021. МФУ. URL: https://minfin.com.ua/ua/2021/05/28/65478026/ (дата звернення: 20.03.2022).

Дарія Іщенко, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

В Україні система пенсійного забезпечення знаходиться в стадії трансформації. Пенсійне забезпечення як важлива складова частина соціально-економічної стратегії країни є дієвим підґрунтям створення дієвої системи соціального захисту громадян України. Пенсійне забезпечення повинне функціонувати за принципами соціальної справедливості та страховими принципами, а саме: всі громадяни України мають право на пенсійне забезпечення, включаючи умову, що ті громадяни, які сплачують більший розмір внесків або мають більший стаж роботи за інших, мають повне право та повинні отримувати більш високу пенсію.

Теоретичне дослідження пенсійного забезпечення було розглянуто в роботах таких учених-економістів: С. Науменкова, С. Міщенко, І. Панченко, І. Фисун, І. Смішко, Г. Терещенко, Т. Мусатова та інших. Але залишаються поза увагою питання, що стосуються реформування системи пенсійного забезпечення України. Саме тому виникає необхідність у визначенні проблем і розробці шляхів їх вирішення у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

Згідно з вітчизняним законодавством, «недержавний пенсійний фонд – це юридична особа, ... яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному законами України порядку» [6]. Серед основних функцій недержавних пенсійних фондів варто звернути увагу на накопичувальну, інвестиційну та конкурентну. Накопичувальна функція реалізується шляхом залучення коштів громадян та збереження їх протягом тривалого часу. Інвестиційна характеризує процес залучення пенсійних вкладень та подальше їх розміщення в довгострокові проекти. Конкурентна функція реалізується через вибір більш якісних послуг з пенсійного забезпечення [4, с. 213].

Недержавне пенсійне забезпечення вирізняється серед інших видів пенсійного забезпечення за рахунок особливостей, які йому притаманні та розкривають його специфіку [1, с. 22].

Доцільність запровадження накопичувальної системи визначається: загальним економічним станом у державі, станом вітчизняного фондового ринку, а також механізмом і джерелами наповнення системи коштами. Однак головною запорукою ефективного та якісного функціонування накопичувальної пенсійної системи України є гарантія збереження коштів цього рівня та відповідальність держави перед громадянами за ці кошти [2].

На теперішній час в Україні передбачено проведення пенсійної реформи, основними завданнями якої є: мотивація зацікавленості населення в матеріальному забезпеченні в похилому віці, створення нових робочих місць, зменшення кількості пільгових пенсій, стимули до праці в легальному секторі економіки, інвестування коштів фондів загальнодержавного обов'язкового пенсійного страхування у виробництво. Передбачається, що дані заходи збільшать розмір внесків до Пенсійного фонду України працюючими громадянами, приведуть до зростання надходжень до солідарної державної пенсійної системи та, як наслідок, – до збільшення розмірів пенсій загалом. Потреба впровадження в Україні третього рівня пенсійного забезпечення зумовлена [4-7]:

1) незбалансованістю солідарної системи, недоліками якої є: дефіцит коштів у державному бюджеті на виплати пенсій; надзвичайно високий рівень навантаження на працездатних громадян; наявність пільг зі сплати внесків у значної частини працюючих;

2) мотивацією людей до продуктивної праці, що гарантує їм матеріальну забезпеченість після закінчення їх трудової діяльності;

3) обмеженістю бюджетних ресурсів, що призводить до унеможливлення державою задовольняти соціальні потреби та надавати гарантії населенню;

4) масштабною міграцією трудових ресурсів;

5) розповсюдженням тіньової зайнятості.

Узагальнюючи пропозиції науковців і фахівців з питань пенсійного забезпечення [1-7], можна сформулювати такі рекомендації щодо поліпшення сучасного стану системи пенсійного забезпечення України та перспектив її розвитку: вдосконалення законодавчої бази, спираючись на світовий досвід; обов'язкове використання суб`єктами недержавних пенсійних фондів міжнародних стандартів фінансової звітності задля підвищення їх прозорості; визначення державою оптимального співвідношення ризиків і прибутковості в інвестиційних портфелях недержавних пенсійних фондів; здійснення моніторингу дотримання обмежень, встановлених законодавством, щодо здійснення інвестицій у пенсійні активи, дотримання граничних обсягів інвестицій, що базуються на їх середньомісячних значеннях; введення контролю за інвестиціями: здійснення інвестиції лише в ті активи, до яких можливо застосовувати єдині для всіх фондів методи оцінювання вартості; . вирішення проблеми з нерівномірним розміщенням недержавних пенсійних фондів по Україні; підвищення рівня обізнаності серед населення, роботодавців, профспілок, об'єднань громадян та юридичних осіб; підвищення ефективності управління системою пенсійного забезпечення за рахунок передачі недержавним компаніям функцій управління пенсійними активами.

Список використаних джерел:

1. Алексеєнко Л. Накопичувальна система пенсійного забезпечення в Україні: теоретико-прикладний дискурс. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 1. С. 22–32.

2. Леонов Д. Вплив державного регулювання на розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні. Світ фінансів. 2019. Вип. 3. С. 165-178.

3. Мацук З. Недержавні пенсійні фонди: прагматика та проблематика діяльності в Україні. Вісник економіки. 2021. Вип. 3. С. 41-52.

4. Назаренко Я. Я., Жулин О. В., Теслюк Н. П., Вербицька А. І. Недержавні пенсійні фонди в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Бізнес Інформ. 2021. № 6. С. 213-218.

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ ua/economy/index/inflation/ (дата звернення 20.04.2022)

6. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 №1057-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text (дата звернення 10.042022)

7. Татарин Н. Б., Ковальчук Н. Б., Цюник С. І Недержавні пенсійні фонди: модернізація, тенденції та проблеми розвитку в Україні. Економіка та держава. 2021. № 5. С. 82-86.

Вікторія Іщук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Митна політика – це система принципів і напрямків діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних і нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Державна політика у сфері державної митної справи – це система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів та механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів і безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки й її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету.

Митний кодекс становить основу митного законодавства України [1]. Чинний кодекс загалом відповідає міжнародним стандартам, оскільки його розроблення здійснювалося з урахуванням положень Митного кодексу ЄС і основних міжнародних конвенцій та угод, до яких приєдналася або має намір приєднатися Україна.

Саме поняття «митна політика» має відображати такі аспекти:

- митна політика є важливою, невід’ємною складовою державної політики;

- митна політика охоплює як процес свого формування, так і процес практичного втілення в життя;
- митна політика формується державними інституціями з урахуванням думки всіх зацікавлених сторін, а реалізується винятково державою;
- митна політика спрямована на забезпечення та захист прав і законних інтересів окремих громадян, суб'єктів господарювання, держави загалом;
- митна політика розвивається в напрямку гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими міжнародними стандартами.

З метою захисту національного ринку держава застосовує різноманітні інструменти при проведенні митної політики, які можна згрупувати в два основних види: тарифні й нетарифні. При використанні тарифних інструментів для приймаючої держави існує велика спокуса встановити найбільш ефективні ставки тарифу, щоб забезпечити бажану структуру імпорту і поповнити бюджет за рахунок митних надходжень [2, 6, 7]. Важливо постійно підвищувати регуляторний потенціал сусної митної політики [3-5].

Сучасний етап у розвитку світової економіки відзначається тенденцією до зниження тарифних ставок. Така ситуація встановилася значною мірою, завдяки домовленостям, досягнутим у ході Уругвайського раунду ГАТТ.

Формування митної політики передбачає необхідність врахування двох важливих підходів у її формуванні: фритредерства та протекціонізму. Якщо перший підхід є політикою вільної торгівлі, за якої митні органи виконують переважно реєстраційні функції, не стягують експортні й імпортні мита, не встановлюють обмеження на зовнішньоторговий обіг, то другий підхід, навпаки, спрямований на захист власної промисловості та власного товаровиробника від зарубіжних конкурентів на внутрішньому ринку. Для протекціонізму характерні високі митні тарифи й обмеження імпорту.

Митний протекціонізм уперше був започаткований у XVI ст. в Англії і пов'язувався з промисловою революцією. Для захисту інтересів промисловців і підприємств від конкуренції з боку голландських та французьких товарів було введено високі ставки мита на товари, що вироблялися в Англії. Паралельно було обмежено або заборонено ввезення товарів. Було введено такий порядок, відповідно до якого дозволялося привозити іноземні товари тільки на англійських суднах чи у крайньому разі – на кораблях країни походження товарів. Відповідно за це стягувався додатковий збір. З колоній привозилися товари винятково на англійських кораблях. Мета цих заходів полягала також у позбавленні Голландії переваг і сили в торгівлі, ця політика продовжувалася майже 400 років, що дало змогу Англії стати могутньою морською державою, і вийти за економічним розвитком на перше місце у світі.

На практиці більшість із держав, які дотримуються принципів вільної торгівлі, при проведенні власної економічної політики використовує різні обмеження. Політика вільної торгівлі сприяє покращенню умов імпорту іноземних товарів на внутрішній ринок країни. Як правило, вони звільняються від мита, або митні платежі мінімальні.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI Редакція від 22.05.2019. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17
2. Чугунов И. Я., Пасечный Н.Д. Дефицит бюджета как важный инструмент системы бюджетного регулирования. *Бізнес Інформ*. 2010. №5 (1). С. 171–174.
3. Нікітішин А. Індикатори інституційних змін у податковій системі. України. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №1. С.93–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_1_9 .
4. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.
5. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
6. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.
7. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

Катерина Камінська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Сучасний фінансовий ринок в Україні є складним у функціональному та інституційному аспектах механізмом, який, з одного боку, має ринкові механізми саморозвитку та самоорганізації, з другого - є об’єктом досить жорсткого державного регулювання. Це пов’язано з тим, що у режимі свого нормального функціонування фінансовий ринок позитивно впливає на економіку будь-якої країни, а періоди відхилень від такого режиму чинять негативний вплив не тільки на економічні, а й на соціальні процеси. Проте сьогодні український фінансовий ринок не виконує тих функцій, які він повинен виконувати в економіці, водночас має серйозний потенціал розвитку.

Як показав аналіз наукової літератури, присвяченої окресленій проблематиці, питаннями розвитку фінансового ринку за різних часів цікавила різна кількість вчених, серед яких: ОнишкоВ.[1], Коваленко Ю. [2], Літвін Я. [2], Опарін В. [3], Федосов В. [3], Льовочкін С.[3], Редько О.[4], Гаркавенко В.[4], Танклевська Н. [5], Ярмоленко В. [5]. Водночас, питання уточнення проблем та перспектив розвитку фінансового ринку України не можна вважати остаточно вирішеним, що й зумовило вибір напряму даного дослідження.

Для того, щоб фінансовий ринок України став ефективним механізмом, сприяв економічному розвитку та забезпечував належні умови для інвестицій та надійний захист інвесторів, його створення та подальше функціонування має будуватися на таких принципах як: соціальна справедливість; надійність захисту інвесторів; регульованість; контрольованість; ефективність; правова впорядкованість; прозорість; відкритість; конкурентоспроможність; цілісність ринку; першочергова реалізація загальнонаціональних інтересів та забезпечення гарантій безпеки інвестиційної діяльності в економіці України [1; 3].

Актуальними проблемами сучасного фінансового ринку України виступають: нестабільність економіки України; нестача кваліфікованого персоналу; порушення прав інвесторів; відсутність гарантій держави щодо захисту прав акціонерів; недосконалість нормативно-правового забезпечення; невеликий обсяг та неліквідність; політична нестабільність, що посилює недовіру інвесторів; скорочення обсягів кредитування комерційними банками, що призводить до неможливості використання вільного кредитування підприємствами; неоформленість у макроекономічному розумінні; нерозвиненість матеріальної бази, технологій торгівлі, регулятивної та інформаційної інфраструктури, реєстраційної, депозитарної та клірингової мережі; слабке та недостатнє регулювання ринку цінних паперів зі сторони держави; високий рівень ризиків, пов'язаних з цінними паперами (прибуткового ризику, ризику ліквідності, політичного, законодавчого та інших ризиків); високі технічні ризики (ризик нерегульованості розрахунків за цінних паперів, ризик передачі); нестача великих, з тривалим досвідом роботи, інвестиційних інститутів, які заслуговують на громадську довіру; агресивність, гостра конкуренція через відсутність традицій ділової ринкової етики; відсутність гарантій щодо операцій з цінними паперами, недовіра багатьох членів товариства до ринку цінних паперів; низький рівень корпоративної культури, недостатня прозорість діяльності емітентів та професійних учасників ринку цінних паперів; низький технологічний рівень функціонування ринкової інфраструктури; недостатній рівень знань більшої частини населення питаннях ринку цінних паперів [2, 4].

Однак наразі можна констатувати позитивні перспективи фінансового ринку: наявність значної кількості підприємств, що очікують приватизації; наявність певної кількості недооцінених акцій компаній; зростання ціни на товари внутрішнього попиту; вихід українських компаній на ринок зовнішніх запозичень шляхом проведення IPO; реформування вітчизняного корпоративного законодавства; інтерес із боку іноземних інвесторів: вступ України у СОТ, позитивно вплинуть на настрій іноземних інвесторів; збільшення участі внутрішнього інвестора на ринку: інвестиційні фонди; пенсійні фонди; страхові компанії; розгляд питання щодо зони вільної торгівлі з ЄС, проведення в Україні міжнародних спортивних заходів [5].

Отже, ринок України поступово здобуває форми цивілізованого ринку, де створюються великі компанії, а також збільшуються заявки від приватних

інвесторів. Фондовий ринок має забезпечити реалізацію національних інтересів України, сприяти зміцненню економічного суверенітету. Для реалізації мети необхідно: створити систему організованої торгівлі; створити фінансову систему, аби залучати не тільки імпортні, а й експортні ресурси; прагнути до підвищення конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Україна, як одна з найбільш цивілізовано розвинених ринкових країн, має враховувати досвід більш розвинених фондових держав для реалізації національних інтересів, при цьому діяти згідно встановлених міжнародних норм.

Список використаних джерел:

1. Інноватика на фінансових ринках: монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. С. В. Онишко. Ірпінь: УДФСУ, 2018. 466 с.

2. Коваленко Ю., Літвін Я. Фінансові інструменти, їх класифікації та напрями інноваційних розвідок. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 1 (17). С. 132-142.

3. Опарін В., Федосов В., Льовочкін С. Фінансова інфраструктура України: стан, проблеми та її взаємозв'язок із ринком фінансових послуг: монографія; за заг. ред. В. Опаріна, В. Федосова. Київ: КНЕУ, 2016, 347 с.

4. Редько О.В., Гаркавенко В.О. Вплив пандемії covid-19 на стан та перспективи розвитку міжнародного фондового ринку. *Економічний Вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. URL: http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/216331 (дата звернення 15.04.2022)

5. Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В. Сучасний стан та проблеми функціонування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9040 DOI: 10.32702/2307-2105-2021.7.1 (дата звернення 15.04.2022).

Аліна Касьян, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

У сучасній економічній науці існує кілька визначень такого поняття як «фінансовий ринок». В першу чергу варто відзначити, що фінансовий ринок, як і будь-який інший ринок, – це система відносин між покупцями і продавцями.

Фінансовий ринок може бути визначений як сфера реалізації фінансових активів та економічних відносин, що виникають при погодженні інтересів продавців і покупців цих активів, тобто майнових прав, що належать державі, фірмі або домогосподарству [1].

Теоретичні та практичні аспекти розвитку фінансового ринку розглянуто у працях зарубіжних вчених, а саме: П. Баренбойм, Т. Бека, Р. Бернард,

Б. Борн, С. Таддес, М. Тейлор, П. Хартман, Г. Шиназі тощо. Серед вітчизняних науковців, слід виділити роботи таких авторів як: О. Барановський, О. Герасименко, В. Гриньова, Г. Крамаренко, В. Опарін, В. Поворознюк, О. Романенко, О. Смолянська та ін.

Фінансовий ринок може бути як національним (всі угоди відбуваються всередині однієї країни), так і світовим (учасники ринку представляють різні держави). Світовий фінансовий ринок – це сукупність національних і міжнародних ринків, що забезпечують розподіл, акумуляцію і перерозподіл грошових капіталів між суб'єктами ринку за допомогою фінансових установ з метою досягнення нормального співвідношення між пропозицією і попитом на капітал.

Фінансові ринки можуть існувати в декількох формах.

–у вигляді організованих ринків, як це відбувається при біржовій торгівлі, коли угоди укладаються в стандартизованій інфраструктурі з системою клірингу та взаємних розрахунків через централізований депозитарій.

–у вигляді прямих угод, прикладом яких є міжбанківський ринок.

–у формі роздрібних взаємин, коли банки пропонують свої послуги юридичним і фізичним особам .

Оскільки фінансовий ринок досить різноманітний і включає велику кількість різних суб'єктів та інструментів, то відповідно існує кілька класифікацій, що виділяють більш вузькі сектори фінансового ринку. Виходячи зі спеціалізації і використовуваних фінансових інструментів виділяють наступні види фінансових ринків:

–валютний ринок;

–кредитний ринок ;

–фондовий ринок (ринок цінних паперів) ;

–ринок дорогоцінних металів;

– страховий ринок .

Домінуючу роль на фінансовому ринку України відіграє банківська система (співвідношення активів банківських і небанківських фінансових установ в Україні складає приблизно 90-93% проти 7-10% на користь банків). Але періодичні кризи в Україні приводять до неможливості зберегти і примножити свої заощадження, як в банківському секторі, так і в інших сегментах фінансового ринку [2].

Незважаючи на спеціалізацію кожного ринку, перед усіма ними стоїть одне завдання – це ефективне накопичення і перерозподіл ресурсів.

На сьогоднішній день найбільш розвинутий сектор фінансового ринку – це кредитний ринок. Можна сказати, що саме він є основним механізмом, що стимулює розвиток і зростання ринкової економіки.

Фінансовий ринок також можна розглянути за часовою ознакою, тоді він буде ділитися на грошовий ринок і ринок капіталів. На грошовому ринку відбувається управління ліквідністю: ринок короткострокових фінансових інструментів і боргових зобов'язань, терміном до одного року. Іншими словами, це сфера грошового обігу, безстрокових депозитних вкладів,

строкових депозитних вкладів, міжбанківських кредитів і т. д. На ринку капіталів відбувається оборот середньострокових і довгострокових капіталів і зобов'язань, терміном від одного року і більше. За допомогою ринку капіталів компанії отримують основні джерела фінансування для своєї господарської діяльності.

На сучасному етапі розвитку економіки України все більшого значення набуває наявність ефективно організованого фінансового ринку, здатного забезпечити потреби економіки в інвестиціях за допомогою акумуляції

Розвиток та становлення фінансового ринку України є необхідною передумовою розвитку інших секторів економіки держави. Добре функціонуючий страховий ринок, розвинені небанківські кредитні установи, пенсійні фонди та інші фінансові установи сприяють стабільному та прогнозованому розвитку усіх економічних процесів у суспільстві. Розвиток фінансового ринку відображає гнучкість фінансової системи та швидкість, з якою вона може пристосуватися до змін в економічному та політичному житті країни, а також до різноманітних процесів, які відбуваються за її межами. Фінансовий ринок забезпечує свободу руху капіталів та інших фінансових суб'єктів у світовому масштабі .

Фінансовий ринок має визначальний вплив на функціонування фінансової системи країни і від того наскільки стабільно він функціонуватиме та інтенсивно розвиватиметься, залежатиме і стабільність фінансової системи в цілому [3]. В Україні слід впровадити цілісну довгострокову стратегію розвитку фінансового сектору України, а також для координації дій різних органів влади в сфері впровадження заходів щодо розвитку фінансового сектору.

Фінансовий ринок в системі економічних відносин в Україні у процесі перерозподілу фінансових ресурсів виконує ті функції, які не може виконати жодна інша складова фінансової системи, здійснюючи при цьому значний вплив на її ефективність, стійкість та еластичність. Проведений аналіз дозволив сформулювати визначення фінансового ринку як сукупності економічних відносин з приводу перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів між населенням, домогосподарствами, суб'єктами господарювання та державою через систему фінансових інститутів на основі взаємодії попиту та пропозиції [5].

До проблем фінансового ринку України, які мають несприятливі наслідки слід віднести: слабка система захисту заощаджень, непрозорість інформаційного середовища, недостатній рівень професійних знань учасників фінансового ринку. Побудова ефективного фінансового ринку потребує закладення певних принципів: вільного доступу до ринкової інформації та інструментів для всіх учасників; прозорість ринку; захист інвесторів; конкурентність; ефективність, відповідність стандартам [4].

Список використаних джерел:

1. Кузніцова Г. Тенденції розвитку фінансового ринку України. *Вісник студентського наукового товариства «Ватра»*. Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Вінниц. торг.-екон. ін-т. Вінниця: Вид.-ред. від. ВТЕІ КНТЕУ, 2021. Вип.121. 187-195 с.

2. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 13-17.

3. Харабара В. М., Грешко Р. І., Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку України, *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки*: міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2018. – 63-67 с.

4. Шишпанова Н. О., Іванов А. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Modern economics. 2017. № 1. С. 66-72.

5. Гнидюк І. В. Теоретичні аспекти організації андеррайтингу в страхових компаніях України. Вісник *Одеського національного університету.* Серія: Економіка. 2014. Т. 19, Вип. 3(3). С. 242-246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2014_19_3(3)__54.

Дарина Кирилюк, 1 курс, група ОО-11д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ КРАЇН ВЕЛИКОЇ СІМКИ

Податкова система є найважливішим елементом регулювання економіки країни. З кожним часом вона вимагає реформування, побудови ефективної та справедливої податкової системи. А також чіткості регламентування повноважень податкових органів.

Кожна країна йде своїм економічним шляхом і має свої особливості економічного розвитку. Податки становлять значну частку доходів будь-якого державного бюджету, оскільки вони є основним джерелом його наповнення. У всіх країнах світу державні витрати плануються на основі доходів, тобто зібраних податків. У розвинених країнах, оподаткування становить від 25% до 50% ВВП країни [4].

У США є три головні податки: індивідуальний прибуток; на соціальне страхування; на прибуток корпорацій. Індивідуальний прибутковий податок стягується з усього працездатного населення. Він оподатковує майже всі види доходів, окрім доходів від відсотків, які отримують утримувачі деяких видів цінних паперів. Податок на соціальне страхування стягується лише із доходів заробітної плати. Він стягується в рівних частинах з робітників, найманих працівників та підприємців. Цим податком оподатковується лише певна частина заробітної плати, встановлена законодавством США. Третім податком на прибуток корпорацій оподатковується валовий перерозподільний прибуток корпоративного бізнесу [3, 5, 6].

Особливістю оподаткування Японії є множинність податків. Виділяють три основні групи податків: прямі прибуткові податки з юридичних та з фізичних осіб; прямі податки на майно; прямі і непрямі споживчі податки. 70% податкових надходжень складають прибутковий та корпоративний

податок. ПДФО має п'ять ставок — 10, 20, 30, 40 і 50% від суми доходу. Корпоративний податок складається з національного та місцевого податків. Прямі майнові (місцеві) податки: на нерухомість; на спадщину та дарування (від 10 до 50%); на транспортні засоби (3% споживчого податку при купівлі, окремий податок на придбання транспортного засобу, податок на бензин, щорічний податок на сам засіб і на його вагу). Непрямі податки: податок на споживання – 5% (4% національного та 1 % податку префектур); акцизний податок (на алкогольні та тютюнові вироби, нафту, газ, бензин) [1].

Система оподаткування в Німеччині має особливу специфіку. На перший погляд місцеві ставки на податок для корпорацій є порівняно високими. Але при правильному підході рівень оподаткування може бути зведений до 30% і навіть нижче. У Німеччині виділяють сім основних видів податків. Корпоративний податок становить 15%, але до неї додається ще 5,5% від загальної суми податку, що є надбавкою за солідарність. Податок на бізнес є характерним лише для тих компаній, чий дохід не є нижчим за 24,5 тис. €. Ставка коливається в межах від 14 до 17,15%. ПДВ у Німеччині становить 19%. Податок на дивіденди у розмірі 25% на дочірні компанії, зареєстровані на території ФРН, але якщо у державі зареєстрована материнська компанія, ставка може бути знижена. Податок на приріст становить 26,375% від одержаних відсотків, доходів і відсотків від приросту капіталу. Податок на покупку земельної ділянки залежить від вартості землі, та коливається в межах від 3,5 до 5%. Податок на дарування та спадкування коливатися в межах від 7% до 50%. Відмітною рисою податкової політики Німеччини є велика кількість існуючих податків (понад 50 видів) і висока дисципліна їх платників [1].

Податкова система Великої Британії складається 5 видів податків: прямі податки на доходи; непрямі податки; місцеві податки; податки на ділову активність; інші податки. За складом вони поділяються на загальнодержавні (90% всіх надходжень) та місцеві, за суб'єктами оподаткування — на податки з фізичних осіб і з юридичних осіб. Податки з фізичних осіб, найважливішим є ПДФО (близько 65%). Оподаткування фізичних осіб залежить не тільки від суми доходу, а й від джерела доходу. Весь дохід поділяється на певні частки (шедули), які оподатковуються окремо. Відповідно до джерела одержання доходи поділяються на такі шедули: заробітна плата, пенсії, допомога та інші трудові доходи; дивіденди, інші відсотки та виплати, що може одержувати громадянин від різних компаній та фірм; доходи від власності на землю, майно, споруди, житло, що здаються у тимчасове використання іншим особам; доходи від державних цінних паперів; доходи від комерційної діяльності; доходи від використання у комерційних цілях лісових масивів.

У Франції податки та збори становлять до 90% усіх доходів до державного бюджету. Найбільшу ставку в дохідній частині бюджету Франції займає податок на додану вартість (45%), але є пільги, за якими звільняють від спати ПДВ. Серед прямих податків переважає ПДФО (від 10,52 до 47%), також він залежить від кількості чоловік в сім’ї. Податок з компаній сплачується п'ять разів на рік: чотири рази авансово - кожний квартал, а п'ятий – як кінцевий результат, який сплачується протягом протягом трьох місяців після завершення

фінансового року. Особливою рисою оподаткування спадщини у Франції є екологічний податок. Рівень податку знижується на 75%, якщо у спадщину переходять ліси, насадження та права власності на землю, передані в довгострокову оренду. Французька податкова система веде строгий контроль за сплатою податку, за несвоєчасне подання декларації, податок стягується одночасно з накладанням штрафу під 0,75% на місяць, а за прихований дохід – штраф складає від 40 до 80% від суми нарахованого податку [2].

В Італії основним є ПДФО, який стягується за шедулярною формою. ПДФО резиденти сплачують із усіх видів доходів, одержаних в Італії і за кордоном, нерезиденти – лише з доходів, одержаних в Італії. Джерела доходів поділені на п'ять категорій, де кожній притаманний особливий спосіб оподаткування: нерухоме майно; капітал; підприємництво; трудові доходи; інші джерела. Податок на нерухоме майно стягується на підставі кадастрових оцінок, але здані в оренду, належать державі або землі передані під будівництво не оподатковуються. Прибутковий податок на капітал поширюється на депозитні рахунки в банках (25%), проценти по позиках(30%), доходи від цінних паперів, лотерейні виграші (12,5%). Податок на трудові доходи поширюється на заробітну плату, компенсації, винагороди, гонорари та ін. До інших джерел відносять: спекулятивний перепродаж нерухомого майна; майно з-за кордону; одноразовий продаж мистецтва [1].

У Канаді податки сплачуються на трьох рівнях: федеральному (48% державних доходів), провінційному (42%) та муніципальному (10%). Основним джерелом наповнення федерального бюджету є прибутковий податок (від 17 до 29%, залежить від доходу) і непрямі податки. Також важливе значення мають такі податки: податок на дохід корпорацій, податок на товари та послуги, податок на приріст ринкової вартості активів, податок на доходи фізичних осіб, податок з продажу. Бюджет провінції поповнюється в основному податком на доходи фізичних осіб, податком з продажу, податком на прибуток підприємств, акцизним податком, податком на спадщину, орендною платою, реєстраційними та ліцензійними зборами. Джерелами надходжень місцевих бюджетів є податки на нерухомість та підприємницьку діяльність. Особливістю податкової системи Канади є те, що держава вимагає оподаткування будь-якого доходу, включаючи доходи з незаконних джерел, наприклад, від торгівлі наркотиками або проституції [1].

Отже, розглянувши податкову систему країн Великої сімки, можна сказати те, що оподаткування кожної країни має свої особливості. У світі не існує ідеальної податкової системи. Але є країни, в яких оподаткування більш-менш наближене до ідеалу, це такі країни, як Німеччина, Франція та США.

Список використаних джерел:

1. Світовий досвід оподаткування. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/ (дата звернення 15.04.2022).

2. Світовий досвід оподаткування: Франція. Державна податкова служба України URL: https://tax.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krain-svity/fransia/ (дата звернення 15.04.2022).

3. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

4. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 4. С.31–41.

5. Пасічний М.Д. Інституційні засади розвитку фінансового регулювання економіки. *Экономический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов*. 2015. № 271. С.137-143.

6. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

Андрій Китасюк, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ

В Україні бюджетний контроль певною мірою зачіпає питання ефективності використання бюджетних коштів в якості фінансового менеджменту, а його результати майже не використовують при формуванні бюджетів та прийнятті управлінських рішень. Контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, дотриманням вимог бюджетного законодавства, станом та використанням державного та комунального майна повинен стати більш дієвим, орієнтованим не лише на виявлення, але переважно на запобігання фінансовим правопорушенням, має створювати основу для прийняття конкретних управлінських рішень. Тільки на цій основі в державному секторі може бути створена ефективна система бюджетного контролю. Необхідність бюджетного контролю, його сутність і значення визначаються державним устроєм та Конституцією України. При аналізі Бюджетного кодексу України постає запитання про те, чи є контроль стадією бюджетного процесу. Бюджетний контроль не є самостійною стадією бюджетного процесу, оскільки він має місце на всіх стадіях бюджетного процесу і супроводжує весь процес утворення, розподілу і використання централізованого фонду грошових коштів – державного та місцевих бюджетів. Бюджетний контроль є необхідною процедурою супроводження стадії складання, розгляду і затвердження Бюджетної декларації або прогнозу місцевого бюджету, складання проекту бюджету, розгляду і затвердження бюджету, виконання бюджету, а також складання, розгляду і затвердження звіту про виконання відповідного бюджету.

Розкриття сутності бюджетного контролю базується на вченнях про сам бюджет, оскільки він являється об’єктом даного контролю.

Розглядаючи бюджет як об’єктивну економічну категорію, акцентуємо увагу – в чому заключається його сутність. А сутність бюджету полягає в тому, що під державним бюджетом розуміємо грошові відносини, які

пов’язані з розподілом та перерозподілом валового внутрішнього продукту з метою формування та використання централізованого фонду грошових коштів. Ця сутність проявляється через контрольну і розподільчу функції, які виконує вищезазначена економічна категорія. Розподільча функція знаходить своє відображення в податковому та неподатковому механізмах акумуляції доходів бюджету, бюджетному фінансуванню, бюджетному регулюванні, тощо. Контрольна функція проявляється на практиці в якості бюджетного контролю. Таким чином логічне буде твердження, що бюджетний контроль відображає зміст контрольної функції бюджету.

Також варто зауважити, що державний бюджет є ланкою фінансів у загальному та державних фінансів зокрема. Оскільки фінанси як більш узагальнююча економічна категорія виконують також розподільчу і контрольну функції, а змістом контрольної функції є фінансовий контроль, то можна стверджувати, що бюджетний контроль є різновидом фінансового контролю.

Ще однією характерною особливістю бюджетного контролю є те, що він базується на категорії контролю як функції системи управліннями суспільними процесами. Будучи однією із функцій управління, контроль є об’єктивно необхідним. За його допомогою процес управління спрямовується до встановленої ідеальної моделі, коригуючи поведінку підконтрольного об’єкта. Таким чином, контроль можна назвати унікальним, універсальним явищем, яке потрібно успішно застосовувати в економічній, соціальній, політичній та в інших сферах суспільного життя.

Бюджетний контроль поєднує у собі розглянуті два начала і використовується там і тоді, де функціонують бюджетні відносини. Виходячи з характеристики особливостей бюджетного контролю, можна зробити висновок, що бюджетний контроль є об’єктивно зумовленою складовою процесу економічної діяльності та однією із функцій управління бюджетної системи.

О. Гетманець обґрунтовує бюджетний контроль як багатопланове і комплексне явище, яке можна розглядати з різних позицій: функція держави щодо пошуку ефективних механізмів організації важливих ланок публічних фінансів – бюджетів; механізм забезпечення законності й правопорядку в бюджетній сфері та іншій [1, с. 150].

В економічній літературі поняття бюджетного контролю трактується по-різному. Наприклад, О. Василик визначає бюджетний контроль як один із видів фінансового контролю, що здійснюється в процесі складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів [3, с 48].

Як зазначає Л. Сафонова, бюджетний контроль – це складова фінансового контролю, де об’єктивною основою є контрольна функція фінансів, тобто це сукупність заходів, які проводять державні органи, що пов’язані з перевіркою законності, доцільності та ефективності утворення, розподілу і використання грошових фондів держави і місцевих органів самоврядування [3, с. 49].

Цю думку продовжує група авторів під редакцією О. Кириленко, які вважають, що «бюджетний контроль являє собою систему заходів органів державної влади, та органів місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення законності дій учасників бюджетного процесу під час складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджетів і звітування про їх виконання з використанням специфічних форм і методів їх організації» [3, с. 49].

Розглядаючи бюджетний контроль у юридичній літературі можна трактувати його як:

1) вид фінансового контролю, який здійснюється в процесі складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету;

2) врегульована нормами бюджетного права система ревізійно-правових заходів, спрямованих на перевірку законності та доцільності здійснюваної бюджетної діяльності;

3) діяльність уповноважених органів державної влади, яка спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни та раціональності в ході формування, розподілу і використання коштів державного й місцевих бюджетів з метою ефективного соціально-економічного розвитку держави.

Сутність бюджетного контролю полягає у перевірці дотримання чинного законодавства у бюджетній сфері та запобіганню правопорушень встановленого порядку надходження та витрачання коштів державного й місцевих бюджетів[2, с. 85].

Отжн, щодо поняття та особливостей бюджетного контролю в Україні, необхідно зауважити, що бюджетний контроль є різновидом державного фінансового контролю, який у свою чергу є складовою частиною управлінської функції держави. Особливості бюджетного контролю порівняно з державним фінансовим контролем зумовлені специфічним об’єктом правового впливу – бюджетними коштами, які зосереджені у спеціальних публічних фондах – Державному бюджеті України та місцевих бюджетах. Вказана особливість зумовлює існування всіх інших особливостей бюджетного контролю: спеціального суб’єктного складу бюджетного контролю, спеціальних форм та методів реалізації бюджетного контролю, спеціальних процедур, у рамках яких реалізуються контрольні повноваження, тощо.

Список використаних джерел:

1. Гетманець О. П. Бюджетний контроль: організаційно-правові засади : монографія. Харків : Екограф, 2018. 308с.

2. Латковський П. П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. С.24

3. Письменна Т. Принципи бюджетного контролю: теоретична інтерпретація та практика виконання. Світ фінансів. 2011. № 4. С. 115-127.

Інга Кітєр, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Ефективність кредитної діяльності банків на сьогодні є необхідним, якщо не вирішальним, фактором життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить більше половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів, що має свій рівень дохідності та ризику. Тому для успішного кредитування банки мають сформувати та реалізувати ефективну систему управління кредитним портфелем.

Сучасні умови підтверджують, що обмежені можливості залучення кредитних коштів також впливають на розвиток економіки держави. Активізація кредитування сприяє подальшому зростанню економіки, появі нових суб'єктів господарювання, збільшенню робочих місць, розвитку інфраструктури країни та ін., що створює основу для економічної стабільності. При цьому, кредитування є одним з магістральних напрямків діяльності банків, який забезпечує їм прибутковість. Але процес кредитування для банків супроводжується певними ризиками, одним з яких є ризик неповернення запозичених коштів [2, с.128].

По-перше, механізм може бути пов'язаним з розумінням кредиту як категорії, тобто використовуватись для регулювання і управління економічними відносинами щодо розподілу та перерозподілу доданої вартості між економічними суб'єктами у часі на засадах зворотності та строковості. Тобто кредитний механізм представлятиме собою систему форм, методів, важелів та інструментів, що використовуються чи можуть бути використані для регулювання й управління економічними відносинами стосовно розподілу та перерозподілу доданої вартості між економічними суб'єктами у часі на засадах зворотності та строковості. Кредитний механізм має властивості категорії кредиту, тобто континуальність, об'єктивність, сталість,системність та функціонує в межах фінансового механізму, а, відтак, структура кредитного механізму співпорядкована із структурою механізму фінансового, що представлено на рис. 1.

По-друге, механізм може бути пов'язаний із розумінням кредиту як фінансової послуги. У такому випадку, більш доцільно використовувати термін «механізм кредитування». З цієї точки зору кредитний механізм − це система методів, важелів, інструментів та способів управління процесом передачі у тимчасове користування капіталу у грошово-натуральній, грошовій, натуральній формі на умовах строковості та зворотності. Оскільки механізм кредитування пов'язаний із кредитом як фінансовою послугою, то він має і відповідні властивості: дискретність, елементарність, волатильність, суб'єктивно-об'єктивність.

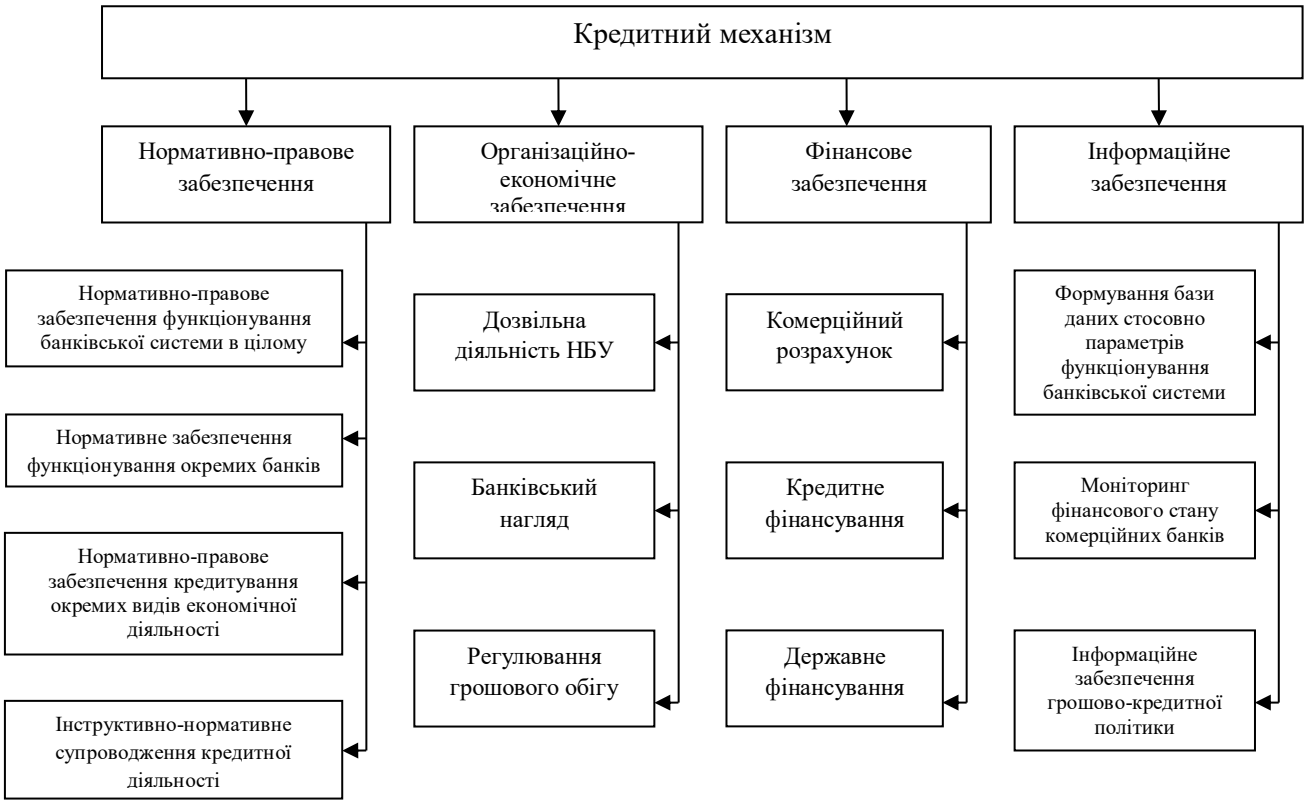

Рисунок 1 – Структура кредитного механізму

Для одержання кредиту позичальник звертається до банку з кредитною заявкою, яка включає певний пакет документів, якщо це кредитування авто або іпотека. В заявці зазначаються цільове призначення кредиту, його сума, строк користування та конкретні дати погашення, характеристика й економічний ефект проекту від кредитування, форми забезпечення кредиту.

На цьому етапі банк оцінює сильні та слабкі сторони представленого для кредитування об'єкта, в першу чергу, вірогідність своєчасного повернення кредиту та відсотків за його користування. Склад необхідних документів залежить від характеру кредитної операції і для різних клієнтів він може бути різним.

Після ознайомлення з документами, працівник банку проводить попередню бесіду з майбутнім позичальником, що має велике значення для остаточного вирішення питання про надання кредиту. Це також дає можливість банку з'ясувати важливі деталі, пов'язані із заявою про отримання кредиту, визначити своє ставлення до клієнта, його перспективи. На цьому етапі банк повинен приділити увагу достовірності документів та інформації, на підставі яких вирішується питання про надання кредиту.

Заключним етапом банківського кредитування є погашення банківського кредиту. Він характеризується тим, що банк здійснює контроль за виконанням умов кредитного договору. Якщо господарсько-фінансова діяльність клієнта погіршується і виникає ризик неповернення кредиту, то банк приймає цілий комплекс заходів, які забезпечили б йому повернення кредиту. За невиконання або неналежне виконання прийнятих на себе зобов'язань винна сторона відшкодовує іншій стороні всі заподіяні останній у зв'язку з цим збитки, а також сплачує штрафи, пеню, неустойки, які передбачені кредитним договором [4].

Згідно з чинним законодавством під збитками розуміються витрати, понесені кредитором у зв'язку з пошкодженням майна кредитора, а також нестримані доходи, які кредитор мав отримати, якби боржник виконав свої зобов'язання відповідним чином, тобто так, як передбачалося договором [1].

Останнім етапом процесу банківського кредитування є повернення кредиту разом з відсотками. Проте нерідко сторони продовжують строки дії кредитного договору (пролонгують), для чого до кредитного договору вносяться зміни та доповнення в письмовій формі. Зміни, що вносяться до кредитного договору у більшості випадків пов'язані з пролонгацією строків повернення кредитів [3].

В разі виникнення у клієнта тимчасових фінансових труднощів через об'єктивні причини та неможливості у зв'язку з цим погашення кредиту в строк, встановлений кредитною угодою, банк може в окремих випадах надати позичальнику відстрочку погашення боргу зі зміною кінцевого строку погашення кредиту. Пролонгація кредиту оформляється додатковою угодою до кредитного договору.

В разі погіршення економічного стану позичальника, використання ним кредиту не за цільовим призначенням, ухилення від контролю банку, надання недостовірної звітності та запущеності бухгалтерського обліку, несвоєчасного погашення кредиту, а також, коли наданий кредит виявляється незабезпеченим, банк має право пред'явити вимогу про дострокове стягнення кредиту і відсотків за ним, у тому числі через спрямування стягнення на забезпечення в установленому законодавством порядку. Якщо банк виявив факти використання кредиту не за цільовим призначенням, він має право достроково розірвати кредитну угоду, що є підставою для стягнення всіх коштів в межах зобов'язань позичальника за кредитною угодою.

Таким чином, кредитний портфель банку служить головним джерелом його доходів і одночасно – головним джерелом ризику при розміщенні активів. Від структури і якості кредитного портфеля в значній мірі залежить стабільність банку, його репутація, фінансові результати. Кредитування є однією з найризикованіших банківських операцій.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.І. Модель оцінювання ризику кредитного портфеля банку. Економіка і регіон. 2015. № 1. С. 11-17.

2. Герасимович А.М., Алексєєнко М.Д., Парасій-Вергуленко І.М. Аналіз банківської діяльності. К.: КНЕУ. 2012. 599 с.

3. Квасницька Р. С., Кунда Н. В. Управління кредитними ризиками в банківській системі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 6, Т. 2. С. 245–249.

4. Маршук Л. М., Гатаулліна Е. І. Аналіз показників діяльності комерційних банків в Україні. *Економіка і суспільство*. Мукачево, 2017. Вип. 12. С. 637-642.

Марина Клименко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Для ринкової економічної системи фінансові ринки є середовищем зосередження вільних фінансових ресурсів, що внаслідок впливу економічних законів трансформуються у матеріальні та фінансові активи. В результаті відбувається утворення та нагромадження капіталу, що спрямовується до реального сектору економіки, а в учасників цих процесів з'являється можливість примножити власні грошові кошти через їх вкладення у фінансові інструменти. Фінансовий ринок займає суттєве місце в національній економіці країни, оскільки грає роль індикатора рівня її розвитку, що вказує на недоліки та перспективи їх вирішення. Тому дослідження сутності фінансових інструментів, як головних засобів фінансового ринку, є актуальним та потребує всебічного розкриття.

Дослідження економічної сутності фінансових інструментів та їх класифікації висвітлювали у своїх наукових роботах такі вітчизняні вчені, як Л. Алексеєнко, В. Єдронова, М. Маковецький, А. Пересада, Я. Міркін, А. Ігнатенко, Т. Берднікова, В. Корнєєв, О. Сохацька, І. Бурденко та інші.

Передумовою для утворення фінансових інструментів була необхідність мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. При високорозвинутому ринку відбувається мобілізація необхідних інвестицій у різних галузях економіки та рух ресурсів із неприбуткових галузей до більш перспективних. Результативне функціонування фінансових інструментів є показником ефективності ринкового механізму у всій країні [1].

Основна функція фінансових інструментів – гарантування отримання грошових коштів у результаті передачі або продажу. Фінансові інструменти передбачають виникнення в однієї сторони фінансових зобов'язань, а з іншого боку – фінансових активів. У якості інструментів фінансового ринку використовуються різні грошові зобов'язання, що розміщуються в економічних суб'єктів та закріплені на рівні законодавства.

Фінансові інструменти представлені різноманітними цінними паперами позичковими угодами, валютними цінностями та іншим, що втілюються завдяки вільним фондам грошових коштів, які здійснюють трансформацію у позичковий капітал завдяки фінансовим інститутам. У зв'язку з цим їх класифікація має певні особливості, адже вони обертаються на різних секторах фінансового ринку та обслуговують операції різних видів та сфер.

Відповідно до розгалуженості фінансового ринку фінансові інструменти мають розширену класифікацію, представлену у табл. 1.

Однією з найбільш часто застосовуваних є класифікація за пріоритетною значущістю, відповідно до якої фінансові інструменти поділяються на основні та похідні.

Таблиця 1 – Класифікація фінансових інструментів

№	Ознака класифікації	Види фінансових інструментів
1.	За сегментами ринку фінансового ринку	- інструменти фондового ринку; - інструменти валютного ринку; - інструменти страхового ринку; - інструменти ринку золота (срібла, платини) та дорогоцінного каміння; - інструменти грошово-кредитного ринку; - інструменти ринку нерухомості та землі.
2.	За термінами обігу	- короткострокові інструменти; - довгострокові інструменти.
3.	За характером фінансових зобов'язань	- інструменти без наступних фінансових зобов'язань; - боргові фінансові інструменти; - пайові фінансові інструменти.
4.	Залежно від пріоритетної значущості	- первинні фінансові інструменти; - вторинні фінансові інструменти або деривативи.
5.	За гарантованістю рівня дохідності	- інструменти з фіксованим доходом; - інструменти з невизначеним доходом.
6.	За рівнем ризику	- безризикові інструменти; - інструменти з низьким рівнем ризику; - інструменти з помірним рівнем ризику; - інструменти з високим рівнем ризику; - інструменти з дуже високим рівнем ризику.

Джерело: систематизовано автором на основі [2]

Основні або фінансові інструменти першого порядку характеризуються випуском в обіг первинним емітентом та формою прямих майнових прав чи відносин кредиту. Вони представлені простими акціями, чеками, облігаціями, векселями та іншим.

До похідних або фінансових інструментів другого порядку належать лише цінні папери, що вказують на права чи зобов’язання їх власника на купівлю-продаж базових фінансових інструментів, валюти, товарів чи нематеріальних активів у майбутньому періоді за визначеними умовами. Похідні фінансові інструменти на фондовому ринку використовують для різноманітних спекуляцій або операцій хеджування. Вони представлені ф’ючерсами, свопами, форвардами, варантами, опціонами та іншими [1].

Роль фінансових інструментів на фінансовому ринку України проявляється у перенаправленні фінансових ресурсів від кредиторів до позичальників та навпаки, перерозподілі капіталів між усіма секторами економіки, купівлі та продажі різних фінансових активів. Лише завдяки ефективній роботі фінансового ринку можливий стабільне економічне становище у країні, оскільки нагромадження вільних грошових коштів з одного його сектора переходять до іншого, де відбувається їх нестача.

Зміни у структурі та обсягах біржових контрактів з цінними паперами, що відбулися протягом 2016-2021 років продемонстровано на рис.1.

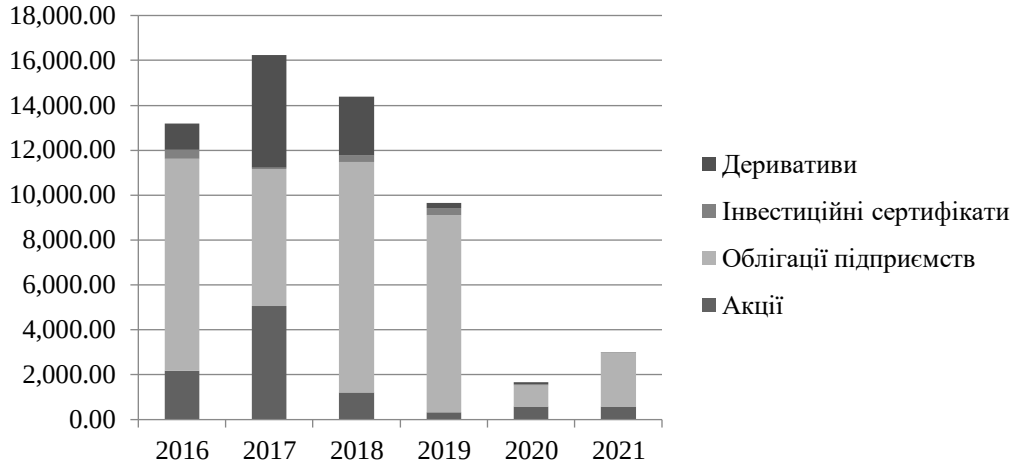

Рисунок 1 – Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту 2016-2021 років, млн. грн.

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Протягом досліджуваного періоду змінилися як структура, так і обсяги біржових контрактів з цінними паперами в Україні. Яскраво видно, що відбувся спад стосовно купівлі-продажу видів фінансових інструментів, що пов'язано з кризою, викликаною COVID-19, закриттям деяких бірж та рядом інших економічних причин. Найбільш популярними були та залишаються облігації підприємств. Обсяги купівлі-продажу акцій та деривативів зростала до 2017 року, а потім стався різкий спад. Інвестиційні сертифікати займають малу частку серед усіх цінних паперів, у зв'язку з недостатньою обізнаністю чи недовірою українських інвесторів.

Фінансові інструменти відіграють важливу роль у розвитку фінансового ринку країни, виконуючи певні функції у системі суспільного виробництва. Вони є регуляторами , що відображають дію закону вартості і динаміки норми прибутку в різних галузях виробництва. Завдяки фінансовим інструментам відбувається рух капіталів з одних галузей до інших, а також мобілізація грошових коштів інвесторів. У високорозвинених країнах з стабільним економічним становищем велика частка вільного капіталу інвестується саме у купівлю-продаж фінансових інструментів. За допомогою фінансових інструментів здійснюється контроль за економічними процесами у рамках мікро- та макроекономіки. І насамкінець, фінансові інструменти є ланкою, що сполучає суспільні, політичні, державні інститути та сукупність економічних відносин та зв'язків у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий ринок: навч. посібник за заг. ред.. Арутунян С.С./ Арутунян С.С., Добриніна Л.В. та інші – К: Гуляєва В.М. 2018. 484 с.

2. Фінансовий ринок: навч. посіб./Л. О. Шкварчук/ К:Знання. 2013. 382 с.

3. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/ (дата звернення 15.04.2022).

Марина Клименко, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Система електронних платежів Національного банку України виконує роль державної системи міжбанківських розрахунків. Основні цілі діяльності Національного банку України спрямовані на досягнення докорінних змін у міжбанківських розрахунках, створенні швидкої та безпечної платіжної системи, що може бути досягнутим лише шляхом модернізації системи електронних платежів. Сучасні інформаційні технології та новітні програмно-технічні засоби дозволять Національному банку України забезпечувати результативну діяльність системи електронних платежів. Саме тому питання вдосконалення міжбанківських розрахунків та забезпечення ефективної платіжної системи, впровадженої Національним банком України, є актуальним та вимагає різнобічного висвітлення.

Проблеми електронної системи платежів в Україні, їх проблематику та шляхи вдосконалення досліджували у своїх наукових роботах такі вітчизняні вчені, як Полтавська Є.О., Вовчак О.Д., Куліков П.М., Шпаргало Г.Є., Кравець В.М., Даневич О.С., Мовчан О.А., Сенищ П.М. та інші.

Під системою електронних платежів Національного банку України (НБУ) розуміють державну платіжну систему, через яку здійснюються міжбанківські грошові перекази на рахунки, що відкриває Національний банк України [1]. Для цієї системи електронних платежів платіжною організацією та розрахунковим банком є безпосередньо НБУ, а до числа учасників входять 216 установ, серед яких 103 банки, 85 філій банків, 27 установ Державного казначейства України, один заклад Національного банку.

Системою електронних платежів НБУ проводяться перекази між банками відповідно до доручень клієнтів та зобов'язаннями банків та інших учасників відповідної системи. Для розрахунків доступні два режими: файловий режим та режим реального часу. Для початкових платежів перший режим є обов'язковим та здійснюється шляхом приймання та передавання документів, що сформовані у файли. Другий режим передбачає зняття коштів з технічних рахунків учасників системи електронних платежів, що сплачують кошти, та перерахування їх на рахунок учасників, що ці кошти отримують.

У зв'язку з тим, що система електронних платежів характеризується високим рівнем безпеки та ефективності міжбанківських переказів коштів, вона здійснює обслуговування 97 % платежів між банками в Україні. Тож система електронних платежів НБУ – системно важлива платіжна система України [1].

Розглянемо показники функціонування системи електронних платежів НБУ протягом 2016-2021 років (табл.1):

Таблиця 1 – Кількість та обсяг платежів та переказів здійснених у межах України за 2019–2021 роки

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Кількість операцій (шт.)	384 млн.	385 млн.	446 млн.	62	16,14
Сума операцій (млрд. грн.)	32 472	44 838	57 270	24 798	76,37
Середньоденний обсяг операцій (млн. грн.)	1,5	1,5	1,8	0,3	20,00
Платежі у файловому режимі (млрд. грн.)	383	383	442	59	15,40
Платежі у режимі реального часу (млрд. грн.)	0,76	2	4	3,24	426,32

Джерело: сформовано автором на основі [2]

З таблиці видно, що ефективність функціонування системи електронних платежів НБУ збільшувалася впродовж досліджуваного періоду. За три роки відбулося збільшення платежів не лише за кількістю, але й за їх сумою. Структура платежів, в цілому залишилася незмінною, а саме платежі до 1 тис. грн. займають близько 50 % від загальної кількості, платежі від 1 до 100 тис. грн. – близько 45 % та платежі від 100 000 тис. грн. – близько 5 %. Однак варто зауважити, що протягом 2019-2021 років зменшилася кількість учасників системи, так у 2020 році скоротилася до 74 банків, а у 2021 році – до 71 банку. Це пояснюється змінами у структурі банківської системи України, а саме ліквідацією та реорганізацією банків та філій. Внаслідок збільшення кількості операцій у платіжній системі відбувається збільшення надходжень у місцеві та державний бюджети за рахунок повнішого оподаткування суб'єктів господарювання та фізичних осіб, адже за безготівкового обслуговування різко зменшуються можливості для приховування доходів.

Сучасна система електронних платежів має ряд недоліків, що перешкоджають подальшому розвитку, а саме:

–недостатній контроль над системою електронних платежів;

–недоліки у чинному законодавстві з питань, що стосуються захисту прав власності, що є причиною неузгодженостей між учасниками системи;

–недосконаліть нормативного та інформаційного забезпечення для всіх учасників, що внаслідок чого можуть виникати тіньові фінансові операції;

–організаційні та фінансові механізми не забезпечують прозорого та справедливого ціноутворення на послуги.

Прояв негативного впливу вказаних чинників виявляється у тому, що сучасний стан платіжної системи НБУ не відповідає реальним потребам учасників системи електронних платежів, що виникли в умовах хиткого економічного стану в Україні. Основною ціллю на даному етапі розвитку системи електронних платежів має бути збільшення надійності та контрольованості системи.

Однак НБУ проводить заходи, що сприятимуть модернізації системи, і насамперед вони стосуються:

–переходу на міжнародні стандарти обміну фінансовими повідомленнями;

–впровадження нових інноваційних інструментів для операцій з переказу коштів;

–заходи для збільшення захищеності системи;

–поширення інформації за-для підвищення рівня довіри всіх учасників системи електронних платежів;

–заходи, пов'язані з усуненням конкуренції та об'єднанням банківських і торговельних мереж [3].

Варто зауважити, що є певні переваги уже оновленої платіжної системи, що представлені запровадженням миттєвих платежів, створенням основ для цілодобової діяльності системи, повним осучасненням системи криптографічного захисту інформації, розширенням функціональності та інформаційної складової повідомлень. Усі перераховані заходи вплинуть на збільшення швидкості, якості та надійності здійснення платежів, підвищення безпеки та конфіденційності фінансової інформації, а також вплинуть на інтеграцію України до європейського платіжного простору, вільний рух капіталів та іноземних інвестицій.

Проаналізувавши сучасний стан та перспективи розвитку електронної системи платежів Національного банку України можна стверджувати про те, що вона перебуває у фазі активного розвитку. Це має позитивний вплив не лише на платіжну систему, а й на економічний стан України в цілому, адже система електронних платежів НБУ є каналом зв'язку у загальній системі товарообігу країни.

Рівень результативності безготівкових міжбанківських розрахунків є досить високим, що важливо для поліпшення структури грошового обігу в Україні. Результатами збільшення кількості безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток та зменшення готівкових платежів є прозора фінансова система, залучення через банківську систему з загальний обіг великої кількості фінансових ресурсів (коштів фізичних та юридичних осіб), зменшення витрат Національного банку України та держави на утримання готівкового обігу. Необхідними заходами для розвитку платіжної системи є збільшення рівня надійності та контрольованості, впровадження міжнародних стандартів, що дозволить підвищити ефективність системи електронних платежів НБУ та залучити нових учасників.

Список використаних джерел:

1. Платіжна система. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123523 (дата звернення 05.04.2022).

2. Звіт НБУ про показники роботи Системи електронних платежів. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/sep-fakti-ta-tsifri-2021-rik (дата звернення 12.04.2022).

3. Аналіз платіжного ландшафту України. URL: https://news.dtkt.ua/finance/bank-system/53729 (дата звернення 10.04.2022).

Денис Коваленко, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОЇ БАЗИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Фінансова незалежність органів місцевого самоврядування характеризує незалежність держави в цілому, рівень демократичних прав і свобод громадян, потенційні можливості її економічного розвитку та створює об'єктивну необхідність формування нових економічних відносин. Фінансову незалежність слід розуміти як незалежність органів місцевого самоврядування від загальнодержавних органів влади щодо вирішення питань місцевого значення і, головне - наявності фінансових ресурсів для їх реалізації.

Місцем концентрації фінансових ресурсів місцевих органів влади, а отже, фінансовою основою їх діяльності, є саме місцевий бюджет. Наявність місцевих бюджетів підтверджує економічну самостійність місцевих органів влади, дозволяє активізувати господарську діяльність, розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати економічний потенціал регіону, виявляти та використовувати резерви фінансових ресурсів. В свою чергу, це дає можливість місцевим органам влади в більш повному обсязі задовольняти потреби та інтереси територіальних громад і сприяє соціально-економічному розвитку територій.

У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших платежів (рис. 1)

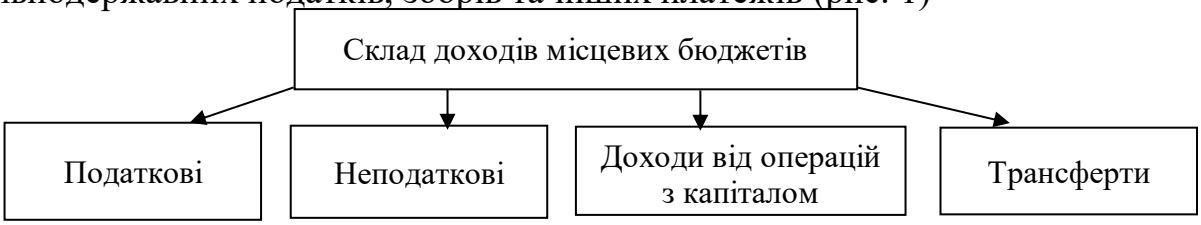

Рисунок 1 – Склад доходів місцевих бюджетів [2]

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних джерел та закріплених загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів. У дохідній частині місцевих бюджетів окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади. Потрібно насамперед визначити, що закріплені доходи місцевих бюджетів, це ті доходи, що повністю або частково зараховуються у певні види бюджетів безстроково або на довготерміновій основі і для їх включення не потрібне рішення органів вищої влади. До власних доходів місцевих бюджетів належать ті доходи, які визначені Бюджетному кодексі України та формуються і збираються на відповідній території (рис. 2)

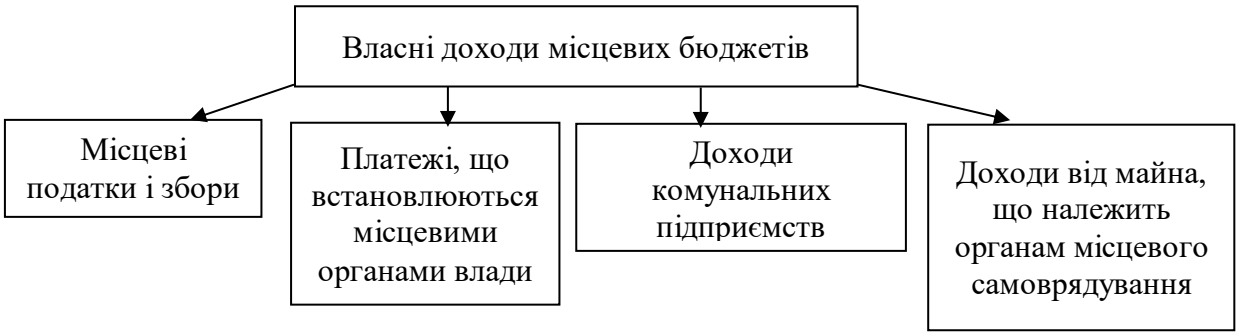

Рисунок 2 – Склад власних доходів місцевих бюджетів [3, с. 125]

Саме місцеві податки та збори формують базу дійсно власних доходів місцевих бюджетів, на відміну від закріплених загальнодержавних платежів. На додаток до відсутності жодних важелів впливу на механізм застосування останніх, органи місцевого самоврядування ще й зустрічаються з постійним ризиком втрати чи мінімізації розмірів таких джерел доходів. По аналогії з неподатковими доходами, розмір одержаних місцевих податків і зборів не призводить до зменшення обсягу отримуваних міжбюджетних трансфертів. Тобто сьогодні місцевим податкам і зборам властивий один з найбільших фіскальних і регулюючих потенціалів серед доходів, які формуються в результаті дій та рішень, ухвалених органами місцевого самоврядування [2].

Невід'ємно пов'язана з самостійністю місцевого самоврядування податкова самостійність, яка полягає в створені таких умов, за яких основним джерелом наповнення місцевого бюджету стануть їх доходи, і бажано, отримані від місцевих податків і зборів. Тому підвищення ролі саме місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у складі доходів є головним напрямком в розширенні та зміцнені фінансової незалежності відповідних територій бо формуватимуть дійсно власні доходи місцевих бюджетів [3, с. 70].

Метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади коштами, необхідними для здійснення їх завдань і функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і концентруються у відповідних бюджетах.

Існування місцевих податків і зборів відповідає, в першу чергу, інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою.

Законодавче регулювання системи місцевих податків і зборів має враховувати низку чинників, таких, як закріплення за місцевими бюджетами таких доходних джерел, що забезпечували б стабільне надходження доходів і фінансування власних повноважень місцевих органів, сполучення інтересів держави і місцевого самоврядування при обмеженні необґрунтованого впливу державної влади на місцеве оподаткування, доцільність та обґрунтованість введення місцевих податків і зборів на відповідній території та домірність сум коштів, що надходять до бюджетів від таких податків і зборів, з витратами, пов'язаними з їх справлянням тощо.

Варто зазначити, що формування системи місцевого оподаткування повинно відбуватися таким чином, щоб не тільки забезпечувати потреби місцевих бюджетів у фінансових ресурсах, а й ураховувати рівень платоспроможності платників податків і зборів. Враховуючи особливості адміністрування місцевих податків і зборів, органи місцевого самоврядування повинні зосередити зусилля на підвищенні ефективності системи адміністрування через обґрунтоване та зважене встановлення місцевих податків і зборів на території відповідної територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Маршук Л. М., Лупіна Д.А. Міжбюджетні трансферти у фінансовому вирівнюванні адміністративно-територіальних формувань. *Економіка та суспільство*. Мукачево, 2017. Вип. 10. С. 637-642.

2. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 № 280/97. Верховна рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua. (дата звернення: 27.03.2022).

3. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика : моногр. за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль, 2019. 280 с.

Руслана Коваль, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітишин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Важливий період вдосконалення економіки України характеризується постійним підйомом сенсу фінансових інструментів, де особливий простір займають цінні папери. Ринок цінних паперів будь-якої розвиненої держави вважається важливим і необхідним елементом її економіки зважаючи не тільки на розміри операцій, які на ньому здійснюються, а в першу чергу - на його сенс для вдосконалення держави та його суб'єктів. Через ринок цінних паперів акумулюються грошові накопичення кредитно-фінансових інститутів, підприємств, держав, індивідуальних осіб і йдуть на виробниче і невиробниче інвестування капіталів.

Проблематика професійної діяльності на ринку цінних паперів досить актуальна в наш час, адже результативне функціонування ринку цінних паперів пов'язані з наявністю цілісної інфраструктури та професійних учасників ринку. Високопрофесійні учасники здійснюють професійну діяльність над ринком цінних паперів з відповідної ліцензії. В українському законодавстві високопрофесійна діяльність на ринку цінних паперів визначається, як підприємницька діяльність з перерозподілу фінансових джерел за допомогою цінних паперів та організаційного, інформаційного, технічного та іншого сервісу випуску та обігу цінних паперів, що є, як правило, одним-єдиним або переважним видом діяльності [3].

Професійну діяльність на фондовому ринку можна розділити на подальші види: [1].

- перерозподіл валютних джерел та економічне посередництво (діяльність з організації торгівлі цінними паперами, посередницька енергійність з випуску цінних паперів, торгівля цінними паперами або діяльність за циклом цінних паперів);
- організаційно-технічне обслуговування угод з цінними паперами (депозитарна, розрахунково-клірингова, реєстраторська, консультаційна, інформаційна діяльності).

Діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів, що полягає у сприянні створенню угод з цінними паперами між професійними членами ринку на постійній і впорядкованій основі, втілюють у життя біржовому ринку - біржі, а на позабіржовому ринку - різного типу торгово-інформаційні системи [2].

Торгівлю цінними паперами та посередницьку діяльність з випуску цінних паперів (андерайтинг), а також діяльність з управління цінними паперами на фондовому ринку України втілюють у життя фінансові посередники продавці цінними паперами. Високопрофесійна діяльність на ринку цінних паперів, у якій посередницька діяльність з випуску та обігу цінних паперів, виконується юридичними та фізичними особами лише за допомогою особливих дозволів (ліцензій), що видаються в порядку, встановленому чинним законодавством, та за умови вступу до 1 саморегульованої організації [4].

Для кращого виконання професійної діяльності на ринку цінних паперів, виникає потреба у пошуку покращень, або ж удосконалень даної галузі.

Необхідним елементом поліпшення функціонування ринку цінних паперів України є розвиток його ринкової інфраструктури, який має відбуватися відповідно до іноземного досвіду. Для забезпечення таких нововведень, завдання має функціонувати шляхом виготовлення над технологічних і максимально зручних для членів фінансового ринку інфраструктурних інститутів, насамперед обліково-розрахункових і торгових[5]. Поступово слід створити:

- перехід до бездокументарного обігу цінних паперів;
- влаштувати відповідні організаційно-правові умови для виникнення конкурентного та дієвого вітчизняного ринку рейтингових служб, роботи самостійних рейтингових агентств;
- модернізувати облікову інфраструктуру фондового ринку, яка полегшить розрахунки між суб'єктами інвестиційної роботи, допомагатиме ефективному виконанню і гарантування угод;
- влаштувати умови для об'єднання наявних депозитаріїв у центральний депозитарій та вдосконалення центральної розрахунково-клірингової палати, які збільшать мобільність ринку, облегшать розрахунки за угодами з цінними паперами та зменшать трансакційні витрати.

У результаті створення центрального депозитарію будуть знижені належні загрози на вітчизняному ринку цінних паперів, загрози втрат права власності на цінні папери, ризики невиконання обіцянок по операціях з цінними паперами, прискорені розрахунки по операціях з цінними паперами, полегшене розкриття інформації [9].

Ще одним етапом вдосконалення має стати створення технологічно спорядженої розрахунково-клірингової організації. Клірингова активність повинна бути розділена від біржової, а фондові біржі повинні наділятися широкими можливостями по роботі з емітентами і частково втілити в життя такі функції, як нагляд за дотриманням чинного законодавства під час процесу розміщення цінних паперів на організованому ринку; нагляд за дотриманням емітентами, цінні папери яких беруть участь в обігу на фондовій біржі.

Всі ці кроки вимагають розробки відповідних законодавчих актів, а також координації роботи між регуляторними органами, саморегульованими організаціями членів фінансового ринку та інвесторів [6-8].

Отже, вдосконалення ринку цінних паперів значно полегшить професійну діяльність в даній сфері. Вище вказані етапи покращення допоможуть спростити всю подальшу роботу фахівців даної галузі і зможуть вивести вітчизняний ринок цінних паперів на новий рівень.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2022 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2022. № 18. с. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2022 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2022. № 40-44. с. 356.
3. Посполітак В.В. Правове визначення поняття цінні папери. Ознаки та класифікація цінних паперів. *Юридичний журнал*. 2020. №1. с. 92– 102.
4. Посполітак В.В. Правове регулювання цінних паперів в Україні: поняття та ознаки. *Наукові записки. Юридичні науки*. 2020. *Т. 53.* С. 87-92.
5. Цінні папери: Збірка нормативних матеріалів та аналітичних статтей / під ред.. Нагорного А.М., Гуцалової К.М. К.: Юстиніан, 2019. 872 с.
6. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.
7. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development,* 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
8. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.
9. Яроцький В.Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): Монографія. Харків: Право, 2019. с. 32.

Сергій Ковальчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Український валютний ринок є складовою частиною світового ринку, де здійснюються обмінні та депозитно-кредитні операції з іноземною валютою відповідно до чинного законодавства у сфері валютного регулювання і валютного контролю. Розвиток валютного ринку в Україні розпочався після проголошення незалежності держави [3-5]. Складовою економічних реформ, спрямованих на перехід до ринкової економіки, стала побудова власного валютного ринку. Головне його завдання полягає в збалансуванні попиту і пропозиції на іноземну валюту та в обслуговуванні платіжного балансу держави.

Спочатку валютний ринок був представлений переважно валютною біржею, яка функціонувала як структурний підрозділ Національного банку України. Однак із подальшим розвитком цього ринку і збільшенням обсягів валютних операцій виникла потреба у створенні самостійної структури, через яку здійснювалася валютна політика держави. У зв'язку з цим 8 липня 1993 р. з'явилася Постанова Правління НБУ № 50 "Про Українську міжбанківську валютну біржу", в якій було визначено форми діяльності валютного біржового ринку в Україні [1-2]. Згідно з цією постановою на валютному ринку України могли діяти такі суб'єкти:

- УМВБ (Українська міжбанківська валютна біржа), яка забезпечувала організацію роботи з проведення операцій уповноваженими банками з купівлі-продажу іноземної валюти;
- НБУ, який установлював порядок проведення операцій з іноземною валютою на території України та вживав заходів щодо стабілізації національної валюти;
- комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи, що мали ліцензію НБУ і здійснювали операції з купівлі-продажу іноземних валют на біржі для своїх клієнтів.

УМВБ була заснована 40 комерційними банками як закрите акціонерне товариство. У такому статусі вона функціонувала до березня 1999 р. її діяльність розвивалась разом із розвитком валютного ринку, і всі зміни в валютній політиці держави, що відбувалися протягом останніх років, так чи інакше торкались і УМВБ. З 5 листопада 1993 р. на УМВБ припинилися торги валютою у зв'язку з уведенням фіксованого курсу і тимчасово був створений Тендерний комітет, який проводив продаж валюти за офіційним курсом залежно від першочергових потреб держави. Однак політика фіксованого курсу на той час була неефективною і призвела тільки до загострення валютних проблем у державі, а також до значного відпливу капіталу за кордон. Так, за експертними оцінками під час існування

фіксованого курсу з України було вивезено 3,5—5 млрд доларів. Тому з 11 березня 1994 р. почали проводитись аукціони з продажу американського долара, а у квітні розпочались аукціони з продажу німецької марки і російського рубля. Вони проводились до кінця вересня 1994 р. Однак аукціонна форма була неефективною і не відповідала на той час умовам валютного регулювання. У зв'язку з цим з жовтня 1994 року УМВБ поновила свою діяльність у режимі, що існував до припинення торгів. Купівля-продаж іноземної валюти в безготівковій формі на внутрішньому ринку України спочатку здійснювалась тільки на біржовому ринку. Але з розвитком банківської системи й у зв'язку з лібералізацією валютної торгівлі (травень 1995 р.) такі операції почали здійснюватись безпосередньо між банками, які мали ліцензію на проведення валютних операцій. Таким чином, з цього моменту можна вважати, що структура українського валютного ринку повністю сформувалась. На той час валютний ринок України складався:

- з біржового ринку;
- позабіржового або міжбанківського ринку;
- ринку продажу готівки.

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) - сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів). Учасники фондового ринку - емітенти (у тому числі іноземні) або особи, що видали неемісійні цінні папери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об’єднання професійних учасників фондового ринку, у тому числі саморегулівні організації професійних учасників фондового ринку. Цінним папером є документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, що має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов’язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам [6]. Цінні папери за формою існування поділяються на бездокументарні цінні папери та документарні цінні папери. Бездокументарним цінним папером є обліковий запис на рахунку в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів. Документарним цінним папером є паперовий або електронний документ, оформлений у визначеній законодавством формі, що містить найменування виду цінного папера, а також визначені законодавством реквізити.

Список використаних джерел:

1. Васюренко О.В. Банківські операції: Навч. Посіб. К. Т-во «Знання», КОО, 2000. 243с.

2. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система: навчальний посібник / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

3. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

4. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

5. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.20 р. № 1349-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення 10.05.2022)

Віталіна Колосенко, 3 курс, група ФБСС–32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПОНЯТТЯ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Не звертаючи уваги на великий ступінь аналізу та вивчення сутності внутрішнього та зовнішнього фінансового ринку, які були набуті світовою економічною наукою, на даний момент внутрішній та зовнішній фінансовий ринок перебуває в періоді свого перетворення, адже на нього має значний вплив піднесення росту сучасних технологій. Великий внесок у дослідження сутності та ролі ринків в ринковій економіці зробив Олег Валентинович Пустовойт провідний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки», який дослідив сутність внутрішнього ринку України.

Метою цього дослідження є поліпшення теоретичних та аналітичних цілей та основ дослідження функціонування внутрішнього та зовнішнього фінансового ринку, які є основними складовими частинами світового ринку.

Завдання цього дослідження: розглянути теоретичні аспекти функціонування внутрішнього та зовнішнього фінансового ринку, зробити відповідні висновки щодо об’єкта дослідження.

На фінансовому ринку існує два основні ринки. Це зовнішній ринок та внутрішній ринок. Розглянемо ці два ринки більш детальніше.

Зовнішній ринок являє собою фінансові ринки, які розташовані та функціонують за межами власної країни. Саме цей ринок має велике значення на світовому фінансовому ринку на якому здійснюються різні економічно – фінансові операції. [1]

Внутрішній ринок становить ринок ресурсів, а саме ринок фінансових ресурсів, який обмежений певною територією, де партнери на ринку реалізують свою економічно – ринкову діяльність між собою в межах своєї країни. В свою чергу, внутрішній ринок відіграє значну роль на фінансовому ринку певної країни, в нашому випадку це Україна[3].

Український фінансовий ринок відноситься саме до внутрішнього ринку, адже він діє в межах своєї країни, тобто лише на території України. Для того, щоб розкрити особливості фінансового ринку України, зробімо аналіз набутих фінансових активів фінансових установ за 2019 – 2021р.р., які безпосередньо є учасниками українського фінансового ринку.

Рисунок 1 – Фінансові активи, які мають фінансові установи в Україні за 2019 – 2021 роки. *Побудовано за даними НБУ [2].*

Очевидно, що фінансові активи, які мають фінансові установи України за 2019 – 2021 роки, станом на 2019 рік становили 11 381 545 грн. Це на 1 773 892 грн. менше ніж у 2020 році. Найбільший приріст фінансових активів фінансових установ спостерігається саме в 2021 році, а точніше 14 062 737 грн. Тенденція збільшення приросту фінансових активів фінансових установ спостерігається з 2019 року. У 2020 році фінансові активи збільшились на 1 773 892 грн. У 2021 порівнянні з 2020 роком фінансові активи збільшились на 907 300 грн. Також аналізуючи кількість чистих фінансових активів, які мають фінансові установи, проглядається збільшення приросту чистих активів починаючи з 2019 року, а в 2021 році показник чистих фінансових активів різко впав у порівнянні з 2019 та 2020 роками. Таке збільшення фінансових активів зумовлене розвитком надання певного роду фінансових послуг фінансовими установами.

Можемо зробити відповідний висновок, що внутрішній та зовнішній ринки, які є одними з основних складових фінансового ринку, становлять сукупність різноманітних економічних відносин, які виникають між споживачами та постачальниками фінансових ресурсів. Розкривши особливість фінансового ринку України, який безпосередньо є сладовою частиною внутрішнього ринку, можна сказати, що протягом 2019 – 2021 років, спостерігається збільшення фінансових активів фінансових установ, які надають відповідні фінансові послуги. Така тенденція збільшення приросту фінансових активів зумовлена розвитком сучасних технологій в фінансовій сфері.

Список використаних джерел:

1. Михайленко О. Ф. Роль внутрішнього ринку у соціально-економічному розвитку України. *Економіка України*. 2002. № 10. С. 37-42.

2. Показники фінансових активів фінансових установ України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial (дата звернення: 27.03.2022).

3. Пустовойт О. В. Внутрішній ринок України : потенціальні та реальні можливості впливу на економічне зростання. *Економіка України*. К., 2007. №3. С. 52-59.

Владислав Конєв, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ФОНДОВІ БІРЖІ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ ЯК ОРГАНІЗАТОРІВ ТОРГІВЛІ

Як відомо, цінні папери були і залишаються одним із головних чинників економічного розвитку. Більшість вчених ототожнюють поняття ринок цінних паперів і фондовий ринок, а отже слід розглянути його значення як організаторів торгівлі специфічним товаром - капіталом.

Виникнення фондового ринку пов’язано з діяльністю італійських купців у XIII–XIV ст., у період переходу від бартеру до вільної торгівлі. Ці угоди дозволяють швидко купувати та продавати товари за умовами бронювання.

Перша фондова біржа була заснована в Нідерландах в 1602 році. Крім торгівлі з державними борговими розписками, тут почали проводитися первинні публічні розміщення акцій, а в 18 столітті біржа переїхала до Лондона, столиці Англії.

На фондовому ринку найчастіше торгують акціями та облігаціями, вони є основними видами цінних паперів. Процедура дозволу їх розміщення на фондовій біржі називається лістингом і здійснюється відповідно до конкретних вимог їх власником. Цінні папери, які проходять процедуру лістингу та дозволені до купівлі та продажу, називають цінністю акцій (активами). Операції здійснюються або партіями, за обсягом, або за видами, контракти підписуються «заочно», а самі цінні папери на біржі не з’являються.

Найбільші у світі фондові біржі – Нью-Йоркська, Лондонська та Токійська, вони є частками тисяч великих компаній і на них припадає понад 75% світового фінансового капіталу. Фондові ринки США, Великобританії, Японії та Тайваню є одними з найвищих у світі за котируванням та обсягом торгів.

Приватне акціонерне товариство являється найпоширенішою моделлю фондової біржі, вона об'єднує рівноправних учасників, які набувають місця для діяльності на біржі. Особи, які не є учасниками акціонерного товариства, не можуть здійснювати діяльність на фондовій біржі.

Фондові біржі не є комерційними організаціями і не призначені для отримання прибутку. Його дохід надходить від продажу акцій, регулярних членських внесків, біржових зборів та штрафів. Дохід повністю використовується для покриття витрат на забезпечення та розвиток діяльності біржі. [1]

Наприкінці жовтня 1991 року була зареєстрована перша українська фондова біржа, а 6 лютого 1992 року відбулася перша угода. Вона досі працює під назвою «Українська фондова біржа».

Сьогодні український ринок цінних паперів знаходиться в стадії формування. Незважаючи на те, що в останні десятиліття країна переживала кілька глибоких економічних криз, український ринок цінних паперів все ще має певні перспективи для подальшого розвитку, який був би неможливим без кардинальних змін та великої роботи. [2]

Аналізуючи динаміку торгів на ринку цінних паперів з січня 2021 року по грудень 2021 року, можна сказати:

Загальна сума випуску цінних паперів, зареєстрованих у НКЦПФР з січня по грудень 2021 року, становила 112,39 млрд грн, що на 1,01 млрд грн менше, ніж за аналогічний період 2020 року (113,40 млрд грн).

За період з січня по грудень 2021 року Комісія зареєструвала 86 акцій на суму 42,88 млрд грн (таблиця 1). Порівняно з аналогічним періодом 2020 року кількість випущених іменних акцій зросла на 9,9 млрд грн.

Таблиця 1 – Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих Комісією протягом січня-грудня 2021 року [2]

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	124,96	5
Лютий	2 252,71	7
Березень	1 883,98	3
Квітень	146,96	4
Травень	4 357,27	4
Червень	1 087,10	12
Липень	2 437,60	9
Серпень	2 067,68	5
Вересень	3 244,52	11
Жовтень	20 734,22	8
Листопад	2 390,87	7
Грудень	2 156,41	11
Усього	42 884,28	86

Серед основних випусків акцій, які суттєво вплинули на загальну структуру акцій, зареєстрованих для випуску в грудні 2021 року, зареєстровано ПАТ «Українські енергетичні машини» на суму 1,31 млрд грн та ВАТ «Українські національні авіалінії» на суму 0.5 млрд грн. [3]

Таким чином, подальший розвиток ринку цінних паперів України є необхідним, оскільки це впливає на рівень розвитку національної економіки. Проте на даному етапі розвитку український фондовий ринок не виконав ще своїх прямих обов’язків. Так, в розвинених країнах фондовий ринок забезпечує реалізацію національних інтересів, сприяє інвестуванню вітчизняних та іноземних інвесторів, раціонально розподіляє фінансові ресурси, налагоджує ефективну систему захисту інвесторів. На жаль, в Україні наразі бракує інструментів фінансування, які можна використовувати як джерело доходу, саме тому, що інвестиційна привабливість України залишається низькою. Внутрішній інвестиційний сектор є збитковим і ненадійним, що призводить до відтоку капіталу з фондового ринку.

Список використаних джерел:

1. Кириленко В. В. Економіка. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Тернопіль: Економічна думка, 2002. с. 36-38
2. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/ (дата звернення 11.04.2022)
3. Річний звіт за 2021 рік Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/ (дата звернення 11.04.2022)

Антон Копійчук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІНСТРУМЕНТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТІВ

Видатки державного бюджету є важливим фінансовим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. За допомогою бюджетних видатків забезпечується підтримка малозабезпечених сімей, здійснюється фінансування освіти, охорони здоров'я, судової влади, органів правопорядку, формуються основи обороноздатності країни. Бюджетні видатки забезпечують реалізацію численних соціальних, економічних та фінансових програм розвитку країни, впливають на рівень доходів і якість життя громадян, перерозподіл фінансових ресурсів, акумульованих в державі. Зазначене актуалізує дослідження формування видатків та напрямків удосконалення цього процесу.

Серед учених, які ґрунтовно досліджували механізм формування і здійснення видатків бюджетів: Благун І.Г., Воронко Р.М., Бучкович М.Л., Богогліб Т.М., Юрій С., Демянишин В., Кириленко О., Погріщук Г.Б., Гнидюк І.В., Климаш Н., Багацька К., Демяненко Н., Зубенко В.В. тощо.

Структура державних витрат в Україні не є оптимальною, основними причинами такого дисбалансу є:

- по-перше, спрямування бюджетних програм не на розвиток, а лише на поточне споживання;
- по-друге, надмірна фіскалізація та бюрократизація бюджетного процесу;
- по-третє, неефективне управління державним боргом і постійне зростання витрат на його обслуговування;
- по-четверте, відсутність дієвого механізму обліку та контролю за розподілом і цільовим використанням державних витрат.

З огляду на виявлені проблеми в управлінні витратною частиною державного бюджету України пропонуємо наступні шляхи з оптимізації структури державних витрат, зокрема, запровадження подвійного державного бюджетування: стратегічного і тактичного, реформування

системи соціальних витрат, застосування комплексного системного підходу до управління державним боргом, застосування удосконаленого програмно-цільового підходу до розподілу витрат державного бюджету України, збільшення частки капітальних видатків, розширення кредитування національних проектів, підвищення ефективності державних капітальних вкладень, формування дієвої системи контролю за використанням бюджетних ресурсів, затвердження обґрунтованого та ефективного бюджету, перехід від бюджетного планування до бюджетного прогнозування на основі досвіду розвинутих країн, що графічно систематизовано на рисунку 1.

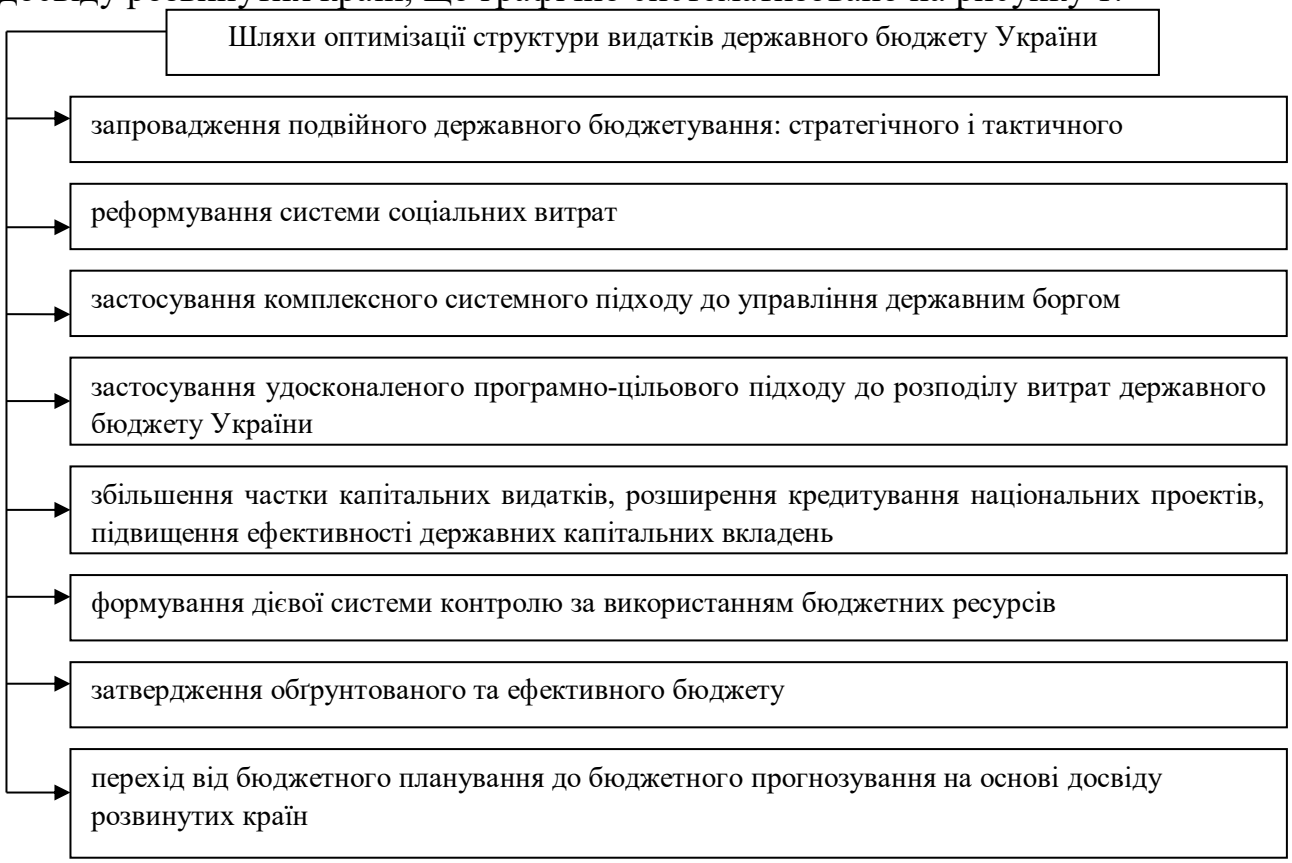

Рисунок 1 – Пропозиції по оптимізації структури державних видатків в Україні

Дієвим механізмом у формуванні ефективної неоліберальної моделі, який у перспективі забезпечить Україні сталий економічний розвиток і позитивну макроекономічну динаміку:

По-перше, необхідно запровадити в Україні систему подвійного державного бюджетування: стратегічного і тактичного. Стратегічний бюджет України має на меті досягнення стратегічних цілей розвитку України і може фінансуватися як за рахунок внутрішніх джерел, так і за рахунок зовнішніх запозичень. Натомість тактичний бюджет України має формуватися виключно за рахунок поточних доходів і обов'язково має бути збалансованим. Завдяки мультиплікативному ефекту це дасть змогу у середньо- та довгостроковій перспективі збалансувати державний бюджет України і суттєво скоротити «боргове бюджетне навантаження» [3].

По-друге, необхідно реформувати систему соціальних витрат державного бюджету України. Насамперед, це стосується «монетизації» соціальних пільг і гарантій, які є одними з найвитратніших у державному бюджеті країни. Такі зміни поставлять усіх пільговиків в однакові умови і дозволять припинити «розмивання» соціальних виплат і витрат. На нашу думку, першочерговим завданням на цьому шляху є реформування системи соціального страхування. Соціальне страхування – це комплекс правових, економічних і організаційних заходів, спрямованих на мінімізацію наслідків змін у матеріальному та соціальному стані громадян у випадках, передбачених чинним законодавством України. В межах найбільш поширених видів страхування (медичного, пенсійного, від нещасного випадку, на випадок втрати працездатності, на випадок безробіття) держава має створити відкриту, прозору, зрозумілу і доступну систему соціального страхування. З цією метою, у першу чергу, слід і надалі широко розвивати систему обов'язкового медичного страхування [2].

По-третє, потрібно застосувати комплексний та системний підхід до управління державним боргом, який має базуватися на науково обґрунтованих теоріях оптимізації структури державних витрат і узгоджуватися зі стратегічними завданнями макроекономічної політики України. Це унеможливить подальше зростання державних витрат на обслуговування боргових зобов'язань і тим самим сприятиме мінімізації відповідних ризиків [1].

По-четверте, слід застосувати удосконалений програмно-цільовий підхід до розподілу витрат державного бюджету України. В основу цього підходу має бути покладений принцип ефективності, спрямований на досягнення кінцевого результату, тому, у першу чергу, він має охоплювати капітальні витрати, які будуть представлені у вигляді бюджетних програм розвитку. Специфікація державних програм розвитку забезпечить безперервність фінансування бюджетних програм, підвищить ефективність макроекономічного планування бюджетних коштів і суттєво спростить контроль за їх цільовим використанням.

Запровадження повноцінної системи планування й оцінювання виконання держбюджету за підсумками потребує вдосконалення системи ключових показників ефективності, зокрема результативних показників надання послуг, та повинне здійснюватися в межах системи державного планування й прогнозування.

Збільшення частки капітальних видатків, розширення кредитування національних проектів, підвищення ефективності державних капітальних вкладень та їх концентрація на підтримці технологічних інновацій для модернізації вітчизняного виробництва. Інвестування у великі інфраструктурні проекти дасть змогу забезпечити дієздатність важливих секторів економіки, сприятиме зростанню кількості робочих місць і позитивно вплине на формування дохідної частини, а відтак і на виконання державою соціальних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Західна О.Р. Ефективність доходів та видатків державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2018. №3(55). С. 716-720.
2. Маршук Л. М., Лупіна Д.А. Міжбюджетні трансферти у фінансовому вирівнюванні адміністративно-територіальних формувань. Економіка та суспільство. Мукачево, 2017. Вип. 10. С. 637-642.
3. Пашинська В.В. Бюджетні видатки та бюджетне фінансування державних цільових програм. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. №6. С.78-87.

Віта Кугутюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Загальність страхування визначає безпосередній зв'язок страхового ринку з фінансами компаніями і населенням, банківською системою і державним бюджетом. Між страхувальниками і споживачами страхових послуг утворюються стійкі фінансові потоки. Вони містять страховий ринок з валютним ринком і цінними паперами, банківською системою, де страхові організації розміщують страхові резерви та інші інвестиційні ресурси. Проведення страховими компаніями своєї діяльності пов'язано з відрахуваннями до державного та місцевих бюджетів, позабюджетних державних фондів [1, с. 736].

Аналіз діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України необхідний для розуміння напрямку розвитку цього інституту та захисту інтересів корпоративного бізнесу і населення. Ці всі фактори і формують актуальність обраної теми.

Теоретичні та практичні аспекти формування та розвитку світового ринку страхових послуг досліджували у своїх працях зарубіжні й вітчизняні вчені, такі як В. Базилевич, Н. Внукова, О. Терещенко, Л. Горбач, О. Заруба, С. Осадець, В. Ковальова, О. Клепікова, Д. Хемптон, Є. Брігхем, А. Гінзбург, М. Зайцева, Л. Рейтман, Т. Федорова, А. Шахова та ін. Аналіз діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в сучасних умовах дозволить зробити необхідні уточнення щодо фінансової стратегії гравців ринку страхових послуг. З цією метою розглянемо рейтинг компаній України у період 2019-2021 років за розміром страхових платежів, представлений у таблиці 1.

Аналіз діяльності страхових компаній в Україні дав змогу встановити підсумки роботи ринку страхування 2019-2021 році, які показали стабільне зростання. Страхові компанії «МЕТЛАЙФ» та «ТАС», які займають лідируючі позиції у рейтингу страхових компаній, показали гарний темп

зростання та позитивну зміну в таблиці 1 за розміром страхових платежів. Так, у 2021 р. по відношенню до 2020 р. – 26,29% та 21,65% та у 2020 р. по відношенню до 2019 р. - 29,38% та 11,49%, відповідно. Зміни у 2021 р. по відношенню до 2020 р. становило +323709,0 тис. грн. та +121167,0 тис. грн., а у 2020 р. щодо 2019 р. +279640,0 тис. грн. та +57691,0 тис. грн., відповідно.

Отже, як бачимо, вітчизняний ринок страхування стрімко розвивається, а також має значні перспективи та певні переваги на фінансовому ринку.

Таблиця 1 – Сума страхових платежів найбільших страхових компаній України за період 2019-2021 рр

№	Назва компанії	Страхові платежі, тис. грн.			Темп зросту, %		Зміни, тис. грн.	
		2021 р.	2020 р.	2019 р.	2021/ 2020	2020/ 2019	2021/ 2020	2020/ 2019
1	МЕТЛАЙФ	1555070,0	1231361,0	951721,0	26,29	29,38	323709,0	279640,0
2	ТАС	680891,0	559724,0	502033,0	21,65	11,49	121167,0	57691,0
3	УНІКА	574530,0	871293,0	668366,0	-34,06	30,36	-296763,0	202927,0
4	PZU УКРАЇНА	538282,0	523827,5	413045,7	2,76	26,82	14454,5	110781,8
5	ГРАВЕ УКРАЇНА	441262,3	379079,4	340315,4	16,40	11,39	62182,9	38764,0
6	АСКА-ЖИТТЯ	431613,0	383787,0	500897,0	12,46	-23,38	47826,0	-117110,0
7	ARX LIFE	259631,0	176228,0	93331,0	47,33	88,82	83403,0	82897,0
8	ФОРТЕ ЛАЙФ	97296,1	58002,0	50078,6	67,75	15,82	39294,1	7923,4
9	ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	92965,0	67440,0	29960,4	37,85	125,10	25525,0	37479,6
10	КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП	77247,3	73476,2	68834,7	5,13	6,74	3771,1	4641,5
11	КД-ЖИТТЯ	48158,0	45467,0	37236,0	5,92	22,10	2691,0	8231,0
12	ІНГО ЖИТТЯ	26794,1	35975,1	30334,2	-25,52	18,60	-9181,0	5640,9
	ВСЬОГО	4823739,8	4405660,2	3686153,0	9,49	19,52	418079,6	719507,2

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Основними тенденціями розвитку ринку страхування визначено штучний інтелект, персоналізація та дані й людський інтелектуальний капітал. Визначено, що впровадження, вдосконалення та розвиток інноваційних технологій може сприяти залученню та утриманню співробітників страхових компаній. Також персоналізація та розумне використання даних в Україні будуть вигідні як клієнтам, так і страховикам. Поряд із підвищенням задоволеності користувачів, індивідуалізовані продукти дозволять компаніям отримувати більш точну оцінку ризиків та стабільний прибуток. Штучний інтелект можна використовувати для

вилучення переваг із даних про клієнтів поряд з великими даними. Щоб подолати проблему складної застарілої системи та реалізувати нові пропозиції в Україні, страховим компаніям необхідно впроваджувати архітектуру API чи мікросервіси. Але ключовий момент – тримати клієнта у центрі цих розробок. Отже, цифрові технології можуть допомогти усунути інформаційну асиметрію між страховиками та страхувальниками, яка відображається у моральному ризику та несприятливому виборі.

На жаль, слід констатувати, що у 2022 році основними проблемами розвитку страхового ринку в Україні стала війна та нестабільна економічна ситуація в Україні та пов'язані з нею: нестабільність національної валюти, високий рівень інфляції, відсутність надійних інвестиційних інструментів, відсутність вільних коштів у фізичних та юридичних осіб, низький рівень капіталізації страхових компаній, відсутність гарантій збереження вкладених коштів, суперечливе страхове та податкове законодавство та ін.

Список використаних джерел:

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 року № 85/96-ВР із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/ (дата звернення 25.02.2022).

2. Рейтинг страхових компаній за чистими страховими преміями. Фориншурер страхование: вебсайт. URL: https://forinsurer.com/ratings/nonlife/19/12/80 (дата звернення 27.02.2022).

Ганна Кузніцова, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ФІНАНСОВА БАЗА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Складні соціально-економічні процеси нині обумовлюють необхідність посилення уваги до місцевих бюджетів з метою кращого задоволення локальних потреб населення, вирішення питань економічного та соціального розвитку територій, забезпечення участі громади в управлінні місцевим бюджетом у аспекті визначення пріоритетів бюджетної політики.

Становлення місцевих бюджетів залежить від правильності та оптимальності застосування положень Бюджетного кодексу, а підвищення їх значення є запорукою розвитку держави. У такому контексті зазначимо, що забезпечення місцевого самоврядування достатніми та стабільними ресурсами виступає важливим чинником функціонування місцевої влади.

Теоретичні та практичні аспекти дослідження місцевих бюджетів як фінансової бази місцевого самоврядування висвітлено у працях зарубіжних вчених, таких як: Р. Аграноффа, Р. Бірда, Ш. Бланкарта, А. Вагнера, Р. Гнейста, Р. Масгрейва, А. Сміта та ін. Серед вітчизняних науковців слід

відзначити праці В. Андрущенка, С. Буковинського, О. Василика, І. Дмитриєва, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніної, Ц. Огонь, В. Опаріна, Д. Полозенка, К. Павлюка, Л. Павлова, Л. Тарангула, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та ін. Проте, дане питання залишається досить дискусійним, що обумовлює актуальність теми роботи та її вибір.

Зважаючи на динамічність розвитку місцевих фінансів як вагомого елемента фінансової системи країни, доречним є дослідження особливостей трактування поняття «місцеві бюджети».

Наукове обгрунтування засад функціонування місцевого самоврядування та необхідність забезпечення фінансової основи розвитку було здійснено Адамом Смітом. Ретроспективний аналіз сутності та ролі місцевих бюджетів зі сторони їх висвітлення вченими свідчить про діалектичний зв'язок розвитку бюджетів та поступу державного управління. Вітчизняні науковці різнобічно трактують дане поняття. Так, В.І. Кравченко, П.К. Бечко, О.В. Ролінський розглядають місцеві бюджети у трьох аспектах: як нормативно-правовий акт, як план доходів та видатків, як економічну категорію [4, с. 172].

Економісти О. Матвєєва, М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта наголошують на дуальну сутність місцевих бюджетів, так як вони виступають складовою бюджетної системи держави, є ключовим елементом місцевих фінансів та основою розвитку місцевого самоврядування [2, с. 56]. У свою чергу, О.П. Кириленко трактує місцеві бюджети як: «фінансовий план розвитку певної території, в якому відображаються найважливіші завдання місцевої влади та очікувані результати діяльності» [3, с. 27].

Враховуючи думки науковців, можемо констатувати, що місцеві бюджети займають не лише важливе місце у бюджетній системі, але й одне з центральних місць в економічній системі. Основними складовими багатопланової ролі місцевих бюджетів є те, що вони виступають:

– важливим чинником економічного розвитку і фінансової стабільності;

– інструментом макроекономічного регулювання;

– фінансовою базою місцевого самоврядування;

– інструментом реалізації державної регіональної політики;

– планами формування і використання фінансових ресурсів територіальних утворень;

– основним важелем фінансового вирівнювання;

– головним джерелом фінансових ресурсів для утримання і розвитку місцевого господарства,

– вирішення місцевих проблем;

– місцевим бюджетам належить важлива роль у забезпеченні конституційних гарантій, вирішенні соціальних проблем [2, с. 60].

У Законі України «Про місцеве самоврядування» (стаття 61) [1] відзначено, що органи місцевого самоврядування самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети відповідно до чинних законів. Особливо підкреслено, що втручання державних органів у ці процеси не допускається. Також вказано, що держава фінансово підтримує

місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економним, ефективним витрачанням коштів і належним їх обліком. Держава гарантує органам місцевого самоврядування дохідну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб.

У вищевказаному законі підтверджено право органів місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки і збори та зараховувати їх до відповідних бюджетів (стаття 69). Важливим етапом спрямованим на подальше зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів було ухвалення нової редакції Бюджетного кодексу України, яким передбачену низку новацій, зокрема:

– розширено перелік власних доходів місцевих бюджетів усіх рівнів, а також склад видатків, які визначаються функціями держави і передаються до виконання органам місцевого самоврядування;

– розширено перелік доходів бюджету розвитку спеціального фонду місцевих бюджетів;

– місцевим бюджетам було передано окремі додаткові джерела за рахунок доходів державного бюджету [1; 5].

Протягом багатьох років в Україні існують проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів, серед них брак коштів органів місцевої влади та нестабільність надходжень. Нестача фінансових ресурсів у органів місцевого самоврядування та нестабільність доходних джерел стали проблемою на рівні держави. Відповідно на місцях не забезпечується належне фінансування економічного і соціального розвитку певних територій, їх благоустрій тощо.

У державі спостерігається негативна тенденція до зменшення частки власних доходів у структурі доходів місцевих бюджетів (в останні роки цей показник не перевищує 5%) і, як результат, збільшення кількості дотаційних бюджетів.

Таким чином, недостатність коштів для фінансування розвитку місцевого самоврядування; зростання частки міжбюджетних трансфертів у складі доходів місцевих бюджетів та високий ступінь централізації фінансових ресурсів у державному бюджеті, залежність системи формування та виконання місцевих бюджетів від рішень органів влади потребують внесення змін до нормативно-правової бази, яка регулює ці питання. Перераховані проблеми спричиняють необхідність пошуку способів збільшення дохідної бази місцевих бюджетів, її оптимізації, вдосконалення системи формування міжбюджетних трансфертів [5, с. 71].

З метою зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування доцільно вжити такі заходи:

– дотримуватися цільового та ефективного витрачання коштів місцевих бюджетів, особливо із бюджету розвитку;

– підвищення якості бюджетного планування на центральному та місцевому рівнях з метою покращення якості надання публічних послуг та досягнення виконання запланованих показників місцевих бюджетів;

– стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і впровадження місцевих бюджетних програм їх підтримки;

– широке залучення громадськості до реальної участі в бюджетному процесі на місцях з метою вдосконалення бюджетних процедур у напрямку прозорості, відкритості, публічності та доступності для кожного громадянина [5, с. 75].

Отже, місцеві бюджети являють собою базис функціонування та виконання своїх повноважень органів влади місцевого самоврядування, що забезпечує їх фінансову стійкість. Основою фінансової самостійності бюджетів місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Закон України : Про місцеве самоврядування. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 27.02.2022).

2. Гапонюк М.А., Яцюта В.П., Буряченко А.Є. Місцеві фінанси: навч.-метод. посібник. К.: КНЕУ, 2002. 184 с.

3. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). К.: НІОС, 2000. 322 с.

4. Бечко П.К., Ролінський О.В. Місцеві фінанси: навч. посіб. К.: Центр учбової л-ри, 2007. 192 с.

5. Управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів: проблеми та напрями підвищення ефективності. Інститут регіональних досліджень; за ред. д.е.н., проф. І.З. Сторонянської. Львів, 2020. 93 с.

Каріна Кукуруза, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Сьогодні у всіх розвинених країнах, яких стосуються економічні відносини, вагоме місце посідає казначейська система. З її допомогою реалізуються основні функції держави, такі як виконання державного і місцевих бюджетів та управління ними. Вкрай важливим є зміцнення державної системи, шляхом підвищення дієвості та ефективності функціонування казначейської системи виконання бюджетів усіх рівнів, дотримання принципів повноти, ефективності та результативності, цільового використання бюджетних коштів, поліпшення якості фінансових послуг, що надаються органами казначейства. Для забезпечення більш зручного функціонування казначейської служби та покращення нею процесів виконання бюджетів, проводяться розробки та освоюються сучасні комп'ютерні системи та їх програмне забезпечення, що визначає актуальність даної тематики.

Необхідність застосування сучасних інформаційних технологій в казначействі широко розглядали в науковій літературі такі вчені, як В.М. Вдовін, Г.А. Титоренко, Л.Ю. Гордієнко, М.А. Абросимова, Т.Б.Кублікова, Е. І. Курганська [1], О.О. Скорик [4], Ю.О. Голинський, Л. М. Луців та багато інших.

Зі світової практики виділяють два підходи до створення і розвитку інформаційних систем управління суспільними фінансами. Перший підхід (централізований) – це побудова інформаційних систем за принципом максимально можливої уніфікації та інтеграції функціональних областей управління. Він поширений серед більшості країн, в яких вже функціонують інформаційні системи управління державними фінансами – Австрія, Австралія, Канада, США, Франція, Бразилія. До основи інформаційної системи Великобританії належить другий підхід (децентралізований), який заключається у використанні локальних систем.

В обох підходах проявляються як переваги, так і недоліки. Якщо перевагами першого підходу є використання єдиних вимог до управління державними фінансами, розвиток міжвідомчої взаємодії, оптимізація витрат на інформаційну, телекомунікаційну та транспортну інфраструктуру, енергетичні та інші ресурси, а недоліками системи за принципом максимально можливої інтеграції та уніфікації функціональних областей управління менша адаптація до зовнішніх змін і запитів користувачів, вимога значних витрат на забезпечення надійності функціонування і збереження інформаційних ресурсів, а також дотримання формальних процедур їх застосування. То у випадку з використанням децентралізованого підходу все навпаки: перевагами є недоліки централізованого підходу, а недоліками – переваги [1].

До інформаційної системи Державної казначейської служби України встановлено вимогу повної відповідності діючій нормативно-законодавчій базі, можливість повного обслуговування конфіденційної та таємної інформації відповідно до вимог компетентних органів [2, с. 2].

На початку 2014 року було розроблено та введено в користування автоматизовану інформаційну систему казначейства на Державному рівні, що забезпечується програмним комплексом автоматизованої системи «Є-Казна». Використовується вона для обліку доходів Державного бюджету, адміністрування і розподілу податків між бюджетами різних рівнів.

У даного комплексу є певні переваги, основними з яких є (рис.1):

Рисунок 1 – Переваги програмного комплексу АС «Є-Казна».

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 02.03.2018 N 340 введено в дію автоматизовану систему подання електронної звітності клієнтами Державної казначейської служби України (далі – АС «Є-Звітність»). Система дозволяє подавати фінансову та бюджетну звітність клієнтам, що обслуговуються у системі ДКСУ.

До основних переваг системи обслуговування для клієнтів можна віднести: обмін документами між клієнтами та Казначейством здійснюється електронними засобами; послуги з генерації ключів електронного цифрового підпису Казначейство надає безкоштовно; користування СДО Казначейство не потребує абонплати; підключення клієнтів до СДО є безкоштовним; на всіх етапах використання системи Казначейство надає клієнтам безкоштовну підтримку; вся інформація, якою обмінюються клієнти та Казначейство, надійно захищена системою та недоступна для сторонніх осіб.

Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів складають і подають звітність головним розпорядникам бюджетних коштів та органам Казначейства в електронному вигляді із застосуванням автоматизованої системи подання електронної звітності клієнтами Держказначейства із дотриманням вимог Закону від 22.05.03 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» і Закону від 22.05.03 р. N 852-IV «Про електронний цифровий підпис» [3].

Для подальшого розвитку системи управління державними фінансами було схвалено «Стратегію здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року» від 17 листопада 2021 року. Що стосується саме казначейської системи, то планується:

- створення єдиного сховища даних Мінфіну та центральних органів виконавчої влади за допомогою інтеграції інформаційних ресурсів, зокрема, сфери казначейського обслуговування бюджетних коштів з подальшою інтеграцією з іншими державними інформаційними ресурсами;

- доопрацювання єдиної платформи системи обслуговування бюджетів (АС “Є-Казна”) та АС “Є-Звітність”;

- розвиток системи дистанційного обслуговування органами ДКСУ, реалізація інформаційної взаємодії з органами, що контролюють справляння надходжень до бюджету для автоматизації повернення коштів, помилково та/або надміру зарахованих до бюджету;

- автоматизація прогнозування руху коштів єдиного казначейського рахунка - управління фінансовими ресурсами та багато іншого [5].

Отож, за тривалий період впровадились інформаційні технології у казначейське обслуговування, набули певних змін та продовжують удосконалюватись. За цим слідує створення новітніх форм організації діяльності органів ДКСУ та їх структурних підрозділів, оптимізації взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування шляхом надання доступу до державних інформаційних ресурсів, можливості отримувати електронні сервіси з використанням мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Курганська Е. І., Кублікова Т.Б. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2015. 323 с.
2. Концепція розвитку інформаційних технологій Державної казначейської служби України на 2015-2017 рр. Державна казначейська служба України. К.: 2015. 15 с.
3. Шебанова А.І. Сучасний стан та перспективи удосконалення інформаційних технологій системи казначейського обслуговування.
4. Скорик О.О. Інформаційні технології системи казначейського обслуговування: сучасний стан та перспективи їх удосконалення. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* Дніпро: ДДАЕУ, 2018. № 12. С. 17–23.
5. Розпорядження «Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації». Верховна Рада України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80/conv#n15 (дата звернення 27.03.2022).

Єлизавета Кушнірук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЛІЗИНГ ЯК СЕГМЕНТ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В сучасній економіці неможливо обійтися без постійних змін в оновленні виробництва. Задля отримання більшого об’єму прибутку, підприємство повинно бути в постійних пошуках фінансування витрат на оновлення та модифікацію виробництва. Один зі шляхів, що виконує умову зменшення витрат на виробництво, є лізинг.

Лізинг – вид фінансових послуг, форма фінансової оренди для придбання основних засобів підприємствами та інших товарів фізичними і юридичними особами. Полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингоодержувачу майна [1].

Основними контрагентами юридичних осіб-лізингодавців в Україні є суб’єкти господарювання, що здійснюють діяльність у сфері сільського господарства, транспорту, послуг та харчової промисловості. Предметом лізингу здебільшого виступає транспорт, сільськогосподарське та промислове обладнання.

Структура лізингового портфеля за галузями на кінець 2020 року показує, що транспорт та сільське господарство є найпоширенішими галузями, які використовують послуги лізингу в Україні. На ці дві галузі разом станом на кінець 2020 року припадає 43% лізингового портфеля. Така

концентрація лізингу в транспорті та сільському господарстві не відповідає структурі економіки загалом і є досить показовою, що лізингова галузь має великий потенціал для зростання та диверсифікації в інші сектори економіки [5-7].

Показник проникнення послуг фінансового лізингу в Україні, розрахований як співвідношення нових угод до капітальних інвестицій, у 2020 році становив 5,8%, що майже вдвічі перевищує значення 2018 року, та все ще більш як удвічі є нижчим за відповідний показник у країнах Європи [3].

Інформація про лізингову діяльність банківського сектору до останнього часу не була публічною. У той же час історичні дані про небанківський сектор лізингу є легко доступними.

Це показує, що портфель цього сектору, хоча все ще падав у 2018 році (що було продовженням після кризи 2014-2015 років), почав зростати в 2019 році (зріс на 11%), а динаміка зростання навіть прискорилася до 15% в 2020 році. На кінець 2019 року було 630 установ, які мали право надавати послуги фінансового лізингу в Україні. Ця кількість включала 78 банків та 539 фінансових компаній. Станом на 1 січня 2020 року вартість діючих договорів фінансового лізингу становила 38 997 млн. грн. (близько 1 651 млн. дол. США). Однак, лише 26% вартості портфеля знаходиться в руках банків [2].

Загалом спостерігаються позитивні зміни, які свідчать про розвиток ринку лізингу в Україні. Вітчизняні підприємства у зв'язку з нестачею фінансових ресурсів почали більш активніше вдаватися до послуг фінансового лізингу [4].

З урахуванням виявлених тенденцій можемо констатувати, що ключову роль продовжують відігравати сільське господарство та транспорт, які на двох концентрують більше 40 % усього лізингового ринку. Водночас в інших галузях економіки відповідно до світових останніх тенденцій лізинг також починає розвиватися. Зростає чисельність підприємств різних сфер господарства, які починають користуватися послугами лізингу [8].

Незважаючи на всі переваги лізингового фінансування як для кредитора, так і для лізингоодержувача лізинг не досягає значних розмірів в загальних інвестиціях поступаючись місцем традиційному кредитуванню. Непопулярності лізингу «сприяють» також певні податкові норми, такі як: низькі темпи прискореної амортизації третьої групи активів, оподаткування комісії за лізингом податком на додану вартість, а також інші фактори: неможливість реалізувати певні види основних засобів на вторинному ринку, знаходження лізингу нерухомості на початковій стадії зародження.

Список використаних джерел:

1. Про лізинг: Закон України зі змінами і доповненнями від 2004, № 15, ст.231.

2. Осадько А. Принципи правового регулювання лізингових відносин у сільському господарстві . *Юридична Україна* 2017. № 10. С. 84-87

3. UANEWS // URL: https://ua.news/ua/nbu-o-fynansovom-lyzynge-v-ukrayne-kakoj-budet-alternatyva-bankovskomu-kredytovanyyu/ (дата звернення 23.03.2022).

4. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання. URL: http://uul.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf (дата звернення 23.03.2022).

5. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

6. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

7. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42. (дата звернення 27.03.2022).

8. Дученко М.М. Стан та перспективи розвитку лізингової галузі в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/55.pdf. (дата звернення 27.03.2022).

Єлиавета Кушнірук, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ПОДАЛЬШІ ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ

Державний бюджет – головний загальнодержавний фонд централізованих коштів. За допомогою бюджету держава концентрує певну частку валового внутрішнього продукту та централізовано розподіляє її на розвиток національної економіки, для соціального захисту населення, утримання органів державної влади та управління, оборони країни. Державний бюджет на кожний фінансовий рік розглядається Верховною Радою України і затверджується як закон.

Формами акумуляції грошових коштів у бюджеті є податкові та неподаткові надходження. Тому бюджет є обєктивно зумовленою економічною формою утворення і витрачання фонду грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення повноважень, які суспільство покладає на органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Серед усіх проблем нинішнього суспільного життя чи не найбільшу увагу привертають до себе фінансові питання, зокрема доходи і видатки держави, дефіцит бюджету, державний борг. Актуальність обраної теми зумовлена розбалансованістю бюджету в умовах квазі-реформ та підсилена дією взаємопов'язаних між собою внутрішніх і зовнішніх факторів.

Таблиця 1 – Виконання державного бюджету України в 2021 р. (млн. грн.)

Місяці	Доходи	Видатки	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
заплановані показники*	1084034,3	1320152,6	10517,2	-246635,5
січень	66209,2	71570,4	357,7	-5718,9
лютий	143508,7	164335,7	-167,9	-20659,2
березень	251553,7	276058,3	912,8	-25417,4
квітень	357471,1	385252,7	1311,3	-29092,9
травень	476168,8	509428,2	452,0	-33711,4
червень	591953,0	633631,0	1510,3	-43188,3
липень	681005,3	732441,3	2000,3	-53436,4
серпень	820578,2	828410,3	2206,0	-10038,1
вересень	924479,5	960865,6	3409,3	-39795,3
жовтень	1019185,6	1070497,0	3119,4	-54430,7
листопад	1158349,3	1221218,5	3110,5	-65979,7
грудень	1296852,9	1490258,9	4531,4	-197937,4
% ВВП	23,75%	27,30%	0,08%	-3,63%

**значення показників по місяцях (доходи, видатки, кредитування) надаються зростаючим підсумком*

***заплановані значення показників наведено станом на 1 січня 2021, без урахування коригувань бюджету протягом року*

Джерело:[1]

Доходи бюджету суттєво зросли у порівнянні із січневим прогнозом, майже всю додаткову суму було використано на будівництво доріг.

Доходи за 2021-й рік виявилися на 18% вищими за, планові станом на початок року. Основні фактори, що зумовили зростання номінальних доходів бюджету, – це висока промислова інфляція в Україні та світі, а також збільшення доходів населення. Найбільше зростали наступні статті доходів: імпортне ПДВ (+107 млрд грн, або +39%), ПДФО (+54 млрд грн, або +19%), податок на прибуток (+45 млрд грн, або +38%).

На ту ж величину, що й ПДФО, збільшився ЄСВ – його збори, як і збори ПДФО, залежать від мінімальної та середньої зарплати і (де)тінізації оплати праці.

Традиційно, основним джерелом доходів для публічних фінансів були податки, що справляються із доходів населення, – ЄСВ та ПДФО. Разом вони склали 13% ВВП, або 35% сукупних надходжень. Податки з корпорацій (податок на прибуток, рента) у сумі дали 5% ВВП

Видатки держбюджету перевищили плани на 13%. Сектор дорожнього господарства отримав додаткові 85 млрд грн порівняно із січневими затвердженими показниками. Таким чином загальні видатки на будівництво автошляхів за рік склали 132 млрд грн – майже втричі більше за очікування на початку року.

Розглянемо бюджет України на 2022 рік зі змінами. Отже, найбільшу вагу займають податкові надходження - 88,31% у загалом доходах, 91,36% у загальному фонді та 62,12% у спеціальному.

Найбільша вага у податкових надходженнях належить Податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів - 31,78% у

доходах загалом та 35,48% у загальному фонді. У спеціальному фонді найбільша вага належить Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) - 43,26%. Власні надходження бюджетних установ складають 30,27% від спеціального фонду.

Таблиця 2 – Аналіз доходів Державною бюджету України па 2022 рік

Код	Найменування згідно з класифікацією бюджету	Всього доходів	Загальний фонд		Спеціальний фонд	
		Сума, тис.грн.	Сума, тис.грн.	Питома вага, % до підсумку	Сума, тис.грн.	Питома вага, % до підсумку
	Разом доходів:	1350384419	1209367923	89,56	141016496	10,44
10000000	Податкові надходження	1 192 488 540,30	1 104 886 548,60	92,65	87 601 991,70	7,35
20000000	Неподаткові надходження	141 553 973,90	90 087 334,60	63,64	51 466 639,30	36,36
30000000	Доходи від операцій з капіталом	1 124 792,40	39 237,40	3,49	1 085 555,00	96,51
40000000	Офіційні трансферти	4 222 056,70	3 560 404,10	84,33	661 652,60	15,67
50000000	Цільові фонди	200 657,40	0	0,00	200 657,40	100,00

Джерело: [2]

Отже, найбільша частина у доходах належить загальному фонду - 89,56%, спеціальний фонд займає - 10,44%.

Дефіцит бюджету – явище майже постійне в економіці кожної держави. Зокрема, в Україні це явище хронічне. Для населення наявність дефіциту має опосередковане значення, але воно бере участь в поверненні залучених для покриття дефіциту коштів шляхом сплати податків. Оцінюється дефіцит бюджету зазвичай у відсотках від ВВП.

Виконання бюджету в 2022 року буде значним, наприклад падіння ВВП України на 10% цього року відповідає базовому сценарію МВФ, який передбачає швидке завершення воєнних дій.

Базою для прогнозу став відносно успішний для України 2021-й, з показником зростання ВВП у 3,2% завдяки рекордному врожаю та високим споживчим витратам. У разі затяжного конфлікту, попереджають у МВФ, падіння економіки буде набагато глибшим [3].

Рецесія, вважають у МВФ, призведе до зниження податкових надходжень до українського бюджету в межах 4% ВВП, що разом із зростанням державних видатків у межах 0,5% ВВП, включаючи подвоєння видатків на зарплату військовослужбовців, розширить бюджетний дефіцит до 6,7% ВВП порівняно із 4,1% роком раніше.

У 2021 році ВВП України зріс на 3,4% після спаду на 3,8% у 2020 році, а його номінальний обсяг склав близько $200 млрд. Інфляція у 2021 році збільшилася до 10% з 5% в порівнянні з 2020 роком [4].

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державного Казначейства України. URL: https://www.treasury.gov.ua (дата звернення 05.04.2022).
2. Про Державний бюджет України на 2022 рік. Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text (дата звернення 07.04.2022).
3. Війна і прогноз МВФ щодо ВВП України у 2022 році URL: https://protocol.ua/ru/viyna_i_prognoz_mvf_shchodo_vvp_ukraini_u_2022_rotsi/(дата звернення 07.04.2022).
4. Офіційний сайт Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 11.04.2022).

Артем Липовський, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Головним призначенням держави як суб'єкта економічних відносин є забезпечення соціально-економічного розвитку країни, що потребує бюджетних коштів. Основним джерелом надходження коштів до державного бюджету є податки та збори. Податок на доходи фізичних осіб складає одну з найбільших часток доходів державного бюджету України серед податкових надходжень. При цьому чинна система стягнення податку на доходи фізичних осіб в Україні характеризується невисоким рівнем ефективності, оскільки державні доходи від цього податку не мають конкретного цільового призначення.

Суттєвий доробок у розвиток дослідження щодо оподаткування доходів фізичних осіб зробили такі науковці, як В. Андрущенко, О. Василик, В. Вишневський, А. Нікітішин, С. Онишко, В. Опарін, Т. Паєнтко, Л. Сідельникова, А. Соколовська, В. Федосов, І. Чугунов, К. Швабій та інші.

Аналізуючи систему оподаткування фізичних осіб у країнах ЄС, звертаємо увагу на такі їх особливості: – ставки ПДФО мають переважно прогресивний характер (у більшості країн ЄС ставка цього податку збільшується зі зростанням податкової бази, а саме доходу громадян, що впроваджується задля зниження загального рівня соціально-економічного розшарування населення); – наявність нульових податкових ставок на певну частину доходу у деяких країнах (фактично є неоподатковуваним мінімумом доходів громадян); – переважно високий податковий тягар для фізичних осіб, насамперед для громадян із високим рівнем доходу.

Слід зазначити, що впровадження в Україні високих податкових ставок, а також прогресивної шкали оподаткування з ПДФО за зразком країн ЄС не є

ефективним, адже, згідно з кривою Лаффера, це не забезпечить максимізацію доходів державного бюджету (за збільшення ставки ПДФО в Україні значно зростатиме рівень тіньової економіки, перш за все через низький рівень податкової культури в країні) [1-6].

Сукупні обсяги податкових надходжень від ПДФО, питома вага цих податкових платежів у структурі загальних податкових надходжень, усіх бюджетних доходів та ВВП України за 2014–2019 рр. наведені в табл. 1.2. Отже, аналізуючи дані табл. 1, зазначаємо, що питома вага ПДФО у структурі податкових надходжень, бюджетних доходів та ВВП в Україні є нижчою, ніж у країнах ЄС, проте має тенденцію до зростання. При цьому ПДФО сьогодні посідає друге місце за обсягами податкових надходжень (після ПДВ) [1-6].

Таблиця 1 – Надходження до зведеного бюджету України від ПДФО

Рік	Сума бюджетних надходжень від ПДФО (з військовим збором), млн. грн.	Частка надходжень від ПДФО у структурі:		
		податкових надходжень, %	бюджетних доходів, %	ВВП України, %
2018	185 686,132	22,422	18,259	6,223
2019	229 900,604	23,308	19,413	6,457
2020	275 458,458	25,736	21,356	6,931

Джерело: складено авторами на основі даних джерела [1-6]

Підвищення залежності загального рівня надходжень державного бюджету України від ПДФО потребує оптимізації системи стягнення цього податку. При цьому чинна модель стягнення ПДФО в Україні має низку таких недоліків [1-6].

1) Фактична відсутність можливості застосування податкової соціальної пільги (ПСП) громадянами з низьким рівнем доходів. Відповідно до ст. 169.4.1 ПКУ, ПСП може застосовуватися до доходу протягом звітного податкового періоду (одного місяця), розмір якого не перевищує прожитковий мінімум для працездатних осіб на 1 січня звітного податкового року, помножений на коефіцієнт 1,4, з округленням до найближчих 10 грн. [30, с. 408].

2) Наявність військового збору, надходження від якого зараховуються до загального фонду державного бюджету, що де-факто приводить до подвійного оподаткування (з фізичних осіб фактично стягуються одночасно два аналогічних податки, що необґрунтовано збільшує податкове навантаження на фізичних осіб).

3) Нецільове використання ПДФО під час розподілу бюджетних видатків (є основним недоліком чинної системи оподаткування ПДФО, а також однією з причин несплати чи мінімізації ПДФО суб'єктами господарювання).

У розвинених країнах Європи цей податок стягується переважно за більш високою ставкою та має переважно прогресивний характер. У структурі доходів державного бюджету України ПДФО є найбільшим

джерелом податкових надходжень серед прямих податків. Концепція реформування ПДФО передбачає усунення основних недоліків чинної методики справляння цього податку, а саме: – скасування військового збору; – скасування ПДФО та впровадження єдиного збору з фізичних осіб за ставкою 18%; – зміну методики застосування ПСП з огляду на рівень мінімальної заробітної плати.

Список використаних джерел:

1. Абдуллаєва А. Є., Яковенко К. А. Вплив трансформаційних процесів на податкові надходження державного бюджету. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 35(1). С. 105-108.
2. Березовська С. В. Сутність та елементи податку на доходи фізичних осіб з заробітної плати в деяких країнах світу: досвід для України. *Держава та регіони.* 2019. №2. С. 50–55.
3. Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Бондарець О. М. Податкова знижка з ПДФО: сутність та нюанси застосування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Економіка і управління»*. 2018. Т. 29. № 3. С. 135–140.
4. Бригінець О.О. Актуальні питання правового забезпечення податкової безпеки України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 2. С. 13–15.
5. Носова Є. Реформування оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка».* 2018. Вип. 1. С. 18–25.
6. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід URL: http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/3030 (дата звернення 12.04.2022).
7. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755–VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 10.04.2022).

Олег Ліщенко, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РИНОК КАПІТАЛІВ: ПОНЯТТЯ, МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ, ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ

Як відомо, ринок капіталу є складовою фінансового ринку. Саме ринок капіталу сприяє зростанню обсягів реального сектора економіки, трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів у капіталовкладення і, відповідно, розширеного відтворення суб'єктів господарювання.

Ринок капіталу є сукупністю відносин з приводу трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів у позиковий та акціонерний капітал у вигляді цінних паперів. Ринок капіталу включає в себе ринок боргових цінних паперів та ринок акцій. Ринок боргових цінних паперів, у свою чергу, включає в себе

короткострокові цінні папери – векселі, облігації, комерційні папери, обігові депозитні розписки, банківські акцепти, а також середньострокові цінні папери – реалізовані на ринку депозитні розписки та середньострокові облігації.

Фондовий ринок України на нинішньому етапі є низько ефективним через наявність ряду невирішених питань, без розв'язання яких формування дієздатного та ефективного фондового ринку неможливе.

Серед проблем функціонування фондового ринку України можна виділити такі: на фондовому ринку, як і в межах усієї національної економіки, існує значна потреба в інвестиційних ресурсах. Це пов'язано з: наявністю тіньової економіки, де обертається значний обсяг ресурсів, вилучений з обігу на офіційному фінансовому ринку [2]. Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-грудні 2021 року, становив 112,39 млрд грн, що менше на 1,01 млрд грн порівняно з відповідним періодом 2020 року (113,40 млрд грн) (табл.1).

Таблиця 1 – Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих Комісією протягом січня-грудня 2021 року [4]

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	124,96	5
Лютий	2 252,71	7
Березень	1 883,98	3
Квітень	146,96	4
Травень	4 357,27	4
Червень	1 087,10	12
Липень	2 437,60	9
Серпень	2 067,68	5
Вересень	3 244,52	11
Жовтень	20 734,22	8
Листопад	2 390,87	7
Грудень	2 156,41	11
Усього	42 884,28	86

Серед значних за обсягом випусків акцій, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій у грудні 2021 року, зареєстровано: випуски ПАТ «Українські енергетичні машини» на суму 1,31 млрд грн та АТ «Українські національні авіалінії» на суму 0,5 млрд грн.

Функціонування ринку капіталу дозволяє підприємствам вирішувати проблеми як формування інвестиційних ресурсів для реалізації реальних інвестиційних проектів, так і ефективного фінансового інвестування (здійснення довгострокових фінансових вкладень). Фінансові активи, що обертаються на ринку капіталу, як правило, менш ліквідні; для них характерний найбільший рівень фінансового ризику і відповідно більш високий рівень дохідності.

Ринок капіталів виконує такі функції:

– Об’єднує дрібні, розрізнені грошові заощадження населення, державних підрозділів, приватного бізнесу, зарубіжних інвесторів і створює великі грошові фонди.

– Трансформує грошові кошти в позичковий капітал, що забезпечує зовнішні джерела фінансування матеріального виробництва національної економіки.

– Надає позики державним органам і населенню для вирішення таких важливих завдань, як покриття бюджетного дефіциту, фінансування частини житлового будівництва тощо.[3]

Основними інструментами ринку капіталів в Україні є банківські позики; акції; облігації; комерційні папери.

У Законі України "Про цінні папери і фондову біржу" цінні папери визначаються як грошові документи, що засвідчують право володіння або боргові відносини, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, і їх власником, і передбачають, як правило, виплату доходу в виді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових чи інших прав, які витікають з цих документів, іншим особам.

Цінні папери діляться на наступні групи:

- пайові цінні папери, за якими емітент не несе зобов'язання повернути грошові засоби, інвестовані в його діяльність, але які свідчать про участь у статутному фонді, надають їх власникам право на участь в управлінні справами емітента і отримання частини прибутку в виді дивідендів і частини майна у випадку ліквідації емітента;
- боргові цінні папери, за якими емітент несе зобов'язання повернути у визначений термін засоби, інвестовані в його діяльність, але які не надають їх власникам права на участь в управлінні справами емітента;
- похідні цінні папери, механізм обігу яких пов'язаний з пайовими, борговими цінними паперами, іншими фінансовими інструментами або правами у відношенні до них.

Згідно із Законом України "Про цінні папери і фондову біржу" в Україні можуть випускатися і обертатися такі види цінних паперів:

- акції;
- облігації внутрішніх республіканських і місцевих позик;
- облігації підприємств;
- казначейські зобов'язання держави;
- ощадні сертифікати;
- векселі;
- приватизаційні папери[1].

Отже, загальний аналіз ситуації на фондовому ринку України дозволяє зробити висновок, що він має потенціал. Для стимулювання діяльності ринку цінних паперів та створення умов для подальшого збільшення обсягів залучення довгострокових інвестицій резидентів та нерезидентів в економіку України необхідно здійснити низку заходів, спрямованих на вдосконалення його інституційних засад, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості фінансових інструментів.

Список використаних джерел:

1. Руда О. Функціонування фондового ринку України: проблеми та перспективи розвитку. Г*лобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2015. № 6. С. 794–798.

2. Мельник О. І., Капітан І. М. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку України. Ефективна економіка. 2019. № 11. С.29-37.

3.Кудренко Н. В., Маслюченко Д. І. Формування і розподіл прибутку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. С. 982–985.

4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/ (дата звернення 03.04.2022).

Катерина Лукашук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Складовою частиною функціонування грошової системи, її ключовим елементом є грошовий ринок. Механізм функціонування грошового ринку є зв'язувальним ланцюгом між усіма господарюючими суб'єктами ринкової економічної системи, забезпечує сталість відтворення у ринковій економіці, стимулює розвиток виробництва.

Стабільне функціонування грошового ринку у структурі грошового обороту забезпечується певною кількістю грошей. Розмір цієї величини є важливою характеристикою стану грошового обороту і ринкової кон'юнктури в країні. Стан грошового обігу розкривається системою кількісних показників (грошових агрегатів), які характеризують збалансованість обсягу та структури грошової маси в країні. В Україні виділяють грошові агрегати такого складу відповідно до методологічних правил НБУ[1]: M_0 включає готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями; M_1 включає грошовий агрегат M_0 та переказні депозити в національній валюті; M_2 включає грошовий агрегат M_1 та переказні кошти в іноземній валюті й інші депозити; M_3 (грошова маса) включає грошовий агрегат M_2 та цінні папери, крім акцій. Динаміка грошових агрегатів України за 2017-2021 рр. наведена в табл. 1.

Таблиця 1 – Динаміка грошових агрегатів в Україні в період 2017-2021 рр. [3]

Рік	Показники, млн. грн.				Темпи зростання/зниження до попереднього року			
	M3	M2	M1	M0	M3	M2	M1	M0
2017	1208859	1208557	601631	332546	109,63	109,63	113,53	105,77
2018	1277635	1273771	671284	363628	105,69	105,40	111,58	109,35
2019	1438310	1435221	770043	384366	112,58	112,67	114,71	105,70
2020	1850007	1847363	1050051	516085	128,62	128,72	136,36	134,27
2021	2031110	2029535	1281238	581010	109,79	109,86	122,02	112,58

Результати аналізу динаміки всіх показників демонструють їх зростання, хоча воно і має нерівномірний характер, не спостерігається певної закономірної тенденції в темпах зростання. Період 2017-2021 рр. характеризується

швидкими темпами зростання переказних депозитів, ніж інших показників, що свідчить про перехід у площину безготівкових розрахунків. Загалом за 5 років зростання сукупної грошової маси склало 822 251 млн. грн. тобто в 1,68 рази.

Для оцінювання ступеня забезпеченості економіки грошовими коштами використовується коефіцієнт монетизації економіки. Динаміка зміни рівня монетизації української економіки має тенденцію до зниження. Як видно, з табл. 2, найбільше значення показника монетизації економіки в Україні протягом 2017-2021 рр. спостерігається у 2020 році – 44,11%, а найменше – у 2018 році (35,90 %). Оптимальне рекомендоване значення цього показника знаходиться в межах 70-80%. Отже, рівень монетизації національної економіки є недостатнім, а його збільшення до зазначеного рівня повинно бути головним стратегічним завданням Національного банку України.

Таблиця 2 – Динаміка коефіцієнта монетизації в Україні 2017-2021 рр. [3, 4]

Рік	М3, млн. грн.	ВВП, млн. грн.	Рівень монетизації економіки, %
2017	1208859	2982920	40,53
2018	1277635	3558706	35,90
2019	1438310	3974564	36,19
2020	1850007	4194102	44,11
2021	2031110	5459574	37,20

Можна дійти висновку про те, що низький ступінь монетизації виступає практично головним чинником зростання обсягів як внутрішніх, так і зовнішніх заборгованостей країни.

Ще одним макроекономічним показником розвитку грошового ринку є швидкість обігу грошової маси, який характеризує інтенсивність використання запасу грошей в обороті для оплати товарів та послуг, що реалізуються. Значення показника швидкості обігу грошей вважається достатнім у випадку, якщо кожна грошова одиниця обертається приблизно 2 рази за рік. Зміна швидкості обігу грошей суттєво впливає на пропозицію грошей в обігу і цим впливає на платоспроможний попит і на витрати обігу, ускладнює чи полегшує регулювання грошового обігу, дає узагальнююче відображення зміни інтенсивності економічних процесів [3].

Рисунок 1 – Динаміка швидкості обігу грошей в Україні

Як видно з даних, що наведено на рис. 1, значення показника швидкості обігу грошової маси знаходиться в межах норми.

Безпеку функціонування грошового ринку визначає показник співвідношення M_0 до ВВП, нормативне значення якого не повинно перевищувати 4% [5, с. 18]. В табл. 3 подано результати дослідження рівня безпеки функціонування грошового ринку на основі динаміки співвідношення агрегату M_0 та ВВП. З поданих даних видно, що ситуація не відповідає нормативному значенню і перевищує його більше, ніж втричі. Найнижче значення показника спостерігалося в 2019 році, а найвище – 2020 році.

Таблиця 3 – Динаміка ВВП, грошей поза банками (M_0) та співвідношення M_0 до ВВП в Україні в 2017-2021 рр. [3, 4]

Рік	М0	ВВП, млн. грн.	Співвідношення М0 до ВВП, %
2017	332546	2982920	11,15
2018	363628	3558706	10,22
2019	384366	3974564	9,67
2020	516085	4194102	12,31
2021	581010	5459574	10,64

Варто зазначити, що загалом в Україні зростає не тільки обсяг готівки, а й обсяг грошової маси (рис. 2).

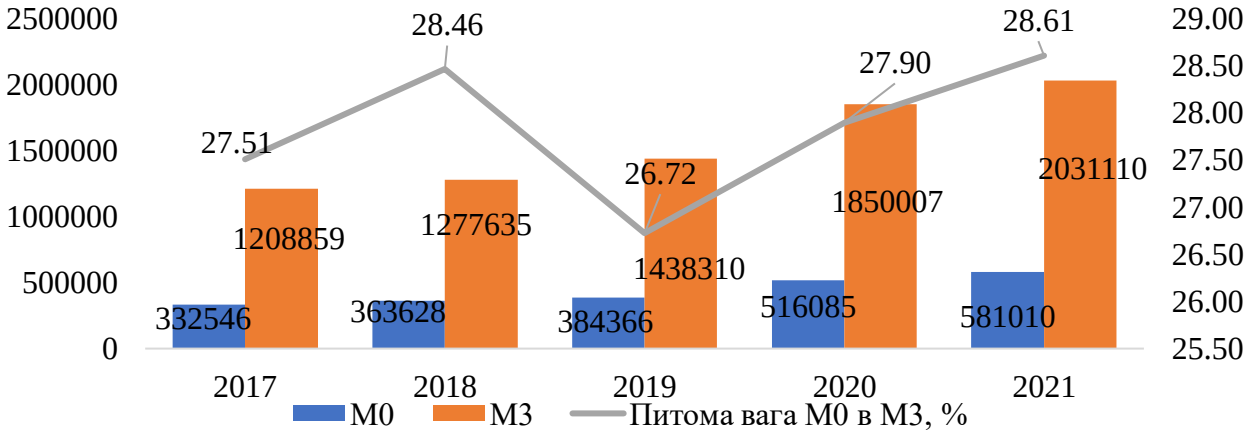

Рисунок 2 – Грошова маса (M_3), грошовий агрегат M_0 та його частка в грошовій масі в Україні 2017-2021 рр. [3, 4]

У 2018 році в Україні спостерігалось зростання частки готівки в загальному обсязі грошової маси до 28,46%. А уже в 2019 році спостерігається зниження частки готівки поза банками в загальній сумі грошової маси, тобто третина коштів обертаються поза банками і не контролюються банківською системою, що є негативним явищем.

Список використаних джерел:

1. Бова Н.В. Динаміка змін грошової маси та її вплив на формування депозитної політики банку. *Молодий вчений*. 2015. № 10(25). С. 91-94.

2. Божанова О. В. Аналіз стану грошової маси в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 3(30). С. 19-23.

3. Економічні та фінансові показники України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/imf/Pokaz.html (дата звернення 05.04.2022р.)

4. Мінфін. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2022. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/(дата звернення 06.04.2022р.)
5. Радзієвський О. Суперечності доларизації економіки України в умовах фінансової глобалізації. *Економіка України*. 2005. № 2. С. 16-23.

Марина Макаренко, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Основна умова функціонування державності - це розвиток місцевих фінансів, а разом з тим розвиток її важливої складової - місцевих бюджетів. Розвиток місцевих бюджетів є дієвим інструментом впливу на темпи соціально-економічного розвитку суспільства. Місцевим бюджетам відводиться особлива роль у соціально-економічному розвитку ОТГ, адже саме з місцевих бюджетів здійснюється фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення [1].

Дослідженню розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації присвячені праці багатьох українських учених, таких як Т. О. Кізима, Л. О. Міщенко, А. В. Нечипоренко, О. П. Кириленко, В. М. Опарін, В. М. Федосов, І. О. Луніна, М. М Піменова, В. О. Онищенко, Л. О Міронова, Л. Є Фурдичко, Т. В. Сальникова, М. М. Піменова, О. В. Мороз, Г. В. Возняк, М. О Кужелєв, Н. В Шибаєва та інші.

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади, котра реалізується нині в Україні, передбачає підвищення спроможності місцевих бюджетів, з метою забезпечення громадян якісними суспільними благами. Наслідком реформи стало утворення 1470 об'єднаних територіальних громад, однак більше половини з них залишаються фінансово неспроможними. Тому одним із ключових аспектів децентралізації є не лише розширення повноважень та фінансових можливостей органів місцевого самоврядування, а й посилення їх відповідальності.

Сам процес децентралізації означає здійснення перерозподілу повноважень (прав та обов'язків) або між органами влади одного рівня (горизонтальна децентралізація), або між центральною та місцевою владою (вертикальна децентралізація) [1]. Децентралізація (від латинського de – «заперечення», centralize – «середній, центральний») означає «знищення, скасування або ослаблення централізації і розширення прав низових органів управління»

Отже, децентралізація - це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Сенс децентралізації полягає в тому, що регіональні та місцеві органи влади мають можливість самостійно приймати рішення з фінансових питань і питань з управління територією [2].

Економісти звертають увагу на те, що саме децентралізація забезпечить ефективне використання ресурсного та управлінського потенціалів регіонів та адміністративно-територіальних одиниць на локальному рівні «в контексті зміни державної регіональної політики, що полягає в зміщенні акцентів із забезпечення пропорційного розвитку регіонів на переважне фінансування стійких, інноваційно-активних територій, що можуть стати локомотивами зростання і виведення економіки всієї країни з кризи» [3].

На даний момент сучасній економічній науці та практиці відомі такі види децентралізації:

1. Політична - передбачає більше можливостей для громадян чи обраних ними представників для законотворчої діяльності; можливість органів влади нижчого рівня приймати політичні рішення незважаючи на національний; розподіл політичної влади між національним та нижчими рівнями управління.

2. Економічна - передбачає запровадження дерегулювання та повного скасування обмежень на бізнес підприємств, що конкурують з державними підприємствами.

3. Бюджетна - перерозподіл та закріплення загальнодержавних податків та зборів за місцевими бюджетами; розподіл видаткових повноважень між рівнями бюджетної системи; прямі міжбюджетні відносини та горизонтальне бюджетне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.

4. Фіскальна - розширення прав і компетенцій органів місцевого самоврядування у сфері місцевих фінансів; надання органам місцевого самоврядування певної податкової влади.

5. Адміністративна- розширення прав і компетенцій органів місцевого самоврядування у прийнятті управлінських рішень [7].

Бюджетна децентралізація - це процес передання частини повноважень від центрального уряду до органів місцевого самоврядування. Науковці не ставлять під сумнів той факт, що децентралізація в бюджетній сфері має переваги, які виявляються під час порівняння суспільних витрат і вигод. Але слід мати на увазі, що якщо децентралізація не впливає на рівень витрат, то децентралізоване управління або ефективніше централізованого, або, принаймні, не поступається йому з погляду ефективності. Децентралізація ефективна, якщо підвищення витрат перекривається виграшем [6].

Бюджетна децентралізація має певний ряд позитивних та негативних сторін, виділених шляхом порівняння різних способів забезпечення громадян благами колективного користування. Отож, перевагами децентралізованого способу надання суспільних благ є:

- покращення якості суспільних послуг;
- більш ефективний розподіл ресурсів, формування якісних каналів комунікації;
- фінансова самостійність органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень;
- розвиток демократичних цінностей та посилення відповідальності органів місцевої влади перед громадою.

Однак, поряд з перевагами, бюджетній децентралізації притаманні й певні недоліки, такі як:

- мінімізація контролю з боку центральних органів влади за бюджетним процесом на місцевому рівні

-зростання корупції за умов обмеженості політичної конкуренції на місцевому рівні;

- домінування місцевих інтересів над загальнодержавними [5].

Отже, в умовах децентралізації відбувається впровадження нових підходів для здійснення фінансової діяльності органів місцевого самоврядування, розширення прав ОТГ. Бюджетна децентралізація є гарантією добробуту кожної окремо взятої території та інструментом регіонального розвитку та ефективної системи управління в цілому. Саме вона стимулює регіони до фінансової автономії, пошуку додаткових ресурсів і джерел, активізує внутрішній потенціал регіону, що збалансовує його потреби і можливості [4].

Список використаних джерел:

1. Міщенко Л. О. Формування і використання коштів місцевих бюджетів України в умовах децентралізації: теорія і практика. *Ефективна економіка* 2018. №1.

2. Нечипоренко А. В., Качула А. Г. Бюджетна децентралізація в Україні:сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки.* 2018. № 29 (2).

3. Раделицький Ю. О Теоретико-системні основи визначення місцевих бюджетів. *Причорноморські економічні студії.* 2017. № 14.

4. Пасічник Ю. В. Теоретико-методологічне обґрунтування розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Проблеми економіки*. 2018. №4.

5. Кужелєв М. О., Плахотнюк В. В. Формування місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. Економічний вісник університету. 2018. № 36 (1).

6. Бедринець М. Д. Бюджетна децентралізація як необхідна умова регіонального розвитку. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. 2018. № 9.

7. Кізима Т. О. Фінансова децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Інноваційна економіка*. 2017. №7-8 (70).

Вероніка Маковій, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В ПОРІВНЯННІ З РИНКАМИ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

В час, коли міжнародна діяльність та інфраструктура розвивається дуже стрімко особливо важливо мати «захисну подушку». Адже небезпека спіткає нас не тільки в повсякденному житті, а й на великих підприємствах, домогосподарствах тощо. Щоб забезпечити собі захист та не бути у збитку

люди створили страхові компанії. Теоретичні і практичні погляди на тему страхового ринку його розвитку та становлення як в Україні так і в інших зарубіжних країнах досліджували в своїх роботах такі зарубіжні та вітчизняні вчені як Базилевич В.Д., Борисова В.А., Ткаченко Н.В., Сукач О.М., Сміт.А., Турбіна К.Е., Бланд Д., Діксон Дж. Всі вони зробили внесок в історію розвитку страхування своїми працями, але не дивлячись на всі розробки тема страхування та страхового ринку залишається актуальною на сьогоднішній день, особливо в країнах з недостатньо розвиненою економікою.

Страхування – це договір, представлений полісом, за яким фізична або юридична особа отримує фінансовий захист або відшкодування збитків від страхової компанії. В економічному сенсі страхування – це механізм об'єднання для зменшення негативної сторони ризику шляхом перерозподілу ресурсів від сприятливого до несприятливого стану світу. [1 ст.9]

Страховий ринок є одним із важливих сегментів фінансового ринку та багато у чому визначає його стабільність та розвиток. У рамках національної економіки кількість страховиків на ринку обмежена, кожен страховик має свій перелік пріоритетних страхових послуг та свою політику формування страхового портфеля, правила страхування тощо. Страховий ринок України та його місце у фінансовій системі зумовлені роллю фінансових установ, які займаються фінансуванням страхового захисту, а також їх значенням як об’єктів страхової, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності. [4 ст.79-101] Як такий інвестиційний інструмент, страхування розвивається недостатньо, але стабільно і демонструє тенденцію до подальшого зростання. Навіть початок кризи COVID-19 не призвів до обвалу ринку, як в Україні так і в більшості країн.

В загальному ринок страхових послуг не стоїть на місці і розширює свою діяльність, особливо це помітно в розвинених країнах ЄС. Французький ринок посідає одне з перших місць в рейтингу найбільших компаній ЄС. У 2017 році кількість компаній досягає 265, а в 2019 – 258 компаній. За період 2017 – 2021 рік кількість страхових компаній в Німеччині зросла з 530 до 663. В 2017 році на страховому ринку Великобританії в дії було 328 компаній, станом на 2021 рік кількість страхових компаній становить 822 компанії.[6] В Україні страховий ринок є другим серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній суттєво відрізняється так як в 2021 році склали 181, включаючи страхові компанії зі страхування життя (СК "life") - 19 компаній, інші види страхування (СК "non-life") - 162 компаній, коли в 2018 році їх кількість досягала 281 компаній [5].

Український страховий ринок є незначним за розміром активів та споживання страхових послуг. Проникнення (Insurance Penetration ratio), що визначається співвідношенням обсягу премій до до ВВП, становить 1,4% (з них "non-life" – 1,3%) станом за 2020 рік [3]. В окремих європейських країнах коефіцієнти проникнення страхового ринку мають дещо інші значення. Так у

Франції цей коефіцієнт становить 36%, у Німеччині – 93%, у США – 77%, станом на 2021 рік. У розвинених країнах (зокрема, у Німеччині, Франції, США та інших), де в силу особливостей ведення бізнесу, підприємство, яке не застрахувало свої ризики, не зможе працювати, оскільки з ним не співпрацюватимуть його партнери по бізнесу.[8] Страхові компанії там можуть тиснути на страхувальника та спонукати його до ведення превенції. Якщо вони відмовляються приймати ризик на страхування чи збільшують тарифи, то цим змушують страхувальника вжити заходів, які понижують ризик, а саме:

- відмовитися від діяльності, що є небезпечною;
- замінити обладнання, яке застаріло;
- підвищити рівень екологічної безпеки тощо.

Іншим важливим показником розвитку страхових відносин є рівень сукупних страхових платежів, що забезпечує довіру споживачів до страхових компаній. Оцінки українського страхового ринку показують, що протягом 2017 – 2021 рр. загальні страхові виплати зросли на 10,7% і складають 35,1%, в той час коли в країнах з розвиненою економікою вони досягли 70 - 80%. [7]

Також можемо дослідити щільність страхування. Показник щільності – це відношення страхових валових премій до кількості населення і використовується як індикатор споживання страхування на душу населення. Так за статистичними даними в Україні на одну особу припадає 65,4 дол. [3] В той час, як у Польщі країні-сусід – 409 дол., Британії – 4 590 дол., США – 7 929 дол., в Німеччині — 3 233 дол., у Франції — 4-5 тис. дол. За умови, що страхова галузь країни вважається розвиненою, коли даний показник досягає 140 дол. США. і більше. [2]

Проаналізувавши дані показники, ми спостерігаємо Україну на досить низькому рівні між країнами, які розвинені та розвиваються. Все це пов’язано з низькою довірою клієнта, низьким рівнем розвитку економіки та політичним становищем на міжнародному рівні. Хоча всередині українського страхового ринку, спостерігається позитивна динаміка показників, не дивлячись на скорочення страхових компаній. Причиною є перейняття Національного Банку функцій регулятора ринку небанківських фінансових послуг у 2020 році. Також очікується зростання попиту на страхування життя і страхування ризиків. Тому є надія на подальший розвиток та успіх України у страховій справі на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2020. 350с.

2. Макроекономічні показники стійкості країн. URL: https://www.sigma-explorer.com (дата звернення: 10.04.2022).

3. Нагляд за ринком небанківських фінансових послуг. URL: https://bank.gov.ua (дата звернення: 10.04.2022).

4. Плиса В.Й. Страхування : підруч., 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Каравелла 2019. 512 с.

5. Статистика страхового ринку України. URL: https://forinsurer.com/stat (дата звернення: 08.04.2022).
6. Статистичний портал зарубіжних країн. URL: https://www.statista.com (дата звернення: 08.04.2022).
7. Статистичні дані країн ЄС. URL: https://stats.oecd.org (дата звернення: 10.04.2022)
8. Тенденції банківського сектору. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Insurance_market_review_first_half_2021_pr_2021-10-26.pdf? v=4 (дата звернення: 09.04.2022).

Володимир Марощак, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Станом на тепер, в Україні фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування характеризується низьким рівнем самостійності. Така ситуація виникла у зв'язку з існуванням ряду проблем, пов'язаних зі значною централізацією бюджетних ресурсів, обмеженням фінансових повноважень місцевих органів самоврядування, нестачею фінансових ресурсів та нестабільністю доходних джерел на місцевому рівні, високим показником дотаційності місцевих бюджетів.

Дослідженню теоретичних засад та практичних аспектів формування, функціонування та нарощування фінансового потенціалу місцевих бюджетів присвячені праці таких вітчизняних вчених як: Кульчицький М. І., Кириленко О.П. та Тулай О.І.

Метою дослідження є перспективи розвитку фінансового потенціалу місцевих бюджетів.

Враховуючи високу концентрацію бюджетних коштів на центральному рівні, постійно бракує фінансових ресурсів на рівні місцевої влади, не лише для реалізації делегованих державою повноважень, але і на власні повноваження. Через нестачу власних бюджетних ресурсів для наповнення місцевих бюджетів використовують міжбюджетні трансферти, що впливає на фінансову незалежність органів місцевого самоврядування [1].

Загалом, чинники, що здійснюють негативний влив на рівень фінансового потенціалу місцевого бюджету на макроекономічні (на рівні держави) та мікроекономічні (регіональний рівень) (табл. 1).

Таблиця 1 – Чинники, що здійснюють негативний влив на рівень фінансового потенціалу місцевого бюджету

Макроекономічні показники	Мікроекономічні показники
– збереження тенденції високого рівня безробіття; – високий рівень інфляції та нестабільності національної валюти; – збереження високого рівня тіньової економіки; – неефективність проведеної реформи децентралізації; – зменшення податкового потенціалу регіону; – зменшення кількості економічно-активного населення; – несприятлива фінансово-кредитна політика та ситуація; –поширення та збільшення кількості захворюваності COVID-19; – неефективність контрольно-наглядових повноважень щодо використання бюджетів.	– збільшення кількості неплатників податків що є наслідком податкові заборгованості перед бюджетом; – низький рівень конкурентоспроможності товарів та послуг, що вироблені (надані) в регіоні; – неефективна кадрова політика щодо осіб, відповідальних за бюджетний процес; – низький рівень місцевих інвестицій; – перевага обсягу сировинної економіки над переробною; – низьке стимулювання місцевої влади щодо залучення додаткових коштів до бюджетів; – зростання рівня амортизації основних фондів місцевих підприємств; – неефективне використання податкового потенціалу регіону;

Для того щоб мінімізувати ризики для розвитку фінансового потенціалу місцевих бюджетів пропонуємо розглянути ряд методів та пропозицій.

Перш за все, пропонуємо звернути увагу на такий бюджетоутворюючий елемент як податок на доходи фізичних осіб. ПДФО, що становить більше 50% усіх доходів громад (включаючи Київ) і приблизно 70% усіх доходів областей, очевидно є фундаментом для формування бюджету. Тож доки система розподілу надходжень від ПДФО не матиме під собою належного підґрунтя, фундамент фінансів місцевого самоврядування в Україні залишатиметься хитким.

Тому перспективним напрямком для розвитку фінансового потенціалу місцевих бюджетів є реформування системи зарахування ПДФО. Зарахування ПДФО до місцевих бюджетів має здійснюватися за місцем проживання платників податку. Це єдиний шлях до того, щоб надати органам місцевого самоврядування деякі повноваження встановлювати ставки податку і таким чином ще більше зміцнити зв’язок між оподаткуванням та політичною підзвітністю [2].

Насправді підприємства не повинні займатися розподілом ПДФО взагалі. Замість цього ця функція має бути покладена на національний уряд так, як у більшості країн Європи. Так, підприємства мають перераховувати ПДФО всіх своїх працівників у податкові органи, і ці платежі повинні містити зазначення податкових ідентифікаційних номерів усіх працівників та нараховані суми заробітної плати. Але саме система державного казначейства має відповідати за зарахування частки ПДФО і до державного бюджету, і до бюджетів відповідних областей і громад.

Для того щоб перейти на нову систему необхідно створити інформаційні системи та системи даних для одержання, зберігання та обробки інформації

про ідентифікаційний номер платника податку, його податкові платежі, адміністративно-територіальну одиницю (або одиниці), де платник податку працює та/або проживає, щоб казначейство мало змогу спрямовувати відповідні частки ПДФО до бюджетів областей і громад.

На нашу думку, даний спосіб є перспективним для розвитку фінансового потенціалу місцевих бюджетів.

Для розвитку фінансового потенціалу місцевих бюджетів вважаємо за необхідне також запровадити такі нововведення:

– розширити повноваження місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків і зборів та їх адміністрування;

– запровадити нові місцевих зборів, наприклад, за збирання та утилізацію сміття (дане нововведення наддасть змогу збільшити суму власних надходжень);

– запровадити обов'язкові внески на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах – прив'язка диференційованого граничного обсягу виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, що дає право переходу на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, до розміру мінімальної заробітної плати, або до індексу інфляції з метою її постійної актуалізації.

– провести органами місцевого самоврядування інвентаризацію земельних ділянок землекористувачів та організувати роботу щодо оформлення права землекористування відповідно до повноважень;

– розширити бази земельного кадастрів, а також доступність їхніх даних для суб'єктів оціночної діяльності.

– щодо податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки: у механізм розрахунку податку закласти ринкову вартість нерухомості, Розмежувати оподаткування нежитлової нерухомості фізичних осіб, які частіше за все мають неприбуткові цілі від неї, та суб'єктів господарювання, які отримують прибуток з цієї нерухомості [3, С. 42].

Важливим кроком для підвищення рівня фінансового потенціалу місцевих бюджетів є:

– спрощення й скорочення загальної кількості звітності суб'єктів господарювання та установ, котрі надають дозволи на право виконання інших видів діяльності;

– перегляд ставок нарахування заробітної плати в соціальні фонди;

– впровадження дієвої процедури виявлення фактів тінізації заробітку найманих працівників;

– реформування податкової системи, яка повинна включати помірковані та науково-обґрунтовані ставки податків та обов'язкових зборів, які мають призвести до пожвавлення діяльності господарюючих суб'єктів й легалізації «тіньового» сектора економіки;

– розгляд показника приросту доходів на душу населення у певному регіоні як критерій оцінки результатів діяльності органів регіональної влади;

– підтримка малого та середнього бізнесу, скорочення рівня безробіття та зниження рівня соціально-політичної напруженості в суспільстві.

Отже, враховуючи усе вищезазначене, можна стверджувати, що фінансовий потенціал місцевих бюджетів в Україні має ряд недоліків, які негативно впливають на його функціонування. Дані проблеми впливають на дотримання принципів повноти, єдності, наочності, достовірності, гласності бюджетного устрою країни загалом та незначної наповнюваності місцевих бюджетів. Як результат, така тенденція впливає на рівень самодостатності територій та їх соціально-економічний розвиток. На нашу думку, наведені методи покращення рівня фінансового потенціалу є перспективними, а отже їх реалізація дасть змогу покращити стан фінансового потенціалу місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Баранов С. Проблемні питання процесу бюджетної децентралізації в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 115–120.

2. Маршук Л.М. Перспективи децентралізації влади в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2015. №11. С. 95-98.

3. Ніколаєва А.М., Іщук Л.І. Ефективне використання бюджетних коштів у системі соціально-економічного розвитку регіонів. *Економічний форум.* Наук. ж-л. 2019. №4. С. 116-121.

Максим Марчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЛЬ ТА МІСЦЕ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Банківська система є важливою складовою фінансового ринку, а її стабільність та ефективність – необхідна умова розвитку національної економіки. Основним завданням банківського сектору в сучасних умовах розвитку економіки є перерозподіл фінансових ресурсів між державою, суб'єктами господарювання та домогосподарствами у важливі галузі економіки. Концентруючи фінансові ресурси і спрямовуючи кредитні потоки в пріоритетні галузі економіки, банківські установи відіграють важливу роль у розвитку країни. Загалом, понад 90% усіх видів фінансових послуг здійснюються у банківському секторі України. Однак, через наслідки світової фінансової кризи, військові події та несприятливі політичні явища, скорочення виробництва, зниження інвестиційної активності економік, банківський сектор суттєво послабив умови свого функціонування.

Крім того, банківська система України виступає фактором щодо забезпечення ефективного здійснення відтворювальних процесів підприємств, є головним джерелом інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Крім того, банківська система України забезпечує перерозподіл тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку на

внутрішньогалузевому, міжгалузевому, внутрішньо-регіональному та міжрегіональному рівнях і тим самим забезпечує підвищення конкурентоспроможності національної економіки, а також є запорукою довгострокового зростання.

Фінансова система відіграє ключову роль у передаванні монетарних імпульсів до реального сектору економіки, здійснюючи таким чином вагомий внесок у забезпечення стійкого економічного зростання. Саме банківські установи країни є одним із основних джерел формування грошових капіталів для обслуговування та інвестування економіки країни.

Особлива роль банківської системи як складової економічної інфраструктури полягає у [4]:

– формуючи грошову пропозицію, банківська система впливає на рівень інфляційних очікувань в економіці;

– депозитна діяльність банків, яка відображає схильність населення до зберігання, впливає на перебіг усіх мультиплікативних макроекономічних процесів;

– банківська система є свого роду «інформаційним центром», акумулюючи інформацію про стан справ у реальному секторі. Банки в своїй поточній діяльності проводять аналіз процесів, що характеризують стан та розвиток виробничої сфери; спеціальні підрозділи банківської системи здійснюють моніторинг підприємств з метою отримання незалежних і оперативних оцінок економічної кон'юнктури ринку, фінансового становища підприємств і їх інвестиційних потреб. Це дозволяє вдосконалювати операційні процедури й інструменти грошово-кредитної політики, а також підвищувати її ефективність, що істотно впливає на стан економіки країни;

– перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів і трансформація їх у функціонуючий капітал банками виступають головними чинниками розвитку реального сектору, сприяючи найбільш ефективному використанню коштів.

Банківська система є невід'ємною частиною економіки. Вона розвивається, трансформується і адаптується до тієї системи фінансових відносин, яка склалася в державі.

Практична роль банківської системи визначається її участю в управлінні системою платежів і розрахунків, інвестиціях і кредитних операціях, що дозволяє банкам разом із іншими фінансовими посередниками акумулювати заощадження усіх суб'єктів фінансового ринку.

У той же час ефективність здійснення інвестування коштів у значній мірі залежить від здатності самої банківської системи направляти ці кошти саме тим позичальникам, які знайдуть способи їх оптимального та ефективного використання. Комерційні банки, діючи відповідно до грошово-кредитної політики держави, регулюють рух грошових потоків, впливаючи на швидкість їх обороту, емісію та загальну масу [3].

У сучасних умовах для стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні необхідна ефективно функціонуюча, надійна та розвинена банківська система.

Банківська система бере участь у виконанні основних функцій фінансової системи України, зокрема, шляхом:

− забезпечення способів переміщення фінансових ресурсів у часі, через кордони держав та між окремими галузями тощо;

− розробки та забезпечення способів управління ризиками;

− забезпечення механізму об'єднання фінансових ресурсів та їх розподілу між окремими суб'єктами господарювання;

− забезпечення безперебійного функціонування платіжних систем, зокрема, шляхом удосконалення способів клірингу та здійснення розрахунків, що сприяють торгівлі;

− забезпечення насичення ринку ціновою інформацією, що дозволяє координувати децентралізований процес прийняття рішень в окремих галузях економік.

Банківська система – це складна, внутрішньо організована та динамічна система, яка включає комплекс різноманітних банківських інституцій, діяльність яких законодавчо регламентована і спрямована на обслуговування потреб економіки та суспільства, а також забезпечення фінансової стабільності країни [2].

Необхідність банківської системи визначається двома групами причин:

1) необхідністю здійснення суспільного нагляду і регулювання банківської діяльності, узгодження комерційних інтересів окремих банків із загальносуспільними інтересами - забезпечення сталості грошей і стабільності роботи всіх банків;

2) забезпечення збалансованості попиту і пропозиції на грошовому ринку і в кожному його секторі. Банки при цьому повинні керуватися не тільки своїми комерційними інтересами, а й вимогами системи в цілому.

Специфіка банківської системи проявляється в її функціях, які мають певні особливості та взаємопов’язані між собою. Існують різні підходи до класифікації функцій банківської системи, їх змісту і кількості. Виділяють три наступні функції: створення грошей і регулювання грошової маси; трансформаційна функція; стабілізаційна функція.

Банківська система існує в будь-якій країні в певний історичний період і є складовою частиною кредитної системи держави. Ефективна діяльність кредитної системи в будь-якій країні з ринковою економікою передбачає необхідність ієрархічної побудови її інститутів на двох рівнях: перший – центральний банк країни; другий – комерційні банки і спеціалізовані кредитно-фінансові інститути. Така структура уможливлює оптимальну організацію відносин між ланками системи, забезпечуючи належну координацію їхньої діяльності з метою задоволення потреб різних учасників господарського обороту у кредитно-фінансових послугах [1].

Стабілізація зростання грошової маси - це запорука зниження темпів інфляції, забезпечення стабільного рівня цін, при досягненні якого ринкові відносини впливають на економіку найефективнішим чином.

Сучасна банківська система - це сфера різноманітних послуг своїм клієнтам - від традиційних депозитно-позичкових і розрахунково-касових операцій, що визначають основу банківської справи, до новітніх форм грошово-кредитних і фінансових інструментів, використовуваних банківськими структурами (лізинг, факторинг, траст і т. д.).

Всі аспекти і сфери діяльності комерційних банків об'єднані єдиною стратегією розвитку банківської системи, мета якої - досягнення прибутковості і ліквідності. Ефективність, стабільність та надійність роботи комерційних банків залежать від проведеної ними політики, пов'язаної із залученням та розміщенням грошових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Гура О. Л. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. *Ефективна економіка*. 2018. С. 24-29.
2. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. *Банківська справа*. 2016. № 1. С. 3-31.
3. Маршук Л. М., Гатаулліна Е. І. Аналіз показників діяльності комерційних банків в Україні. *Економіка і суспільство*. Мукачево, 2017. Вип. 12. С. 637-642.
4. Швець Н. Р., Ткачук І. Я. Оцінка тенденцій розвитку банківської системи України на сучасному етапі. *Innovative solutions in modern science*. 2017. № 1(10). С. 1-9.

Ярослав Матяш, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Функціонування ринкової економіки ґрунтується на функціонуванні фінансового ринку. Для розвитку економіки будь-якої держави потрібна наявність можливостей мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, а розвинутий фінансовий ринок дозволяє зробити усі оці кроки для подальшого розвитку. Сам факт утворення, розвитку та успішного функціонування фінансового ринку свідчить про розвиненість ринкових механізмів і країни в цілому.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що аналіз зарубіжних фінансових ринків, виділення тенденцій розвитку є важливим для розуміння сучасних процесів функціонування економік світу.

Дослідженням даної теми займалася велика кількість науковців та економістів. Серед яких варто виділити роботи Арутюняна С.С., Астахова Н.І., Баранова В.Г., Добриніна Л.В., Захаренка О.О. та Лапіна І.С.

Світовий фінансовий ринок виник на основі інтеграційних процесів між національними фінансовими ринками (приблизно середина 60-х років XX ст.). Інтеграція фінансових ринків окремих країн виявлялась у зміцненні зв'язків, розширенні контактів між національними фінансовими ринками, їх прогресуючому переплетенні.

Об'єктивною основою становлення світового фінансового ринку стали: розвиток міжнародного поділу праці; інтернаціоналізація суспільного виробництва; концентрація і централізація фінансового капіталу.

З функціонального погляду світовий фінансовий ринок — це система ринкових відносин, у якій об’єктом операцій виступає грошовий капітал і яка забезпечує акумуляцію та перерозподіл світових фінансових потоків, створюючи умови для безперервності та рентабельності виробництва.

Світовий фінансовий ринок з інституційного погляду — це сукупність банків, спеціалізованих фінансово-кредитних установ, фондових бірж, через які здійснюється рух світових фінансових потоків та які є посередниками перерозподілу фінансових активів між кредиторами і позичальниками, продавцями та покупцями фінансових ресурсів. [1, с. 11]

Розвинені фінансові ринки включають в себе різні типи ринків фінансових послуг. Типи сучасних фінансових ринків представленні на рисунку 1.

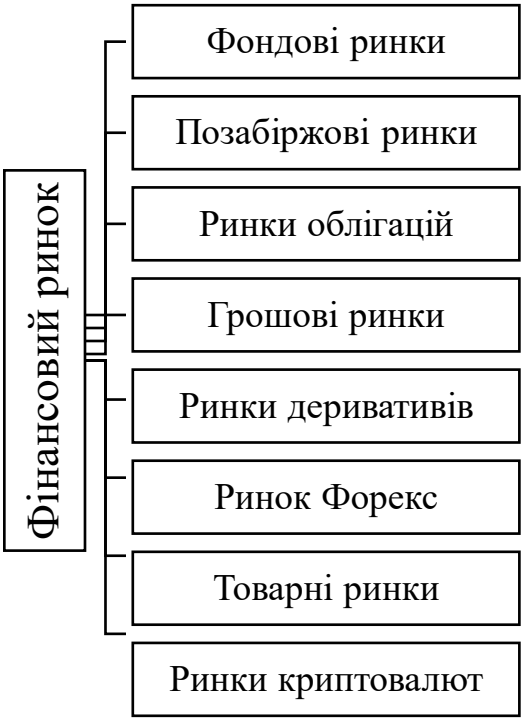

Рисунок 1 – Типи фінансових ринків [1]

Останні десятиліття лідером серед фінансових ринків залишається США. Наразі вони обрали наступні тенденції на розвитку фінансового сектору і утримування лідерства на світовій арені:

– Основною тенденцією є інфляція і боротьба з нею шляхом підвищення відсоткової ставки і скорочення балансу Федеральної резервної системи задля боротьби з інфляцією і укріпленню долара.

– Збільшення інтересу до ринку криптовалют та облігацій консервативних учасників фінансового ринку через загрозу зростання інфляції.

– Орієнтованість на вдосконалення ринку фінансових технологій.

Наступним великим фінансовим ринком є ринок Китаю, де зараз спостерігаються відмінні тенденції на ринку:

– Повна заборона криптовалют і криптокомпаній, оскільки вони не піддаються державному регулюванню.

– Стрімкий розвиток фондового ринку, який вийшов на друге місце в світі в 2021 році. Загалом у топ 10 найбільших фондових бірж знаходиться одразу 2 китайські, одна з яких на 3 місці.

– Швидке проникнення фінансових технологій в фінансовий сектор.

– Боротьба з наслідками коронавірусу.

Фінансовий ринок Європи також орієнтований на оновлення, спрощення та отримання прибуток, однак головними відмінностями фінансово ринку Європи від Американського і Китайського є:

Стала тенденція на створення фінансових центрів, де регулюються і модернізуються ринки фінансів.

– Спроби зробити криптовалюту і криптовалютні біржі більш централізованими.

– Розвиток фінансових технологій.

– Покращення логістики і збільшення прибутків від товарного ринку.

Найбільш цікавим і непередбаченим на сьогодні є фінансовий ринок Південноамериканських країн. Головними тенденціями на цьому ринку є:

– «Пастка середнього доходу» - тенденція, під час якої фінансовий ринок країн застрягає на одному місці.

– Легалізація криптовалют з метою боротьби з інфляцією.

– Розвиток внутрішньоконтинентального товарного ринку і покращення логістики. [2]

У всіх високорозвинених країнах прослідковується тенденція до залучення фінансових технологій, які допомагають спростити фінансові послуги для користувачів і збільшити прибутки для фінансового ринку. Темпи проникнення фінансових технологій у фінансові системи різних країн продемонстровано на рисунку 2.

Рисунок 2 – Відсоток проникнення фінансових технологій на ринки зарубіжних країн у 2019 році. [3]

Таким чином, сучасні тенденції розвитку зарубіжних фінансових ринків продемонстрували певну схожість у цілях свого розвитку, однак інструменти і способи цього розвитку дещо різняться. Спостерігається активна інтеграція ринку криптовалют і фінансових технологій у фінансову систему, що зробить дану галузь більш прибутковою і ширшою у своєму функціоналі.

Список використаних джерел:

1. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. та ін.; за заг. ред. С.С. Арутюнян, М.І. Іоргачова. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.

2. Любохинець Л. С., Лабунець О. О. Світові фінансові ринки в умовах глобалізації. *Економіка і Суспільство*. 2020. Випуск 15. С. 40 - 45.

3. Global FinTech Adoption Index 2019. URL: https://asdteam.com/ (дата звернення: 29.03.2022).

Тетяна Мельник, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІНСТИТУЦІЙНІ ІНВЕСТОРИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

При визначенні суті терміну «інституційний інвестор» визначають два підходи: за першим, інституційні інвестори – усі фінансові посередники, включно з кредитними установами; за другим - тільки небанківські фінансові установи (пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, страхові компанії), тобто, за виключенням банків, кредитних спілок тощо. На сьогоднішній день немає єдиної класифікації фінансових посередників.

Інституційні інвестори – це учасники фінансового ринку, що виступають у ролі фінансових посередників, при перетворенні заощаджень в інвестиції, через емісію власних фінансових інструментів і формування інвестиційного портфелю для отримання інвестиційного доходу [1].

Інституційні інвестори дозволяють істотно зменшити витрати на проведення операцій з фінансовими інструментами, розпоряджаючись значними обсягами ресурсів. Через торгівлю великими пакетами цінних паперів, дана категорія учасників фінансового ринку досягає значної економії на комісійних виплатах і гонорарах посередникам.

Є певні ознаки, що притаманні інституційним інвесторам:

- функціонування на фінансовому ринку і керування фінансовими інструментами;
- виконання ролі фінансових посередників на ринку;
- інвестування у фінансові та матеріальні активи;
- професійне управління інвестиційними портфелями [1].

Основна функція інвестиційних інвесторів - забезпечення грошовим капіталом потреб економіки країни, через створення системи накопичення, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів від осіб, що мають вільні інвестиційні ресурси до тих, які потребують цих ресурсів для розвитку.

В основному, дані учасники фінансового ринку виконують функції фінансових посередників, такі як:

– трансформація заощаджень на інвестиції накопиченням грошових коштів індивідуальних та корпоративних інвесторів;

– сприяння зниженню вартості операцій з фінансовими інструментами за одночасного зростання їх кількості (ефект масштабу);

– зменшення трансакційних витрат;

– диверсифікація інвестиційних ризиків;

– перетворення терміну погашення первинних цінних паперів, в які інвестовано кошти, у різні строки погашення посередницьких зобов'язань (розподіл ресурсів у часі);

– професійне управління інвестиційним портфелем;

– консультування учасників інвестиційного процесу [3].

При визначенні видів інституційних інвесторів, слід навести визначення, наведене в статті 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», згідно з яким до інституційних інвесторів відносять інститути спільного інвестування, інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, інші фінансові установи, які здійснюють операції з фінансовими активами з метою отримання прибутку чи збереження реальної вартості фінансових активів.[2]

Якщо розглядати фінансовий ринок України, то до складу інституційних інвесторів можна включити банки, кредитні спілки, інститути спільного інвестування, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди.

За загальними характеристиками їх можна поділити на інституційних інвесторів банківського типу та інституційних інвесторів небанківського типу (див.рис.1).

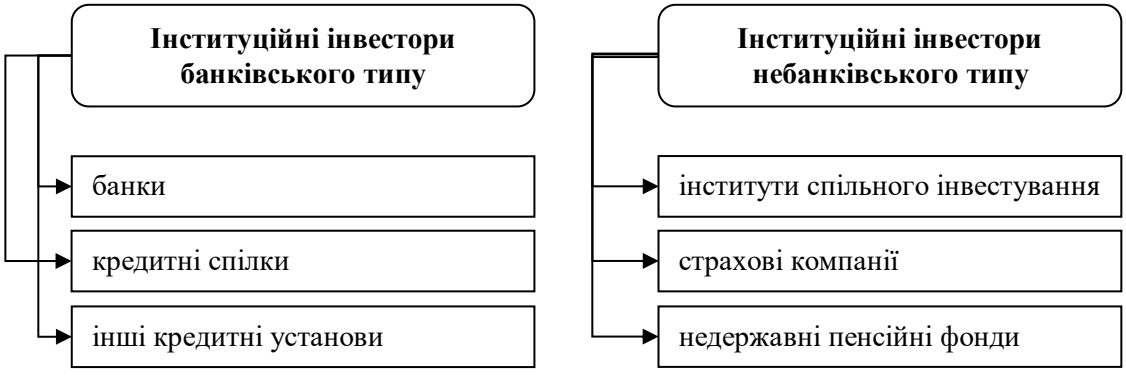

Рисунок 1 – Типи інституційних інвесторів.

Банк - юридична особа, що на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Сучасні банківські установи надають до 300 різноманітних фінансових послуг. Кількість банківських установ протягом 2015-2022 рр., значно скоротилась. Так, на кінець 2015 р. кількість діючих в Україні банків становила 113 банків, а на початок 2022 р. – 71. Аналізуючи основні показники діяльності банків, можна зазначити про зростання ефективності

функціонування банківських установ на фінансовому ринку України у 2021 р. Зокрема, загальні активи банківських інституцій у 2021 р. зросли на 39209,2 млн грн або на 3,07% порівняно з 2020 р.

Кредитна спілка - неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах для задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні. У період 1994–2012 років було зареєстровано 941 кредитну спілку, натепер продовжують діяльність 673 спілок. Загалом система кредитної кооперації, загальні активи якої перевищують 4,5 млрд грн, об’єднує понад 980,9 тис. громадян України.

Інститути спільного інвестування - інвестиційні фонди, головною метою діяльності яких є інвестування в різні сфери економіки для отримання і розподілу прибутку між інвесторами. Кількість інститутів спільного інвестування зросла, склавши на кінець 2021 р. 1284 установи, що досягло піку за останні 7 років. Сукупні загальні активи ІСІ у 2021 р. становили 339,9 млрд. грн. Загалом ця динаміка позитивно впливає на зростання інвестиційної активності та, відповідно, ВВП.

Страхова компанія - юридична особа, що залучає грошові кошти клієнтів під певні зобов’язання і виплачує клієнтам визначену суму коштів при настанні страхового випадку Загальна кількість страхових компаній станом на зараз становить 142. Чисті доходи страховиків зросли на +15,3% рік-до-року, а валові надходження страхових платежів за 9 місяців 2021 року сягнули 33,9 млрд грн, тоді як за аналогічний період попереднього 2020 року було зібрано 29,4 млрд грн за даними НБУ. Проаналізувавши дані показники, можна впевнено сказати, що попит на послуги страховиків на фінансовому ринку щорічно зростає і це позитивно впливає на розвиток ринку загалом.

Недержавний пенсійний фонд - фінансова установа, яка функціонує лише для пенсійного забезпечення громадян і має статус неприбуткової організації. Станом на 2022 р. у Державному реєстрі фінансових установ зареєстровано 55 НПФ. Загальна чиста вартість активів недержавних пенсійних фондів на 31.01.2022 р. становила 2172,74 млн грн. Відповідно до показників попереднього періоду, загальне збільшення склало +24,14 млн грн. Переважна більшість фондів сектору завершили період зі збільшенням чистої вартості одиниці пенсійних внесків (ЧВО). Збільшення пенсійних внесків до НПФ підвищує доходи НПФ, які у майбутньому приймають форму інвестиційного чи позикового капіталу.

Отже, діяльність інституційних інвесторів відіграє важливу роль у функціонування фінансового ринку країни. Вони, накопичуючи кошти дрібних вкладників, дають останнім можливість зберігати і збільшувати їх вклади шляхом професійного інвестування та оперування. Без фінансових посередників не можуть реалізовуватися всі переваги існування фінансового ринку.

Список використаних джерел:

1. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. К.: Каравела, 2015. 61-91 с.

2. Закон України „ Про цінні папери та фондовий ринок” від 01.01.2019 - № 3480-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text (дата звернення: 29.03.2022).

3. Рудой В. В. Економічна суть та характеристика інституційних інвесторів на фінансовому ринку України: ринок цінних паперів України. Київ, 2017. 3-7 с.

Тетяна Мельник, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ВИДАТКІВ В КАЗНАЧЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ

Організація і функціонування дієвої системи моніторингу видатків в казначейській системі – обов’язкова складова державного управління, тому її необхідно здійснювати як важливу ланку в системі управління фінансовими ресурсами. Адже, моніторинг фінансових ресурсів – це спостереження і контроль за фінансовими ресурсами для вчасного виявлення недоліків, поточних проблем та пошуку шляхів їх вирішення [1]. Це зумовлює потребу посилити, з однієї сторони, відповідальність органів державної влади та управління, з іншої - фінансового контролю за доцільністю, ефективністю витрачання і цільового спрямування коштів.

Завдання моніторингу спрямовані на забезпечення прозорості та цільового використання бюджетних коштів в процесі касового виконання за доходами і видатками, є досить актуальним і важливим чинником розвитку економіки.

Державна казначейська служба - єдиний орган в Україні, що займається обслуговуванням виконання бюджетів - формуванням доходів і здійсненням видатків. При цьому, ДКСУ має низку невирішених проблем: відсутність чіткого розподілу фінансових та інформаційних потоків між ДКСУ та іншими учасниками бюджетного процесу; застарілість методів казначейського обслуговування бюджету; проблема створення динамічної системи моніторингу; проблема обліку за цільовим використанням коштів; зростання видатків на державне управління тощо.

Для визначення шляхів вирішення наявних проблем і покращення економічної політики в цілому, потрібно вдосконалити контроль за обліком цільових коштів та систему управління доходами та видатками бюджету в процесі регулювання міжбюджетних відносин. Разом з тим, прогнозування формування доходів і здійснення видатків державного бюджету практично нерозривно пов’язано із запровадженням казначейського паспорту [2].

«Казначейський паспорт головного управління ДКСУ» повинен містити узагальнену статистичну та аналітичну інформацію з урахуванням часового інтервалу функціонування обслуговуваних в казначействі організацій та

установ. Даний документ включає: систематизовану статистичну та аналітичну інформацію руху фінансових ресурсів на рахунках розпорядників коштів; перелік порушень щодо використання бюджетних коштів; оцінку ефективності використання залишків на ЄКР та прогноз цих залишків - все це дозволить здійснювати моніторинг видатків для впровадження заходів з підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами в системі казначейства.

Для здійснення моніторингу необхідно також запровадити «Казначейський паспорт розпорядників бюджетних коштів» з такими даними: інформація про заплановані надходження грошових коштів до фондів; попередження про бюджетні правопорушення; дані щодо арешту рахунків [2].

Застосування даного документу уможливлює здійснення моніторингу руху грошових коштів розпорядника з врахуванням часового інтервалу, бюджетних правопорушень, арешту коштів, прогнозних показників залишку коштів на ЄКР та розрахунку ефективності їх використання.

В процесі моніторингу фінансових ресурсів казначейство змушене було самостійно формувати достовірну базу даних про виконання бюджету за допомогою різних інструментів з використанням сучасних технологій. Це зумовило необхідність реформування даної системи функціонування казначейства (рис. 1).

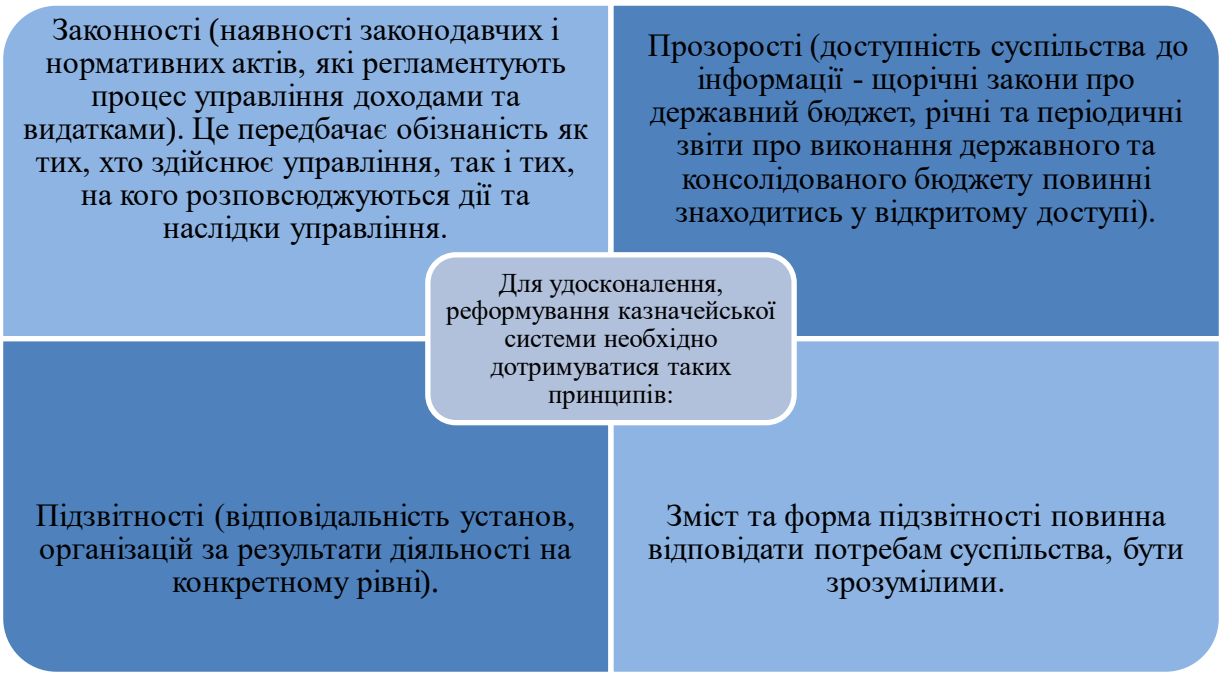

Рисунок 1 – Принципи реформування казначейської системи.

Оперативне управління передбачає моніторинг управління коштами, а також відповідну систему взаємопов’язаних етапів: визначення обсягів коштів, необхідних для реалізації відповідної мети; розподіл ресурсів, необхідних для реалізації мети; забезпечення виконання конкретних процедур [3]:

Для якісного проведення моніторингу ДКСУ необхідно мати :

- інформацію щодо прогнозу надходжень, відповідно до фактичного стану виконання доходної частини бюджету;

- відомості про прогноз обсягів коштів для:

а) здійснення видатків з урахуванням фінансових зобов'язань;

б) погашення зовнішніх та внутрішніх боргів з відсотками;

в) повернення або відшкодування доходів.

Дані відомості мають бути систематизованими за різні періоди і надавати можливість приймати рішення за певний період часу.

Отже, для того, щоб покращити результати у цій сфері діяльності, можна вжити таких заходів:

1. Централізувати ресурси у Системі рахунків ЄКР.

2. На підставі даних обліку зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів забезпечити отримання якіснішого прогнозу про необхідні фінансові ресурси на конкретний період.

3. Посилити контроль та розширити методологію щодо нього за видатками розпорядників бюджетних коштів.

4. Впровадити повнофункціональне єдине програмне забезпечення та створити інформаційно-обчислювальну систему в цілому.

Список використаних джерел:

1. Курганська Е.І., Кубликова Т.Б. Контроль у системі ДКУ. *Економіка і право*. Йошкар-Ола, 2015. С. 53–58.

2. Сушко Н.І. Стан і особливості фінансового контролю в процесі виконання державного бюджету за видатками. Збірник наукових праць Всеукр. наук.-практ. конф. «Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю і аудиту в Україні»; за ред. проф. С.Д. Базилевича. Ч.: 2017. С. 366–368.

3. Ласіков С. Автоматизована інформаційна система казначейства потребує змін. *Казна України*. 2015. №3 .С. 7-8.

Анна Мельничук, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

БЛАГОДІЙНІ ФОНДИ ЯК СУБ'ЄКТ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

В умовах сучасних викликів державній безпеці України трансформація ставлення суспільства до благодійності стала важливим чинником національної єдності у подоланні кризових явищ в політичній, економічній, військовій, соціальній, медичній, транспортній галузях. Волонтерські й благодійні організації відіграють вагому роль в акумуляції фінансових і людських ресурсів, спрямованих на допомогу соціально незахищених верств населення, військовослужбовцям ЗСУ, учасникам АТО, переселенцям та

іншим постраждалим внаслідок збройного конфлікту. Нові можливості доброчинності потребують від держави впровадження сучасних політико-правових та організаційно-фінансових інструментів підтримки й розвитку інституту благодійництва.

Благодійність в Україні сьогодні є надзвичайно затребуваною і важливою, про що свідчить Індекс на рівні 8,5 з 10. За останні два роки цей показник не змінився. Життєву необхідність благодійності сьогодні відзначає 66% мешканців країни, тоді як до пандемії Covid-19 цей показник становив 61%. Не змінились також індекси поширеності благодійності в Україні (4,5) та шансів на отримання благодійної допомоги у разі виникнення потреби (відхилення у межах похибки).

Поширеність благодійності (як і раніше) оцінено як посередню; більшість населення схильна вважати, що має низькі шанси на отримання допомоги.

З 2019 року Zagoriy Foundation досліджує стан благодійності в Україні. Фонд Zagoriy Foundation — єдині, хто проводить ґрунтовні дослідження третього сектору та дає змістовну базу для розуміння ситуації та подальшої роботи.

Дослідження «Благодійність очима українців у 2021» порівнює дані з аналогічним дослідженням 2019 року для відслідковування розвитку таформування типового портрету благодійника. Так, у 2021 році вже 67% українців долучаються до благодійності, коли у 2019 році було 60%.

Також значно зросла середня пожертва українця на квартал: у 2021 році ця сума становить вже 398 грн, що майже удвічі більше, ніж у 2019 році (208 грн/квартал).

З чим це пов’язано? З кожним роком культура благодійності та інформаційна підтримка некомерційного сектору росте, громадськість дізнається більше про фонди, організації та їхню діяльність, але попереду ще багато роботи. Як і минулого року, респонденти зазначають, що саме брак інформації зупиняє їх долучитися до благодійності. Тож перед сектором стоїть важливе завдання: надавати вичерпну інформацію про свою діяльність, впроваджувати прозору звітність та вести відкриту комунікацію з благодійниками. Але чи залежить це тільки від сектору?

Zagoriy Foundation вже не перший рік говорить, що про добрі справи варто розповідати, і це стосується не тільки фондів та організацій, а й благодійників. Найпопулярніші канали, звідки люди дізнаються про проблеми — саме друзі та близькі і соціальні мережі. Це ще раз доводить важливість розповсюдження інформації про актуальні проблеми. За даними дослідження, 30% респондентів стверджують, що про добрі справи потрібно розповідати.

Після Революції гідності розвиток благодійності в Україні зберігає позитивну динаміку, однак не змінює патерналістські настрої громадян і не спонукає їх до активної участі в діяльності неурядових організацій.Протягом останніх трьох років відбулася зміна пріоритетів спрямування фінансової підтримки благодійних організацій із сфери соціального захисту на сферу

охорони здоров'я. Разом з тим, активними напрямами адресації волонтерської допомоги залишаються підтримка українські армії та вирішення матеріальних проблем переселенців.За власними оцінками благодійних інституцій найбільш актуальними проблемами внутрішньої організації відзначається недостатня публічна звітність та існування проблем організаційно-кадрового забезпечення їх діяльності у сфері фандрайзінгу.До головних причин стримування розвитку благодійності можна віднести: недостатність чітких юридичних механізмів боротьби із зловживаннями, які мають місце під виглядом благодійної діяльності; надмірне податкове навантаження донорів та отримувачів благодійної допомоги, гальмування процесу імплементації сучасних зарубіжних практик державної фінансової підтримки благодійництва.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Громадський простір URL: https://www.prostir.ua/?library=doslidzhennya-blahodijnosti-2021-roku-v-ukrajini (дата звернення: 29.03.2022).

2. Офіційний сайт Zagoriy Foundation URL: https://zagoriy.foundation/publications/blagodijnist-ochima-ukrayinciv-u-2021/ (дата звернення: 29.03.2022).

3. Офіційний сайт Громадянське суспільство URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/rozvitok-blagodiynosti-v-ukraini (дата звернення: 30.03.2022).

Діана Мічковська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТЕХНІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ефективне функціонування ринку цінних паперів, який безумовно є обов'язковим атрибутом ринкової економіки та важливим елементом фінансової інфраструктури, значною мірою впливає на економічний розвиток країни. Стосовно ринку цінних паперів України слід зазначити, що він не виконує покладених на нього функцій залучення грошових ресурсів у фінансову систему та не забезпечує їхнє спрямування у перспективні галузі економіки. Нерозвиненість вітчизняних фондових бірж стримує надходження іноземних інвестицій, що суттєво знижує ефективність перерозподілу коштів в економіці держави. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження теоретичних положень та правових основ роботи фондових бірж, а також вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду їхнього функціонування.

Дослідженню проблем і перспектив розвитку вітчизняного фондового ринку присвячено багато наукових праць вчених-економістів, зокрема:

Г. Азаренкової, Т. Гужва, А. Калини, М. Карліна, В. Корнєєва, Н. Костіної, М. Кутузової, Д. Лук'яненка, І. Лютого, О. Мозгового, В. Смагіна, І. Шкодінової й ін. Проте й досі вирішення проблем на шляху формування ефективно-діючого фондового ринку є актуальним.

Фондовий ринок - це одна зі складових фінансового ринку, яку традиційно вважають забезпечуваною ланкою всієї фінансової системи країни. Фондовий ринок-виник з появою потреби в додатковій формі мобілізації коштів для фінансового забезпечення розвитку економіки країни. Світовий досвід показує, що основною причиною економічного, а також політичної кризи можна вважати погано розвинену фінансову систему держави. За допомогою фондового ринку можливо надавати фінансові послуги особливих категорій (організаціям, підприємствам), за допомогою яких можна швидше пристосуватися до негативнихзмін в політичній і економічнійсередовищі.

Однією з обов'язкових складових фондового ринку є фондовабіржа - організаційно оформлений, постійнодіючийринок, за допомогоюякого проводиться торгівля цінними паперами; Товариство з обмеженоювідповідальністю, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, формує їх біржовий курс і здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства, статутом та правилами фондової біржі.

Для державифондовийриноквиконуєтакізавдання:

- формування єдиного економічного простору країни;
- визначення пріоритетних напрямків інвестиційного фінансування в секторах економіки;
- збільшення конкурентоспроможності в одних галузях і обмеженняінших;
- зменшення інвестиційних ризиків;
- бути соціальним інститутом, здатнимми перетворювати заощадження в інвестиції.

Основними суб'єктами фондового ринку виступають безпосереднійого учасники та інститути, які забезпечують проведення операцій на ньому. До учасників можна віднести інвесторів, брокерів, дилерів, менеджерів. Вони виступають учасниками в проведення операцій і найчастіше приймають рішення. Але для укладення угоди необхідні різні реєстраційні і торгові системи. Система інститутів, що реалізує операції, є інфраструктурою фондового ринку.

Одним з головних засобів зростання якісних показників роботи фондового ринку в Україні є створення його ефективної інфраструктури.

Як правило, виділяють такі основні функції інфраструктури фондового ринку:

1. сталефункціонування господарських взаємодій і взаємозв'язків ринкових суб'єктів. Ця функція характеризує призначення інфраструктури в економіці і є внутрішньою функцією, має пасивний характер. Вона

створюєумови і можливості для ринкової економіки для виконання економічних функцій (акумулювання ресурсів і створення потім з них продуктів господарської діяльності) без участі в створенні самого продукту.

2. функція регулювання, впорядковує взаємодії елементів в самій системі. Ця функція є продовженням попередньої, але вжемаєзовнішній характер, є активною. Без цієї функції господарюючі суб'єкти, з одного боку, не можуть взаємодіяти, а з іншого - в певних обставинах вона може істотно впливати на процес відтворення.

3. транзакційна функція, яка є інституціаналізированною транзакцією, яка виникає з товарно-природи ринкової економіки, представленої безперервно рухаються потоками товарів, грошових коштів та ресурсів за умовою посередництва постійно здійснюваних транзакцій. [2]

На ситуаціюна фондовому ринкувпливаютьобставини і події, щовідбуваються в країні і за її межами: політичні - політичнанестабільність, очікуванняпозитивнихзмін, економічні - змінаподатковогозаконодавства, інфляція і т.д.

Діяльність фондових бірж в Україні наразі перебуває на стадії становлення. Обсяги біржової діяльності порівняно з іншими країнами є незначними. її подальшому розвитку заважає низка проблем, починаючи від недосконалості нормативного регулювання та закінчуючи низьким рівнем біржової культури. Зважаючи на вагому роль фондових бірж у підвищенні ефективності фінансового ринку держави, розв’язання існуючих проблем у цій сфері є важливим науково- практичним завданням.

Перелік проблем розвитку вітчизняних фондових бірж є досить численним. На нашу думку, ключовою серед них є незначна частка організаційного ринку, адже основна маса операцій здійснюється поза біржами. Наслідком цього є невеликі обсяги біржової діяльності, її низька ліквідність та прибутковість, непрозорість ціноутворення, інформаційна закритість емітентів і, як результат, неможливість адекватної оцінки реальної вартості підприємств інвесторами

Список використаних джерел:

1. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-серпня 2018 року. URL: http:// nssmc.gov.ua/fund/analytics (дата звернення: 08.04.2022).

2. Калач Г.М. Цифорова трансформація фондового ринку. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. Вип. 2(52). С. 171-177.

3. Конституція України: Прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Верховна Рада України. Текст відповідає офіц. Київ: Школа, 2011. 56с.

4. Мацук З.А. Фінансові послуги на ринку цінних паперів України: теорія та практика : монографія. Київ : КНЕУ 2018. 367 с.

Діана Мічковська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДОХОДИ БЮДЖЕТУ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Проголошення України правовою та соціальною державою зумовило встановлення низки обов'язків держави перед її громадянами. Насамперед це спрямованість діяльності країни у напрямі захисту прав, інтересів та створення гідних умов для життя людини. Адже забезпечення гідного рівня життя громадян своєї країни є найважливішим завданням будь-якої держави.

Ця проблема в розвинених країнах вирішується через систему мінімальних соціальних стандартів, під якими слід розуміти встановлені законодавчими та іншими правовими актами мінімальні рівні соціальних гарантій різним групам населення. Призначення прожиткового мінімуму як соціального нормативу полягає в тому, що він є індикатором оцінки рівня життя населення, соціальним орієнтиром під час встановлення мінімальних розмірів пенсій, допомог, стипендій, мінімальної заробітної плати та інших соціальних виплат. Базовим соціально-економічним показником є величина прожиткового мінімуму, і в її основі лежить вартість законодавчо встановленого споживчого кошика.

В останні роки в Україні все більше уваги приділяють дослідженням рівня соціальних стандартів та гарантій населення. Варто відзначити наукові праці зарубіжних і вітчизняних учених, які приділили увагу проблемам прожиткового мінімуму, таких як А. Колот, В. Литвинов, О. Варецька, В.Мандибура, О.Грішнова та ін. Ця проблематика також була висвітлена у працях таких вітчизняних учених, як Д. Богиня, О. Грішнова, А. Колот, Е.Лібанова, Л.Денісова, М. Папієв, О. Савенко, М. Шаповал, К. Ковязіна, Ю.Харізашвілі, О. Любіч, Н.Дмитренко, В. Вітер та ін.

Соціальна політика держави в сучасних умовах виступає одним з основних напрямків діяльності. Метою даної політики є створення і регулювання комфортних соціально-економічних умов життя населення, забезпечення добробуту і гідного рівня життя громадян країни.

Основними напрямки соціальної політики держави є:

– забезпечення працездатного населення країни необхідних умов для отримання максимально можливого доходу за допомогою ведення будь-якої законної діяльності;

– гарантоване забезпечення соціального захисту громадян країни [4, с. 155].

Найважливішою характеристикою рівня добробуту в країні виступають реальні доходи населення і ступінь їх диференціації у різних соціальних груп.

Доходи населення країни є найбільш важливою категорією впливає на всі сфери економіки, зростання добробуту жителів і їх чисельність, якість і умови їх життя, самостійність і життєздатність держави, а також на розвиток виробничої потужності промисловості. У зв'язку з цим одна з актуальних завдань соціально-економічної статистики пов'язана з вивченням складу, структури, динаміки доходів населення і з здійсненням їх прогнозування. Показники грошових доходів характеризують рівень життя громадян, який впливає, в кінцевому рахунку, на політичну, а, отже, і на економічну стабільність в суспільстві.

Доходи населення являють собою всі матеріальні засоби, які домогосподарства отримують в результаті економічної діяльності або в якості трансфертів [2, с. 24].

Отримувати доходи населення може як грошової так і в натуральній формах. Доходи у натуральній формі є продукцією, вироблену домогосподарствами для власного споживання, натуральними трансфертами є продукти харчування, одяг та інші блага. Первинні доходи виступають у вигляді факторних доходів.

Факторний розподіл характеризує диференціацію доходів між власниками факторів виробництва. Рівень диференціації відповідного фактора безпосередньо залежить від продуктивності кожного фактора, тобто його внеску в кінцевий результат і спостерігається на ринку факторів виробництва.

Основними завданнями вивчення доходів населення є:

– аналіз динаміки обсягів продажів і структури доходів населення країни в залежності від стадії відтворення ВВП (макроекономічний рівень);

– аналіз споживчого поведінки домогосподарств в рамках формування, розподілу, перерозподілу і використання доходів (мікроекономічний рівень);

– аналіз купівельної спроможності доходів населення в динаміці і просторі, а також оцінка економічного розшарування і рівня бідності [1, с. 519].

У зв'язку з тим, що завдання вивчення доходів населення дуже різноманітні, в економіці використовується велика кількість показників, що відрізняються методологією побудови і інформаційною базою.

Існують такі джерела доходів:

– виплати за державними соціальними програмами (трансфертні платежі; пенсійне забезпечення; виплати по тимчасовій непрацездатності; стипендії; різні соціальні допомоги тощо);

– фінансові платежі (страхові виплати; банківські кредити і позики; виплати відсотків за вкладами, прибутки від зростання вартості акцій, облігацій; виграші в конкурсах; компенсаційні виплати і т.п.);

– неформальні доходи з тіньового сектора економіки .

Отже, загалом хотілося б підсумувати, що соціально-економічний розвиток є одним із важелів розвитку країни. Адже держава має забезпечувати своїм громадянам соціальну підтримку,захист їх прав, та гідні умови для життя. Мінімальною гарантією для громадян є так звані соціальні стандарти, які є орієнтиром для призначення прожиткового мінімуму, тобто встановлення виплат для різних груп населення. На даний момент наша держава приділяє багато уваги такому поняттю як соціальна політика, адже ця політика регламентує комфортні соціально-економічні умови для громадян. Тому що соціальний стан громадян в подальшому впливає і доходи населення, та стан економіки в країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Доходи та витрати населення України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ gdn/dvn/dvn_u/arh_dvn2018.html (дата звернення: 07.04.2022).

2. Ільєнко Н., Спасенко Ю. Забезпечення оптимальної диференціації заробітної плати - важливий напрям регулювання оплати праці.*Україна : аспекти праці*. 2015. № 1. С. 22-27.

3. Індекс людського розвитку : Україна посіла 88 позицію серед 189 країн. URL: http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/press releases/2018/human-development- indices--where-does-ukraine-rank--.htm (дата звернення: 04.04.2022).

4. Сидорова А., Коваленко А. Доходи та витрати населення: статистичне оцінювання, моделювання та прогнозування. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1 (22). С. 154–162.

Андрій Могулько, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Фондовий ринок, або ринок цінних паперів – це сполучення учасників ринку та їх правовідносин щодо випуску, обігу, виконання зобов’язань, обліку та викупу цінних паперів.

Було проведено багато досліджень шодо різних способів аналізу фондового ринку, як засобу полегшення прийняття розумних інвестиційних рішень. Проблеми, пов’язані з ризиками інвестування в Україні та розробкою інвестиційних стратегій на фондовому ринку не були залишені без уваги таких вчених, як: С. Черкасова, Г. Гайдай, А. Федоренко, С. Реверчук, З. Ватаманюк, М. Кушнір та інших.

Цінні папери поділяються на емісійні та неемісійні. Емісійні цінні папери – це документ, який посвідчує однакаві права власників цінних паперів (у межах однієї емісії) щодо особи, яка бере на себе визначені зобов’язання (емітента).

До емісійних належать такі цінні папери: акції, акції корпоративних інвестиційних фондів, корпоративні облігації, облігації місцевих позик, державні облігації України, облігації міжнародних фінансових організацій, депозитні сертифікати банків, іпотечні облігації, сертифікати фондів операцій з нерухомістю (ФОН), інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України, державні деривативи, опціонні сертифікати, фондові варанти, кредитні ноти, депозитарні розписки. Цінні папери бувають як паперові так і в електронні формі [1].

Доля акцій це відображення частини власності компанії. Акції дають їх власнику право голосу при прийнятті важливих рішень підприємства. Акції можуть бути куплені та продані за ціною, визначеною фінансовим успіхом певної компанії, та загальним попитом на її акції на фондовому ринку.

Облігації – це, по суті, позика інвестора фізичній особі, або організації, часто державі, яка обіцяє пізніше погасити свій борг із відсотками.

Інвестувати кошти у непередбачувані, нестабільні, та неконтрольовані активи може бути дуже ризиковано. Схоже на лотерею, успіх у торгівлі на фондовому ринку частково залежить від удачі. Багато людей втрачають великі гроші через погані інвестиційні рішення, які вони зробили.

Незважаючи на вищесказане, існує багато привабливих переваг вдалих фінансових інвестицій. З розумними рішеннями, інвестування може дати значний приріст капіталу, стабільність і безпеку. Аналізуючи тенденції на фондовому ринку, компанії, у які ви інвестуєте і дотримуючись обраної інвестиційної стратегії можна досягти значного успіху на фондовому ринку [2].

Існують таки інвестиційні стратегії:

1. Пасивна та активна стратегії. Пасивна стратегія передбачає купівлю та утримання акції, не часту торгівлю ними, для мінімізації високих трансакційних витрат. Пасивні інвестори вважають, що не можуть перевершити ринок через його волатильність. Отже, пасивні стратегії, як правило, менш ризикові. З іншого боку активна стратегія передбачає часту купівлю та продаж активу. Активні інвестори вірять, що можуть перевершити ринок, і отримати більше прибутку, ніж середньостатистичний інвестор.

2. Інвестування у зростання (короткострокові та довгострокові інвестиції). Інвестори обирають період утримання акцій на основі вартості, яку вони хочуть створити у своєму портфелі. Якщо інвестори вірять, що вартість компаніх буде зростати у найближчі роки, а ціна акцій піде вгору, вони інвестуватимуть у такі компанії щоб підвищити їхню корпоративну вартість.

З іншого боку, якщо інвестори вірять, що компанія принесе хорошу вартість через рік-два, то воні підуть на короткострокове утримання акцій. Термін, який інвестор тримає акції також залежить від його уподобань. Наприклад, як скоро вони хочуть отримати свої гроші, щоб купити будинок, забезпечити освіту своїй дитині, або власну пенсію.

3. Інвестування вартості. Стартегія інвестування вартості передбачає купівлю акцій компанії з огляду на її внутрішню вартість, оскільки такі компанії часто неооцінені фондовим ринком. Ідея інветсування в такі компанії полягає в тому, що коли ринок піде на корекцію, він корегує і вартість таких недооцінених компаній, а потім ціна зростає, залишаючи інвесторам високу прибутковість, коли вони продують акції. Цю стратегію використовує дуже відомий інвестор Уоррен Баффет.

4. Інвестування у прибуток. Ця стратегія зосереджується на отриманні доходу від цінних паперів за рахунок девідендів або доходів з фіксованими відсотками від облігацій, а не за рахунок збільшення вартостості самої акції на фондовому ринку. Інвестори, які шукають стабільний дохід від інвестицій, вибирають подібну стратегію.

5. Контрове (протилежне) інвестування. Суть цієї стратегії полягає у купівлі акцій під час падіння ринку. Ця стратегія зосереджена на покупці за низькою ціною і продажу за високою. Спад фондового ринку часто відбувається під час рецесії, війни, стихійного лиха, тощо. Інвестори не повинні просто купувати акції будь-якої компанії під час спаду ринку, їм слід звернути увагу на компанії, які здатні нарощувати вартість і мають бренд, який перешкоджає конкуренції.

6. Індексування. Цей тип інвестиційнох стратегії дозволяє інвесторам вкласти невелику частинку акцій у ринковий індекс. Це може бути індекс S&P 500, пайові або біржові фонди, і таке інше [3].

В Україні основними гравцями на фондовому ринку можна сміливо назвати банківські установи, які займаються випуском акцій з метою збільшення статутного капіталу, зокрема: ПАТ «ПРИВАТБАНК», ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України», ПАТ «УКРСОЦБАНК», АТ «Таскомбанк», ПАТ «ВТБ БАНК», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Альфа Банк», АТ « БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», ПАТ «СБЕРБАНК», ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» та ПАТ «БМ Банк». Також значний вплив на структуру зареєстрованих випусків акцій мають такі компанії: ПАТ «Українські енергетичні машини», АТ «Українські національні авіалінії», ПрАТ «КИЇВСЬКА КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «РОШЕН»», ПрАТ «Л-Капітал» та інші.

Проаналізуємо дані про обсяги та кількість випусків акцій, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за період з 2015 по 2021 рік. (див. табл. 1)

Таблиця 1 – Обсяги та кількість випусків акцій 2015-2021 р.р.

Рік	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків
2015	128 554,79	158
2016	209 361,94	128
2017	324 844,24	118
2018	22 263,97	93
2019	63 539,38	78
2020	32 982,8	71
2021	42 884,28	86

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Обсяги випуску акцій в Україні, незважаючи на зменшення кількості випусків, мали значний ріст з 2015 по 2017 роки. Видно, що у 2016 році кількість випусків акцій зменшилась на 30, але попри це обсяги зросли на 80807,15 млн грн, порівняно з 2015 роком. У наступному 2017 році ми бачимо схожу динаміку. Кількість випусків акцій продовжила зменшуватися, так у 2017 р. вона становила 118, що на 10 менше ніж у попередньому 2016 році, але обсяг випуску зазнав значного росту, а саме збільшився на 115482,3 млн грн порівняно з 2016 роком. Але, нажаль, у наступні роки, починаючи з 2018 року і по 2021 р., значний спад як у кількості випусків акцій, так і в обсягах. Так, у 2021 році обсяг випуску акцій склав 42884,28 млн грн, що на 281999,96 млн грн менше, ніж у зразковому 2017 році, у той самий час кількість випусків також зменшилась і становила 86 випусків, що на 32 менше ніж у 2017 році.

Отже, виходячи з аналізу вищенаведених даних, ми можемо зрозуміти, що український фондовий ринок переживає свої не найкращі часи, його пік припадав приблизно на 2017 рік, де було випущено акцій на найбільшу суму за останні 7 років. Після 2017 року відбувався спад, який спостерігається і у 2021 році. Причиною цього можна назвати коронавірусну кризу 2020, 2021 року, та воєнний стан у 2022 році. Зважаючи на ситуацію в Україні станом на 2022 рік, можна сміливо сказати, що такий тренд буде продовжуватись, і фондовий ринок не почне зростати, принаймні найближчим часом.

Список використаних джерел:

1. Аналітичні дані НКЦПФР щодо розвитку фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/

2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV Розділ II Цінні папери, Стаття 8. Цінні папери та їх класифікація.

3.Pentheny G. Analysis of stock market investment strategies. С. 10-12

4.Thakur M. Investment Strategies : URL: https://www.wallstreetmojo.com/investment-strategies/ (дата звернення: 14.04.2022).

Анастасія Мордух, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сьогодні турбота держави про освіту визнається однією з найважливіших інвестицій в людський капітал, яка створює потенціал для економічного зростання, оскільки найважливішим фактором забезпечення національної безпеки і благополуччя країни, благополуччя всіх громадян є фінансові вкладення в освіту. Необхідність збільшення бюджетних коштів,

вкладених у розвиток освіти, зумовлена підвищенням ефективності та конкурентоспроможності економіки, структурними змінами у сфері зайнятості, що визначають постійну потребу у підвищенні кваліфікації та перепідготовці кадрів, а також підвищенням професійної мобільності. Наявність цих факторів робить необхідним пошук нового підходу до вирішення проблеми бюджетного фінансування освіти як важливої складової людського капіталу[3]. З цієї причини, проблематика функціонування освітніх закладів в сільській місцевості ретельно досліджувалась в наукових працях О. Булавки, П. Гайдуцького, З. Герасимчук, В. Горкавого, Б. Данилишина, М. Кропивка, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, В. Трегобчука, В. Юрчишина та багатьох інших вчених.

Освіта створює основу для інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави. У розвинених країнах витрати на освіту на всіх рівнях державного сектора зазвичай становлять від 4,5 до 7% ВВП. У країнах, що розвиваються, витрати на освіту становлять від 2,5 до 7,5% ВВП, що в середньому становить меншу частину ВВП порівняно з розвиненими країнами[4].

Конституція України встановлює, що кожна людина в Україні має право на освіту (ст. 53), причому повна загальна середня освіти є обов'язковою. Відповідно до принципів, проголошених Конституцією, держава гарантує доступність і безкоштовну дошкільну, повну середню, професійну, вищу освіту в державних і муніципальних освітніх установах, дошкільну, повну загальну середню, позашкільну, професійно-технічну, вищу і післядипломну освіту, різних форм освіти, надання державних стипендій і пільг студентам і учням.

Основними джерелами фінансування витрат на освіту є:

- кошти з державного та місцевих бюджетів;
- кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій, фондів;
- спонсорські та доброчинні внески і пожертвування;
- кошти галузей народного господарства, плата за додаткові освітні послуги та інші послуги, що надаються закладами освіти[2].

Видатки на освіту здійснюються за такими групами закладів і заходів: дошкільна освіта; загальна середня освіта (загальноосвітні школи, спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, вечірні змінні школи); заклади освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації (загальноосвітні школи-інтернати, дитячі будинки); позашкільна освіта; професійно-технічна освіта; вища освіта; післядипломна освіта; інші заклади та заходи у галузі освіти (методична робота, придбання підручників)[4]. Бюджетне фінансування освіти здійснюється за допомогою бюджетних витрат, тобто фінансових ресурсів, акумульованих у конкретному бюджеті.

Система розподілу видатків на освіту багаторівнева про що свідчить надання матеріальних ресурсів з різних рівнів бюджетної системи (державного та місцевих бюджетів) з деталізацією розподілу видатків між різними рівнями освіти та типами державних навчальних закладів. Крім того, освітні установи в якості додаткових джерел фінансування можуть бути розглянуті:

•кошти за навчання, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку персоналу на основі укладених контрактів;

•оплата за надання додаткових освітніх послуг;

•кошти за науково-дослідну роботи (послуги) та інші роботи, що виконуються навчальними закладами на замовлення підприємств , установ, організацій, громадян;

•доходи від продажу навчальних і виробничих майстерень, підприємств, майстерень, доходи від здачі в оренду приміщень, споруд, обладнання;

•дотації з місцевих бюджетів;

•кредит і позик у банках, дивіденди з цінних паперів та розміщення тимчасово вільних позабюджетних коштів на депозитах;

•надходження в іноземній валюті;

•добровільні фінансові внески, значні цінності, отримані від підприємств, установ, організацій та окремих громадян;

•інші засоби[3].

Держава забезпечує бюджетне фінансування науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% ВВП України. Видатки на наукову та науково-технічну діяльність є захищеною статтями видатків Державного бюджету України.

Відповідно до Закону бюджетне фінансування наукових досліджень здійснюється за рахунок базового та програмно-цільового фінансування. Основні засоби виділяються на забезпечення фундаментальних наукових досліджень; найбільш важливих для держави напрямків досліджень, включаючи інтереси національної безпеки і оборони; розвиток інфраструктури для наукової та науково-технічної діяльності; збереження наукових об'єктів, що становлять національну спадщину; підготовка вчених[1]. Перелік наукових та вищих навчальних закладів, в яких передбачено базове фінансування для здійснення науково-технічної діяльності, подається до Кабінету Міністрів України.

У результаті держава здійснює комплексне регулювання діяльності у сфері надання освітніх послуг з урахуванням важливості такої діяльності для майбутнього розвитку та формування освіченого покоління громадян України. Світова практика не знає випадку стабілізації витрат за допомогою засобів, спрямованих на економію грошових коштів. Можна домогтися тимчасового зниження витрат, в результаті чого втрачається досягнутий рівень розвитку системи освіти країни. Державна підтримка сектору освіти, стабільність бюджетних коштів, забезпечує єдиний підхід до збереження та розвитку освітнього простору, гарантує (на конкурсній основі) безкоштовну дошкільну, повну загальну середню, професійну та вищу освіту в державних і муніципальних освітніх установах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради України. 2014. № 1556-VII. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

2. Закон України Про освіту. Відомості Верховної Ради. 1991. № 1060-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145

3. Малишко В.В., Макарчук І.М., Гордієнко Ю.В. Фінансування освіти в Україні. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 38. С. 132–139.

4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: http://mon.gov.ua

Дмитро Мулик, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПОРЯДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Фінансовий ринок є основною ланкою національної економіки, від його ефективного функціонування та розвитку залежить добробут суспільства. Провідною роллю фінансового ринку є забезпечення ефективного товарно-грошового трансферу, де товаром виступають фінансові ресурси та проводяться операції з управління ризиками.

Відмітимо, що фінансовий ринок являє собою «кровоносну систему» економіки країни, що створює середовище вільного переміщення капіталу між галузями держави, які потребують додаткових фінансових джерел і мають вільні грошові кошти та інвестують їх в його інструменти, також на ньому відбувається проведення валютних і страхових операцій для забезпечення обміну грошовими ресурсами та хеджування ризиків.

Дослідження функціонування фінансового ринку дозволило уточнити класифікацію суб'єктів фінансового ринку в умовах цифровізації суспільства. Суб'єктів фінансового ринку розділено за його сегментами, основними та найбільш електронізованими, такими як біржовий фінансовий ринок (який складається з біржового валютного, фондового, а також ринку похідних фінансових інструментів, дорогоцінних металів), OTC markets group, ринок цифрових фінансових активів.

Основними об'єктами сучасного фінансового ринку є інструменти, що забезпечують виконання його завдань та функцій:

- основні (до складу яких входять: валюта, кредити, дорогоцінні метали, страхові продукти, грошові кошти, цінні папери);
- електронізовані (цифрові, фінансові, активи, біржові, фінансові інструменти, фінансові інструменти OTC markets group, фінансові інструменти Forex).

Аналіз та прогноз розвитку фінансового ринку показали домінування банківських установ загалом та в перспективі, лідерство бірж в організації торгових операцій фінансовими інструментами, високий рівень монополізму страхових компаній у проведенні страхових операцій. Інші суб'єкти фінансового ринку забезпечували виконання допоміжних функцій для задоволення фінансових потреб населення країни. У свою чергу, прогнозні обсяги активів фінансового ринку зростатимуть, окрім біржових торгів,

динаміка яких формуватиметься залежно від очікування учасників економіко-політичних подій на мега- та макрорівнях. Істотний вплив на стан світового та вітчизняного фінансового ринку спричиняє стійкість національних та іноземних валют.

До сучасних цифрових процесів фінансового ринку необхідно віднести:

– краудфандінг в сфері фінансових послуг;

– фінансовий нетворкінг;

– розвиток «штучного» фінансового інтелекту;

– фінансовий алготрейдинг;

– електронний банкінг;

– фінансовий блокчейн;

– торгівля фінансовими інструментами на електронних платформах;

– криптографічні фінансові процеси;

– видобування валюти в цифровому середовищі;

– формування цифрових цінних паперів.

В умовах цифрових імперативів для ефективного розвитку фінансового ринку необхідно забезпечити насичення кіберфінансового простору новітніми цифровими фінансовими технологіями суб'єктів:

– банківських інституцій;

– парабанківських інституцій;

– інституцій фондового ринку;

– інституцій OTC market group (позабіржового фінансового ринку).

Такі цифрові інструменти розвитку фінансового ринку дозволять оптимізувати функціонування ринкових суб'єктів в умовах сьогодення.

Успішне функціонування фінансового ринку в ринкових умовах повинно ґрунтуватися на чітко розроблених засадах державного регулювання відносин, що виникають в межах даного ринку між його учасниками. Держава має визначати і контролювати правові основи таких відносин та встановлювати базові правила економічних стосунків учасників ринку. Для держави регулювання фінансового ринку і грошового обігу – одне з найскладніших і найважливіших завдань [1, 5].

Державне регулювання фінансового ринку – це цілеспрямований вплив держави на систему взаємовідносин, що складаються на фінансовому ринку, з метою впорядкування цих відносин і забезпечення захисту інтересів осіб, які беруть у них участь [2-4]. Основними причинами, які обумовлюють необхідність державного регулювання, є наступні:

- на фінансовому ринку реалізуються національні інтереси держави – комплекс економічних пріоритетів розвитку країни;

- існує необхідність правового захисту інвесторів, головними з яких є населення, що може забезпечити тільки держава;

- на ринку переплітаються інтереси різних учасників (держави, домогосподарств, суб'єктів господарювання), які можуть бути суперечливими і вимагають врівноваження.

Узагальнення наукової думки щодо стійкого розвитку фінансового ринку, що має вплив на конкурентоспроможність економіки, свідчить, що

одним з головних факторів його забезпечення є якість державного регулювання фінансового ринку. Вона передбачає тобто здатність держави розробляти, впроваджувати та здійснювати контроль за дотриманням системи пруденційних норм і правил на даному ринку, ефективно управляти фінансовими ресурсами на ньому, дотримуватися ієрархії підпорядкування регулюючого органу більш загальним цілям і політиці виборних органів влади країни, підтримувати політичну незалежність регуляторів, транспарентність та прозорість їх діяльності тощо.

Загалом, за рекомендаціями МВФ, всі критерії якості державного регулювання фінансового ринку мають бути згруповані за чотирма напрямками: незалежність, прозорість, відповідальність та цілісність.

Список використаних джерел:

1. Алексеєнко Л. М., Квасовський О. Р., Луцишин О. О. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Тернопіль: Паляниця В. А., 2018. 273 с.

2. Баранова В.Г., Гончаренко О.М. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи: колективна монографія. Харків: «Діса плюс». 2019. 370 с.

3. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

4. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

5. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

Вікторія Муравська, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Ефективна організація кредитного процесу забезпечує стабільність та ефективність сучасного банку. В умовах жорсткої конкуренції між банками, успіх супроводжує того, хто має найкращі знання сучасних технологій управління та оптимізації кредитного процесу як одного з основних бізнес-процесів банку.

Досить актуальним є розробка та впровадження сучасних методів організаційно-технологічних перетворень у банківську практику, що в свою чергу, дозволить оптимізувати технологічну та інформаційну базу кредитного бізнес-процесу, суттєво знизити вартість кредитних операцій, мінімізувати ризики неповернення кредитів, усунути відхилення від основних стратегічних орієнтирів та пріоритетів кредитної політики, а також посилити мотивацію співробітників кредитного підрозділу банку та підвищити якість кредитного менеджменту.

Особливостями методу аналізу банківської діяльності є: використання системи показників, що характеризують діяльність банку, вивчення факторів і причин їх зміни, виявлення та вимірювання взаємозв'язку між ними [1].

Розглянемо основні засади формування кредитної політики на прикладі АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Кредитна політика банку – це стратегія і тактика банку щодо спрямування коштів на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів кредитування. Тобто, кредитна політика є системою засобів банку у сфері кредитування клієнтів та конкретних механізмів здійснення кредитних операцій для реалізації загальної стратегії банку в певний період часу [2].

За підсумками діяльності впродовж 2021 року порівняно з 2020 роком АТ КБ «ПРИВАТБАНК» суттєво наростив чистий процентний дохід (+32,52%) і чистий комісійний дохід (+28,60%). Зокрема, прибуток Банку за 3 квартали 2021 року склав 21,212 млрд грн, що, за даними НБУ, становить близько 41,26% від сукупного прибутку банківської системи України [3].

Пожвавлення ділової активності та виважена політика ризик менеджменту обумовили зростання кредитного портфеля ПриватБанку на 19%. Обсяги розміщених у банку коштів клієнтів залишаються стабільними, навіть в умовах значного зниження ставок по депозитах на ринку.

За 2021 рік, АТ КБ «ПриватБанк» суттєво наростив кредитний портфель (на 19,03%) і натомість зменшив портфель інвестиційних цінних паперів (на 10,31%) та заборгованість банків (на 30,31%).

Обсяг грошових коштів та їх еквівалентів та обов'язкових резервів в активах АТ КБ «ПриватБанк» за період з 01.01.2021 по 01.10.2021 виріс на 14,96% до 57,379 млрд грн, а їх частка в структурі активів Банку збільшилась на 2,39 п.п.: з 13,05% до 15,44% [3].

Отже, впродовж дев’яти місяців 2021 року АТ КБ «ПриватБанк» продовжив нарощувати обсяг кредитного портфеля, а також грошових коштів та їх еквівалентів і обов’язкових резервів, натомість зменшуючи інвестиції в цінні папери, представлені державними борговими зобов’язаннями.

Зокрема, станом на кінець жовтня 2021 року, менше ніж за 5 років після націоналізації, АТ КБ «ПриватБанк» видав більше 100 тисяч беззаставних кредитів за програмою «КУБ» (Кредити Українському Бізнесу), яка передбачає фінансування бізнесу строком на 1 рік для поповнення обігових коштів або для придбання товарів / обладнання без додаткової застави.

Станом на початок листопада 2021 року АТ КБ «ПриватБанк» був дуже добре забезпечений капіталом (регулятивним і основним) та ліквідністю, що позитивно впливає на його кредитний рейтинг [3].

В силу своєї особливої фінансової та соціальної значущості, кредитний процес повинен відповідати сучасним вимогам ринку в зовнішньому середовищі, який динамічно змінюється, активно використовуючи внутрішні

адаптаційні механізми. Однак, в результаті реалізації кредитного процесу виникає безліч проблем, які можна вирішити лише шляхом формування науково обґрунтованої політики оптимізації кредитного напряму діяльності банку.

Розробка кредитної політики для кожного окремого комерційного банку означає врахування ряду факторів, які впливають на пріоритетність та її напрями з точки зору галузевої направленості, типу клієнтів, видів кредиту, організації процесу кредитування. Фактори, які впливають і визначають кредитну політику, можна поділити на два типи: зовнішні та внутрішні. Якщо внутрішні фактори пов'язані із конкурентоспроможністю установи банку і, зокрема, фінансовою стійкістю і надійністю банку, то зовнішні фактори пов'язані із політичною та економічною ситуацією в країні, законодавчою базою, рівнем розвитку банківської інфраструктури, а також міжбанківською конкуренцією [2].

Отже, розробляючи стратегічні напрямки кредитної політики, необхідно враховувати: по-перше, напрямки кредитної діяльності банківських установ у відповідності до регіонального розвитку і, по-друге, – залежність пріоритетів кредитної політики від зовнішніх факторів та власної, внутрішньої фінансової стійкості та надійності банківських установ.

Розробка кредитної політики повинна починатися із загального контексту, в якому визначаються загальні характеристики видів кредиту, які пропонуються банком, характеристику клієнтів і ринків, на яких ці кредити будуть розповсюджуватися в відповідності з останніми стратегічними рішеннями, прийнятими в банку. В ньому також може визначатися напрямок галузевого кредитування, методів кредитування, форм забезпечення, а також порядок кредитування окремих категорій клієнтів.

Таким чином, на сучасному етапі є вкрай необхідним пошук ефективних форм кредитного процесу в банку, які будуть оптимальними для кредитування фізичних осіб та призведуть до залучення в кредитний процес нового потоку споживачів, а також зроблять кредити доступнішими для кожного громадянина в Україні.

Список використаних джерел:

1. Береславська О. І. Фіскальні та монетарні програми подолання рецесії 2020. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2020. № 17 (45). С. 60-66.

2. Борисова С. Є., Швецова І. В. Шляхи підвищення прибутковості комерційного банку. *Науковий вісник ДГМА.* 2016. № 2. С. 144-148.

3. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: https://privatbank.ua. (дата звернення 02.04.2022р.).

Олена Дужак, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МЕТОДИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ

Заради своєї фінансової безпеки, банки особливо уважно повинні ставитися до оцінки кредитоспроможності позичальника, через збільшення попиту на кредитні послуги банків з боку суб'єктів господарювання, у зв'язку з процесами розвитку ринкових відносин в Україні. Банківські установи розробляють різноманітні методи оцінки кредитоспроможності клієнтів, до того ж, кожен банк формує власну систему оцінки кредитоспроможності позичальника, на підставі умов укладання угоди. Так як найбільші доходи банку ротносять кредитні операції, від правильності обраних методів і дотримання умов кредитування, залежить результат кредитної операції.

Оцінку кредитоспроможності позичальника досліджували такі вітчизняні вчені-економісти: В.В. Вітлінський, В.В. Галасюк, І.С. Гуцал, О.В. Дзюблюк, Н.Е. Крупська, А.М. Мороз, С.В. Науменкова, та ін. Серед зарубіжних вчених варто згадати праці Е. Брігхема, Л. Гапенські, В.О. Лі, В.В. Тена, та ін. Але не можна проблему вважати достатньо вивченою, так як на сьогодні немає єдиного підходу до визначення системи показників.

Важливою характеристикою клієнта банку є його кредитоспроможність. Від неї залежить поява кредитних відносин між кредитором та позичальником.

Фактори, що впливають на оцінку кредитоспроможності позичальника:

– Внутрішні залежать від: цілей аналізу кредитоспроможності; обраної кредитної політики; технологічних можливостей та інформаційного забезпечення; форми власності; виду кредиту та наявного забезпечення (гарантії); результату діяльності.

– Зовнішні залежать від: нормативно-правового забезпечення оцінки кредитоспроможності; нормативних вимог НБУ; макроекономічного і галузевого середовища.[2]

Обираючи методику аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності клієнтів, необхідно сформувати до неї вимоги:

– достовірність оцінки при використанні інформаційної бази даних;

– повнота оцінки комплексу оціночних критеріїв та показників, що надають повну характеристику господарської діяльності позичальника;

– диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності різних груп позичальників, шляхом надання різноманітних форм та видів кредитів на різних умовах;

– перспективність оцінки, яка забезпечується отриманням поточної та прогнозної оцінки кредитоспроможності клієнтів;

– інноваційність, що полягає в проекції зарубіжного досвіду на проведення такої оцінки в наших умовах, в висококваліфікованих експертах, впровадженні сучасних інструментів та технологій оцінки;

– об'єктивність, неупередженість та об'єктивне формування оцінки кредитоспроможності [3].

Найпоширенішими методами оцінки кредитоспроможності позичальника є:

– Бально-рейтингова оцінка – полягає в виявленні нормативного значення та балів для показника залежно від його вадливості серед інших показників.

– Кредитний скоринг – зважена сума характеристик, на основі якої, банк вираховує імовірність вчасного повернення кредиту, враховуючи минулий досвід позичальника.

– Оцінка фінансових показників (коефіцієнтний аналіз) – являє собою оцінку фінансового стану за допомогою груп фінансових показників позичальника.[4]

– Аналіз грошових потоків – виражається оцінкою можливості позичальника створювати грошові потоки. заснований на тісному зв'язку між грошовими потоками з виконанням умов кредитної угоди.

– Метод нечітких множин – базується на взаємодії кількісних та якісних елементів оцінки кредитоспроможності та матричних методів комплексного фінансового аналізу фінансових систем.[5]

– «6 С», PARSER, CAMPARI, PARTS, MEMO RISK, система 4FC – власні підходи для оцінки кредитоспроможності виражені поєднанням формалізованих та неформалізованих показників.

– Методи на основі прогнозування банкрутства (моделі Е. Альтмана, Дж. Таффлера, Г. Спрінгейта) – направлені на визначення інтегрального показника z імовірності банкрутства позичальників.

В банківських аналітичних дослідженнях поширеними є рейтингові методики. НБУ користується західним досвідом роботи методик, з використанням інтегрального показника.[6]

До того ж, бально-рейтингова оцінка прогнозує своєчасність грошових платежів, зменшення сум прибутку, погашення платежів. Її перевагами є зручність використання, можливість впорядкування підприємств за результатами оцінки, поєднання критеріїв та відповідних їм показників.

Засновані на визначенні рейтингової оцінки методики, використовуються з метою:

– проведення оцінки кредитоспроможності позичальника;
– визначення рівня ризику кредиту;
– оцінки вартості ресурсів банку. [4]

Вирахування інтегрального показника з метою створення зовнішнього рейтингу, можна вважати доцільним для великих та системних банків.[5]

Роблячи висновок, слід зазначити, що існує великий спектор методів оцінки кредитоспроможності позичальників, але не існує єдиного, який би вирішив усі, поставлені перед банками, проблеми, пов'язані з оцінкою підприємств-позичальників. Тому, варто звернути увагу на такі напрямки удосконалення роботи банків у цій сфері:

– систематизування методів за групами підприємств та видами кредитних послуг, для орієнтованості та швидкості реагування на запити;

– Запровадження електронного документообігу з метою висвітлення усіх потрібних данних підприємств-позичальників протягом усієї оцінки кредитоспроможності;

– Підвищення рівня професійної підготовки осіб, уповноважених на оцінку кредитоспроможності позичальників.

Список використаних джерел:

1. Гнидюк І. В. Теоретико-методологічні аспекти побудови організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 7(4). С. 182-186. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7(4)__50. (дата звернення 02.04.2022р.)

2. Костюк В.А. Комплексне оцінювання кредитоспроможності сільгоспвиробників при наданні іпотечних кредитів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. К., 2019. Вип. 154, ч. 3. С. 92 – 100.

3. Манако О.В. Системний підхід до оцінки кредитоспроможності підприємства. Економікоматематичне моделювання соціально-економічних систем. *Збірник наукових праць МННЦ ІТІС*. 2016. Київ. Випуск 12. С. 84-95.

4. Нескородєва І.В., Чувакова А.А. Удосконалення механізму оцінки кредитоспроможності позичальника банку з використанням методу нечітких множин. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 28. С. 38-47.

5. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями затверджено постановою Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/paran18#n18. (дата звернення 02.04.2022р.)

6. Шабінський О.В. Зарубіжний досвід визначення кредитоспроможності позичальника – напрям підвищення рівня економічної безпеки підприємств агросектору. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2018. Випуск 8. Частина 7. С. 63 – 66.

Вадим Павлюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМКИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

В умовах сьогодення неможливий стрімкий розвиток фінансового ринку України, але є необхідним для відновлення національної економіки та каталізатором економічних процесів. Важливе значення фінансового ринку в тому, що діяльність фінансових інститутів направлена на поділ фінансових ресурсів та привабливість інвестицій. Тому, добре сформована система регулювання фінансового ринку має створити умови стабільного розвитку та ефективне функціонування всіх сегментів фінансових процесів. Тому. фінансові механізми зумовлюють питання про необхідність реформування державної системи регулювання фінансових ринків.

Вагомий внесок у дослідження проблематики функціонування фінансового ринку, його окремих сегментів, діяльності фінансових посередників на ньому, державного регулювання приділяється значна увага у працях науковців, зокрема: Говорун О.В., Гончаренко О.М., Еш С.М., Канцір І.А., Минюк Л.Д., Онищенко С.В., Рубанов П.М. та ін.

Метою дослідження є визначення необхідності та напрямків регулювання фінансових ринків.

Процес регулювання фінансового ринку – це економічний вплив на систему взаємовідносин, які діють на фінансовому ринку з метою покращення, впорядкування, забезпечення, захисту інтересів всіх учасників ринку.

С.М. Еш визначає, що: «основною метою регулювання фінансового ринку є забезпечення гармонізації всіх видів інтересів учасників цього ринку: індивідуальних, корпоративних, державних, а також інтересів міждержавних та інтернаціональних об’єднань» [1, с. 46]. Серед яких виділяють:

– сприяння порядку на ринку, нормальні умови функціонування всіх його учасників;

– «забезпечення безпеки фінансової системи» [1, с. 46];

– розроблення однакових вимог для всіх учасників ринку;

– створення нових ринків (ринкові нововведення);

– змога досягти суспільні цілі (соціальні, розподільчі);

– забезпечення процесів (вільного, відкритого) ціноутворення на фінансові інструменти (попит, пропозиції) ринку;

– регулювання кількості монопольних утворень, рівень монополії;

– створення ефективного ринку з фінансовими стимулами (винагородами) для бізнесу;

– впровадження системи захисту інтересів інвесторів (зловживання);

– дотримання прозорості та відкритості фінансового ринку, захист від саморуйнування.

Державне регулювання направлено на реалізацію комплексної системи заходів, а саме контролю, упорядкування, нагляду за ринковими процесами й учасниками, запобігання зловживанням та порушенням встановлених правил в межах національного фінансового ринку. При цьому, під процесом регулювання ринку, у тому числі й фінансового розуміють економічний вплив на взаємовідносини, які діють на цих ринках з метою захисту інтересів всіх учасників ринку.

Основними суб'єктами фінансового ринку – є держава, домогосподарства (населення), фінансові інститути, іноземні організації тощо. До об'єктів фінансового ринку входять фінансові активи, інструменти фінансового ринку (угоди, договори), сучасні фінансові технології (пластикові картки, платіжні системи, програмне забезпечення тощо) – в них можуть вкладатися тимчасово вільні гроші (кошти). [2]

Існує дві форми регулювання фінансового ринку – пряме (правове) й непряме (економічне) регулювання. Непряме (економічне) регулювання – ґрунтується на основі економічних важелів, направлених на формування різних умов зовнішнього середовища (встановлення цін, коливання попиту та пропозиції, формування конкурентного середовища). Пряме регулювання – це комплексна система процесів встановлення правил поведінки для учасників на фінансовому ринку, щоб забезпечити їх застосування й розв'язання суперечок в процесі діяльності, та притягнення до відповідальності тих, хто порушує ці правила (норми). До системи правового регулювання входять два напрямки. [3, с.203]

На міжнародному рівня регулювання здійснюється міжнародними організаціями – шляхом підписання міжнародних угод (догорів), направлених на інтеграцію певних національних фінансових ринків, систематизація інтернаціоналізованих сегментів ринку тощо.

Регулювання на внутрішньому рівні виконується недержавними інститутами-регуляторами (саморегульованими організаціями) направленими на певні види активної діяльності на фінансовому ринку. Далі розглянемо це питання детальніше.

Успішними кроками України з впровадження інтегрованого регулювання фінансового ринку є ефективний досвід інших країн, які вже застосували регулюючі моделі. [2] Зауважимо, що Україна прагне запровадити консолідовану регулюючу модель у фінансовому секторі, поступово за наступними напрямками: стандартизовані направлення до окремих фінансових підприємств; територіальна економність; спроможність взаємодії різних інтересів без конфліктів; періодичні дослідження фінансового сектору; ефективне організоване спостереження (нагляд).

Безперечно, застосування моделі регулювання фінансового ринку допоможе налагодити збалансований механізм оперативного розвитку небанківського фінансового сегменту, здійснити перехід з секторальної в ефективну інтегровану модель, що дасть змогу для розширення регулюючих функцій контролю ринкової поведінки та захисту прав споживачів.

На даний час в Україні вже розроблена Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 р. Основним пріоритетом стратегії є: посилення фінансової стабільності; налагодження та підтримка макроекономічного розвитку економіки; розвиток стабільних фінансових ринків; збільшення фінансової інклюзії; впровадження сучасних інновацій в фінансову систему.

Список використаних джерел:

1. Еш С.М. Ринок фінансових послуг: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 400 с.

2. Маршук Л. М., Гатаулліна Е. І. Аналіз показників діяльності комерційних банків в Україні. *Економіка і суспільство*. Мукачево, 2017. Вип. 12. С. 637-642.

3. Поддєрьогін А.М., Г.П. Куліш та ін. Фінансовий менеджмент; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін; 2-е вид., перероб. Київ: КНЕУ, 2017. 534 с.

Аліна Павська, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Метою інвестиційної політики є забезпечення реалізації соціальних, економічних та науково-технічних програм розвитку економіки держави, а також захист і підтримка інвестиційної діяльності.

Проблемам теоретичного обґрунтування та розробки практичних пропозицій щодо розвитку механізмів державного регулювання інвестиційних процесів у сучасних умовах господарювання присвятили праці такі відомі вчені, як Н. Кондратьєв, Л. Абалкін, А. Бачурін, В. Кушлін, С. Глазьєв, Ю. Яковець та ін.

Метою дослідження є стан та особливостей формування інвестиційної політики держави.

Держава здійснює регулювання інвестиційної діяльності у двох формах: шляхом прямого та непрямого втручання. Адміністративно-правовий вплив реалізується через правове, організаційне та інформаційне забезпечення. Опосередкований вплив держави здійснюється засобами бюджетної, грошово-кредитної, амортизаційної та науково-технічної політики, через надання податкових пільг підприємствам. Амортизаційна політика дозволяє регулювати темпи і характер відтворення, в першу чергу, швидкість оновлення основних фондів. Ефективна амортизаційна політика держави надасть можливість підприємствам мати достатні інвестиційні кошти для простого та розширеного відтворення основних фондів. Особливої уваги потребує науково-технічна політика, яка передбачає вибір пріоритетних напрямів у розвитку науки і техніки.

Інвестиційна політика держави повинна забезпечувати динаміку процесів розширеного відтворення господарської діяльності. Визначення її ключових засад та змісту пов'язане, у свою чергу, з формуванням узгодженої системи законодавства про інвестиційну діяльність, чітким окресленням завдань для органів державної влади та місцевого самоврядування в цій сфері, створенням дієвих механізмів та господарсько-правових засобів державного регулювання інвестиційних відносин, розробкою та впровадженням спеціальних режимів інвестиційної діяльності, різних за своєю конфігурацією [1].

Механізм впливу на функціонування економіки, зокрема на підприємництво, і називається інвестиційною політикою держави. Вона складається з великої кількості взаємопов'язаних методів впливу, ефективне використання яких призводить до очікуваного результату. Цілями раціональної інвестиційної політики є:

- стимулювання підприємництва;
- формування сприятливого ділового клімату;
- удосконалення соціально-гуманітарної сфери;
- сприяння безперешкодної реалізації проектів, які мають цінність для інтенсивного економічного розвитку держави;
- мінімізація ризикованості бізнесу в державі;
- створення максимально спрощених умов для входження в економіку держави інвесторів з-за кордону.

В реалізації інвестиційної політики держава повинні враховувати специфіку економічного розвитку всіх регіонів, що входять до його складу. При аналізі інвестиційного потенціалу регіонів враховуються:

- сукупність природних ресурсів;
- геополітичне становище;
- географічне положення;
- ступінь розвитку транспортної інфраструктури;
- екологічна ситуація;
- привабливість території для зарубіжних інвесторів.

Однією з основних завдань держави в сфері інвестиційної політики є гармонійне поєднання інвестиційних потенціалів всіх регіонів з метою формування загальнодержавного ділового клімату. Тому можна сміливо говорити про те, що регіональна інвестиційна політика є невід'ємною складовою державної [3].

Інвестиційну політику доцільно розглядати як комплекс заходів щодо підвищення рівня залучення наявного інвестиційного потенціалу до процесу відтворення, створення оптимальних умов для вкладення інвестицій, забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни на основі використання перспектив здійснення спільної інвестиційної діяльності держави та приватних суб'єктів підприємницької діяльності.

Разом з тим, досліджуючи сутність державної інвестиційної політики, необхідно пам'ятати, що вона є складовою економічної політики держави,

яка спрямована на врегулювання інвестиційних процесів у країні. У цьому сенсі показовим є таке визначення даного поняття: державна інвестиційна політика – складова економічної політики, що проводиться державою у вигляді становлення структури та масштабів інвестицій, напрямів їх використання, джерел отримання інвестиційних ресурсів [2].

Необхідність узгодження інвестиційної політики з пріоритетами промислової, науково-технологічної, соціальної політики, то виникають труднощі у взаємопослідовності здійснення інвестиційних програм і проектів, що стримує ефективне розгортання інвестиційних процесів. Так, нині пріоритетними напрямами інвестиційної діяльності в Україні є:

- розробка і впровадження наукомістких технологій, спрямованих на поліпшення екології, енергозбереження, збереження і розвиток ресурсної бази;
- виробництво експортно орієнтованої продукції та продукції, що витісняє імпортні аналоги;
- розвиток переробних виробництв;
- розвиток транспортної інфраструктури, що враховує розміщення продуктивних сил;
- розвиток машинобудування;
- виробництво і переробка сільськогосподарської продукції;
- розвиток малого бізнесу.

Проте серед них не вказана соціальна спрямованість, що є суттєвим недоліком та вимагає розробки соціального аспекту інвестиційної політики. Висновки. Отже, без чіткого визначення пріоритетів інвестування механізм державного регулювання інвестиційних процесів втрачає цілеспрямованість, конкретність та не забезпечує досягнення поставленої мети. Визначення пріоритетів інвестування є особливо важливим для реалізації державної інвестиційної політики, за сучасних умов дефіциту бюджету та труднощів його наповнення.

Список використаних джерел:

1. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 5 (71). С. 52–53.

2. Приходько В.П. Інвестиційна безпека як важливий чинник подолання фінансово-економічної кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 16. С. 6-9.

3. Хопчан В. М. Сучасний стан та перспективи державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №11. С. 20–23.

Діана Паршивлюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВИКОРИСТАННЯ БІЗНЕС-СХЕМ ДЛЯ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ У ОФШОРНИХ ЗОНАХ

Процес розвитку загальної глобалізації міжнародного бізнесу, що протягом останніх декількох років спостерігається у світовому господарстві, супроводжується постійним зростанням ролі офшорного сектору, який став невід'ємною складовою сучасної світової економіки. Офшорний бізнес надає необмежену кількість можливостей для доступу до міжнародних фінансових та інвестиційних ринків. Водночас використання офшорних схем із кримінальною та злочинною метою несе потенційну загрозу для всієї світової спільноти.

Якщо брати до уваги саме Україну, то вона не стоїть осторонь процесу офшоризації бізнесу. Так, у ній дрібному і середньому бізнесу не потрібні офшори – ставка податків за спрощеною системою оподаткування – від 1 до 5%, що робить нашу країну справжнім офшором з точки зору європейців і американців.

Існують теорії, в яких звучать роздуми про те, що офшори можуть стати своєрідними ліками для української економіки за рахунок незначних податків і концентрації значного капіталу світу, може простимулювати фінансову відповідальність та дисципліну перед світовими партнерами (глобальними компаніями і державами), а також пригальмувати розвиток корупції в країні.

Фіскальна система в Україні, як і в більшості інших держав Східно-Європейського регіону, на сьогоднішній день має ще багато вад. Більш того, події останніх років значно загострили фінансову і політичну нестабільність в країні, що дуже негативно відбивається на бізнесі, на якому б рівні він не був. Тому багато досвідчених і починаючих підприємців прагнуть стабілізувати свої справи шляхом використання офшорних схем. Такі дії давно застосовуються провідними компаніями планети, що підтверджує їх ефективність [1].

Обираючи офшорну схему, важливо враховувати всі нюанси і максимально ефективно використовувати потенційні можливості. Багато в чому це буде залежати від цілей здійснення діяльності, а також сфери, в якій працює компанія. Крім того, варто брати до уваги норми вітчизняного законодавства. Розумно продумана схема стане запорукою прибуткового бізнесу. На прикладі України коротко розглянемо офшорні схеми імпорту та експорту товарів та послуг.

Найпростішими з них стали «експортна» та «імпортна» схеми. При імпорті товарів через офшорну компанію можна збільшити ціну імпортованого в Україну товару і тим самим зменшити прибуток Української компанії. Або, навпаки, для товарів з високим митом оголошену ціну можна знизити (рис.1)

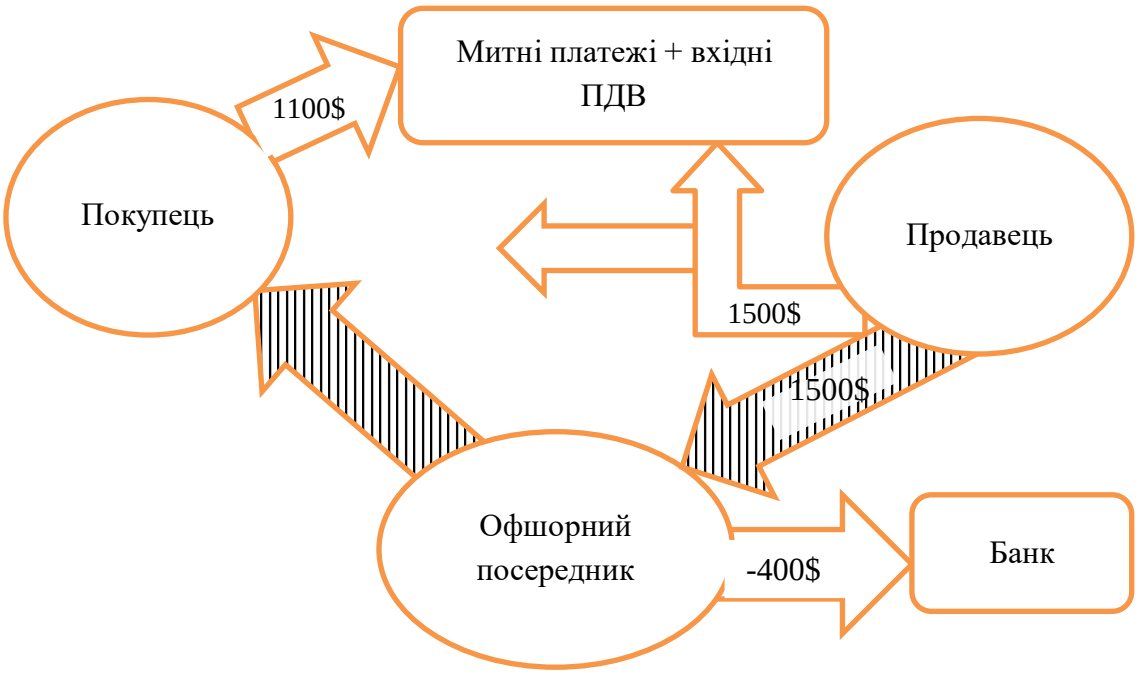

Рисунок 1 – Імпортна офшорна схема.

Джерело: складено на основі [1]

При імпорті офшорну компанію використовують як посередника між реальним постачальником товарів і послуг та компанією-імпортером. Торгівля ведеться через офшорного посередника, а вартість імпорту регулюється у вигляді реінвойсингу – завищеної вартості товару.[2]

При експорті офшорна компанія купує експортований товар за найнижчою ціною, а потім перепродує цей товар кінцевому покупцю вже за ринковою ціною, залишаючи у себе, неоподатковуваний податками прибуток. Товар фізично переміщається безпосередньо від покупця до продавця, а всі фінансові потоки проходять через рахунок офшорної компанії. (рис.2).

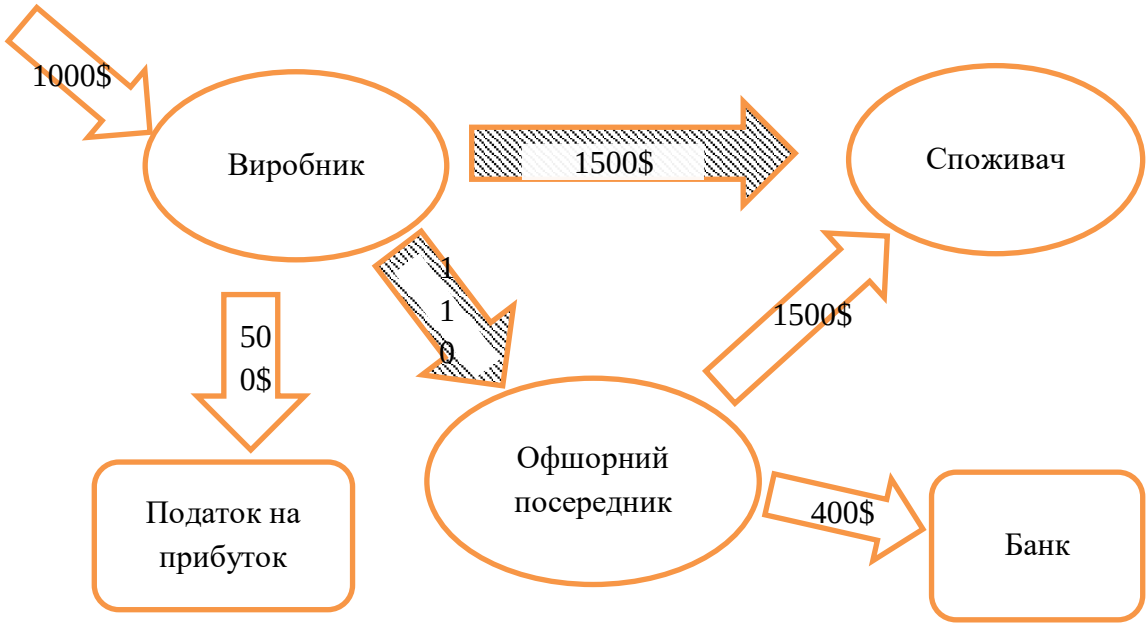

Рисунок 2 – Експортна офшорна схема

Джерело: складено на основі [1]

Офшорна компанія є проміжною ланкою між українською компанією та її іноземним партнером. В угодах використовується реінвойсинг - заниження або завищення вартості товару

Отже, не зважаючи на критику офшорного підприємництва та банкінгу з боку національних урядів і намагання їхнього регулювання міжнародними організаціями, популярність офшорних схем та операцій у різних країнах світу не зменшується, а в окремих випадках – зростає. Разом з тим, умовах гострої конкуренції на світових ринках, використання офшорних схем та операцій набуває нових цілей та завдань. В наш час, офшорний бізнес є доволі ефективним інструментом стабілізації виплат, регулювання цін експортно-імпортних контрактів, самофінансування, продажу авторських прав, передачі обладнання в лізинг, найму персоналу, поставок давальницької сировини, купівлі нерухомості за кордоном тощо. Зважаючи на цю тенденцію, доречно використовувати можливості офшорних компаній та банків. Наведені приклади офшорних схем дозволяють зрозуміти суть та механізми податкової оптимізації та збереження фінансів і майна не лише для власників великого бізнесу та впливових чиновників, але й підприємців, які формують та впроваджують принципи стратегічного менеджменту та маркетингу або дбають про ефективність своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Finance Business Service: професійна підтримка офшорного бізнесу. URL: https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/offshore/ (дата звернення 02.04.2022р.).

2. The Price of Offshore Revisited: Presser. . URL: www.taxjustice.net/.../The_Price_of_Offshore_Revisited_Presser_120722.pdf (дата звернення 02.04.2022р.).

Діана Паршивлюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день, у кожного громадянина України є можливість спостерігати за швидкістю розвитку карткових технологій, безготівкових розрахунків, електронних гаманців тощо. Досить вагомим регулятором сучасного стану платіжної системи країни стали карантинні обмеження, наслідком яких стало зростання активності українців у Інтернет ресурсах тощо. Дана ситуація призвела до розширення різноманітних платіжних засобів, якими й розраховувалися користувачі за ті чи інші товари і послуги. Водночас зберігається тренд зростання популярності безконтактних платіжних інструментів та розрахунків ними.

Різноманітні бренди та роздрібних торговці стали приймати цифрові гаманці як спосіб оплати (PayPal, Apple Pay, Google Pay, Samsung Pay, AliPay тощо), крім дебетових та кредитних карток. Деякі компанії електронної комерції навіть починають приймати криптовалюти, такі як біткойн, оскільки вони пропонують низькі комісії за транзакції. Роздрібні продавці, які відразу не прийняли цифрові гаманці, повинні були почати пропонувати можливість залучити більше покупців.

Наприклад, Vodafone Україна у партнерстві з Mastercard представили новий мобільний додаток – перший в Україні універсальний цифровий гаманець Vodafone Pay. Сервіс дозволяє оплачувати різні товари й послуги зі смартфону, поповнювати мобільні рахунки абонентів будь-якого оператора та здійснювати грошові перекази [1].

Окрім оператора мобільного зв'язку додатково можна розглянути приклад логістичної компанії Нової Пошти та її використання платіжних послуг в створеній платіжній системі. NovaPay - це різноманіття продуктів та сервісів для вирішення фінансових завдань online та offline. NovaPay це платіжна система, яка визнана соціально важливою для України. Згідно з даними НБУ вона є лідером серед усіх систем переказу коштів, створених небанківськими установами. NovaPay – це понад 2 млн. транзакцій на день, як процесинг найбільших банків країни, та 46% українського ринку переказів [2].

У зв'язку з вище переліченими змінами 11 вересня 2020 р. набула чинності постанова правління НБУ №133 «Про затвердження змін до положення про електронні гроші в Україні». Відповідно до якої, впродовж 6 місяців з моменту набуття нею чинності банки зобов'язані розробити та подати НБУ зміни до правил використання електронних грошей та привести свою діяльність у відповідність з діючою нормативно-правовою базою [3].

Стрімкий розвиток світових тенденцій та бізнесу здійснили значний вплив на Національний Банк України та модернізацію не лише системи електронних грошей , а й усієї Системи електронних платежів (СЕП) НБУ, в тому числі платіжної інфраструктури України. Так усіма учасниками даної системи було підтримано рішення подовження роботи режиму СЕП 23/7, а після переходу на міжнародний стандарт ISO 20022 НБУ у 2021 році вирішили впровадити СЕП 24/7, так званий "безшовний" режим роботи, або СЕП-4. Відтак, перехід від поточного до наступного банківського дня буде походити миттєво, без призупинення приймання платежів в СЕП під час переходу на новий день [4].

Одним із перспективних та сучасних напрямків в платіжній системі України в межах якого науковці на сьогодні зосереджують свої дослідження є цифровізація електронних платежів та перспективи розвитку системи електронних платежів. Проте постійні зміни в платіжному просторі України вимагають постійного аналізу стану СЕП та міжнародних платіжних систем, удосконалення і формування перспективних напрямів підвищення рівня їх надійності та продуктивності.

Національний банк у партнерстві з компанією SWIFT продовжує роботу над реалізацією проєкту впровадження міжнародного стандарту обміну платіжними повідомленнями ISO20022 відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України та розвитку платіжної інфраструктури України. Розроблено ряд документів для впровадження стандарту в платіжну інфраструктуру України [5].

Перехід на використання міжнародних стандарті обміну фінансовими повідомленнями у платіжній інфраструктурі України, дасть можливість:

–гармонізувати український платіжний простір зі світовим;

–розширити реквізити платежів додатковою інформацією;

–підвищити рівень обслуговування та ефективності платежів;

–збагатити функціональне наповнення платіжних інструментів на користь банків та їх клієнтів;

–підвищити рівень автоматизації платежів.

Основою в ISO 20022 є не сукупність форматів і правил обміну електронними повідомленнями, а методологія розробки стандартів – формалізованого опису бізнес-процесів, їх елементів і схем взаємодії елементів в ході виконання бізнес-процесу. Результатом застосування методології ISO 20022 є побудова формалізованого опису бізнес-процесів і отримання форматів та схем обміну електронними повідомленнями, що забезпечують реалізацію бізнеспроцесів. Даний підхід дозволяє також оптимізувати процес супроводу отриманої моделі і успішно координувати подальший розвиток області, що моделюється.

Концептуально план заходів по складається з наступних етапів:

–розробка нормативно-правової бази, яка регламентує порядок застосування методології стандарту ISO 20022 в платіжній інфраструктури України, а також внесення змін до чинних нормативно-правових актів;

–розробка електронних платіжних документів та фінансових повідомлень, створених відповідно до методології ISO 20022 для платіжної інфраструктури України;

–впровадження електронних платіжних документів та фінансових повідомлень, створених відповідно до методології ISO 20022, в СЕП-4 та в ПК учасників ринку [6].

Отже, можна зробити висновок, що новітні тенденції здатні суттєво осучаснити регулювання діяльності українського платіжного ринку та інфраструктури України. На мою думку нові законодавчі тенденції створять умови для подальшого розвитку платіжних продуктів, сервісів і послуг, що стане підґрунтям для запровадження "відкритого банкінгу" в платіжній інфраструктурі України. Фінтех-компанії зможуть налагодити взаємовигідну співпрацю з банками та отримати більше можливостей для бізнесу. Ринок платіжних послуг стане більш конкурентоздатним, як наслідок споживачі зможуть отримати конкурентні і більш якісні платіжні послуги та високий захист власних прав, а учасники платіжного ринку – динамічний розвиток новітніх інструментів та зростання доходів.

Список використаних джерел:

1. Впровадження стандарту ISO 20022 в платіжній інфраструктурі України. URL: https://bank.gov.ua/files/ISO20022/Review_ISO20022.pdf (дата звернення 12.04.2022р.).
2. За 2020 рік сума платежів через СЕП зросла більш ніж на третину // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-2020-rik-suma-platejiv-cherez-sep-zrosla-bilsh-nij-na-tretinu (дата звернення 12.04.2022р.).
3. Партнерство Vodafone Україна з Mastercard. URL: https://www.vodafone.ua/news/vodafone-pay-application (дата звернення 12.04.2022р.).
4. Постанова «Про затвердження Змін до Положення про електронні гроші в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0133500-20#Text (дата звернення 12.04.2022р.).
5. Упровадження стандарту ISO 20022. URL: https://bank.gov.ua/ua/payments/project-iso20022 (дата звернення 12.04.2022р.).
6. NovaPay. URL: https://novapay.ua/ (дата звернення 11.04.2022р.).

Анастасія Поліщук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУЧАСНІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Специфіка функціонування банківських установ полягає у тому, що їхні продукти втілюються у формі послуг шляхом проведення банківських операцій з метою задоволення потреб клієнтів банку.

Банківські операції — це комплекс взаємопов'язаних дій, спрямованих на реалізацію економічних завдань банку як суб'єкта ринкових відносин, предметом яких є рух грошових коштів, цінних паперів, дорогоцінних металів або зобов'язання щодо їх переміщення, які здійснюються на підставі укладених договорів згідно чинного законодавства.

Сутність банківських операцій визначається принципами їх здійснення, а саме: правовим характером та законністю операцій; самостійним виконанням операцій у межах залучених ресурсів; самостійним встановленням відсоткових ставок та комісійних винагород; проведенням операцій в інтересах клієнта та банку на взаємовигідних умовах; правом вільного вибору клієнтом банку для його обслуговування [1, 2].

Банківські операції класифікують за критеріями їх економічної сутності, функціонального призначення та відображення у фінансовій звітності.

За економічною сутністю операції банків поділяють на:

1. Базові операції:

- залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від юридичних і фізичних осіб;

- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах;

- розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

2. Інші (додаткові) операції, спрямовані на задоволення потреб клієнтів та отримання прибутку, зокрема: емісійні, інвестиційні, операції з валютними цінностями, операції з цінними паперами, факторингові та лізингові операції, довірчі (трастові) послуги, послуги зі зберігання цінностей та документів, надання гарантій, поручительств, консультаційних та інформаційних послуг, випуск платіжних інструментів, інкасація тощо [2, 3, 5].

За функціональним призначенням розрізняють:

1. Операції з формування ресурсів — це операції, за допомогою яких банки створюють ресурсну базу для проведення активних операцій. До них належать: формування статутного капіталу; залучення коштів на рахунки юридичних та фізичних осіб; випуск цінних паперів власного боргу; отримання кредитів від інших банків тощо.

2. Операції з розміщення ресурсів — це операції, за допомогою яких банки використовують наявні ресурси з метою отримання доходів і забезпечення своєї ліквідності. До активних операцій банків відносять: кредитні, інвестиційні, засновницькі операції, вкладення коштів на депозитні рахунки в інших банках та інші.

3. Комісійно-посередницькі операції — це операції, які банки виконують за дорученням клієнтів за певну плату у вигляді комісії. Вони супроводжуються переміщенням уже наявних у банку коштів клієнтів за їх розпорядженням. Основними видами комісійно-посередницьких операцій є розрахунково-касове обслуговування клієнтів, трастові послуги, консультаційно-інформаційні послуги тощо [1, 4].

За відображенням у фінансовій звітності банківські операції бувають:

1. Пасивні операції — це операції банку, спрямовані на формування ресурсів банку. Обліковуються у пасиві балансу. Розрізняють пасивні операції з формування капіталу та пасивні операції з формування залучених коштів. Завдяки пасивним операціям формуються власні, залучені та запозичені кошти банку.

2. Активні операції — це операції банку, спрямовані на розміщення його ресурсів. Обліковуються за активом балансу. Розрізняють кредитні, обліково-кредитні та інвестиційні активні операції банку. У структурі активних операцій банків переважають кредитні операції. Операції, пов’язані з придбанням (обліком) векселів або їх використанням як застави, відносять до обліково-кредитних активних операцій. Інвестиційними активними операціями є придбання банками цінних паперів.

3. Позабалансові операції — це операції банку, які не відображаються у його балансі. До них належать довірчі (трастові) послуги, факторингові та лізингові операції, операції з цінними паперами, надання гарантій і поручительств, строкові валютні операції тощо.

Список використаних джерел:

1. Механізми забезпечення ефективності та конкурентоспроможності банківської системи та економіки України: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук Г. Т. Карчевої. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 311 с.
2. Офіційний сайт Національного банку України: веб-сайт. URL: http://www.bank.gov.ua/ (дата звернення 25.03.2022).
3. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
4. Нікітішин А. О. Вплив монетарної політики на сучасні механізми податкового регулювання. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 41. С. 195-202. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2019_41_25.
5. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

Вадим Поліщук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

В сучасних умовах зростає роль освіти й науки в суспільному розвитку будь-якої країни. Модернізація вищої освіти тісно пов'язана з фінансовими особливостями її розвитку, з тими протиріччями, які сформувалися в цій галузі ще в кінці XX століття і які отримали в науковій літературі таке визначення, як «концептуальна криза освіти». В основі цієї кризи - різноспрямовані тенденції в області попиту на вищу освіту та її фінансування. З одного боку зберігається високий попит на вищу освіту, а з іншого - держава перестає уналежувати освіту до пріоритетних статей бюджету[1, с. 7]. Аналіз світового досвіду показав, що сучасною тенденцією розвитку вищої освіти є диверсифікація джерел фінансування. За таким саме шляхом, хоча й стихійно, пішла і наша система вищої освіти.

Згідно закону України «Про вищу освіту» фінансування державних вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень [2]. Таким чином, джерела фінансування ВНЗ наступні: 1) кошти державного бюджету; 2) кошти, одержані за навчання, підготовку підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів; 3) плата за надання додаткових освітніх послуг; 4) кошти, одержані за науково-дослідні роботи (послуги) та інші роботи, виконані

навчальним закладом на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян; 5) доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання; 6) дотації з місцевих бюджетів та дивіденди від цінних паперів; 7) валютні надходження та добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій, окремих громадян та інші.

Пошук оптимального співвідношення між державним і приватним фінансуванням освіти став ключовою проблемою реформування системи вищої освіти в багатьох країнах. У фінансуванні ВНЗ у країнах ОЕСР частка позабюджетних джерел становить: у США - 52%; Великобританії - 38%; Канаді - 39%; Японії - 57%[1, с. 45].

Цікавим є досвід США у залученні додаткових джерел фінансування. Державні університети Сполучених штатів, включаючи їх навчально-виробничі підрозділи, дослідницькі станції, станції дорадництва, благодійні фонди є неприбутковими організаціями і звільнені від сплати податків. Дослідницькі станції університетів можуть продавати свою продукцію з метою покриття витрат, або відшкодування витрат на пальне, матеріали, електроенергію, заробітну плату, посадковий матеріал тощо. Таким чином, вони можуть мати дохід (суму реалізованих товарів та послуг), але при цьому вони мають залишатися неприбутковими. Немає прибутку – немає податку на прибуток. Це може бути, якщо університетські виробничі структури продають свою продукцію або надають послуги за собівартістю.

Розглянемо приклад Аграрного центру LSU (LSU AgCenter), який є однією з 11 інституцій вищої освіти в системі Луїзіанського державного університету. На його фінансування не витрачається плата за навчання. Річний бюджет Центру перевищує 95 млн.дол.США. Він складається з асигнувань штату Луїзіана, федеральних (загальнонаціональних) асигнувань, а також самостійно отриманих доходів через надання різноманітних послуг (включаючи доходи від тестування ґрунтів, що проводяться станціями). До цих 95 млн.дол. не входять отримані гранти і контракти з приватним бізнесом. Структура бюджету LSU AgCenter за напрямами використання:

41,3 млн.дол. – на дослідження;

35,4 млн.дол. – суспільні послуги (Public Service);

10,6 млн.дол. – інституційні послуги (Institutional Service);

4,4 млн.дол. – виробничі витрати й обслуговування;

3,1 млн.дол. – академічна підтримка[3].

З урахуванням грантів і приватних контрактів загальна сума витрат LSU AgCenter становила протягом останніх п’яти років не менше 140 млн.дол. щорічно.

Велике значення у фінансуванні освіти в США мають благодійні фонди. Так звана приватна підтримка LSU являє собою консорціум трьох незалежних фундацій, кожна з яких має свої керівні органи, працівників та унікальну місію. Серед них: Асоціація випускників LSU, LSU фундація, Фонд Тайгер Атлетик. Всі вони є неприбутковими організаціями, звільненими від сплати податків. Членом Асоціації випускників LSU (1905р.) може бути випускник університету або його друг, що сплачує не менше 50

дол. США щорічного внеску. Члени асоціації мають пільги на придбання товарів в певних магазинах, знижки на проживання в готелі Cook Hotel (128 номерів), який управляється Асоціацією випускників LSU, можуть користуватися спортивними та іншими можливостями кампусу.

LSU фундація (1960р.) приймає внески від окремих осіб, корпорацій і організацій і спрямовує їх на підтримку чотирьох визначених підрозділів університету: LSU, LSU AgCenter, LSU LowCenter, офіс Президента університету. На 30.06.2013р. загальна ринкова вартість активів LSU фундації становила приблизно 568 млн.дол.

Третій благодійний фонд - це Фонд Тайгер Атлетик – орієнтований на підтримку спортивних програм університету. Серед останніх досягнень фонду – реконструкція стадіону, вартістю 110 млн.дол.США, виділення 18 млн.дол.США на будівництво Центру для студентів – атлетів, 3 млн. дол.США - на реконструкцію вольєру для символу футбольної команди університету – тигра Майка та його утримання, 19 млн. дол.США – на будівництво нового адміністративного корпусу футбольної команди LSU. Благодійні організації мають право здійснювати господарську діяльність без мети одержання прибутку, що сприяє досягненню їх статутних цілей[3].

Виникає питання: що спонукає до благодійності? Згідно до законодавства США, на суми, перераховані до цього фонду, зменшується сума прибутку, що підлягає оподаткуванню. Яка частка прибутку підприємства може бути перерахована до благодійних фондів? У Франції – це 60%, Угорщині - 70%, Греції – 30%, Німеччині – 33,2%. В цілому, щорічно американці передають до благодійних фондів близько 300 млрд.дол.США [3].

Існують й інші пільги, зокрема, для тих, хто використовує свої особисті або робочі авто з метою благодійності, ставка за відстань (вид податку у США) на 41% нижче, ніж для всіх інших. Має значення й моральне заохочення, ментальність, система виховання. Церемонії «Меценат року». Імена благодійників дають закладам, які отримали меценатську допомогу – бібліотеки, стадіони, університетські корпуси тощо. Встановлюються меморіальні дошки, фіксуються навіть найменші суми благодійних внесків, зокрема викарбовуються прізвища на окремих цеглинах тротуарної плитки тощо.

Розглянуті приклади дають підстави для висновку, що при фінансуванні вищої школи в Україні в умовах скорочення державного фінансування вищої освіти є сенс широкого використання досвіду США та інших розвинутих держав щодо диверсифікації джерел надходження коштів, не обмежуючись по суті двома – державним фінансуванням і коштами приватних осіб (контрактне навчання).

Список використаних джерел:

1. Проблеми управління фінансами вищих навчальних закладів: Монографія. За заг. ред. канд. економ. наук, професора А.З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 152 с.

2. Закон України «Про вищу освіту» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення 04.04.2022р.)

3. Louisiana State University. URL: https://www.lsu.edu / (дата звернення 04.04.2022р.).

Катерина Поліщук, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ В УКРАЇНІ

Сучасний економічний стан України, скрутний соціально-економічний стан населення та нестабільна військово-політична ситуація в державі вимагають розробки превентивних програм подолання політико-економічної кризи, що охопила усі ланки життя населення України. Однак реалізація таких програм потребує значних фінансових ресурсів, вагому частку з яких могли б забезпечити кредитні кошти, залучені в установ кредитного ринку.

В Законі України «Про банки та банківську діяльність» відсутнє чітке визначення поняття «банківська послуга», але при формулюванні визначень інших категорій, таких як «банк» та «клієнт банку», законодавець посилається на «банківські послуги». Наприклад, згідно Закону України банк – це «юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків», а клієнт банку – це «будь-яка фізична чи юридична особа, що користується послугами банку» [1].

Для розгляду та аналізу категорії «ринок банківських послуг» та «банківські послуги», доцільно розглянути приклади, які наведені в працях деяких вітчизняних економістів. Наприклад, науковець Дзюблюк О. В. вважає, що банківська послуга – це «кінцевий результат діяльності банку, спрямований на оптимальне забезпечення потреб клієнтів й отримання прибутку банком. Фактично, банківська послуга є формою вираження взаємин між клієнтом і банком, представленою комплексом банківських операцій» [2].

Вітчизняна науковиця Брегеда О. А. визначила банківську послугу як «набір упорядкованих дій банку, які безпосередньо не пов’язані із формуванням та використанням ресурсів банку і не несуть ризику їх втрати» та як «окреме економічне поняття, яке характеризує певне коло відносин банків зі своїми клієнтами» [3].

Важливим моментом дослідження теми кредитного ринку України, визначення його об’єктів та суб’єктів.

Об’єктом кредитного ринку є тимчасово вільний капітал у натуральноречовій або грошовій формах. Це можуть бути гроші, товари, виконані роботи, надані послуги. Незалежно від форми позичена цінність є реальною і має бути збережена у процесі кредитних відносин, але не у первісній формі, а за своїм обсягом [4].

Основних учасників кредитного ринку ми відобразили на рисунку 1. Це кредитори, які надають у позику на різних умовах вільні грошові кошти та позичальники. На кредитному ринку суб’єктами є юридичні та фізичні особи, які вступають у кредитні взаємовідносини один з одним.

Рисунок 1 – Структура кредитного ринку

Аналізуючи рисунок 1, хотілося б виділити роль банків у цій схемі, адже вони спочатку мобілізують кошти у інших суб'єктів, а потім самі надають їх у позички своїм клієнтам. Також важливе місце серед суб'єктів кредитного ринку займають фінансово-кредитні установи. Серед них: кредитні спілки, інвестиційні фонди, фінансові, факторингові компанії, тощо.

Разом з банками фінансово-кредитні інститути є організаційно-функціональними учасниками кредитного ринку, які виконують функції посередників між кредитором та позичальником.

В кредитному договорі суб'єкти кредитних відносин завжди виступають як кредитор і позичальник. Це дозволяє їм найповніше задовольнити свої потреби та захистити інтереси, які у кожної зі сторін відмінні. Кредитний ринок як економічна категорія активно взаємодіє із зовнішнім середовищем, з іншими процесами в економіці і соціальній сфері. Основні напрями та механізми цього впливу визначають окремі його функції. Функцією може бути лише такий вплив на зовнішнє середовище, який здійснюють усі види кредитного ринку. Змістовним прикладом функцій кредитного ринку, можна виокремити ті пункти, які виділила науковець О. Саввина, а саме: ринкові, фінансові та специфічні функції [8].

Розглядаючи ринкову функцію кредитного ринку, до неї слід віднести функцію ціноутворення, інформаційну та розподільчу. Функція ціноутворення характеризується формування цін на кредити та інші кредитні послуги під впливом попиту та пропозиції. Ціни на кредитному ринку інформують його учасників про надлишок або брак ресурсів.

Розподільча функція кредитного ринку реалізується через максимізацію доходів, мінімізацією витрат та оптимізацією ризиків інвестицій. Учасники ринку, отримуючи кредити, купуючи цінні папери вкладають свої кошти з найбільшою користю для себе.

Фінансові функції кредитного ринку - функція акумуляції коштів, інвестиційна та накопичувальна. Завдяки функції акумуляції, кредитний ринок забезпечує акумулювання грошових ресурсів, джерелом яких є капітали банківських та фінансово-кредитних установ. В свою чергу, інвестиційна функція кредитного ринку природно випливає з функції акумуляції ресурсів. Остання - накопичувальна функція кредитного ринку, полягає у тому, що суб'єкти кредитного ринку накопичують засоби обігу, щоб примножити їх.

До специфічних функцій кредитного ринку належать функції трансформації коштів та кредитування витрат. Функція трансформації коштів у позиковий капітал забезпечує джерела фінансування матеріального виробництва національної економіки. Друга функція – кредитування витрат, полягає у наданні позик державним органам і населенню для вирішення таких важливих завдань, як покриття дефіциту державного бюджету [5-7].

Отже, в сучасному науковому середовищі існують різні погляди науковців щодо визначення сутності термінів «банківська послуга» та «ринок банківських послуг», а також підходи до проведення класифікації банківських послуг та визначення структури ринку банківських послуг. При цьому, варто звернути увагу, що законодавчий та наукові підходи до визначення цих категорій дещо різняться. Тому сучасний ринок банківських послуг потрібно розглядати як специфічне та складне середовище, якому характерні суттєві відмінності, що відрізняють його від інших ринків.

Список використаних джерел:

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 12.07.2001р. №448/96-ВР (зі змін. та допов.) чинний, поточна редакція від 0.07.2020, підстава - №79-IX від 12.09.2019 р. URL: https.//zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення 26.03.2022р.)

2. Дзюблюк О. В. Ринок банківських послу : теоретичні аспекти організація та стратегія розвитку в Україні. *Банківська справа*. 2006. № 5-6. С. 23-25.

3. Брегеда О. А. Ринокбанківських послуг в Україні : сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг та кредит». Київ, 2002. 16с.

4. Сухораба І. В. Кредитні ринки на сучасному етапі розвитку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. № 3 (6) 2009р.

5. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

6. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development,* 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.

7. Чугунов І.Я., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. 376 с.

8. Васильченко З.М. Структурні диспропорції у розвитку банківської системи України. *Фінанси України*. 2009 . № 9. с .140-151.

Анна Полозун, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУТНІСТЬ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО СТРУКТУРИ

За останні десятиліття світовий фінансовий ринок зазнав багато змін у відносинах між основними економічними суб'єктами та учасниками фінансових ринків. Нині існує багато тверджень, які розкривають поняття світового фінансового ринку, але світ не стоїть на місці і деякі з них застаріли та не зовсім відповідають дійсності. Багато фахівців та економістів наголошують на тому, що карантинні обмеження під час пандемії коронавірусу внесли свої негативні правки, що відобразились на стабільності світової економіки, а от воєнне вторгнення на територію України не тільки зашкодять багатьом державам в економічному плані, а й може добре вдарити по економіці країни довгостроковій перспективі.

Питання сутності фінансових ринків та їх структури досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Александрова, А. Глущенко, Т. Косова, В. Сутормінa, В. Шелудько, І. Бланк, М. Джонк, У. Едвардес, Д. Маршалл, Ф.Мишкін, Д. Норткотт, А. Тейлор, С. Шмідт, А. Фельдман.

Вільна енциклопедія дає наступне визначення: «Фінансовий ринок – це ринок, на якому люди торгують фінансовими цінними паперами та деривативами за низьких трансакційних витрат» [4].

В сучасному світі, де інвестиції займають важливе місце в економіці та в житті багатьох людей, необхідно розглянути твердження з точки зору інвестиційного видавництва. Фінансові ринки в загальному розуміють будь-який ринок, на якому відбувається торгівля цінними паперами, включаючи фондовий ринок, ринок облігацій, ринок форекс та ринок деривативів, серед інших [8].

Фінансові ринки охоплюють частину економічної системи вільного ринку, в якій люди та організації можуть торгувати фінансовими продуктами, такими як акції, боргові цінні папери, «похідні інструменти» та валюти. Торгівля цими продуктами є важливою для функціонування ринкової економіки, що дозволяє розподіляти ресурси відповідно до рівня попиту та пропозиції, визначеного покупцями та продавцями [7].

Фінансові ринки сприяють взаємодії між тими, хто потребує капіталу, і тими, хто має капітал для інвестування. Окрім можливості залучення капіталу, фінансові ринки дозволяють учасникам передавати ризики (зазвичай за допомогою деривативів) та розвивати комерцію [6].

В економічний літературі не спостерігається завершеного єдиного поняття фінансового ринку, багато з них застаріли, а деякі мають суперечливий характер. Сутормінa В. М. визначає фінансовий ринок як «економічний простір, на якому формуються і функціонують відносини між його учасниками з приводу купівлі-продажу фінансових фондів» [3].

Фінансовий ринок: це складна система економічних і правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або обігом та випуском фінансових активів; це складна структура, яка має свої складові і яка забезпечує акумуляцію тимчасово вільних коштів та їх трансформацію в інвестиційний капітал; це механізм, за допомогою якого кошти переміщуються від тих, хто має їх надлишок, до тих, хто відчуває дефіцит і може їх ефективно використовувати [5].

Отже, розглянувши всі вище наведені твердження, можна зробити такий висновок, що фінансовий ринок - це в першу чергу така система ринків, яка допомагає формувати економічні відносини між учасниками ринку з приводу розподілу фінансових ресурсів від тих, хто має їх у надлишку до тих, хто відчуває в них потребу за допомогою різноманітних фінансових інструментів (облігації, акції, різні міжнародні валюти тощо).

Якщо класифікувати фінансовий ринок за видами фінансових послуг, які можуть надаватися, то до них належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [1].

Структурування фінансового ринку – це його побудова за певними ознаками: сегментарною, функціональною, часовою, інституціональною [5]. В літературі часто прийнято характеризувати фінансовий ринок за часовою ознакою, але таке визначення залишається в книгах, а в реальному житті ринок капіталів тісно пов'язаний з ринком грошей. Ринки капіталу - це фондовий ринок, ринок деривативних фінансових інструментів та грошовий ринок [2].

Класифікація за сегментарною ознакою, на мою думку, найповніше розкриває поняття структури фінансового ринку, тому що дає зрозуміти функції, посередників та проблеми більш розмежовано. Велика увага при визначенні дефініції фінансового ринку приділяється фондовому ринку, деривативам та валютному ринку.

Фондовий ринок, або як його ще називають ринок цінних паперів - це такий ринок, де позичальниками стають держава або суб'єкти господарської діяльності, яким не вистачає коштів для певних інвестицій чи здійснення модернізації. Кредитором тут виступає населення, в яких є вільні кошти та які бажають отримати певні прибутки. На цьому ринку зустрічаються емітенти та інвестори.

Ринок деривативних фінансових інструментів розуміє під собою емісію деривативних цінних паперів, укладення деривативних договорів та виконання визначених в договорі угод. Деривативи відносять до похідних фінансових інструментів, вони випускаються у формі договору, згідно з яким сторони отримують право або зобов'язуються виконати певні дії чи рішення з базовим активом. Зазвичай це продаж надання, купівля, чи отримання деякого товару цінного паперу чи кошти та їх характеристики.

На валютному ринку відбувається торгівля валютою на основі попиту і пропозиції. У сучасний період у розвинених країнах операції з іноземною

валютою зосереджені переважно у великих банках. Валютний ринок покликаний обслуговувати міжнародні економічні відносини країн через здійснення торгівлі товарами і послугами, рух робочої сили, туризм.

До сегментів фінансового ринку також належать: страховий ринок, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, а інструментом - страховий поліс, грошово-кредитний ринок, який реалізує розрахунково-касове обслуговування, залучення заощаджень населення та видачу кредитів, ринок золота, де формується попит та пропозиція на дорогоцінні метали коштовності та предмети розкоші та ринок нерухомості та землі.

Отже, фінансовий ринок - це в першу чергу така система ринків, яка допомагає формувати економічні відносини між учасниками ринку з приводу розподілу фінансових ресурсів від тих, хто має їх у надлишку до тих, хто відчуває в них потребу за допомогою фінансових інструментів. Структура фінансового ринку є досить широкою та охоплює багато важливих складових. Завдяки налагодженій системі та впорядкованій законодавчій базі фінансовий ринок захищений від дії багатьох ризиків та функціонує як цілісний організм.

Список використаних джерел:

1. Маршук Л.М., Клименко М.А. Інвестиції як складова управління особистими фінансами. Економіка та суспільство. 2021. № 25. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/315 (дата звернення: 29.03.2022).
2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text (дата звернення: 29.03.2022).
3. Сутормiна В. М. Фінансовий ринок: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц] / В.М. Сутормiна, Н.В. Дегтярьова. Вид. 2-ге. К.:КНЕУ, 2008. 176 с.
4. Учасники проектів Вікімедіа. Фінансовий ринок – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ Фінансовий ринок (дата звернення: 29.03.2022).
5. Фінансовий ринок : навч. посіб. / ред.: Л. В. Добриніна, С. С. Арутюнян. Одеса, 2018. 484 с.
6. Фінансові ринки. Управління валютного контролера. URL: https://www.occ.treas.gov/topics/supervision-and-examination/capital-markets/financial-markets/index-financial-markets.html (дата звернення: 29.03.2022).
7. Фінансові ринки. Statista. URL: https://www.statista.com/topics/1165/financial-markets/#dossierKeyfigures (дата звернення: 29.03.2022).
8. Хейс А. Фінансові ринки. Інвестопедія. URL: https://www.investopedia.com/terms/f/financial-market.asp (дата звернення: 29.03.2022).

Анна Полозун, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ

Сьогодні, у час, коли все постійно змінюється та трансформується під впливом нових технологій особливо необхідно здійснювати фінансовий контроль за використання державних коштів. Коли держава буде бачити усі розрахунки та зможе перевіряти їх доцільність та необхідність, це дасть можливість більш ефективно використовувати кошти державного бюджету. А це в свою чергу допоможе правильно розприділити кошти щоб зменшити дефіцит та провести результативну політику в розрізі зовнішнього боргу. Державний фінансовий контроль є невід'ємною частиною реалізації бюджетних програм України. Існує необхідність створення такої системи, яка могла б прозоро та відкрито надавати детальну та зрозумілу інформацію щодо реалізації видатків з бюджету. Це дозволило б одразу за результатами таких даних провести фінансовий контроль та зрівняти планові показники з фактичними результатами. Всі вище перелічені факти зумовлюють необхідність дослідження особливості реалізації фінансового контролю за використанням державних коштів.

Державні фінансовий контроль досліджували такі вчені та практики: О. Барановського [1], С. Чистова [7], І. Чугунова [8] та інших. Не зважаючи на це, на сьогодні існує потреба у подальшому дослідженні цього питання.

Серед видів контролю одне з провідних місць належить фінансовому контролю, який уособлює собою комплексну і цілеспрямовану фінансово-правову діяльність органів фінансового контролю щодо встановлення фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті з питань, які стосуються його фінансово-господарської діяльності. Фінансовий контроль передбачає перевірку господарських і фінансових операцій щодо їх достовірності, законності, доцільності і ефективності[4].

При цьому державний фінансовий контроль є однією з важливих функцій державного управління, яка полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування й ефективного використання фінансових ресурсів держави для досягнення поставлених нею цілей у сфері фінансів» [6, с.16].Під час здійснення фінансового контролю за витрачанням державних коштів вирішується таке головне завдання у сфері бюджетного процесу як запобігання протизаконного використання бюджетних коштів. При такому моніторингу проводиться аналіз доцільності витрачання коштів та можливість здійснення такої операції згідно з ресурсним потенціалом бюджету. Підкреслення робиться також на тому, наскільки ефективно за рахунок виділених коштів виконається необхідне завдання. Це допоможе оцінити не тільки цільовий характер, а й результативність операції.

Наразі, фіскальна децентралізація, що триває в Україні, передбачає передачу органам місцевого самоврядування значних повноважень і фіскальних інструментів. Водночас цей процес через об'єктивні та суб'єктивні причини часто супроводжується непрозорістю і неефективністю управління місцевими ресурсами, підвищеним ризиком імовірних помилок, порушень і зловживань у фінансовій сфері та відповідно масштабними втратами бюджетних ресурсів [3].

З огляду на те, що в законодавстві України є певні зміни, необхідно відштовхуватись від існуючих проблем які перешкоджатимуть дії фінансового контролю. Ці процедури внесуть свої правки у реалізацію фінансового контролю в майбутньому.

Особливістю фінансового контролю є те, що він здійснюється на усіх етапах використання коштів та включає в себе ряд аналітичних та розрахункових заходів, пов'язаних з перевіркою платіжних документів та надходженням бюджетних коштів. За результатами цього контролю можна уточнити цільове призначення терміни списання або зарахування та отримувача коштів.

Остаточний державний фінансовий контроль проводиться проводиться в кінці року після здійснення усіх проведених заходів. Він являє собою контроль за перевіркою правильності та належного виконання державних програм.

Державний фінансовий контроль за результатами реалізації державної програми дозволяє виявити порушення і недоліки процесу фінансування програми та притягнути винних до відповідальності[2].

Звичайно, що на підставі проведеного контролю створюються певні звіти та акти про перевірку. Це дозволяє визначити основні недоліки та передбачити удосконалену програму дій на наступний бюджетний період. Звичайно що за порушення законодавства є певна відповідальність, тому основним завданням контролю є виявлення таких порушень та створення звітів на підставі актів про порушення. В кінці року проводиться загальний підсумок роботи державної аудиторської служби, яка і здійснює цей вид контролю.

В грошей є схильність до знецінення, тому цей фактор необхідно враховувати при складенні планів видатків. Суми які передбачаються на початку року можуть бути зовсім не відповідати тим, якими вони будуть вже в кінці року. Відповідно кошти витрачається не раціонально. Але є такі програми, які необхідно складати за декілька років, або врахований коефіцієнт інфляції виявився вищим ніж планований. У такому разі, контролюючі органи повинні зробити аналіз динаміки коефіцієнта та внести певні правки у документах.

Держаудитслужба разом з іншими державними органами розробить стратегічний план розвитку інформаційного забезпечення у сфері фінансового контролю за управлінням та використанням державних (місцевих) ресурсів, який буде містити такі компоненти, як:

✓ розроблення нормативно-правових актів щодо механізму взаємодії та обміну інформації між державними органами, які здійснюють контроль за управлінням та використанням державних (місцевих) ресурсів;

✓ створення інтегрованої інформаційної бази даних контролю за управлінням та використанням державних (місцевих) ресурсів – Державної аудиторської служби України, Рахункової палати, Державної казначейської служби України, Державної служби фінансового моніторингу України, Державної фіскальної служби України, Антимонопольного комітету України, Національної комісії з цінних паперів та фінансових послуг тощо;

✓ доступ органів Держаудитслужби до всіх баз даних, реєстрів та автоматизованих систем, функціонування яких фінансується з державного бюджету, тощо [5].

Особливість контролю в тому, що він потребує комплексного підходу та аналізу на всіх етапах здійснення перевірки. Тобто кожна операція з фінансового моніторингу повинна перевірити раціональність надходження ще до його здійснення, адже правильно розподілені кошти це запорука ефективного управління державою та виконання нею передбачених функцій. Велику роль тут має взаємодія органів контролю за використанням бюджетних коштів з усіма іншими суб'єктами відносин, які так чи інакше впливають на виділення та витрачання коштів з бюджету. Також, значення має нормативно-правова база та методичне забезпечення роботи контролюючих органів, адже без цього неможливо проаналізувати видатки з бюджету з ефективної та раціональної точки зору.

В умах децентралізації велику питому вагу мають регіональні та місцеві органи державної аудиторської служби, тому що це дозволяє на місці перевірити всю необхідну інформацію та здійснити відповідний аналіз більш компетентно і відкрито.

Якщо інформація, надана органами державного фінансового контролю після проведення перевірки є прозорою та зрозумілою, то це допоможе краще зрозуміти здійснену роботи щодо певних суб'єктів та оцінити діяльність такої служби в загальному. Інформація з перевірки має бути доступною та інформативною для широкого кола громадян, над чим зараз і працюють законодавчі органи.

Список використаних джерел:

1. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн. Вісник Національного банку України. 2009. № 4. С. 8–19.

2. Бондаренко А. І. *Механізми здійснення державного фінансового контролю. Поточний випуск.* URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_2/4.pdf.

3. Державний і громадський контроль у бюджетній сфері - Самоорганізація в громаді. URL: https://samoorg.com.ua/blog/2020/12/03/derzhavnyj-i-gromadskyj-kontrol-u-byudzhetnij-sferi-synergiya-poyednannya/.

4. Децентралізація в Україні. URL:https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/370/control.pdf.
5. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування системи державного фінансового контролю до 2020 року". Державна аудиторська служба України. URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/1338.
6. Хмельков А. В. Державний фінансовий контроль : підручник. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 228 с.
7. Чистов С. М. Державне регулювання економіки. Київ, 2000. 316 с.
8. Чугунов І. Я. Державний внутрішній фінансовий контроль : стратегія розвитку. *Фінанси України*. 2009. № 4. С. 3–12.

Таміла Продусевич, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Добробут населення будь-якої країни напряму залежить через їх взаємодії з державними органами. Рівень ефективності, з якою держава управляє бюджетними ресурсами та її адміністративно-територіальними одиницями, залежить від якості та своєчасності прийняття державних рішень у бюджетній сфері і важливим етапом є акумуляція частини ВВП країни до державного бюджету.

Казначейське обслуговування доходів державного бюджету та інших надходжень регулюється наказом Міністерства фінансів України «Порядок казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету», згідно з яким дані завдання та функції здійснюються центральним адміністративним органом та його територіальними органами, що реалізують державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів [1]. Відповідно до статей 43, 45 Бюджетного кодексу здійснюється обслуговування державного бюджету за доходами ДКУ. Казначейство України здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого в Національному банку України [2].

У відповідності з вище названим порядком, органи Казначейства в обслуговуванні доходів та інших надходжень до держбюджету України здійснюють наступні головні завдання:

–відкриття та закриття бюджетних рахунків у національній валюті в Державній казначейській службі України для зарахування доходів та інших надходжень до державного бюджету;

–автоматичний розподіл платежів між загальними та спеціальними фондами, між державним та місцевими бюджетами, а також перераховування розподілених надходження за належністю відповідно до нормативів відрахувань, встановлених бюджетним законодавством;

–на вимогу або висновок органу, що здійснює контроль за стягненням бюджетних надходжень, документування розрахунків та повернення коштів, помилково або надмірно зарахованих до бюджету;

–ведення бухгалтерського обліку усіх надходжень до державного бюджету відповідно до законодавства;

–здійснення контролю за виконанням бюджетних повноважень при зарахуванні доходів бюджету [1].

Доходи бюджету поділяються на такі складові: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти. Розглянемо на прикладі бюджет Вінницької області за останніх 4 роки, що наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка бюджету Вінницької області 2018-2021 рр.

Показник		Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Офіційні трансферти	Разом
2018		1232,03	516,96	8,03	9109,23	10866,3
2019		1451,18	448,11	0,005032	6896,3	8795,6
Відхилення	Абсолютне, грн	219,15	-68,85	-8,024968	-2212,93	-2070,655
	Відносне, %	117,79	86,68	0,06	75,71	80,94
2020		1503,79	329,25	0,11	2975,8	4808,95
Відхилення	Абсолютне, грн	52,61	-118,86	0,104968	-3920,5	-3986,645
	Відносне, %	103,63	73,48	2186,01	43,15	54,67
2021		1738,75	52,69	0,00014	3014,84	4806,28
Відхилення	Абсолютне, грн	234,96	-276,56	-0,10986	39,04	-2,66986
	Відносне, %	115,62	16,00	0,13	101,31	99,94

Джерело: розроблено за даними [4].

Отже, з даної таблиці бачимо, що всього місцевий бюджет з кожним роком значно зменшувався, у 2020 році у порівнянні з 2019 р. кількість надходжень зменшилась на 45,33%, проте в 2021 році цей показник знизився не так стрімко як попередній, лише на 0,06%. Проте кожен бюджетний період збільшується кількість податкових надходжень (у 2021 році в порівнянні з 2020р. відбувся зріст на 15,62%), а офіційні трансферти навпаки невпинно падають (у 2020 році їх число зменшилось на 56,85%). Дані трансформації відбулися і через реформу децентралізації, а також причиною неповноцінного наповнення бюджету коштами стала криза, викликана пандемією COVID-19. Також повномасштабна війна Росії проти України дає

нам невтішні прогнози на 2022 рік, адже через велику кількість біженців, що виїхали до інших країн та підривання роботи багатьох підприємств, відчуватиметься значний дефіцит у бюджетних надходженнях.

Розглянемо чіткіше зміни бюджету Вінницької області на рисунку 1. З даної діаграми чітко видно як значно зменшились офіційні трансферти, та як у порівнянні з ними виросли податкові надходження. Також можемо побачити як поступово зменшувалась кількість неподаткових надходжень, а доходи від операцій з капіталом у Вінницькій області за весь цей період складали дуже малу частину всього місцевого бюджету.

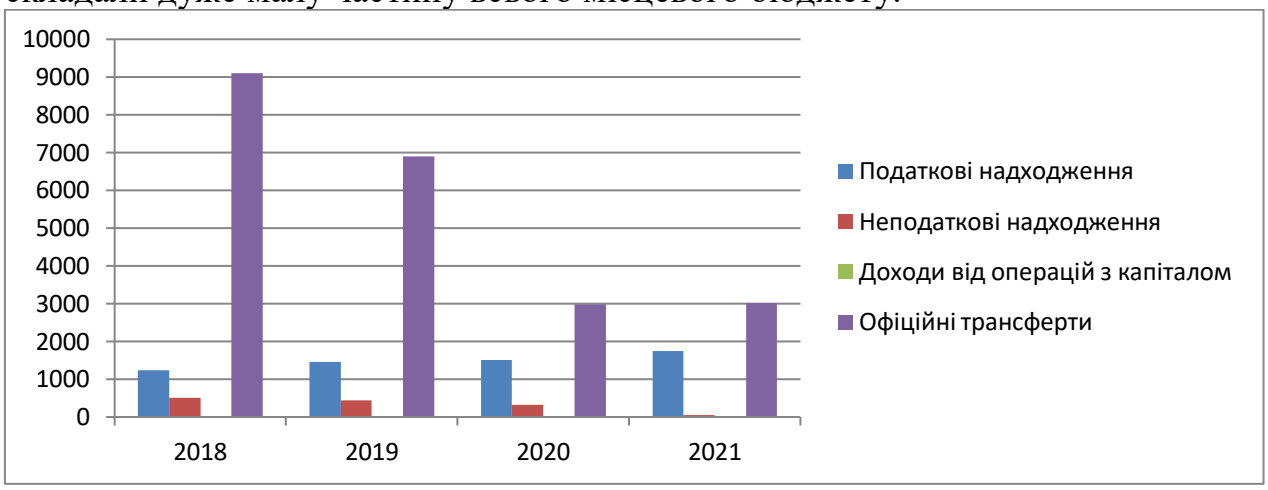

Рисунок 1 – Динаміка бюджету Вінницької області в період 2018-2021 рр.
Джерело: розроблено за даними [4].

На даному етапі розвитку казначейської справи України слід її забезпечити повноцінною нормативно-правовою базою з урахуванням минулих помилок для кращого функціонування служби в майбутньому, також у наш час важливим є технічне забезпечення, яке слід постійно удосконалювати з урахуванням появою нових потреб задля полегшення роботи з надходженнями. Також для високоякісного обслуговування державного бюджету працівникам установ, які займають відповідні посади щодо обслуговування дохідності бюджету, слід постійно проходити підвищення кваліфікації задля забезпечення їх професіональності. І найважливішим кроком до покращення системи наповнення державного бюджету коштами є закінчення війни на території України [3].

Отже, Державна казначейська служба України є невід'ємним учасником бюджетного процесу, і особливим моментом являється обслуговування етапу акумулювання доходів та інших надходжень до бюджету, їх розподіл та контроль через ведення бухгалтерського обліку. Існують певні проблеми у роботі органів Казначейства, проте однозначно більша їх частина вирішиться з закінченням воєнного стану в Україні, на основі старої системи проте з урахуванням усіх минулих помилок.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства фінансів України від 29.01.2013 № 43 «Порядок казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-13#Text (дата звернення: 29.03.2022)

2. Тугарєв О. О., Лукашик Б. М. Здійснення органами державної казначейської служби україни обслуговування державного бюджету за доходами. Тернопіль. 2019. С. 282-284.
3. Коваль С. Л., Сосницька Х. В. Організація казначейського обслуговування державного бюджету за доходами. С. 87-89.
4. Державний веб-портал бюджету для громадян – Open Budget URL:https://openbudget.gov.ua (дата звернення: 30.03.2022)

Крістіна Пустовіт, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Абдуллаєва Анастасія,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Під фінансовим ринком розуміють, ринок на якому відбувається торгівля цінними паперами, в тому числі ринок облігації, фондовий ринок, ринок деривативів та Форекс. Будь-який фінансовий ринок – це життєво важливі обмінно-перерозподільчі відносини для безперебійного функціонування капіталістичної економіки.

Фінансовий ринок містить в собі низку ринків на, яких відбуваються різні фінансові операції. Найпопулярніші з них є : фондовий ринок (біржа) та валютний ринок. Проте не потрібно відкидати, і: кредитний ринок, страховий ринок, ринок дорогоцінних металів та ринок фінансових послуг.

Кредитний ринок – це ринок, яким вважають механізмом, за допомогою якого можна випускати нові боргові зобов'язання та торгувати старими. На даний час, розмір світового ринку облігацій оцінюється в 102,8 трлн доларів США. На даному ринку випуск боргових зобов'язань відбувається на первинному та вторинному ринках. На первинному ринку відбувається процес залучення капіталу. Тобто, купуючи боргові зобов'язання інвестор позичає гроші емітентам в обмін на повернення вартості позики (номінальної вартості), на визначену майбутню дату. На вторинному ринку, боргові зобов'язання переходять з рук в руки, тим самим надаючи право новим власникам погашати номінальну вартість. Найбільшими ринками кредитів в абсолютному вираженні є Китай, Японія, Корея та США. [1]

Страховий ринок – це важливий економічний та соціальний ринок, який залучає масштабну кількість інвестицій, і що більш важливо прикриває особисті та ділові ризики. Проблеми, які можуть виникнути на ринку варіюються від економічних перешкод, таких як потенційна стійка інфляція; до проблем стійкості, включаючи кліматичні ризики, різноманітність та фінансову включеність; до швидко розвиваються споживчих продуктів і переваг купівлі. В топ-3 страхових компаній світу займають США, Китай та Франція відповідно. [2] Дорогоцінні метали завжди використовували, як засіб обміну між торговцями, а також як засіб накопичення багатства.

Найчастіше в цій ролі виступало золото. На даний час ринок цінних металів досі існує. На якому, є можливість інвестувати та торгувати, як золотом, так і іншими дорогоцінними металами. Вважається, що дорогоцінні метали є хорошим диверсифікатором портфеля та захищають від інфляції, проте ціни на метали можуть знизитися через технічний дисбаланс (більше продавців, ніж покупців). Поряд з лондонським ринком «Loco», який є найбільш поширеним ринком, варто зазначити інші ринки з дорогоцінних металі, які розташовані в Європі (Швейцарія), Північній Америці та Азії (зокрема, Сінгапурі, Китаї та Індії). [3,4] Ринок фінансових послуг складається з продажу фінансових або грошових послуг суб'єктами (організаціями, приватними підприємцями), які займаються діяльністю, яка пов’язана з кредитування, управління інвестиціями, страхування, брокерські послуги, платежі та послуги з переказу коштів. Платіжний ринок, є одним із основних факторів зростання світового ринку фінансових послуг, на якому змогли стрімко впровадити технології EMV. Таке зростання обумовлено більш високим рівнем безпеки даних, що пропонуються чіпами та PIN-картами EMV порівняно з традиційними картками з магнітною смугою. EMV — це стандарт безпеки для різних платіжних карток, включаючи дебетові, кредитні та платіжні картки. [5]

Насправді фінансовий сектор включає широкий спектр різних типів компаній, що надають фінансові послуги. Більше того, компанії з надання фінансових послуг часто вважаються однією з найважливіших частин економіки в багатьох країнах. У всьому світі компаніями фінансового сектора пропонують різноманітні фінансові послуги. Сюди входять послуги, пов’язані з банківською справою, брокерською діяльністю, іпотекою, кредитними картками, платіжними послугами, нерухомістю, податками та бухгалтерським обліком, а також інвестиційними фондами. В даному секторі можна виділити чотири компанії : Berkshire Hathaway (США), American Express (США), Wells Fargo (США), E-Trade Financial Corporation (США). [6] Фондовий ринок (біржа) – це ринки, що створюються шляхом купівлі та продажу багатьох видів фінансових інструментів, включаючи акції, облігації, валюти та похідні інструменти. Даний ринок являє собою місце, де компанії розміщують свої акції, купують і продають. Фондові ринки, або ринки акцій, використовуються компаніями для залучення капіталу шляхом первинного публічного розміщення акцій (IPO), а акції згодом торгуються між різними покупцями та продавцями на так званому вторинному ринку. Основна відповідальність фондової біржі полягає в забезпеченні належної ліквідності на ринку. Чим більша біржа, тим більше зацікавлених сторін. Говорячи про фондовий ринок перше, що спадає на думку це всім відомий вулиця Wall Street, на якій розташовується Нью-Йоркська фондова біржа. Проте у світі існує не тільки одна Нью-Йоркська фондова біржа : Національна асоціація дилерів цінних паперів, автоматизовані котирування (США), Шанхайська фондова біржа (Китай), Euronext (Нідерланди), Токійська фондова біржа (Японія), Гонконгська

фондова біржа (Китай), Шеньчженська фондова біржа (Китай), Лондонська фондова біржа (Велика Британія), Бомбейська фондова біржа (Індія), Національна фондова біржа (Індія). [7,8]

Валютний ринок, або Форекс – це ринок на якому здійснюється купівля та продаж будь-якої валюти світу. Форекс відомий тим, що його активи мають високу ліквідність, тому його називають ідеалом високої конкуренції, незважаючи на втручання центральних банків. Унікальним моментом є відсутність центрального ринку іноземної валюти. Торгівля валютою здійснюється в електронному вигляді (OTC), тобто, всі транзакції відбуваються через комп'ютерні мережі між трейдерами по всьому світу, а не на одній централізованій біржі. Ринок відкритий 24 години на добу, п'ять з половиною днів на тиждень, і валюта торгується по всьому світу у великих фінансових центрах Франкфурта, Гонконгу, Лондона, Нью-Йорка, Парижа, Сінгапуру, Сіднея, Токіо та Цюриха — по всьому світу. майже в кожному часовому поясі. Отже, коли закінчується торговий день США, валютний ринок розпочинає свою роботу в Токіо та Гонконгу. [9]

В цілому, фінансовий ринок несе на собі зобов'язання контролювати перекази та надходження грошових коштів, примножувати статки виконуючи низку фінансових операцій, тим самим піднімаючи економіку світу на вищий рівень. Завдяки фінансовому ринку країни можуть взаємодіяти між собою тим самим їхні національні валюти не будуть піддаватися високій інфляції. Проте на фінансовому ринку потрібно бути обережним, але водночас ризикованим. Лише правильний розрахунок та холодний розум мінімізує ризики та втрати грошових коштів.

Список використаних джерел:

1. https://www.robeco.com/en/key-strengths/credits-investing/glossary/credit-markets.html
2. https://www.oecd.org/finance/globalinsurancemarkettrends.htm
3. https://www.cmegroup.com/education/courses/introduction-to-precious-metals/how-and-where-precious-metals-are-traded.html
4. https://www.investopedia.com/articles/stocks/11/how-to-invest-in-the-periodic-table.asp
5. https://www.globenewswire.com/news-release/2021/03/31/2202641/0/en/Financial-Services-Global-Market-Report-2021-COVID-19-Impact-And-Recovery-To-2030.html
6. https://www.investopedia.com/ask/answers/032515/what-are-examples-popular-companies-financial-services-sector.asp
7. https://www.wsj.com/news/markets
8. https://www.thetealmango.com/featured/largest-stock-markets-in-the-world/
9. https://www.investopedia.com/articles/forex/11/why-trade-forex.asp

Інна Ружицька, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МІСЦЕ ТА РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Ефективна діяльність кредитних установ є значним фактором економічного зростання в країні. Такими установами є банки та небанківські фінансові інституції. Ці установи забезпечують необхідними фінансовими ресурсами суб'єктів економіки використовуючи саме кредитний спосіб фінансування для проведення господарської діяльності, а також сприяють задоволенню споживчих потреб населення.

В умовах ринкової діяльності небанківські кредитні організації починають конкурувати з банками в процесах кредитування та набувають свої унікальні конкурентні переваги. Важливими гравцями на небанківському кредитному ринку в сучасних умовах є кредитні спілки – наймолодші серед депозитних фінансових установ. Розвиток цих фінансових установ в Україні відбувається нерівномірно, що вимагає вивчення особливостей процесів кредитування, які вони здійснюють. Згідно з Законом України «Про кредитні спілки» кредитна спілка - є неприбутковою організацією, заснованою фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [1, ст.1].

Діяльність кредитних спілок пов'язана з двома ключовими видами фінансових послуг: кредитування та залучення вкладів (депозитів). Всього менше половини кредитних спілок здійснює залучення депозитів. Кредитні спілки стали тим фінансовим механізмом, завдяки якому люди шляхом кооперування своїх зусиль, ідей та коштів змогли отримати необхідні послуги значно дешевше, аніж коли кожний з них намагався би діяти самостійно. Практика показала, що в період банківських криз, кредитні спілки здатні впливати на ринок фінансових послуг найбільш ефективно. Зазвичай, банківські кризи супроводжуються падінням довіри до банків та відтоком депозитів.

Ринок кредитних спілок поступово скорочується. На сучасному етапі свого розвитку кредитні спілки переживають спад своєї активності через низку проблем та недоліків у їхній діяльності, зокрема недосконалої нормативно-правової бази. Аналіз діяльності кредитних спілок проведено на підставі поданих звітних даних за 2019-2021 роки. Динаміка основних показників діяльності та результати діяльності кредитних спілок можна побачити в табл. 1.

Таблиця 1 - Основні показники діяльності кредитних спілок за 2019 – 2021рр.

Показник діяльності	Період			Темп приросту, %	
	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020
Кількість зареєстрованих кредитних спілок, на кінець періоду, одиниць, із них:	337	328	308	-2,7	-5,8
Кількість членів кредитних спілок, (тис. осіб)	456,9	454,6	385,1	-0,5	-15,2
Загальні активи, (млн. грн.)	2 254,1	2 575,5	2 394,0	14,3	-7
Капітал, (млн. грн.)	1 080,3	1 039,3	1 015,6	-3,8	-2,3
Обсяг кредитів, наданих членам кредитних спілок, за період, (млн. грн.)	1 240,4	1 141,6	1 161,6	-8	1,8
Внески членів кредитних спілок на депозитні рахунки (залишок на кін. періоду), (млн. грн.)	1 208,6	1 363,1	1 188,4	12,8	-12,8

Джерело: систематизовано автором на основі [2; 3]

За даними таблиці 1 спостерігаємо загальний спад: зменшення кількості кредитних спілок, обсяги активів майже не зростають, кількість гравців скорочується, загальна сума капіталу кредитних спілок України з 2019 року по 2021 лише знижувалась, обсяг кредитів, наданих членам кредитних спілок та внески на депозитні рахунки також знизились.

На сьогодні, розвиток кредитних спілок здійснюється в умовах нестабільності фінансового сектору, погіршення платоспроможності та здатності виконувати власні зобов'язання. Для забезпечення нормальної роботи фінансової інфраструктури та стати запорукою економічного зростання необхідно розвивати різноманітні небанківські фінансові установи. Під час кризи проблеми кредитних спілок загострилися, це зумовлює актуальність і необхідність вивчення сучасної ситуації та розвитку кредитних спілок.

Список використаних джерел:

1. Про кредитні спілки. Закон України № 2908-III від 01.07.2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text (дата звернення 01.04.2022)

2. Основні показники діяльності кредитних спілок URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Credit_unions_2021-10-01.xlsx (дата звернення 03.04.2022)

3. Підсумки діяльності кредитних спілок за І півріччя 2020 року та наглядові дії за результатами аналізу звітності поданої до НБУ. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/КС%20аналіз%20II%20кв%20(3).pdf?v=4 (дата звернення 01.04.2022)

4. Основні показники діяльності кредитних спілок. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Credit_unions_2021-01-01.xlsx (дата звернення 04.04.2022)

Віталій Самоляк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ

На сучасному етапі національний ринок металів умовно поділяється на два відокремлених ринки:

1. Ринок банківських металів, до функцій якого відносяться всі банківські операції, які пов’язані із золотом, сріблом, платиною чи паладієм та які повинні відповідати міжнародним стандартам. Цей ринок контролюється Національним банком України.

2. Ринок дорогоцінних металів, функціями якого є обслуговування потреби суб'єктів підприємницької діяльності в золоті, якість котрого не узгоджується з міжнародними стандартами. Контроль над ринком здійснює Міністерство фінансів України.

Питання щодо розвитку та функціонування ринку банківських металів, зокрема, ринку золота досліджувались у роботах таких провідних вчених, як А. Мороз, А. Герасимович, В. Міщенко, та інші.

В період з 2017 року по 2019 рік, показники курсу ціни на золото, срібло та платину коливались та незначно зменшились, але в 2020 році курс на ці метали почав зростати. А от показники ціни на такий метал як паладій, поступово зростав протягом всього періоду, окрім 2021 року [1](рис.1).

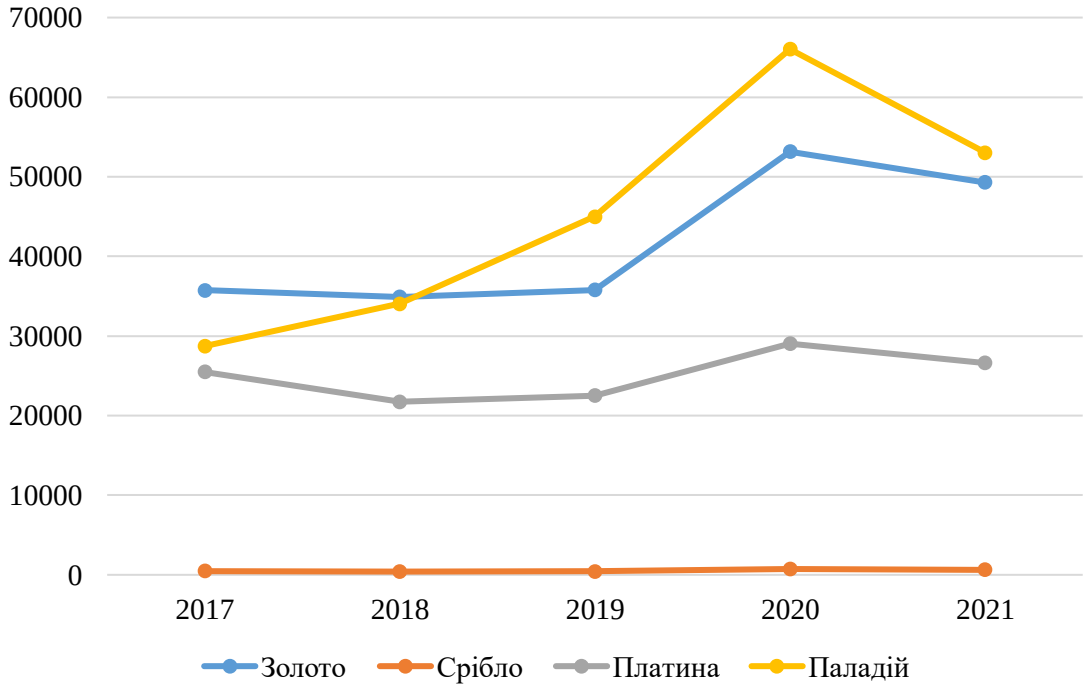

Рисунок 1 – Динаміка облікових цін НБУ на банківські метали за 2017-2021 рр.

Облікова ціна на банківські метали в 2020 році досягнула вищого показника. А от пізніше, вже в 2021 році ціна на метали знизилась, тобто, золото на 3 838,12 гривень, срібло – 102,14 гривень, платина – 2 423,81 гривень, і паладій – 12 970,85 гривень.

Короткий аналіз облікової ціни на ці метали обумовили перетворення їх в надійний фінансовий актив, який характеризується можливістю забезпечити захист заощаджень людей в періоди сильного інфляційного розвитку економіки країни та коливань на валютному ринку. Останнім часом ринкові ціни золота, срібла, платини, паладію та інших дорогоцінних металів на світових ринках проявляють постійну та довготривалу тенденцію до зростання, що дозволяє розглядати ці активи ще й як високоприбуткові.

Операції з банківськими металами здійснюється окремо по кожному з видів банківських металів (золото, срібло, платина та паладій). Маса банківського металу може бути виражена в грамах та в тройських унціях. Облікова вагова одиниця банківських металів — тройська унція (31,1034807 грам). Найвищими пробами банківських металів визначають: для золота – 999,5; для срібла – 999,0; для платини та паладію – 999,5[2].

Банками-лідерами на ринку банківських металів можна виокремити такі банки як: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АБ «Укргазбанк», АТ «Правекс банк» та АКБ «Індустріал-банк». Потенційно для розвитку ринку банківських металів є всі сприятливі умови для них, тому що лише 40% банків пропонують своїм клієнтам операції з банківськими металами [3] (рис.2).

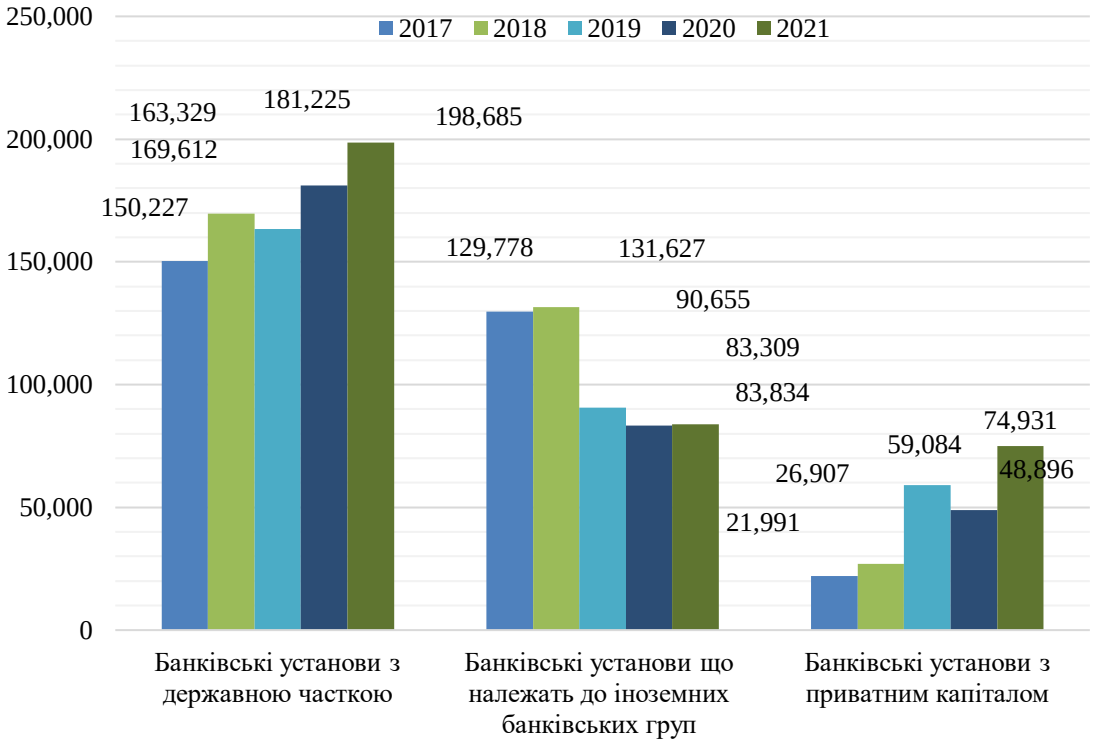

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягів операцій, здійснені банками, які виконують операції з банківськими металами за 2017-2021 рр., тис. грн

Виходячи з показників які вищезазначені в рисунку 2 можна побачити загальний обсяг здійснених операцій банківськими установами які були розділені по групах, тобто банки з держаною часткою капіталу, і вони мають найбільші показники серед інших банків, також банки які належать до іноземних банківських груп, і їх показники є середніми, і також банки з приватним капіталом, показники яких є невеликі.

Без фізичного постачання операції купівлі та продажу банківських металів фактично відкривають доступ до світового ринку для інвестицій чи навіть спекулятивних операцій. На відміну від операцій купівлі і продажу злитків та монет такі операції проводяться без фізичного руху банківських металів через касу. Курси за такими операціями залежать тільки від поточних світових котирувань банківських металів та обсягу операції, оскільки при проведенні таких операцій відсутні витрати на виготовлення і ввезення цих злитків [4].

Отже, за результатами проведеного аналізу можна сказати, що в умовах невизначеності, в яких працюють українські банки на фінансовому ринку, операції банків на ринку банківських металів можна охарактеризувати як висхідний тренд із сильним коливанням, тому що світові ціни на дорогоцінні метали зростають доволі швидко, в свою чергу це веде за собою все більший попит на банківські метали. Слід зазначити, що відсутність попиту на депозити в банківських металах в Україні зумовлена тим, що операції з банківськими металами не гарантуються «Фондом гарантування вкладів», що, на мою думку, є недоліком у чинному законодавстві, а його вдосконалення дало б змогу банкам більш розгорнуто займатися цією справою.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Облікова ціна на банківські метали. URL:https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates-metal

2. Банківські операції: Підручник. 2-ге вид., випр. і доп. / А.М.Мороз, МЛ.Савлук, М.Ф.Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон.наук, проф. А.М.Мороза. - К.:КНЕУ, 2002. - 476 с.

3. Національний банк України. Статистика. Показники банківської системи. URL:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

4. Про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України: Закон України від 02.01.2019. №1. Дата оновлення: № 63 від 29.06.2021.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001500-19?find

5. Гнидюк І. В. Теоретико-методологічні аспекти побудови організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 7(4). С. 182-186. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7(4)__50

Людмила Семенчук, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ КРЕДИТНИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Фінансово-кредитні установи відіграють важливу роль на вітчизняному ринку фінансових послуг, забезпечуючи споживачів унікальними послугами. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, вимагають вивчення особливостей ведення фінансових відносин, що передусім пов'язане із запровадженням нормативних вимог щодо застосування міжнародних стандартів фінансової звітностіфінансового кредитної системи. Саме такі зміни і зумовлюють напрями розвитку методології фінансового розвитку, що є теоретичною основою формування та узагальнення інформації про діяльність фінансово-кредитних установ.[1]

Фінансова структура – це ядро фінансової системи, без якого ринкова економіка ефективно функціонувати не може. Саме вона забезпечує належні умови переливання коштів від заощаджувачів до витрачальників, дає змогу підтримувати сприятливий клімат у межах національної економіки, а отже, живить джерела економічного зростання .

На фінансовому ринку України поряд з такими відомими його учасниками , як банки діють і небанківські установи. Різноманітних класифікаціях цих установ , які наводяться в літературі , можна зустріти такі їх назви як «інші фінансово-кредитні інститути», спеціалізовані фінансово-кредитні установи чи парабанки[2]

Діяльність таких установ пов'язана з функціонуванням фінансового ринку. Із поданої нижче таблиці (таб.1.) можемо зробити висновок, що достатньо велика кількість фінансових спілок і ломбардів на ринку фінансових послуг в Україні і їх значний соціально- економічний напрям діяльності потребують від держави більшого регулювання.

Українська економічна політика, на даний момент, спрямована, в першу чергу, на подолання соціальної, політичної та економічної кризи в країні, що має на увазі під собою підвищення суспільного добробуту, економічний зріст, та посилення політичних основ держави. Важливою передумовою для успішного досягнення зазначених цілей є стабільна банківська система.

Загальновідомо, що система оподаткування комерційних банків повинна виконувати не тільки фіскальну функцію, а головним чином стимулювати перерозподіл коштів з фінансового сектору в сектор реальної економіки.

Як свідчать дані таблиці ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів. Стабільність національної економіки вимагає функціонування ефективного ринку фінансових послуг , ключовим завданням якого є об'єднання різних форм мобілізації, акумуляції та перерозподілу тимчасово вільних фінансових

ресурсів в сферу оподаткування. Сьогодні одним із основних напрямів розвитку фінансового посередництва є забезпечення ефективного функціонування саме банків та небанківських фінансово - кредитних установ, зокрема кредитних спілок, страхових компаній, пенсійних фондів та ін. [4]

Таблиця 1 – Динаміка зареєстрованих кредитно-фінансових установ за період 2018-2022р.[3]

Рік / Установа	2018 р.	2019р	2020р.	2021р.	2022р.
Банки	82	77	75	74	71
З них з іноземним капіталом	38	37	35	33	33
Страхові компанії	281	233	215	181	173
Кредитні спілки	330	322	318	278	275
Ломбарди	359	324	301	261	259
Інвестиційні компанії	157	146	143	138	132

Оподаткування банківської діяльності в Україні здійснюється за вимогами тих же законодавчих актів, що й оподаткування всіх інших юридичних осіб-суб'єктів господарювання.[5] Проте, банки як фінансові посередники в економіці країни здійснюють специфічні операції, пов'язані з перерозподілом фінансових ресурсів із тих секторів економіки, де ці ресурси є тимчасово вільними, у сфери, де відчувається в них потреба, тобто діяльність банків суттєво відрізняється від діяльності інших підприємств.

Тому в податковому законодавстві зазвичай прописуються окремі норми щодо оподаткування операцій фінансових установ, насамперед банків. Окрім того, особливість банківської діяльності, яка пов'язана в основному із роботою з коштами клієнтів (фізичних і юридичних осіб), а не з власними коштами, є причиною підвищених ризиків, що також треба враховувати при оподаткуванні. Рівень надходжень у державний бюджет багато в чому залежить від дієвої податкової системи. Саме тому вдосконалення податкової системи буде сприяти підвищенню ефективності роботи фінансово-кредитних організацій, в тому числі і комерційних банків[6]

Список використаних джерел:

1. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика / за ред. З. Ватаманюка. – Львів. : «Новий світ-2000», 2005. 648 с.

2. Старостенко Г. Г., Сурженко А. В. Податкове регулювання банків в умовах становлення інформаційного суспільства. Ефективна економіка. 2013. № 11.

3. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт НБУ. URL:// http://www.bank.gov.ua/Publication/an_rep.htm.

4. Клюско Л. А., Підсосонна Я. Г. Оподаткування банківської діяльності в Україні та основні напрями його вдосконалення. URL: http://fkd.khibs.edu.ua/ pdf/2012_1/55.pdf

5. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2010. №2. С. 11– 17.

6. Сало, І. В. Оподаткування банків: навчальний посібник / І. В. Сало, І. І. Д'яконова, Н. Г. Євченко. Суми: Університетська книга, 2010. 208 с

Анастасія Семенюк, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19 ТА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Роль страхового ринку в Україні зростає з кожним, не зважаючи на те, що знаходиться на початковому етапі свого розвитку. Ринок страхових послуг може і повинен виступати соціально орієнтованим механізмом, який позитивно впливає на макроекономічну стабільність у державі за рахунок зниження впливу різного роду негативних факторів на діяльність економічних суб'єктів та життя й здоров'я громадян.

Значний вклад в дослідження та вивчення ринку страхових послуг внесли чимало вчених: В. Д. Базилевич, К. Г. Воблий, М. С. Клапків, Н. М. Внукова, В. М. Фурман та ще багато інших. У своїх працях вони розглядають значення ринку страхових послуг, проблеми його функціонування та перспективи подальшого розвитку в Україні.

Метою даної роботи є дослідження проблем функціонування ринку страхових послуг у період несприятливих економічних умов та методів їх вирішення.

Ринок страхових послуг – це сектор фінансового ринку у якому основним об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист. Функціонування ринку страхування базується на формуванні попиту на послуги та в розподілі страхового фонду [1].

Політичні, економічні та соціальні події, які відбуваються у світі показують необхідність страхового захисту. Сучасний ринок страхування постійно змінюється в результаті зовнішніх та внутрішніх факторів [2]. На початку 2020 року викликом для ринку страхування було поширення пандемії COVID-19. Зміна бізнес-процесів, структури продажів та страхових портфелів стали основним завданням для страхових компаній. Також перед ними постало питання зміни методів роботи, особливо у напрямку медичного страхування. Впродовж періоду масового поширення вірусу страховики здійснювали виплати за медичними страховками та за полісами страхування життя серед населення. Проводячи дослідження у сфері поширення та перебігу COVID-19 велика кількість страхових компаній вирішили

сформувати новий вид медичного полісу на випадок захворювання на коронавірус. Компанії надавали можливість такого страхування для фізичних та юридичних осіб, тобто корпоративне страхування та для туристів у яких була необхідність перетину кордону. COVID-19 має як негативні, так і позитивні наслідки. Порівняємо структуру страхових премій та страхових виплат у 2019-2020 роках. (рис. 1.)

У 2020 році попит на медичне страхування збільшився на 3% у порівняні з 2019 роком, оскільки люди почали ретельніше ставитися до свого здоров'я. Також у зв'язку з карантинними обмеженнями більшість людей перебували вдома, тому прослідковується зменшення страхових виплат у секторі страхування майна та вогневих ризиків на 2%. Прослідковується зростання страхових премій за напрямком ОСЦПВ та зелена картка на 3% та КАСКО на 4% у зв'язку зі збільшенням кількості транспортних засобів серед населення, оскільки громадський транспорт працював з обмеженнями по кількості осіб у салоні.

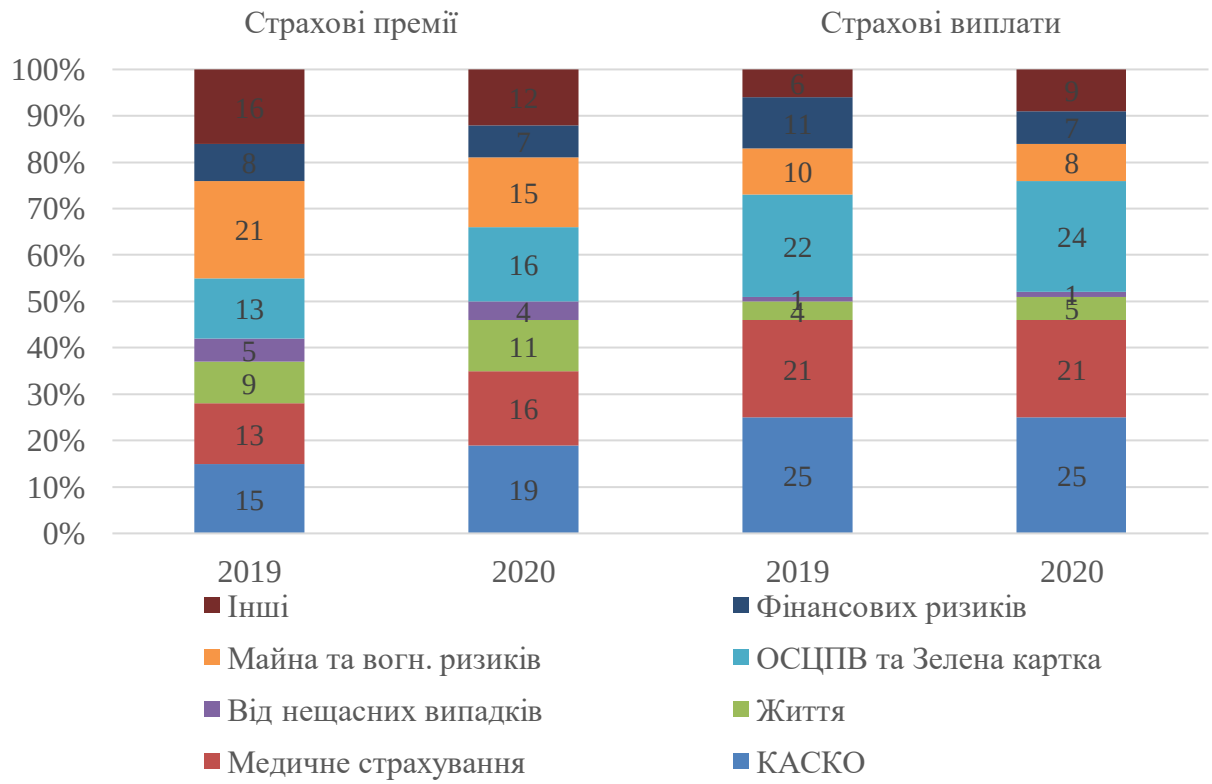

Рисунок 1 – Структура страхових премій та страхових виплат у 2019-2020 роках

Джерело: розроблено за даними [3].

Ще одним викликом для ринку страхування є повномасштабний напад Росії на Україну. Сьогодні війна в Україні призводить до трагічних наслідків і людських втрат, а також завдає величезної шкоди інфраструктурі та економіці України, зокрема ринку страхових послуг.

Щодня стається безліч страхових випадків і ринок страхування продовжує працювати. У зв'язку з війною страхові компанії змушені розглядати велику кількість ДТП, що сталися на території України та при

перетині кордону та сплачувати страхові відшкодування. За рекомендацією Національного банку України, страхові компанії спростили процедуру врегулювання страхових випадків за всіма видами страхування. Страхові компанії надали можливість для повідомлення про страховий випадок з-за допомогою електронних документів, фото та відео у разі необхідності. Також страхові компанії вирішили здійснювати відшкодування у разі ушкоджень внаслідок воєнних дій для цивільних осіб, але таке рішення приймається індивідуально за кожним випадком з урахуванням обставин.

У зв'язку з прогресуючими воєнними діями на території України зараз важко зробити остаточні висновки, але більшості страхових компаній вдається стабільно працювати під час воєнних дій та сплачувати страхові відшкодування своїм клієнтам.

За останні роки страхові компанії зазнали значних фінансових витрат, спочатку у зв'язку з пандемією, а зараз через настання воєнних дій на території України, але попри несприятливі економічні умови більшість компаній залишається на ринку та продовжує роботу для допомоги своїм клієнтам цим самим роблячи значний внесок у фінансовий ринок держави.

Список використаних джерел:

1. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка та суспільство*: електронне фахове видання. Випуск №11. 2017. С. 413. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/66.pdf (дата звернення 04.04.2022р.).

2. Маршук Л.М., Козачук К.І. Аналіз напрямів розвитку медичного страхування в Україні на основі світового досвіду. *Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право».* 2016. №4/2. С. 21-24.

3. Огляд небанківського фінансового сектору. НБУ. С. 5. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2021-04.pdf?v=4 (дата звернення 04.04.2022р.).

Вікторія Сидорук, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНІВ У ФОКУСІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Бюджетна політика регіонів зазнала значних змін після впровадження на території України реформи фінансової децентралізації. Реформа децентралізації місцевого самоврядування направлена на зміцнення спроможності територій, ефективне управління власними ресурсами автономно і задовольняти місцеві потреби та вимоги.

Децентралізація є інструментом бюджетної політики, за допомогою якого відбувається вдосконалення державного управління на місцях, здійснюється місцевий розвиток та підвищення якість суспільних послуг і задоволення потреб населення за принципом субсидіарності [3].

Результати реформи децентралізації, яка була розпочата у 2014 році, проте активно реалізується лише з 2016 року, можна спостерігати вже зараз. Результативність даної реформи відображається у структурі доходів місцевих бюджетів та рівні фінансової спроможності регіонів (рис.1).

Протягом останніх п'яти років як дохідна, так і видаткова частини мали тенденцію до збільшення. Так, у 2020 році доходи місцевих бюджетів України становили 474,1 млрд. грн., що на 108,2 млрд. грн більше ніж у досліджуваному 2016 році. Видатки у 2020 році склади 510,9 млрд. грн., що, в свою чергу, більші на 103 млрд. грн. ніж у 2016 році. бюджету над дохідною, що супроводжує дефіцит місцевих бюджетів.

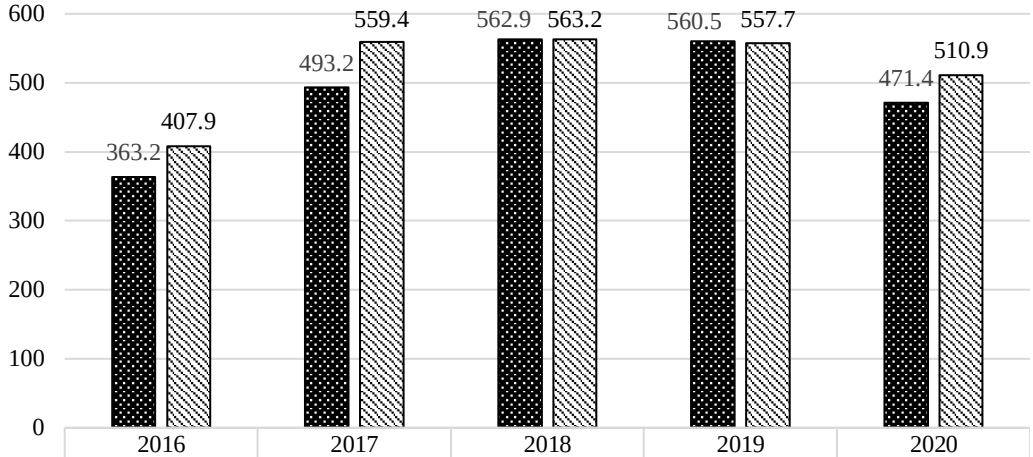

	2016	2017	2018	2019	2020
доходи МБ	363.2	493.2	562.9	560.5	471.4
видатки МБ	407.9	559.4	563.2	557.7	510.9

Рисунок 1 – Динаміка доходів і видатків місцевих бюджетів України, 2016-2020 рр., млрд. грн.

Джерело: розроблено автором на основі [1,5]

Також, впродовж 2016-2020 років спостерігається постійне перевищення видаткової частини. Аналіз даних дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів надав змогу провести розрахунок відповідних показників бюджетної політики (таблиця 1).

Таблиця 1 – Показники бюджетної політики регіонів, 2016-2020 рр.

Роки	Коефіцієнт бюджетного покриття	Коефіцієнт бюджетної стійкості	Коефіцієнт бюджетної незалежності	Коефіцієнт бюджетної спроможності
2016	0,49	0,41	0,12	0,44
2017	0,51	0,43	0,11	0,45
2018	0,54	0,52	0,14	0,45
2019	0,57	0,57	0,17	0,46
2020	0,56	0,54	0,16	0,46

Джерело: розраховано автором

Показник бюджетного покриття характеризує здатність місцевого бюджету покривати видаткову частину за рахунок власних доходів. Впродовж аналізованого періоду даний показник коливається в межах 0,49-0,56, що характеризує місцеві бюджети як бюджети середньої фінансової стійкості.

Коефіцієнт бюджетної стійкості визначає рівень залежності місцевих бюджетів від трансфертів. Середнє значення даного показника впродовж аналізованого періоду 0,49, що є цілком прийнятним.

Коефіцієнт бюджетної незалежності характеризує стан власних надходжень бюджету. Так, даний показник коливається в межах 0,11-0,17, що демонструє середній рівень наповненості місцевих бюджетів власними надходженнями. Тому органам місцевого самоврядування слід направити свою діяльність на проблеми збільшення власних надходжень бюджету, впровадивши альтернативні джерела власних надходжень.

Загалом, розрахунок даних коефіцієнтів підтвердив той факт, що показники бюджетної політики регіонів знаходять у межах допустимих норм. Проте органам місцевих бюджетів слід працювати над тим щоб покращувати рівень бюджетної незалежності та бюджетної спроможності регіонів.

Отже, дослідження бюджетної політики на регіональному рівні показало, що місцеві бюджети, попри втілення вжиття реформи фінансової децентралізації, все ще залишаються фінансово залежними від державного бюджету, що свідчить про неефективність та недосконаліть наявної бюджетної політики. Важливим завданням бюджетної політики як ефективного інструменту соціально-економічного розвитку України й адміністративно-територіальних громад в умовах децентралізації є гармонізація структури доходної та видаткової частин бюджету.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2020 рік. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень. URL: URL::http://www.ibser.org.ua (дата звернення 11.02.2022).

2. Гнидюк І. В. Шляхи децентралізації влади в Україні на основі досвіду європейських країн. *Часопис економічних реформ*. 2015. № 1. С. 6-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2015_1_5 (дата звернення 09.02.2022)..

3. Замкова Н.Л., Гнидюк І.В., Романовська Ю.А. Державні фінанси: навч. посіб.; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Вінниц. торг.-екон. ін-т. Вінниця: Вид.-ред. від. ВТЕІ КНТЕУ, 2015. 463 с.

4. Нікітішин А. Індикатори інституційних змін у податковій системі. України. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №1. С.93–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_1_9 (дата звернення 25.01.2022).

5. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua (дата звернення 22.03.2022).

Єлена Ситнікова, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

Державний кредит являє собою доволі специфічний механізм державних фінансів. Він не має ні конкретного фінансового фонду, ні автономного органу контролю. Кредит регулює особливу форму фінансових відносин держави тому виділяється в окрему ланку.

Даній проблематиці приділяється значна увага вчених, серед яких слід виділити праці В.В. Венгер, В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик, І. В. Алєксєєв, М. К. Бондарчук, Л.Г. Кльоба, Н. О. Шпак, Н. Б. Ярошевич, та ін.

Метою дослідження є проблеми і шляхи вдосконалення пенсійного забезпечення в Україні.

Держава має право залучати фінансові ресурси населення для покриття вільних фінансових активів або витрат економічних структур. Основний спосіб їх отримання - державний кредит, що є окремою ланкою державних фінансів.

Державний кредит є складною економіко-правою категорією, тому нині не існує однозначного визначення поняття «державний кредит», незважаючи на наявність загальновизнаного поняття кредиту існують щонайменше три підходи до визначення державного кредиту. Перший із них пропонує визначати державний кредит виключно з позиції державних запозичень [1].

Державна позика відображає відносини між державою та фізичними і юридичними особами, щодо формування допоміжного валютного фонду в руках держави. При проведенні кредитних операцій з середини держави уряд, як правило, вважається позичальником коштів, а народ, фірми і організації - кредиторами. Втім уряд ще має можливість виступати у ролі кредитора.

Державний кредит з власної фінансової суті - це сукупність фінансових відносин між державою в особі органів влади і управління, з одного боку, і фізіологічними і юридичними особами - з іншого, по яких уряд вважається позичальником, кредитором і гарантом. Це головна традиційна конфігурація кредитних відносин, коли уряд виступає позичальником коштів [1]. Другий підхід ґрунтується на «подвійності природи» досліджуваного явища, при цьому вчені трактують поняття державного кредиту як специфічної форми кредитних відносин, у яких позичальником є держава, а кредиторами – юридичні або фізичні особи [2]. Третій підхід розглядає державний кредит як сукупністьі економічних відносин між державою в особі її органів влади та управління, з одного боку, і фізичними та юридичними особами – з іншого, за яких держава виступає позичальником, кредитором та гарантом [3].

Соціально-економічними передумовами формування державного кредиту є:

- хронічний дефіцит державного бюджету обумовлений перевищенням темпів зростання видатків над доходами;

- фіскальна політика, яка спрямована на послаблення податкового тиску на платників податків без відповідного скорочення державних видатків;

- залучення коштів від міжнародних фінансово-кредитних організацій, з метою поповнення золотовалютного запасу країни для підтримки курсу національної грошової одиниці;

- необхідність проведення реструктуризації існуючих державних боргових зобов'язань;

- реалізація пріоритетних соціально-економічних програм;

- розширення можливостей залучення кредитних ресурсів суб'єктами господарювання.

Виступаючи в ролі позичальника, уряд гарантує допоміжні способи для фінансування власних витрат. У економічно розвинених державах державні позики вважаються головним джерелом фінансування бюджетного дефіциту. В сучасних умовах прибутки, отримані завдяки державним позикам, стали другим після податків методом фінансування витрат бюджету. Це пояснюється більшими темпами підйому витрат у порівнянні з нарощуванням податкових надходжень.

Необхідність застосування державного кредиту для формування додаткових грошових ресурсів країни і покриття бюджетного дефіциту має орієнтуватись на найменший негативний результат для державних фінансових ресурсів і валютного обороту держави відносно з грошовими способами (наприклад, емісії грошей) збалансування прибутків і витрат уряду. Це досягається на основі руху попиту від фізичних і юридичних осіб до урядових структур без нарощування загального попиту і числа засобів в обороті.

Призначення державного кредиту як виявилося в першу чергу в тому, власне що він вважається засобом мобілізації державою додаткових грошових ресурсів. У разі дефіцитності державного бюджету додатково мобілізовані грошові ресурси застосовуються на покриття різниці між економічними витратами і доходами.

Державний кредит вважається ще джерелом нарощування доходів власників цінних паперів, власне що досягається крізь виплату відсотків і виграшів за державними позиками [3].

Уряд регулює валютний потік, поміщаючи облігації державної позики між різних груп трейдерів. Мобілізуючи засоби фізичних осіб, уряд зменшує їх платоспроможний попит, за цей час, у випадку якщо за рахунок кредиту профінансовані виробничі витрати, приміром вкладення, відбудеться беззастережне зменшення готівкової валютної маси. У разі фінансування витрат на виплату заробітної плати, приміром учителям, медичним працівникам, чисельність готівкової валютної маси у обігу залишається постійною, але вірогідна зміна структури платоспроможного попиту.

Таким чином, провідною ціллю державних кредитів вважається підвищення фінансового потенціалу та подолання фінансових труднощів

країни-одержувача. Передача зовнішніх позик здійснюється за рахунок бюджетних коштів або ж особливих урядових фондів. Державний кредит є обов'язковим елементом фінансової системи будь-якої держави. Як фінансовий інструмент він може чинити на державу як позитивний, так і негативний вплив, залежно від тих дій, які ставить перед собою уряд. Негативне значення цього явища є в перетворенні економіки країни на боргову, що згодом тягне за собою занепад у всіх сферах життя такого суспільства. Тому що гроші, які повинні спрямовуватися на її розвиток, будуть відраховуватися на обслуговування відсотків за боргом. Такий державний кредит може призвести країну і до втрати свого суверенітету, але розумне й обережне використання кредитного механізму сприяє реалізації в суспільстві розподільчої та регулюючої функцій, дозволяє поповнити доходи бюджету, не вдаючись до емісії.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук М.К., Алєкссєв І.В., Кльоба Л.Г. Банківська система: Навчальний посібник. Львів: Ліга-Прес, 2017 URL: http://posek.km.ua/biblioteka (дата звернення 01.04.2022).

2. Бюджетна система: навчальний посібник / Піхоцька О. М., Фурдичко Л. Є., Синютка Н. Г. Львів: ТНЕУ, 2019. URL:http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5591/1/ (дата звернення 03.04.2022).

3. Гроші та кредит: підручник / П. Г. Ільчук, О. О. Коць, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. Львів: Видавець ПП Сорока Т. Б., 2016. URL: http://www.nusta.edu.ua/ (дата звернення 06.04.2022).

Анна Сідлецька, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МОДЕРНІЗАЦІЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізація, реформа адміністративно-територіального устрою України, а також початок реалізації комплексу секторальних реформ забезпечили формування нових завдань та пріоритетів в системі міжбюджетних відносин – розвиток фінансово спроможних та самодостатніх адміністративно-територіальних формувань на місцевому рівні та створення місцевого самоврядування такого рівня, який дозволив би забезпечити ефективне управління територіальних громад та їх соціально-економічний розвиток.

Дослідженням проблем модернізації міжбюджетних відносин та підвищення їх ефективності займалися такі зарубіжні вчені, як Д. Аронсон, Т.Кун, Р. Масгрейв, В. Оутс, Ч. Тібу, Д. Хіллі, Б. Фрай, А. Шнейдер та інші.

Метою дослідження є модернізація міжбюджетних відносин в умовах фінансової децентралізації.

Основним завданням системи міжбюджетних відносин є забезпечення бюджетної відповідальності, економічної ефективності та соціальної справедливості розвитку держави, а також надання максимально рівних та якісних гарантованих державою суспільних послуг.

Основними проблемними аспектами практичної реалізації та забезпечення функціонування системи міжбюджетних відносин в Україні в рамках стимулювання та підтримки соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць різних рівнів є:

- дестимулюючий вплив системи міжбюджетного вирівнювання на темпи ефективності використання та активізації економічного потенціалу територіальних утворень;
- розподіл міжбюджетних трансфертів під впливом низки позаекономічних факторів, зокрема політичного чинника;
- фрагментарність та відсутність повноти методики визначення міжбюджетних трансфертів, в тому числі суб'єктивність процесу розподілу та нарахування субвенцій, спрямованих на інвестиційний розвиток територій;
- низький рівень системи мотиваторів та стимулюючих елементів для підвищення місцевими бюджетами своїх доходів;
- відсутність використання на практичному рівні системи корегування нарахування міжбюджетних трансфертів на основі оцінки фактичних обсягів та якості наданих суспільних благ;
- відсутність цілісності та неповне врахування показників соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць при визначенні базової дотації.

На основі наведених проблемних питань можна зауважити недостатню результативність системи міжбюджетних відносин, що в першу чергу можна пояснити відсутністю достатніх фінансових ресурсів для забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку територіальних одиниць.

Відтак необхідним є формування ефективного механізму міжбюджетних відносин, побудованого на основі розширення фінансової автономії місцевих бюджетів, підвищення рівня їх дохідності та збільшення повноважень органів місцевого самоврядування для розвитку фінансово спроможних територіальних одиниць.

Таким чином, модель організації міжбюджетних відносин має формуватися під впливом та на основі децентралізації, яка передбачає:

- чітке розмежування повноважень між рівнями управління;
- невтручання держави у бюджетний процес на місцевому рівні;
- врахування інтересів органів місцевого самоврядування та територіальних громад;
- надання на місцевий рівень достатніх фінансових ресурсів для реалізації повноважень.

Ефективний механізм міжбюджетних відносин повинен базуватися на основі досягнення таких цілей:

- сприяння та стимулювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць різних рівнів та забезпеченні ефективного використання органами місцевого самоврядування внутрішнього потенціалу території;

- врахування інтересів місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування;

- формування на основі оцінки фактичного рівня соціального та економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та врахуванні їх потенційних можливостей.

Механізм організації міжбюджетних відносин до сьогодні головним чином базувався на питанні збалансування бюджетів та вирівнювання фінансових можливостей на різних рівнях управління [1, с. 49, 3].

Тому сьогодні, в рамках реформи місцевого самоврядування та фінансової децентралізації, він потребує удосконалення в напрямку ефективної реалізації стимулюючої та контрольної функцій.

Фінансовий ресурс в умовах децентралізації та реформи адміністративно-територіальної реформи має передаватися об'єднаним територіальним громадам, які є організаційно та бюджетно спроможними забезпечити свій соціально-економічний розвиток, в обсягах, достатніх для реалізації покладених на них повноважень.

Відтак, раціоналізація механізму організації міжбюджетних відносин має передбачати:

- перехід від організації міжбюджетних відносин на основі бюджетної забезпеченості до нормативу «соціальна забезпеченість» - при визначенні фінансових потреб громади в основі обчислення має лежати принцип повсюдності забезпечення населення суспільними благами відповідної якості, що відкриває можливості оновлення процедури бюджетного вирівнювання, зокрема, використання інструментів горизонтального вирівнювання між бюджетами одного рівня;

- встановлення прямих міжбюджетних відносин між державним бюджетом та бюджетами об'єднаних територіальних громад – це одна з ключових переваг, які вже отримали новосформовані в результаті адміністративно-територіальної реформи територіальні громади;

- повне врегулювання питання виконання на рівні громад делегованих державою повноважень – це питання сьогодні знаходиться в фазі активного обговорення та вирішення, проте все ще немає єдиного підходу до його вирішення та сталості існування чітко визначених повноважень органів місцевого самоврядування, які (що особливо важливо) вони спроможні реалізувати;

- гарантування фінансування повноважень органів місцевого самоврядування, які делеговані державою, за рахунок переданих з державного бюджету фінансових ресурсів, досягнення фінансування проектів місцевого значення за рахунок власних доходів місцевих бюджетів;

- стратегування регіонального розвитку – формування стратегій регіонального розвитку та їх фінансування за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, які виділятимуться виключно під реалізацію цих стратегій.

Впродовж всього періоду розвитку системи міжбюджетних трансфертів та їх організації в Україні основна увага приділялася реалізації функції вирівнювання. Система міжбюджетних відносин була орієнтована на вирівнюванні соціальної та фінансової спроможності розвитку регіонів та адміністративно-територіальних формувань усіх рівнів [2].

Проблема удосконалення системи міжбюджетних відносин є актуальною, особливо в умовах трансформаційних процесів в суспільстві та економіці, розвитку децентралізації та адміністративно-територіальної реформи. А це вимагає вірних та ефективних кроків в забезпеченні їх реформування. Подолання недоліків розвитку міжбюджетних відносин впродовж поступу Української держави, подальше удосконалення механізму організації міжбюджетних відносин відповідно до принципів та основних аспектів децентралізації забезпечить формування бюджетної системи, яка буде відповідати потребам сьогодення.

Список використаних джерел:

4. Васильчак, С. В., Жидяк О. Р., Гринив Ю. О. Вплив реформи децентралізації на міжбюджетні відносини в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. Київ, 2017. № 5. С. 3-8.

5. Кульчицький М. І., Остафіль О. В. Бюджетний менеджмент: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2012. С. 390

6. Луніна І. О. Декларації та реалії бюджетної децентралізації. *Дзеркало тижня. Україна.* 13 листопада 2015 р. URL: http://gazeta.dt.ua/finances/deklaraciyita-realiyi-byudzhetnoyi-decentralizaciyi-abo-yakimi-naspravdi-ye-finansovi-povnovazhennya-miscevoyi-vladi-_.html. (дата звернення: 02.04.2022).

Марина Складанюк, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

У сучасному світі інформаційні технології зумовлюють зміни у всіх сферах розвитку, починаючи з бізнес-процесів всіх суб'єктів господарювання. Фінансово-кредитна система не стала винятком, у зв’язку зі значним поширенням безготівкових розрахунків та зростанням відсотку користувачів цифрових систем. В умовах пандемії досить актуальним постають процеси моделювання співвзаємодії з наявними та потенційними споживачами банківських послуг.

Саме розвиток дистанційного банківського обслуговування з використанням новітніх технологій – діджиталізації привертає увагу фахівців та науковців банківського сектору. У зв'язку з цим, діджиталізація в умовах

пандемії COVID-19 та, відповідно, запровадження карантинних обмежень, виступає інструментом конкурентоспроможності банківського сектору. Таким чином, діджиталізація надасть можливість швидко відстежувати розвиток інформаційних технологій та дозволить впроваджуючи їхні результати в практику банківських установ [1].

Актуальність дослідження полягає в необхідності детального вивчення процесу діджиталізації банківського сектору для створення умов для ефективнішої роботи банківських установ та вдосконалення їх діяльності.

Дослідженням даної тематики займалися різні вчені, зокрема О. Лисяк, О. Сагайдак, А. Длигач, Л. Кузнєцова, А. Кузьо, І. Белова та інші.

Діджиталізація (цифровізація) – це процес, під час якого вся інформація переводиться в електронний формат, що спрощує зберігання, аналіз та подальше використання даної інформації. Діджиталізація в банківському секторі, безпосередньо, – це оцифрування усієї інформації та перенесення послуг у електронний формат. Проведення цифровізації стає можливим завдяки мережі Інтернет та програмному забезпеченню. Доцільне використання всесвітньої мережі та електронних ресурсів дає змогу банкам якісніше провадити свою діяльність.

Діджиталізація здійснюється за допомогою певних інструментів. Такими інструментами є POS-термінали, банкомати, термінали самообслуговування, смартфони, ноутбуки, комп'ютери, смарт-годинники тощо. Найпопулярнішими серед споживачів є саме смартфони, оскільки за останні роки спостерігається високий ступінь проникнення мобільних пристроїв у життя населення і з кожним роком зростає кількість користувачів телефонами. Проте усі ці інструменти можуть бути корисними і забезпечувати надання банківських послуг лише за наявності спеціального програмного забезпечення у банків, створених мобільних додатків чи чат-ботів [2].

Як і будь яке явище, цифровізація має і позитивні, і негативні сторони. Щоб краще розуміти цей процес і необхідність її впровадження, слід розглянути «плюси і мінуси».

Для банків головними перевагами є збільшення клієнтської бази та зменшення операційних витрат.

Перевагами для клієнтів банків є:

–нове якісне обслуговування;

–створення нових банківських продуктів;

–швидкість отримання послуг дистанційно;

–економія часу;

–суттєве зниження вартості отримання послуг;

–доступ до власного рахунку в будь-який час.

Недоліками ж для обох сторін є:

–вищий ступінь ризику втрати особистих даних;

–певна частина населення не готова сприймати нові умови користування банківськими послугами;

–для клієнтів, які звикли користуватися лише готівковими коштами виникне багато незручностей.

Діджиталізація дає можливість банкам розширювати асортимент наданих послуг. Необхідно впроваджувати інноваційні технології, що полегшать процес створення нових послуг. Такими технологіями є блокчейн, хмарні технології, шерінг, open-банкінг, краудфандинг тощо. Вони дають змогу створити нову ІТ-інфраструктуру, спростити роботу з великими обсягами даних, надійно зберігати та швидко аналізувати інформацію [3].

Діджиталізація банківського сектору зараз знаходиться на різних етапах в різних установах. Є банки, що досягли значущих успіхів у цьому, як от ПриватБанк. Він взяв курс на розвиток технологій ще у 2001 році.

Яскравим прикладом діджиталізації є Монобанк. Це необанк, який позиціонує себе банком без відділень. Він за короткий час зумів здобути прихильність споживачів, оскільки на ринку з'явився порівняно нещодавно – у 2017 році [3].

Отже, необхідно активно впроваджувати процеси діджиталізації, оскільки цифрові технології тісно інтегруються з усіма сферами життям. Потужним каталізатором цього стала пандемія COVID-19 у 2020 році.

Список використаних джерел:

1. Андрушків І. П., Надієвець Л. М. Діджиталізація в банківському секторі: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми економіки*. 2018. № 4. С. 195-200.

2. Романовська Ю., Бабюк А., Юренко А. Специфікація розвитку банківського кредитування в умовах COVID 19. *Економіка та суспільство.* 2021. (26). URL: https://cutt.ly/pPOVEGt (Дата звернення: 07.04.2022)

3. Романовська Ю.А., Складанюк М.С. Діджиталізація банківського сектору в умовах пандемії. *Економіка та суспільство.* 2022. No 36. URL: https://cutt.ly/eDR0hCU. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-36-4.

Марина Складанюк, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Бюджет це один із найвагоміших засобів стабілізації економіки країни та зростання макроекономічних показників. У результаті первинного розподілу ВВП створюються фінансові ресурси суб'єктів господарювання у середовищі, де формується новостворена вартість. Саме для її перерозподілу держава використовує бюджет як один із ключових інструментів регулювання процесів у соціально-економічній сфері.

Місцеві бюджети займають важливу позицію у суспільстві. Зв'язки, що створюються під час їх формування та використання, впливають на економічні та соціальні процеси людського життя.

Існує три основні моделі касового виконання бюджету: банківська, казначейська та змішана. В Україні ж виконання бюджетів, зокрема і міських, здійснюється за казначейською системою. Вона передбачає, що всі основні процеси закріплюються за органами казначейства.

Актуальність дослідження полягає в необхідності розуміння для формування підґрунтя для подальших досліджень напрямів вдосконалення такої системи виконання бюджетів.

Дослідженням даної тематики займалися і українські, і зарубіжні вчені. Свої наукові праці вивченню місцевих бюджетів присвятили С.Бейлі, У.Еванс, В.Зайчикова, О.Кириленко, В.Кравченко, І.Руденко, Ц.Огонь та інші.

Метою даного дослідження є визначення та формування основних особливостей казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Для того щоб виділити особливості досліджуваного процесу, необхідно спершу зрозуміти сутність та роль казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Вона в свою чергу розкривається через управління фінансовими ресурсами держави шляхом зарахування усіх доходів на Єдиний казначейський рахунок і, відповідно, проведення усіх видатків за напрямами їх цільового використання [2].

По своїй сутності, місцеві бюджети – це економічні відносини, що виникають під час формування, розподілу та використання фонду грошових коштів, яким розпоряджаються місцеві органи влади. Роль казначейського обслуговування цих бюджетів полягає у акумулюванні усіх надходжень до бюджету та їх цільового спрямування, що дасть змогу розвивати регіон та створити умови для зростання ВВП у даному регіоні [1].

Головною особливістю казначейського обслуговування місцевих бюджетів є забезпечення постійного контролю за органами місцевого самоврядування та моніторингу усіх транзакцій і напрямів використання бюджетних коштів. Це забезпечує прозорість розпорядження коштами. Казначейська система обслуговування дає змогу щодня отримувати інформацію про суми коштів, що надійшли до місцевого бюджету, джерела надходжень та цільове використання фінансових ресурсів [2].

Важливою особливістю є формування місцевих бюджетів. Наповнення їх дохідної частини головним чином залежить від рівня розвитку економічного регіону та наявного потенціалу на його території. Органи місцевого самоврядування мають в першу чергу самостійно розуміти, з яких джерел вони можуть наповнити місцевий бюджет [1].

З цього випливає наступна особливість, а саме побудова системи міжбюджетних відносин. У разі неспроможності певної адміністративно-територіальної одиниці забезпечити достатню кількість надходжень до місцевого бюджету власними силами, держава може зрівноважити та розподілити кошти між місцевими бюджетами через органи казначейства шляхом призначення дотації вирівнювання.

Не менш вагомою властивістю казначейського обслуговування місцевих бюджетів є наступна. Акумулювання усіх бюджетних коштів на Єдиному

казначейському рахунку дає змогу тимчасово покривати касові розриви при виконанні місцевих бюджетів без відсотків. Як наслідок, це зменшує соціальне напруження в регіонах та сприяє його розвитку [3].

Розглядаючи питання зберігання та концентрації коштів, слід зазначити ще одну особливість казначейської системи виконання бюджетів. Оскільки кошти зберігаються на ЄКР, що відкритий в Національному банку України, це дозволяє ліквідувати ризик втрати бюджетних ресурсів.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів створює посередників, у вигляді органів казначейства, – між платниками податків та установами, що знаходяться на бюджетному утримуванні. Така система забезпечує рух фінансових потоків від одних учасників бюджетних відносин до інших.

Ще однією характерною рисою є те, що з такою системою забезпечується ефективний розвиток усієї держави в цілому. Це відбувається за рахунок того, що органи місцевого самоврядування мають право самостійно визначати напрямки витрачання бюджетних коштів. Оскільки влада на місцях краще знає недоліки та проблемні місця регіону, ніж держава, спостерігається рівномірний розвиток усієї країни та зростання загального економічного добробуту [3].

Для того щоб оцінити особливості та якість казначейського обслуговування місцевих бюджетів, необхідно розглянути виконання бюджетів за доходами, оскільки це є основою розподілу та перерозподілу ВВП. Проаналізуємо дані показники на прикладі Вінницької області.

Таблиця 1 – Виконання зведеного бюджету Вінницької області за доходами протягом 2018-2021 рр.

Показники	2018	2019	2020	2021
Загальний фонд	28268,37	24750,23	16987,01	-
Спеціальний фонд	2348,7	2342,97	2671,71	-
Разом	30617,07	27093,2	19658,72	20943,24

**Джерело: систематизовано автором на основі [4]*

Як бачимо, доходи бюджету Вінницької області мають тенденцію до зменшення, проте у 2021 році вони почали зростати. Якщо розглядати у розрізі фондів, то спадають доходи загального фонду. Доходи спеціального фонду залишаються приблизно на одному рівні, а у 2020 році навіть трохи збільшилися. Різні види надходжень акумулюються у загальний та спеціальний фонд, а далі розподіляються на статті видатків шляхом казначейського обслуговування бюджету

Отже, оскільки місцеві бюджети є головним джерелом фінансових ресурсів для забезпечення результативного функціонування органів місцевого самоврядування та виконання останніми своїх обов'язків, існує необхідність в ефективному розпорядженні цими бюджетами. Воно забезпечується за рахунок казначейської системи обслуговування місцевих бюджетів. Вона в свою чергу має ряд особливостей та характерних рис, що необхідні для сприяння економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гнидюк І.В. Аналіз формування та виконання місцевих бюджетів за доходами. Науковий вісник Херсонського державного університету. *Економічні науки*. 2015. Вип. 12(1). С. 167-172.
2. Гнидюк І.В. Шляхи вдосконалення механізму фінансового наповнення місцевого бюджету та реформування міжбюджетних відносин. *Миколаївський національний університет ім. ВО Сухомлинського.* 2015. Вип.6. – С. 676-680.
3. Ковалевич Д. А. Місцеві бюджети в системі казначейського обслуговування. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. *Економічні науки*. Вип. 1. - С. 301-306.
4. Обласний бюджет Вінницької області. URL: https://openbudget.gov.ua/local-budget/02100000000/info/indicators. (Дата звернення: 06.04.2020)

Ірина Снітко, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДОБРОВІЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Страхування – галузь, яка відіграє значущу роль для забезпечення життя людини в різних напрямах, починаючи від страхування здоров'я та завершуючи страхуванням матеріальних цінностей. Тому воно виступає гарантом соціальної стабільності, захищеності та впевненості у майбутньому для кожного.

Дослідженню стану розвитку добровільного страхування та визначенню його році у соціальній сфері країни присвячено праці багатьох провідних вчених. Вивченням особливостей, проблем та перспектив розвитку страхової галузі, а також дослідженню страхових правовідносин, були присвячені праці вітчизняних та закордонних вчених, а саме: В. Базилевича, С.Осадець, А. Болдової, Р. Василишина, Т. Говорушко та інші. Внески сучасних науковці в дослідження ролі страхування та обґрунтування притаманних їм функції в сучасній соціальній сфері є досить вагомим, але залишаються по заувагою особливості формування соціальних функцій особистого страхування.

Розвиток страхового ринку є похідною соціально-економічного розвитку країни. Зацікавленість держави в розвитку страхування зумовлюється тим, що завдяки йому уможливлюється підвищення соціального захисту населення і господарюючих суб'єктів, зменшується навантаження на державний бюджет у частині відшкодування непередбачуваних збитків, вирішуються проблеми соціального забезпечення завдяки перенесенню державних соціальних виплат з коштів бюджету на страхові виплати. Розв'язання багатьох проблем, що стоять перед національною економікою, залежить від того, наскільки ефективно функціонує страховий ринок [1, с. 84].

Соціальне страхування в національній економіці виступає регулятором з перерозподілу грошових коштів громадян та сприяє розвитку економіки. Соціальне страхування забезпечує економічну стабільність та допомогу населенню у разі втрати працездатності через хворобу, нещасного випадку чи виходу на пенсію. Але соціальне страхування забезпечує лише мінімальні потреби населення, саме тому певні види страхування перетягують на себе соціальні функції держави.

Слід відмітити, що розвиток економіки України супроводжується циклічними кризами, які характеризуються різким падінням курсу національної валюти, знеціненням доходів населення, стагнацією фінансових ринків. В економіці водночас зростає безробіття і рівень цін, відбувається спад виробництва при дефіцитному державному бюджеті, тобто має місце стагфляція [2, с. 44]. Основною особливістю сьогоденної пандемії є її природне джерело виникнення, як наслідок негативний вплив на соціально-економічний стан усіх країн світу, що відповідно значною мірою вплинуло на вітчизняний страховий бізнес.

Добровільне страхування в Україні має перспективу розвитку, проте більшість населення й досі не розуміє масштабів його значення, особливо в даний час, період пандемії. Економіка України перебуває в кризовому становищі та держава не має можливості забезпечити громадян, які потребують, достатніми виплатами. Основними причинами «відмови» громадян від добровільного страхування є необізнаність в даній сфері, недовіра до страхових організацій і найголовніше – недостатній рівень доходів.

Як показує досвід провідних країн світу, де набуло великого поширення серед населення користування послугами страхування та вкладення у недержавні пенсійні фонди, рівень життя і рівень соціальної захищеності набагато вищий , а економіка більш стабільна, завдяки вкладенням до недержавних організацій (банки, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії).

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика добровільного та обов'язкового страхування

Обов'язкове	Добровільне
Встановлюється законом	Встановлюється на добровільних-договірних засадах між страхувальником та страховиком
Суцільне охоплення об'єктів страхування , зазначених у законі	Вибіркове охоплення об'єктів страхування
Безстроковість дії страхування	Термін страхування визначається договором
Автоматичність дії страхування	Діє на основі заяви страхувальника
Діє незалежно від сплати страхових платежів	Для дії договору обов'язкове внесення страхових платежів
Нормоване страхове забезпечення	Ненормоване страхове забезпечення за згодою сторін

Джерело: сформовано за даними [3].

Відомо, що система охорони здоров'я вже протягом багатьох років має низький рівень фінансування. Основним джерелом являються державні кошти. Підвищуючи роль страхових компаній, розширюючи їх співпрацю з закладами охорони здоров'я, можна знизити відрахування з бюджету на фінансування лікарень і підвищити якість медичного обслуговування населення. Отже, особливості фінансової у сфері охорони здоров'я, в процесі децентралізації знайшли відображення в процесі побудови кластерів. Формування кластеру системи охорони здоров'я України переслідує мету забезпечення конкурентоспроможної медичної допомоги кожному громадянину та суспільству в цілому. Такий підхід дозволить забезпечити доступність широкого кола медичних послуг для всіх верств населення, забезпечити прозорість багатоканальної системи фінансування охорони здоров'я.

Задля покращення такої складної ситуації в сегменті добровільного страхування українська влада повинна: відкликати ліцензії у недобросовісних страховиків, ліквідувати страхову монополію, удосконалити нормативно-законодавчу базу, приваблювати іноземних інвесторів, збалансувати добровільне та обов'язкове страхування, підвищити соціально-економічний рівень життя населення та страхової культури. Існує ряд факторів, які призупиняють на сьогоднішній день розвиток послуг зі страхування життя: населення є мало обізнаним про сучасні фінансові інструменти, через це не бачать перспективу щодо страхування життя як інвестицію, крім цього причинами такого стану є недовіра до довгострокового страхування; недостатній державний контроль за страховиками за багаторічний період розвитку України не забезпечує в достатній мірі необхідну потужність та стабільність страхових компаній, що значно зменшує довіру населення до продуктів life-страхування; пандемія, і як наслідок зростання безробіття виступили форс-мажорними обставинами, що також вплинули на розвиток послуг особистого страхування. Сукупність усіх цих чинників знижує довіру громадян.

Можна зробити висновок, що добровільне страхування – це добробут та захищеність, а недержавні пенсійні фонди – впевненість в майбутньому, адже вони являються довгостроковою інвестицією і як результат мають вагомий вплив та внесок на покращення економічного і, як наслідок, соціального становища країни.

Ефективне функціонування страхового ринку безумовно позитивно впливає на рівень життя населення та економічне становище країни, тому його розвиток має бути першочерговим в економічному та соціальному аспектах реалізації загальнодержавної політики. В теперішній час економіка України перебуває в кризовому становищі. Страхові компанії слід розглядати, як потенційно потужного інвестора для підвищення економіки.

Список використаних джерел:

1. Крупка М., Приймак І., Вишивана Б. Роль соціального й особистого страхування у забезпеченні суспільного добробуту в Україні. Світ фінансів. 2020. № 3(64). С.51-64.

2. Вергун А.М., Побережець В.С. Фінансове забезпечення соціальних гарантій населення в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні* . № 5. 2021. С. 118-123.

3. Форми проведення страхування. https://studopedia.com.ua/1_4733_formi-provedennya-strahuvannya-porivnyalna-harakteristika-obovyazkovogo-i-dobrovilnogo-strahuvannya.html (дата звернення 23.03.2022)

4. Романовська Ю.А., Снітко І.В., Тищенко А.Г. Роль добровільного страхування у соціальній системі України. *Економіка та суспільство.* 2021. №34.

5. Гнидюк І., Гайдей О. Бюджетне фінансування соціального забезпечення в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. №4(89). С. 67-72.

Богдана Солодка, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Діяльність банку як інвестора є найважливішим напрямом його інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів.

Дослідження інвестиційної діяльності банків посідають вагоме місце в наукових працях закордонних і вітчизняних вчених, зокрема Болгар Т.М., Василенка Д.В., Васильченко З.М., Корнєєва В.В., Луціва Б.Л., Майорової Т.В., Мороза А.М., Пересади А.А., Пікус Р.В., Приказюк Н.В.

Багатоваріантне тлумачення основного визначення інвестицій та інвестиційної діяльності призводить до схожого багатоваріантного підходу щодо представлення інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів та визначення сутності банківських інвестицій. Доволі повністю визначає інвестиційну діяльність Луців Б.Л., який встановлює, що банки можуть здійснювати інвестиційні операції шляхом випуску та торгівлі цінними паперами. [1].

Таким чином, банківська інвестиція – це інвестиція грошей в житло та нерухомість, інтелектуальну власність та цінні папери, що здійснюються банками як інституційними інвесторами, щоб отримати прибуток.

В свою чергу, банківська інвестиційна діяльність - це діяльність, орієнтована на активне залучення інвестиційних ресурсів та ефективного вкладення банком в реальні і фінансові інвестиції, а також сприяння підприємствам у залученні інвестицій, з метою отримання прибутку і максимального задоволення клієнтів у ресурсах, необхідних для здійснення інвестиційних проектів. Тому інвестиційна діяльність банків на ринку цінних паперів є практичним кроком до здійснення інвестицій в цінні папери.

Щодо самого ринку цінних паперів, то він являється складовою частиною фінансово-економічної системи, що забезпечує вільний обіг коштів у вигляді цінних паперів, сприяє обігу та створює умови конкуренції та обмеження монополізму.

Тобто, ринок цінних паперів є особливою сферою ринкових відносини, де завдяки продажу цінних паперів мобілізуються фінансові ресурси на задоволення інвестиційних потреб суб'єктів економічної діяльності. Ринок цінних паперів ще називають фондовим ринком. Це тому, що цінні папери за своєю економічною сутністю є відображенням певних фондів - матеріальних чи грошових.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки, крім надання відповідних фінансових послуг можуть також здійснювати діяльності на ринку цінних паперів через: інвестиції; випуск власних цінних паперів; зберігання цінностей (включаючи облік і зберігання цінних паперів) [2].

Основні форми участі банків в інвестиційних процесах: вкладення власних коштів в інвестиційні проекти; інвестування мобілізованих коштів у цінні папери; обслуговування коштів клієнтів, що призначені для інвестування; інвестиції в позикові кошти для розвитку економіки.

В цілому, банки являються активними учасниками ринку цінних паперів, при чому основні причини їхньої активної участі в угодах із цінними паперами - фактори довіри до банку; накопичена інформація; мережа банківських установ; розвинена інфраструктура та кваліфікований персонал.

Інвестиційна діяльність банків на ринку цінних паперів ведеться за двома напрямками: самоінвестиційне обслуговування і банківські операції, що проводяться за власний рахунок, та обслуговування інвестиційних операцій клієнтів. Іншими словами, інвестиційна діяльність банків на ринку цінних паперів - діяльність банку як інвестора та залучення інвестиційного банку до ринку цінних паперів.

Здійснюються всі види професійної діяльності на ринку цінних паперів на підставі спеціального дозволу - ліцензії, виданої національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) або уповноваженими нею органами на підставі генеральної ліцензії. Діяльність професійних учасників ринку цінних паперів ліцензуються за трьома видами ліцензії: ліцензія професійного учасника ринку цінних паперів, ліцензія на здійснення діяльності з ведення реєстру, ліцензії фондової біржі. На сьогодні банки мають ліцензію першого виду [3].

Загалом усі операції банків з цінними паперами можна розділити на три групи: емісійні, інвестиційні та клієнтські.

Випуск (емісія) цінних паперів - це сукупність акцій емітента, що здійснюється у встановленому законом порядку і спрямована на розміщення цінних паперів серед перших власників.

Інвестиційні операції з цінними паперами - активні інвестиційні операції з власними фінансовими ресурсами та запозиченими в фондові активи шляхом придбання відповідних цінних паперів на фондовому ринку на власне ім'я.

Клієнтські операції з цінними паперами - операції, що здійснюються банком від свого імені, але за дорученням та за рахунок клієнтів.

Інвестиційна діяльність на фондовому ринку забезпечує підвищення прибутковості банківських операцій, збільшення ліквідності банків та їх захист джерела інфляції.

Банківські операції, пов'язані з обслуговуванням ринку цінних паперів включають: позики на придбання цінних паперів та застави цінних паперів; надання банківських гарантій по випуску облігацій та інших цінних паперів (житлові сертифікати); виконання функцій платіжних агентів емітентів; ведення рахунків учасників ринку цінних паперів; здійснення розрахунків готівкою за результатами операцій на ринку цінних паперів.

Тобто, з вище сказаного можна зробити висновок, що сутність банківських інвестицій полягає у вкладенні коштів з метою одержання прибутку з урахуванням рівня доходності та ризику.

Список використаних джерел:

1. Луців Б. Л. Банки в інвестуванні економічного розвитку України. *Світ фінансів*. 2015. Вип. 1. 320с.

2. Про банки і банківську діяльність: Закон України. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/law_07122000_2121-III

3. Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Положення. URL: https://www.nssmc.gov.ua/documents/polozhennya-pro-natsonalynu-komsyu-z-tsnnih-paperv-ta-fondovogo-rinku-2/

4. Гнидюк І. В. Теоретико-методологічні аспекти побудови організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 7(4). С. 182-186. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7(4)__50

Дмитро Спину, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

В умовах ринкової економіки фондовий ринок є потужним, професійно освіченим фінансовим механізмом, що забезпечує перетворення звичайних грошей у капітал.

Сьогодні як на законодавчому, так і на організаційно-інституційному рівнях реалізовано переважну більшість визначених відповідними нормативно-правовими актами заходів щодо розвитку фондового ринку України. Деякі з них ще не впроваджуються. Це такі, як: впровадження нових інструментів на фондовий ринок; концентрація торгівлі цінними паперами на фондових біржах; консолідація системи обміну; централізація депозитарної системи.

В умовах нестабільності економіки та з недосконало працюючим ринком довгострокових кредитів, обмеженими можливостями капітальних вкладень різко зростає важливість податкового регулювання, як засобу який буде впливати на інвестиційно-інноваційний розвиток економіки країни найбільш дієво. На сьогоднішній день актуальною проблемою для України є створення податкової системи, яка буде сприяти економічному зростанню, а саме стимулюватиме інвестиційні процеси.

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) – частина ринку капіталів, де здійснюються емісія, купівля і продаж цінних паперів.

Ринок цінних паперів є важливою складовою економіки держави, він сприяє розподілу та перерозподілу внутрішніх ресурсів економіки, та залученню іноземного капіталу. Завдяки ринку цінних паперів здійснюється перехід грошових мас від малорентабельних галузей у високорентабельні. Ці процеси є складними та мало прогнозованими як і до планування підприємницької діяльності так і для їх державного регулювання.

Вітчизняними науковцями що досліджували ринок цінних паперів та його оподаткування є: В. Козак, М. Войнаренко, В. Бєляєв, Г.Каматай, Н. Берзон, Д. Богиня, А.Г. Борщ та інші.

Нормальний розвиток економіки постійно потребує мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між її сферами і секторами. Важливу роль у здійсненні цього процесу відіграє ринок цінних паперів.

Сучасний етап становлення ринку цінних паперів характеризується значними темпами росту емісії цінних паперів, постійним збільшенням кількості суб’єктів господарської діяльності, які виступають у ролі емітентів. Отже, з усією очевидністю видно, що дана область ринкових відносин є дуже важливою, складною та актуальною на сьогоднішній день. Особливого ж значення для сучасної України набувають характерні особливості правового регулювання ринку цінних паперів в країнах ЄС, зважаючи на досить актуальну проблему швидкої адаптації українського законодавства до європейського корпоративно-фінансового права [4].

На ринку цінних паперів формуються відносини щодо володіння та кредитування за допомогою цінних паперів. Як грошові документи цінні папери можна характеризуються такими ознаками: матеріальною формою, документарним характером та наявністю взаємних прав, що виникають при отриманні паперу у власність. По своїй суті цінні папери це боргові зобов’язання організацій або осіб що випустили даний документ, перед особами які даний документ придбали, ставши їх власниками. Цими зобов’язаннями передбачено виплати власникам цінних паперів процентного доходу або дивідендів.

Податкове законодавство України визнає цінні папери інвестиційними активами, включаючи інвестиційний прибуток від операцій з цінними паперами до доходу що оподатковується.

Ставка податку визначається податковим статусом емітента:

– 5 % – у разі виплати дивідендів юридичною особою – платником податку на прибуток;

– 9 % – у разі виплати дивідендів за акціями та/або інвестиційними сертифікатами, корпоративними правами, нарахованими нерезидентами, інститутами спільного інвестування та платниками єдиного податку;

– 18 % – у разі виплати дивідендів, що нараховані за акціями або іншими корпоративними правами, що мають статус привілейованих, адже з метою оподаткування такі дивіденди прирівнюються до заробітної плати [1].

При операціях придбання та продажу акцій податок сплачується з інвестиційного прибутку. Він розраховується, як позитивна різниця між доходом, отриманим від продажу інвестиційного активу (акції) і його вартістю (з нього сплачується податок), якщо в результаті такого розрахунку виникає від'ємне значення це вважається інвестиційним збитком. При виявленні інвестиційного збитку, сума збитку може бути перенесена на наступні роки, що слідують за звітним, тобто інвестиційний прибуток можна буде зменшити на суму інвестиційного збитку цього року, це в свою чергу зменшить розмір податкового зобов'язання. Станом на 2022 рік якщо дохід отриманий від продажу інвестиційних активів не більший за 3473 грн., він не підлягає оподаткуванню.

Якщо дохід отриманий, від продажу акцій іноземних компаній на Nasdaq чи NYSE, навіть в цьому випадку оподаткування схоже: інвестиційний прибуток розраховується як позитивна різниця між доходом, отриманим фізичною особою від продажу окремого інвестиційного активу з урахуванням курсової різниці і його документально підтвердженої вартістю. Якщо відсутні документи, які б підтверджували понесені витрати на покупку акції, інвестиційний прибуток рахуватиметься не з різниці, а з суми, отриманої від її продажу [3].

В умовах стрімкої адаптації Українського законодавства до Європейського корпоративно-фінансового права, потрібно зміцнити позиції Українського фондового ринку. Для цього необхідно удосконалити правові та організаційні основи функціонування фондового ринку, та податкове регулювання його операцій. Адже податки мають надзвичайний вплив на розвиток економіки, можна сказати що вони відіграють найважливішу роль в її становленні. Завдання щодо підвищення інвестиційної активності суб'єктів господарювання зумовлює необхідність розробки більш ефективних інструментів податкового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України № 2755-VI від 07.11.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 06.04.2022)

2. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків: Закон України від 13.04.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 06.04.2022)

3. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. URL: jfub.donnu.edu.ua › download/2855-5752-1- SM.pdf (дата звереннння 06.04.2022)

4. Чугунов І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання. *Фінанси України*. 2017. №4. С. 3-14

Дмитро Спину, 1 курс, група ФБСС11-дс
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ринкова економіка України має декілька моделей характеризується оптимальним поєднанням ринкових механізмів з державним регулюванням соціально-економічних процесів у суспільстві. Бюджет держави відіграє важливу роль як у самій системі ринкових відносин, так і у механізмі їх регулювання з боку держави. Бюджет є важливим інструментом в реалізації державної політики. Тому важливо усвідомити його природу, особливості формування та функціонування, способи використання в інтересах ефективного розвитку суспільного виробництва.

Бюджет держави є складовою частиною економічної системи України. Бюджет країни займає одне з центральних місць серед її економічних категорій. Він є об'єктивною економічною категорією, що відображає грошові відносини, які виникають між двома сторонами, з одного боку це держава, з іншого боку підприємства, організації, фізичні особи та установи всіх форм власності, за для створення основного централізованого фонду грошових коштів держави та його використання на розширене відтворення, підвищення рівня життя та задоволення інших суспільних потреб відповідно до функцій які несе держава. Відповідно до Конституції України, держава повинна мати можливості для зосередження фінансових ресурсів на важливих ділянках як економічного так і соціального розвитку, саме для цих цілей і формується бюджет країни. Бюджет може складатися з двох фондів – загального та спеціального. Складові частини фондів бюджету розглянемо в таблиці 1.

Таблиця 1 – Складові частини загального та спеціального фонду бюджету

Складові частини загального фонду бюджету	Складові частини спеціального фонду бюджету
всі доходи які надходять до бюджету, крім тих, які призначені для зарахування до спеціального фонду бюджету;	доходи до бюджету (включаючи власні надходження бюджетних установ), які мають певне цільове спрямування;
всі понесені видатки бюджету, що здійснюються за рахунок надходжень до загального фонду бюджету;	видатки бюджету, які здійснюються за рахунок конкретно визначених надходжень з спеціального фонду (у тому числі власних надходжень бюджетних установ);
кредитування бюджету (повернення кредитів в бюджет без визначення цільового спрямування та їх надання з бюджету, що здійснюється за рахунок надходжень загального фонду бюджету);	кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету з визначенння цільового спрямування за наданні креди з бюджету, що здійснюються за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету);
фінансування загального фонду бюджету.	фінансування спеціального фонду бюджету.

Розглянемо такий вид фінансування бюджету як кредитування. Воно є однією з форм фінансування видатків бюджету, здійснюється завдяки залученню в економіку бюджетних кредитів. Серед інших форм фінансування видатків бюджету, залучення в економіку бюджетних кредитів має декілька суттєвих переваг. Кредитування певного роду є видом суспільних відносин, пов'язаних з рухом вартості, на загальних умовах поворотності, платності та строковості. З одного боку, це дає змогу більш ефективно використовувати тимчасово вільні бюджетні кошти, вкладаючи їх у більш пріоритетні сфери економічної діяльності, з іншого – кредитування сприяє наближенню до безпосереднього споживача фінансових ресурсів, забезпечуючи їх ефективне використання. Ця форма фінансування видатків бюджету є відносно дешевою і надійною, але її функціонування потребує подальшого розвитку в сучасній економіці України.

Окремі науковці не відносять кредитування бюджету до бюджетних видатків. Вони аргументують це тим, що коли надаються кредити за рахунок бюджетних коштів, у позичальників цих коштів перед бюджетом виникають зобов'язання. Це доволі раціональний підхід, адже фінансові вимоги до позичальників можуть бути спрямовані і на подальше надання кредитів, та на здійснення видатків.

Також загострити увагу потрібно на тому, що самим механізмом бюджетного кредитування передбачено тимчасове вилучення частини ресурсів з бюджету. Так можна розгледіти паралель між бюджетними позиками та іншими формами фінансування бюджетних видатків. Окрім того, держава (як суб'єкт позикових відносин) не ставить за мету – отримати фінансову вигоду від наданих нею кредитів за рахунок бюджетних коштів. Адже здебільшого такі позики спрямовуються для вирішення важливих стратегічних завдань, які мають важливе економічне значення для держави. За кошти державного та місцевих бюджетів можуть надаватись господарські кредити фермерським господарствам, підприємствам авіабудування для реалізації інвестиційних проектів, надаються пільгові кредити на будівництво соціального житла, здійснюється структурна реформа дорожнього сектору тощо. За умови оптимізації та раціоналізації урядової політики ця форма фінансування видатків бюджету може охопити та позитивно вплинути майже на всі сторони життя суспільства.

Отже бюджетне кредитування є ефективним механізмом використання бюджетних коштів з високим рівнем відповідальності, планування та дотримання цільового використання у порівнянні з звичайними видатками бюджету на безповоротній основі.

У сьогоднішніх умовах для того щоб удосконалити бюджетне кредитування потрібно переглянути економічний напрямок держави щодо даного напряму діяльності та здійснити перерозподіл бюджетних коштів, збільшуючи частку кредитів відносно видатків. Економіко-правова систематизація і налагодження механізмів надання бюджетних кредитів сприятимуть цільовому і відповідальному використанню бюджетних коштів і в свою чергу соціальному та економічному розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Юрій С.І., Дем'янишина В.Г., Кириленко О.П. та ін., 2013 Видавництво "Економічна думка ТНЕУ", 2013

2. Бюджетний кодекс України стаття 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1081-IX від 15.12.2020

Лілія Страпачук, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Бюджетна політика вважається однією з головних складових інструментарію державного втручання в економіку. Її завдання щодо створення необхідних економічних, правових та організаційних засад формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними ланками бюджету мають бути скоординовані із стратегічними цілями стійкого безінфляційного зростання держави та підвищення життєвого рівня населення, а засоби та інструменти державного управління – спрямовані на забезпечення макроекономічної стабільності, встановлення оптимальних структурних пропорцій в економіці, вирішення соціальних проблем, формування сучасних ринкових фінансових інститутів.

Вивченням питання реалізації інструментів бюджетної політики України займалося багато вітчизняних науковців, зокрема Дахнова О.Є., Гнідь М.В., Лисяк Л.В., Журавель М.О. та інші.

У найбільш загальному вигляді бюджетна політика – це діяльність держави щодо використання бюджетних відносин для забезпечення соціально – економічного розвитку суспільства. Бюджетна політика є однією із важливих складових економічної політики, яка має значний вплив на вектор розвитку економіки, підприємництва, населення забезпечуючи реалізацію функцій держави [4].

Бюджетна політика виступає дієвим інструментом забезпечення макроекономічної стабілізації та подальшої активізації процесів економічного розвитку. Завдання бюджетного регулювання щодо формування дієвого розподілу фінансових ресурсів, мають бути скоординовані із стратегічними цілями стійкого зростання економіки країни та підвищення життєвого рівня населення. Важливим є забезпечення макроекономічної стабільності, встановлення оптимальних структурних пропорцій в економіці, удосконалення соціальної політики, формування сучасних фінансових інститутів. Виходячи із мети та завдань стратегії поступального розвитку економіки, пов'язаної з підвищенням рівня ефективності її ендогенної складової, необхідним є розвиток інституційних засад бюджетної політики. Бюджетне регулювання визначає обсяги

первинного розподілу валового внутрішнього продукту, здійснює вплив на структуру заощаджень та динаміку боргових зобов'язань, виступає дієвим засобом вирішення основних завдань суспільного розвитку та має стати інструментом реалізації внутрішнього потенціалу економічного зростання [3].

Формування бюджетної політики проявляється у її основних функціях:

– регуляторній;

– розподільчій;

– стабілізуючій.

Однією з важливих проблем бюджетної політики, в умовах обмеження бюджетних ресурсів та наявності специфічних інтересів різних соціальних груп населення, є поєднання суперечливих, але взаємозв’язаних між собою функцій бюджетного регулювання. Вирішення проблем можливе за умов чіткого формулювання мети і завдань, домінантів і пріоритетів, а також принципів бюджетної політики. Вітчизняною фінансовою наукою сформульовані такі найважливіші завдання бюджетної політики:

– розроблення науково обґрунтованої концепції розвитку бюджету як важливого інструменту регулювання соціально-економічних процесів – ця концепція формується на основі вивчення потреб сучасного стану суспільного розвитку, всебічного аналізу стану розвитку економіки і соціальної сфери, глобальних тенденцій соціально-економічного розвитку та стратегічних пріоритетів держави;

– визначення основних напрямів мобілізації й використання бюджетних ресурсів на перспективу і поточний період. При цьому виходячи із шляхів досягнення поставлених цілей, передбачених економічною політикою, враховуючи зовнішні і внутрішні чинники, можливості зростання бюджетних ресурсів;

– здійснення практичних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Практична реалізація сукупності завдань бюджетної політики націлена на підвищення рівня добробуту населення, дотримання усіх соціальних стандартів, забезпечення населення суспільними благами [2, 5].

Бюджетна політика на кожному етапі розвитку регіону вирішує певні задачі, до яких, зокрема відносяться:

1. Формування достатніх доходів до всіх ланок бюджетної системи. В процесі її вирішення використовуються такі інструменти: перелік та ставки податків і зборів, пільги з оподаткування, проведення операцій з капіталом та ін.

2. Раціоналізація обсягів і структур и видатків бюджету. Для цього використовуються такі інструменти: розмежування загальних і капітальних видатків, визначення обсягів бюджетних інвестицій і державного кредиту, досягнення раціональних розмірів державних гарантій за кредити та ін.

3. Оптимізація кредиторської та дебіторської заборгованості бюджетів.

Інструментами досягнення таких задач є скорочення бартерних операцій, використання вексельних розрахунків, поліпшення роботи виконавчих органів зі збору доходів і виконання видатків, списання і реструктуризація заборгованості та ін.

4. Досягнення бюджетної збалансованості. До інструментів, за допомогою яких реалізуються такі задачі, відносяться: державі позики, створення резервів, одержання кредитів та ін.

5. Збалансованість бюджетів всіх рівнів. Вирішення цих задач здійснюється з використанням таких інструментів, як бюджетне регулювання, проведення взаємозаліків між різним ланками бюджетної системи [1].

Отже, формування бюджетної політики дозволяє визначити, що в умовах сучасних трансформаційних процесів важливим завданням бюджетної політики є науково обґрунтована раціоналізація бюджетних видатків, обсяги і структура яких повинні відповідати функціям, притаманним державі з ринковою економікою. Бюджетна політика вирішує ряд задач за допомогою таких основних інстументів:

– проведення операцій з капіталом;

– розмежування загальних і капітальних видатків;

– поліпшення роботи виконавчих органів зі збору доходів і виконання видатків;

– державі позики;

– бюджетне регулювання.

Список використаних джерел:

1. Дем'янчук О. І. Середньострокове бюджетне планування в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* 2018. № 10 (38).

2. Дахнова О.Є., Гнідь М.В. Прогнозування рівня бюджетної безпеки України. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 31.

3. Лисяк Л.В., Журавель М.О. Бюджетна політика як інструмент забезпечення фінансової безпеки України. *Modern Economics*. 2018. №9

4. Бондаренко І. М. Деякі аспекти процедурного регулювання бюджетних відносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція».* 2019. № 42.

5. Зеленько О. О., Гуцан Т. Г., Гура А. О. Інвестиційний клімат в економіці Україні: сучасний стан і напрями покращення. *Бізнес Інформ.* 2020. №1.

Анастасія Тищенко, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах економіка України перебуває в кризовому становищі, зокрема в галузі соціального захисту громадян. Пенсійне страхування є основним джерелом матеріального забезпечення та соціального захисту людей похилого віку.

Пенсійне страхування – це система задоволення усіх потреб життєдіяльності непрацездатного населення. Вивченням проблематики пенсійного забезпечення України займались вітчизняні та іноземні науковці, такі як: Г. Аарон, А. Аткинсон, Е. Берковиц, У. Беверидж, О. Гаманкова, О. Димніч, М. Дем'яненко, О. Залєтов, О. Ковал, Ю. Конопліна, О. Кириленко, М. Малік, М. Фельдстейн та інші вчені. Однак все ще залишаються питання у галузі системи пенсійного страхування, що потребують подальшого вивчення.

В Україні як і в багатьох економічно розвинених країнах світу існує багаторівнева пенсійна система (табл.1). У теперішній час діють перший та третій рівні.

Таблиця 1 – Структурна пенсійної системи України

Структура пенсійної системи України		
I рівень	II рівень	III рівень
Солідарна система, створена для забезпечення базових потреб пенсіонерів та соціального захисту кожного громадянина	Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, якою передбачається створення додаткових коштів для майбутніх пенсіонерів шляхом обов'язкової сплати внесків на індивідуальні пенсійні рахунки та їх інвестування	Добровільне недержавне пенсійне забезпечення, завдяки якому кожен бажаючий може накопичити додаткові пенсійні кошти для себе, своїх близьких або працівників свого підприємства.

Джерело: сформовано на основі [1].

Основна частина виплат для пенсіонерів здійснюється за рахунок першого рівня, солідарної системи, її адміністрування здійснює Пенсійний фонд України. Особливості цієї системи:

– гарантована пенсія, що дає можливість залишатись соціально захищеним при досягненні пенсійного віку.

– внески нинішніх працівників акумулюються пенсійним фондом і спрямовуються на пенсійні виплати сьогоднішнім пенсіонерам.

Третій рівень пенсійної системи України недержавні пенсійні фонди знаходяться на стадії розвитку і є малопопулярним серед місцевого населення через низку факторів:

– нестійка законодавча система
– низький рівень довіри громадян
– ринку не вистачає кваліфікованих фахівців
– недостатня обізнаність пересічного населення країни
– низький рівень життя

У сьогоднішніх реаліях пенсійні виплати не задовільняють потреби пенсіонерів та не відповідають соціальним нормам.

Таблиця 2 – Динаміка мінімальної заробітної плати, середньої заробітної плати та пенсії в Україні протягом 2016 – 2020 рр.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020
Мінімальна заробітна плата, грн	1 450	3 200	3 723	4 173	5000
Середня валова заробітна плата, грн	5 183	7 104	8 865	9 223	11500
Середній розмір пенсії за віком, грн	1 690	1 809	2 557	2 648	3434
Коефіцієнт заміщення, %	32.60	25.46	28.84	28.71	29,86

Джерело: сформовано на основі [2,3,4].

З наведених даних в (табл. 2) ми бачимо, що розмір середньої заробітної плати та середньої пенсії з кожним роком збільшується. З 2019 на 2020 роки відбувся найбільший приріст середньої заробітної плати, ідентичні показники зростання розміру середньої пенсії за віком. Коефіцієнт заміщення відображений у таблиці 3 показує, що показники наближенні до норми були і 2016 та 2020 роках. В інші роки цей показник зменшується, що вказує на недостатність державного пенсійного забезпечення у ці періоди.

Висновки. З наведених вище даних спостерігаємо, що пенсійна система України вимагає реформ. Основне джерело для виплат пенсій солідарна система має ряд проблем: низька заробітна плата; значний відсоток тіньової економіки; зниження рівня народжуваності; зменшення кількості працездатного населення, через міграцію.

Ці проблеми вирішуються на держаному рівні шляхом: збільшення робочих місць; ріст заробітної плати; більш гнучка податкова політика для підприємців (пільги різних видів); посилення контрою за ухилення від податків.

Галузь недержавного пенсійного страхування потребує збільшення інвестиційних джерел.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Пенсійна система України. URL: ttps://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiina_systema_ukrainy.html (дата звернення 22.03.2022)

2. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України (2016- 2020). Пенсійний Фонд України. URL: https://www.pfu.gov.ua/2121043- zvit (дата звернення 24.03.2022)

3. Середня заробітна плата (2016 – 2020). Міністерство фінансів. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/lab our/salary/average/2020 (дата звернення 20.03.2022)

4. Мінімальна зарплата в Україні (2016 – 2020). Міністерство фінансів. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/lab our/salary/min. (дата звернення 26.03.2022)

Владислав Ткач, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок є найважливішим складником фінансової системи країни, від ефективності розвитку якого залежить економічна стабільність країни загалом. Важливість розуміння основних тенденцій розвитку фінансового ринку та встановлення переліку загроз чи проблем, їх вирішення стає передумовою для подальшого піднесення економіки України [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду проблем становлення та розвитку вітчизняного фінансового ринку у своїх працях приділили увагу такі вчені як В.Бурцев, О.Василик, Н.Вовченко, В.Геєць, Л.Гордієнко, А.Гриценко, В.Зимовець, О.Кірєєва та інші.

На тлі реформування сфери державних фінансів в Україні все більшого значення набуває ефективність управління інформаційними ресурсами. Прозорість державних фінансів є необхідною умовою контролю за ефективністю їх розподілу і стає визначальним фактором для успішного реформування національної економіки. В останні роки реалізовано низку успішних ініціатив в цьому напрямку. Високі стандарти якості розкриття державних даних повинні стати важливим інструментом у боротьбі з такими недоліками, як неефективність, корупція та популізм в сфері державного управління та сприяти бюджетній і фінансовій безпеці України.

Проведене дослідження дає змогу запропонувати наступні шляхи удосконалення фінансової політики в Україні:

- для підвищення ефективності управління державним боргом необхідно вжити заходів щодо недопущення формування «прихованого» дефіциту державного бюджету та непрогнозованого зростання державного боргу, а також розробити стратегію та сформувати дієвий механізм управління державним боргом;

- в зв’язку з тим, що в умовах нагромадження державного боргу та дефіциту державного бюджету відбувається зростання соціальних зобов’язань держави, суттєвого вдосконалення потребує система соціальної підтримки населення;

-важливо здійснити поступове зниження облікової ставки, забезпечення додатного рівня процентних ставок НБУ відносно прогнозованої базової інфляції;

- необхідне прийняття довгоочікуваного закону «Про валютне регулювання в Україні», в якому має бути узагальнено чинну нормативно-правову базу з валютного регулювання, що дозволить учасникам ринку формувати свою валютну стратегію, враховуючи чіткі довгострокові правила;

- запорукою успішного проведення економічних реформ в Україні є забезпечення прозорості державних фінансів і підвищення ефективності управління ними. За результатами проведених досліджень, основні проблеми у фіскальній сфері у майбутньому будуть зосереджені у напрямку управління державним боргом, у діяльності позабюджетних фондів та в управлінні дефіцитом державного бюджету.

Уряд України задекларував основні напрями реформ, спрямованих на подолання кризових явищ і створення умов для подальшого зростання економіки [1]. До них можна віднести:

– забезпечення збалансованості Державного бюджету України, запровадження середньострокового бюджетного планування та системи управління державним боргом, мінімізацію неефективних державних видатків;

– зменшення енергетичної залежності за рахунок впровадження енергозберігаючих технологій, диверсифікації поставок газу, використання альтернативних джерел тощо;

– створення сприятливого інвестиційного середовища, захист прав власності як для зовнішніх, так і для внутрішніх інвесторів;

Зважаючи на все вищезазначене, держава для досягнення стійкого розвитку економіки змушена застосовувати весь набір наявних у неї інструментів і методів фінансової політики: грошово-кредитне регулювання, міжбюджетне і бюджетно-податкове регулювання тощо, а також враховувати цілу низку факторів: соціальних, політичних, демографічних, екологічних, технологічних, інфраструктурних [2,3].

Отже, ураховуючи все вищевикладене, є підстави стверджувати, що стабілізація у суспільстві та поступове економічне зростання потребують проведення активної фінансової політики і забезпечення функціонування стабільної фінансової системи. Для покращення ситуації в Україні потрібно запровадити заходи щодо оздоровлення фінансової ситуації в Україні, зокрема фінансів базової ланки економіки – фінансів підприємств та організацій, ефективного стимулювання ділової активності та підприємництва, продукуючого процесу, які можуть дати позитивні результати та зупинити негативні процеси в економіці: падіння рівня виробництва, знецінення грошей, дефіцит держбюджету та забезпечити передумови для подальшого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Голик М.М. Особливості реалізації стабілізаційної фінансової політики в Україні / М.М. Голик // Young Scientist – 2015. – №3. – С.63 – 66.

2.Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджено Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

3.Ковальчук С. В. Фінанси: Навч. посібник. / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 568 с.

Ліля Ткачук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Олена Прутська,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ АКЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Однією з основних складових фінансового сектору є фондовий ринок, а без його розвитку не вдасться забезпечити стійке зростання національної економіки. Подальша інтеграція України у світову економіку потребує впровадження міжнародних стандартів регулювання фондового ринку.

Дослідження проблем і передумов реформування відносин власності та їх впливу на розвиток ринку акцій відображено в працях багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників, а саме: Ф. Бортолотті, Дж. Браун, С. Естрін, В. Меггінсон, Е. Перотті, Дж. Стігліц,А. Бершадський, О. Кошик, М. Кужелєв, С. Мошенський, М. Назарчук, О. Пасхавер, І. Рекуненко, І. Ройко, А. Федоренко та інші. Більшість зарубіжних вчених більшою мірою цікавили розвинуті ринки, з огляду на їх масштаб і значний вплив на світову економік.

Головним завданням дослідження є виявлення проблем функціонування, знаходження шляхів удосконалення механізму роботи та підвищення ефективності ринку акцій в Україні

Ринок акцій, як складова ринку цінних паперів, являється потужною складовою, що регулює ефективність розвитку всієї фінансової системи, забезпечуючи процеси мобілізації фінансових ресурсів, а також їх скерованість на зростання національної економіки. Сьогодні ринок акцій України знаходиться в стані розвитку і дещо відстає за рівнем розвитку від аналогічних сегментів фінансової системи економічно розвинених країн світу. Проте, порівнюючи досвід провідних країн, досягнення швидких темпів економічного росту з сучасними надбаннями у сферах науки, інформації, техніки та технологій неможливе без залучення достатнього рівня інвестиційних ресурсів. А ринок акцій є одним з основних джерел залучення фінансів для формування інноваційної економіки [1]. За сучасної ринкової економіки успішно функціонуючий ринок акцій дає можливості для мобілізації вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб та їх спрямування в найбільш перспективні галузі, завдяки чому з'являється ймовірність вирішення значущих соціально-економічних програм, а також питання забезпечення ресурсної бази більшості підприємств. Тому, розглянемо основні проблеми, що стоять на шляху його ефективного розвитку ринку акцій в Україні:

- недосконаліть законодавчо-нормативної бази регулювання відносин підприємств, що працюють на фондовій біржі, зокрема для захисту інтересів інвестора;
- дефіцит єдиної налагодженої моделі діяльності фондових бірж;

- невисокий рівень поширення інформації для населення щодо функціонування ринку акцій, що призводить до малої активності фізичних осіб на фондовій біржі;
- слабко розвинута система інститутів недержавних інвестиційних фондів, страхових компаній та інститутів спільного інвестування;
- низька здатність вітчизняного фондового ринку для залучення максимальної кількості коштів при спробах виходу на ринки IPO та складна процедура для розміщення акцій за кордоном;
- тиск податкових органів на підприємства, які публічно здійснюють господарську діяльність [2].

Розвиток ринку акцій в залежить від чітко встановлених заходів, що держава має провести у сфері розбудови фінансової системи. Для поліпшення ситуації на вітчизняному фондовому ринку потрібно вжити ряд заходів:

- для виконання запланованої мети необхідне функціонування розвиненої інфраструктури фондового ринку та має бути розроблено широкий спектр інструментів та ефективних механізмів взаємодії учасників ринку;
- обов'язковою складовою розвитку вітчизняного фондового ринку повинна стати його інтеграція у міжнародні фінансові ринки;
- упорядкувати роботу інвестиційних компаній (фондів) різних видів, спростити доступ дрібних інвесторів до інструментів фондового ринку і забезпечити захист їх вкладень;
- посилити відповідальність за правопорушення на фондовому ринку, особливо в частині покарань за відсутність чи недостовірність інформації про діяльність емітентів, розголошення інсайдерської інформації;
- створення довгострокової стратегії розвитку фондових бірж відповідно до особливостей економічної системи України та основних тенденцій розвитку іноземних фондових ринків[3]

Отже, ринок акцій України є недостатньо сформованим на даному етапі та має низку невирішених проблем та недоліків, адже почав своє функціонування відносно не так давно. Для вирішення цих недоліків потрібно виконати низку заходів, що можуть посприяти його становленню та пришвидшити темпи розвитку.

Список використаних джерел:

1. Тимошенко О. В., Гудима Л.О. Ефективний розвиток національного ринку цінних паперів як імператив економічного зростання України. Бізнес-Інформ. 2020. № 3. С. 293–298.URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-3_0-pages-293_298.pdf (дата звернення 10.04.2022р.)

2. Шишков С.Є. Ринок акцій як економічний та інституційний феномен: Україна крізь призму світових реалій. Економіка України. 2021. №3. С. 61-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2021_3_6 (дата звернення 10.04.2022р.)

3. Шишков С. Є. Дисфункціональність ринку акцій в Україні: фактор ваучерної приватизації . Український соціум. 2021. № 3. С. 107-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2021_3_9 (дата звернення 09.04.2022р.)

Катерина Тодосюк, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Ринок страхових послуг є надзвичайно важливою, соціально значимою сферою у фінансовій системі країни. Тому, в умовах сучасності консеквентний перехід нашої країни до стабільної та міцної ринкової економіки обумовлює велике зростання потреби у страховому захисті абсолютно усіх суб'єктів ринку.

Так, з кожним днем тема страхування набуває все більшого значення, цьому сприяє розвиток конкуренції та ринкових відносин, адже велика частина інвестиційних ресурсів та загалом політика соціально-економічного захисту населення формується за рахунок страхування. В умовах необхідності ефективного розвитку усіх економічних процесів страхування представляє собою систему, яка гарантуватиме реальну допомогу, та захист населення у разі потреби, або настання страхового випадку.

Розвиток ринку страхових послуг є поступовим та тривалим процесом стабільність якого передусім, залежить від динаміки розвитку суб'єктів господарювання та від змін в економіці загалом. Без ринку страхових послуг неможливо підтримувати належний та гідний рівень добробуту населення, підвищувати соціально-економічний рівень держави, а також забезпечувати надійне функціонування суб'єктів господарювання, адже страховий ринок є важливою фінансовою складовою безпеки країни [1].

Різноманітний спектр питань, проблем пов'язаних з ринком страхування, його становленням та перспективами розвитку не залишали байдужими багатьох вчених, таких як: О. Корват, В. Базилевич, Л. Гутко, К. Граве, М. Клименко, В. Рудик, Л. Ширінян, В. Левченко та багато інших.

Ринок страхових послуг в Україні перебуває на початковому етапі розвитку, та потребує великих змін, реформ і вдосконалення. Окремі сегменти страхового ринку стрімко розвиваються, але рівень страхового покриття є низьким та складає лише 3-5% в той час, як країни Західної Європи можуть похизуватись показниками понад – 95% [2].

У нашій державі розвиваються лише класичні види страхування такі як – КАСКО, майнове страхування, в той час, як медичне страхування знаходиться на етапі зародження.

Це обумовлено рівнем доходів населення які можна назвати низькими, нестабільною політичною та економічною ситуацією в державі, до яких

додається пандемія та воєнний стан. Через зазначені чинники погіршується як розвиток страхового ринку України так і загалом стан різноманітних процесів, які існують в державі та підтримують її розвиток.

Основні види страхування, які найшвидше розвиваються у нашій державі станом на – 2021 рік можна відобразити на рисунку 1.

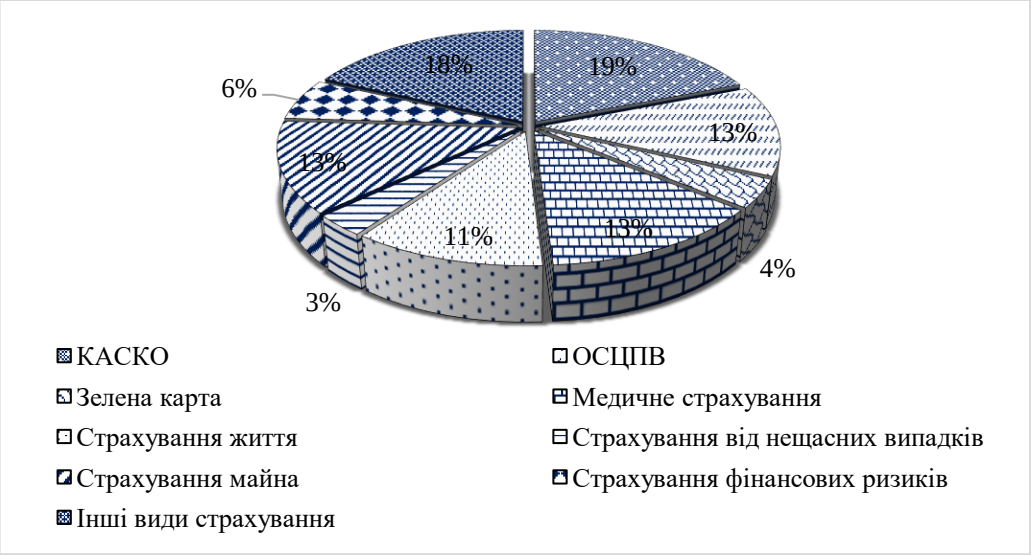

Рисунок 1 – Структура страхового портфелю України станом на 2021р.

Джерело побудовано автором на основі: [3]

Згідно з наведеними даними на рисунку 1 ми бачимо, що в основному ринок страхування України розвивається за рахунок ОСЦПВ частка якого в загальному складає – 36% та майнового страхування частка якого складає – 13% не дивлячись на те, що страхування життя перебуває на етапі зародження його частка складає – 11%

Аналізуючи стан ринку страхових послуг України, а саме в розрізі 2019-2021 років прослідковується значне зменшення кількості страхових компаній як у сегменті «Life» так і у сегменті «non-Life»

Для кращого розуміння відобразим динаміку зменшення кількості компаній, які надають страхові послуги на рисунку - 2

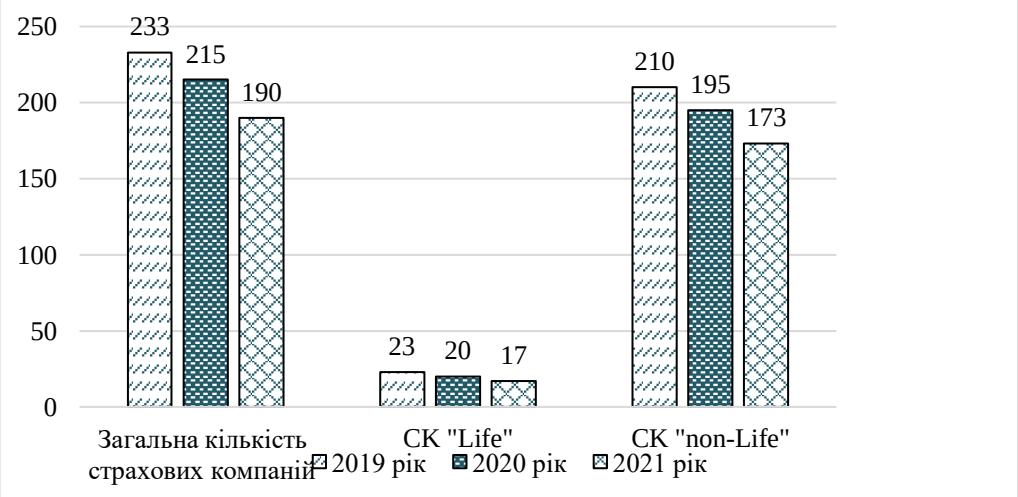

Рисунок 2 – Динаміка кількості страхових компаній в Україні протягом 2019-2021рр.

Джерело побудовано автором на основі: [3;4;5]

За даними наведеними на рисунку - 2 спостерігається значне зменшення кількості страхових компаній, так їх загальна кількість впродовж 2019-2021рр. скоротилась на - 18,4% в тому числі: СК «Life» з 23 до 17 тобто, на 6 страхових компаній, головною причиною зменшення страхування життя – є недовіра з боку населення до страхової системи в цілому та відсутність коштів. Кількість страхових компаній у сегменті «non-Life» протягом зазначеного періоду скоротилась на - 17,6%

Загалом, помітне зменшення кількості страховиків прослідковується у 2020 році, коли регулятором страхової діяльності став Національний банк України і ним було представлено нову систему регулювання страхування в якій значна кількість страховиків не виявила бажання залишатись на ринку страхування, також серед інших причин є: добровільна відмова від ліцензії, за власною ініціативою, через порушення страховиками нормативів та неподання компаніями звітності [6].

Аналіз стану ринку страхових послуг дає визначити певні перспективи його розвитку, а саме: удосконалення нормативно-правової бази; модернізація фінансових інструментів; адаптація до діджиталізації, підвищення якості страхового захисту і врахування основних особливостей та тенденцій розвитку ринку страхових послуг європейських країн.

Отже, ринок страхових послуг у процесі свого розвитку та становлення стикається з великою кількістю проблем, він має складну систему, яку утворює низка взаємопов'язаних і взаємообумовлених систем та підсистем. Впродовж останніх років ситуація на ринку страхових послуг була досить складною, через негативні наслідки кризових явищ було уповільнено темпи росту доходів страхових компаній, зменшено їх кількість та попит зі сторони населення на страхові послуги. Однак вітчизняний ринок страхування має значний потенціал для створення сприятливих умов, які принесуть нові можливості для його розвитку та всебічного удосконалення.

Список використаних джерел:

1.Шолойко А. С. Страховий ринок України: підходи до його класифікації та періодизації. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Економіка 2014. Вип. 200(3). С. 94-96

2.Лазар Е. А., Медведєва І. Б. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/191.pdf

3.Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. URL: http://ufu.org.ua/ua

4.НБУ Результати аналізу звітності страховиків за 2020 рік. Департамент нагляду за ринком небанківських фінансових послуг. Управління нагляду за страховим ринком м. Київ, 30 квітня 2021 року. С. 8-11

5. НБУ Огляд страхового ринку за І півріччя 2021 року. Управління нагляду за страховим ринком м. Київ, жовтень 2021

6. Замкова Н., Гнидюк І. Квестія запровадження медичного страхування в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3. С. 88–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2018_3_9.

Максим Украінцев, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

За сучасних умов господарювання існує два джерела фінансування господарської діяльності: власні та залучені кошти. При цьому залучені кошти отримують як банківські кредити, що викликає певні труднощі, тому альтернативою використання банківського кредиту є такий важливий інструмент, як фінансовий лізинг. Порівняно з довгостроковим банківським кредитуванням фінансовий лізинг має значні переваги, тому дає змогу повністю профінансувати придбання основних засобів на відміну від кредитних, які забезпечують лише 60–70% вартості. Крім того, фінансовий лізинг – найбільш розповсюджений вид лізингу, який передбачає здачу в оренду майна на строк, подібний до амортизаційного, і повне використання протягом всього періоду.

Дослідженню лізингових операцій присвячені праці таких фахівців як І.А. Бланк, Р. Брейлі, В.А. Горемикін, М.Я. Дем'яненко, Н.П. Кондраков, Г.Г. Кірейцев, О.Г. Луб'яницький. Вітчизняними вченими висвітлюються питання обліку лізингових операцій, проте питання обліку та оподаткування лізингових операцій в умовах змін, які відбулися у податковому законодавстві, висвітлені неповною мірою

Податковий кодекс України (ПКУ) висуває окремі вимоги до фін лізингу [4]. З метою оподаткування лізинг вважається фінансовим, якщо лізинговий договір містить хоча б одну з таких умов [2, с. 208; 4]:

1. Об’єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менш як 75 % його первісної вартості, а орендар зобов’язаний на підставі лізингового договору та протягом строку його дії придбати об’єкт лізингу з наступним переходом права власності від орендодавця до орендаря за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі;
2. Балансова (залишкова) вартість об’єкта лізингу на момент закінчення дії лізингового договору, передбаченого таким договором, становить не більш як 25 % первісної вартості ціни такого об’єкта лізингу, що діє на початок строку дії лізингового договору;
3. Сума лізингових платежів з початку строку оренди дорівнює первісній вартості об’єкта лізингу або перевищує її;
4. Майно, що передається у фінлізинг, виготовлене за замовленням лізингоотримувача та після закінчення дії лізингового договору не може бути використаним іншими особами, крім лізингоотримувача, з огляду на його технологічні та якісні характеристики.

Спеціальних вимог для коригування фінрезультату у зв’язку зі здійсненням операцій з фін лізингу ПКУ не передбачає, тому орієнтуємось на бухгалтерські правила.

Під терміном «строк фінлізингу» ПКУ [4] розуміє передбачений лізинговим договором строк, який розпочинається з дати передання ризиків, пов'язаних із зберіганням або використанням майна, чи права на отримання будь-яких вигод чи винагород, пов'язаних з його використанням, або будь-яких інших прав, що слідують з прав на володіння, користування або розпоряджання таким майном, лізингоотримувачу та закінчується строком закінчення дії лізингового договору, включаючи будь-який період, протягом якого лізингоотримувач має право прийняти одноосібне рішення про продовження строку лізингу згідно з умовами договору [1, с. 35].

Лізингодавець, який проводить коригування фінрезультату, передаючи у лізинг власний об'єкт ОЗ, має збільшити фінрезультат на суму бухгалтерської залишкової вартості такого ОЗ (п. 138.1 ПКУ) та зменшити його на суму залишкової вартості за даними податкового обліку (п. 138.2 ПКУ) [4]. Тож у цьому випадку він діє як у разі звичайного продажу об'єкта ОЗ.

Лізингоотримувач-коригувальник, отримуючи об'єкт у фінлізинг, відображає це у податковому обліку в загальному порядку, як і в разі придбання ОЗ. Протягом усього строку перебування об'єкта фінлізингу на його балансі доведеться робити «амортизаційні» коригування (збільшувати фінрезультат на суму бухгалтерської амортизації та зменшувати на суму податкової амортизації). Якщо після закінчення строку дії договору він повертає об'єкт фінлізингу лізингодавцю, то він робить відповідні коригування, як при звичайному продажу об'єкта [3, с. 202].

У межах фінлізингу лізингодавець отримує від лізингоотримувача грошові кошти різних категорій: кошти, що компенсують вартість об'єкта фінлізингу; винагорода лізингодавця (проценти та комісії); відшкодування інших витрат лізингодавця тощо. Складність у тому, що правила оподаткування ПДВ тут будуть різними. Крім того, на окрему увагу заслуговують нюанси оподаткування ПДВ здійснених лізингоотримувачем поліпшень об'єкта фінлізингу, а також повернення об'єкта фінлізингу лізингодавцю.

Чинне податкове законодавство в частині оподаткування лізингу є недосконалим через неузгодженість норм Податкового кодексу України (розділу ІІІ «Податок на прибуток підприємств» та розділу V «Податок на додану вартість»). Для ефективного розвитку лізингу необхідно здійснити комплекс заходів нормативно-правового й обліково-фінансового характеру з метою уточнення механізму переходу права власності на предмет лізингу після закінчення строку дії угоди, запровадження механізмів захисту лізингодавця при порушенні вимог угоди чи дострокового повернення предмета лізингу.

Список використаних джерел:

1. Грицино О. М. Оподаткування операцій лізингу і оренди в Україні Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 12. С. 35-38.

2. Гринчук Ю. С. Облік і оподаткування фінансового лізингу. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 9. С. 208-212.

3. Разумова Г. В., Оскома О. В., Волощук В. В. Лізингова діяльність: проблеми та перспективи розвитку. *БІЗНЕС ІНФОРМ.* №7-2021. С. 202 – 207.
4. Податковий кодекс України. Закон України від 05.04.2022 № 2755-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 10.04.2022)

Максим Харченко, 2 курс, група ФБСС-21дс
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ТА АДАПТАЦІЯ ПОЗИТИВНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Теперішній стан державного боргу України та майбутні прогнози щодо зростання його обсягу дедалі частіше змушують виконавчі органи влади шукати та застосовувати нові методи управління державними запозиченнями. Оскільки стрімке зростання державного боргу все більше набуває характеру не лише фінансової, але й соціально-політичної проблеми, то його управління та обслуговування є одним із пріоритетних завдань фінансової політики держави. Таким чином, виявлення проблем обслуговування державного боргу можна вважати пріоритетним фактором, що забезпечує стабільність економіки України.

Обслуговування державного боргу в Україні, як і інші економічні процеси має низку недоліків, що потребують виявлення та вирішення. Отже, розглянемо детальніше основні проблеми обслуговування державного боргу в нашій країні:

- швидке зростання обсягів державного боргу, що характеризується щорічним залучення нових кредитних ресурсів при існуючих не погашених попередніх позиках;
- переважна частина державного боргу – зовнішні запозичення, які залучаються в іноземній валюті та при різкому зміні курсу валют можуть привести до зростання суми боргу, тобто існує велика ймовірність виникнення валютних ризиків;
- значні обсяги гарантованого державного боргу, які потребують окремих витрат у зв'язку з неплатоспроможністю позичальників;
- не розвинений внутрішній ринок державних цінних паперів та необізнаність населення про операції з ОВДП, що значно ускладнює процес залучення державних позик;
- недосконала нормативно-правова база, де відсутній єдиний систематизований документ, що здійснює регулювання відносин пов'язаних з акумулюванням, управлінням, використання та повернення запозичених фінансових ресурсів;
- значна заборгованість перед міжнародними організаціями економічного розвитку та іноземними органами управління, що загрожує економічній безпеці України;

- відсутність єдиного державного органу, який буде здійснювати управління державним боргом, ефективно залучати та використовувати отримані позики тощо.

Оскільки більшість провідних країн світу на ранньому етапі розвитку їхньої економіки стикалися із схожими проблемами обслуговування державного боргу, то необхідно детально розглянути моделі управління державним боргом, які вони застосовують та виявити можливості їх використання в Україні. (табл. 1)

Таблиця 1 – Світові моделі управління державним боргом

Моделі управління державним боргом	Зміст	Країни, де застосовується
Урядова	Основні завдання щодо управління державним боргом покладені на Державне казначейську службу, або Міністерство фінансів, а цілі боргового менеджменту відповідають завданням бюджетної політики країни.	Італія, Іспанія, Литва, Естонія, Чехія, Словенія та інші
Банківська	Управління державним боргом здійснюється через підрозділ Центрального банку країни. Саме він коригує всі поточні операції на фінансовому ринку, здійснює розробку боргової стратегії країни, здійснює управління державним боргом, які підпорядковані переважно меті грошово-кредитної політики держави.	Данія, Кіпр, Мальта, Індія, Філіппіни
Агентська	Передбачає формування окремої структури, або агентства, що обирає найоптимальніші методи управління державним боргом. Оперативні цілі та управління державним боргом агентство розробляє та реалізовує із врахуванням ринкових методів і прийомів управління відповідно до рішень уряду.	США, Фінляндія, Великобританія, Австрія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Німеччина, Греція, Португалія, Швеція тощо

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Відповідно до наведеної в таблиці інформації розглянемо можливості застосування кожної з цих моделей в Україні:

- використання банківської моделі управління державним боргом в Україні є неможливим, оскільки для її правильного функціонування необхідний високий рівень незалежності Центрального банку;
- щодо урядової моделі, то її функціонування в межах української економіки можливе, але зважаючи на рівень тіньової економіки та підпорядкування, ця модель неприйнятна;
- останньою і найбільш прийнятною для застосування в Україні є агентська модель управління державним боргом, яка дасть змогу внаслідок формування окремого агентства не тільки розподіляти ризики, а й зосередити весь процес обслуговування боргу в одному місці.

Зважаючи на це, уряд України вже розпочав адаптування даної моделі в

Україні та на засіданні 12 лютого 2020 року ухвалив постанову про створення агентства як центрального органу виконавчої влади та затвердив Положення про Агентство з управління державним боргом України [2].

Зазначається, що перехід до принципово нового для України формату управління державним боргом дозволить досягти відразу трьох цілей [4]:

- по-перше, працюючи як окремий центральний орган виконавчої влади, Боргове агентство не буде залежати від політичних чинників, що важливо для підвищення довіри інвесторів та прогнозованості процесів управління державним боргом в довгостроковій перспективі;
- по-друге, інституційна спроможність Боргового агентства дасть змогу більш комплексно та ефективно застосовувати інструменти з управління державним боргом. Завдяки цьому потреби Уряду в фінансових ресурсах "будуть забезпечуватись на найбільш вигідніших для країни умовах та з урахуванням довгострокових ризиків";
- по-третє, Боргове агентство зможе використовувати вдосконалені механізми управління ліквідністю, застосовуючи найсучасніші ринкові інструменти. Це в свою чергу, дозволить уникнути криз ліквідності та платоспроможності на початку бюджетних періодів, ефективно використовуючи тимчасово вільні кошти.

Ще одним адаптованим інструментом управління державним боргом в Україні є Середньострокова стратегія управління державним боргом, яка розробляється на три роки вже протягом значного періоду в країнах ЄС. Її успішна реалізація Міністерством фінансів разом із покращенням макроекономічних показників лише за 2019 рік дала змогу зекономити близько 26 млрд грн видатків з обслуговування державного боргу [3].

Окрім цього, існує безліч інших інструментів, які застосовуються для покращення управління державним боргом та існують в інших країнах світу, а також можуть використовуватись в Україні [5]. Зокрема, на основі політики Казахстану можливим є встановлення лімітів державної та місцевої заборгованості, застосування конвертації частини зовнішнього державного боргу у внутрішній через випуск цінних паперів у національній валюті. Це дасть змогу підвищити доступність фінансових інструментів для інституційних інвесторів, скоротить валютні ризики [6].

Отже, існування великої кількості проблем, що виникають при обслуговуванні державного боргу є негативним явищем, яке потребує визначення шляхів їх подальшого вирішення. Серед основних причин, що спричинили значні обсяги державного боргу в Україні можна виділити: постійне накопичення заборгованостей, відсутність лімітів державного боргу та недосконаліть роботи уряду, економічна та політична криза, фінансова нестабільність тощо. Не дивлячись на проблеми, що виникають, в Україні існують можливості до адаптації різноманітних інструментів та механізмів управління державними запозиченнями. Зокрема, впровадження Середньострокової стратегії управління державним боргом та створення Боргового агентства дає змогу значно покращити процес обслуговування фінансових кредитних ресурсів та поступово мінімізує витрат на них.

Список використаних джерел:

1. Софієнко А. Міжнародний досвід управління зовнішнім державним боргом: уроки для України. *Вісник АПСВТ*, 2017, №4, с. 36-46
2. Управління державним боргом виходить на якісно новий рівень. Міністерство фінансів України: офіційний сайт URL: https://mof.gov.ua/uk/news/upravlinnia_derzhavnim_borgom_vikhodit_na_iakisno_novii_riven-2037 (дата звернення: 29.03.2022р.)
3. Замкова Н., Гнидюк І. Фінансова політика субнаціонального рівня. *Вісник КНТЕУ*. 2020. №3. С. 66-78. URL: http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/03/06.pdf (дата звернення: 29.03.2022р.)
4. Рада підтримала нову модель управління державним боргом. Укрінформ: офіційний сайт URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2818306-rada-pidtrimala-novu-model-upravlinna-derzavnim-borgom.html (дата звернення: 29.03.2022р.)
5. Койло В.В Зарубіжний досвід управління зовнішнім державним боргом: перспективи впровадження його в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2017, №5(61). С.199-204
6. Гнидюк І.В., Юренко А.Ю. Бюджетна безпека як невід'ємний складник національної безпеки держави. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. №1 (118). С.94-99.

Вероніка Хмарук, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПОДАТКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ

Сьогодні для країн які мають ринкову економіку важливими є податки, адже вони являють собою важелі попередження та регулювання негативних тенденцій в економіці.

Податки виступають так званим механізмом, що гарантує зв’язок між інтересами окремих суб’єктів господарювання та загальнодержавними інтересами.

Теоретико-методологічною основою дослідження податкової системи є праці вітчизняних та закордонних практиків та науковців. Особливості податків досліджували такі вченні, як В.В. Буряковський, В.М. Федосов, Т.А. Власенко, І.В. Грищенко, А.М. Соколовська, П.В. Мельник, В.П. Вишневський, І.В. Гнидюк, О.Д. Василик [1].

Встановленні законом місцеві та загальнодержавні податки і збори визначаючи податкові надходження до бюджетів, посідають одне із провідних місць серед методів залучення бюджетних інструментів та ресурсів регулювання економіки на державному рівні.

Податкова система виступає практичною формою детермінації стратегії і тактики податкової політики [2, 4, 8].

Відіграючи важливу роль у бюджетних доходах, податки впливають на соціально-економічний розвиток держави маючи найбільшу питому вагу у структурі доходів бюджетів.

В залежності в якому стані знаходиться економіка країни, будуть залежати обсяги податкових надходжень. А вже від податкових надходжень залежатиме кількість економічних агентів та їх продуктивність, які здійснюють відповідно до Податкового Кодексу відрахування на користь держави, а також виконують потреби держави розподілі ВВП та реалізують фінансові програми [3, 7, 9].

Призначення податкових платежів у бюджет полягає покритті витрат держави з утримання держуправління, оборони країни, а також створення умов для підвищення ефективності виробництва і регулювання споживання у суспільстві [4].

Проаналізувавши на прикладі державного бюджету динаміку податків при формуванні доходів бюджет ми можемо сказати, що сьогодні динаміка надходжень має позитивний характер. У 2018 році кількість надходжень від податків становила 626458,6 млн. грн., у 2019 році – 753815,6 млн. грн., а у 2020 році – 799776,0 млн. грн. [5].

Податок є невід'ємним елементом ринкового механізму, де всі прояви господарської діяльності органічно вписуватимуться в систему податків, платежів, пільг та зборів, які знаходяться взаємозв'язках один з одним аби досягти поставленої мети – якомога більше наповнити державний бюджет України [6].

На підставі даного ми можемо зробити такий висновок, що головна роль у гарантованому виконанні державної функції стосовно регулювання економічних процесів належить податкам, які надходять до бюджетів. Хоча постійно і відбувається вдосконалення оподаткування, весь потенціал податків не є реалізованим. А подолавши всі недоліки можна буде досягнути більшого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Замкова Н.Л., Гнидюк І.В., Романовська Ю.А. Державні фінанси: навч. посіб.; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Вінниц. торг.-екон. ін-т. Вінниця: Вид.-ред. від. ВТЕІ КНТЕУ, 2015. 463 с.

2. Жук Л.А., Жук І.Л., Неживець О.М. Господарське право: навч. посіб. 2009. ст. 400.

3. Тимошенко М. В. Електронне наукове видання. *Ефективна економіка*. 2020. URL: www.economy.nayka.com.ua.

4. Нікітішин А.О. Методологічні основи формування та розвитку податкового регулювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2020. Вип. 1 (24). С. 215–220.

5. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. 2021. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua

6. Чижова Т.В. Сучасні реалії прямого оподаткування в Україні та перспективи розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. с.115.

7. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

8. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. Вісник КНТЕУ. 2019. № 4. С.31–41.

9. I. Chugunov, V. Makohon, and M. Pasichnyi, Budget policy of social development. Tallinn: Scientific Route, 2018.

Яна Хмельовська, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РИНОК ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Успіх кожного страховика на страховому ринку залежить від здатності його використовувати механізми перестрахування, що дозволяє зменшувати ризики страхових компаній, сприяти їх фінансовій стабільності і платоспроможності. Використовуючи інструменти перестрахування, страхові брокери розширюють свої можливості, щоб зменшити ризики. Перестрахування дозволяє страховим компаніям витримувати конкуренцію і бути передумовою для забезпечення їх фінансової стійкості та стабільної роботи незалежно від розміру капіталу, страхових резервів і активів. За допомогою перестрахування також можна створити збалансований страховий портфель для забезпечення прибутковості страхової компанії.

У сучасних реаліях тема перестрахування є дуже актуальною для учасників українського страхового ринку. Тому метою дослідження є вивчення сучасного стану українського ринку перестрахування, виявлення існуючих проблем, що перешкоджають розвитку ринку перестрахування, та надання рекомендацій щодо підвищення потенціалу його діяльності та розвитку [2].

Дослідженням сутності, значення та розвитку ринку перестрахування займались багато відомих вітчизняних науковців: В.Д. Базилевич, С.С. Осадець, А.С. Боженко, Н.М. Внукова, О.О. Гаманкова, О.М. Залєтов, Т.В. Татаріна, Н.В. Ткаченко, В.В. Фурман, Я.П. Шумелда та ін.

Щоб якнайкраще вивчити тему перестрахування доцільним є розгляд періодів становлення перестрахового ринку України. Так, вченими виділяються наступні етапи еволюції перестрахового ринку України:

1. Протягом 1993- 1995 рр. відбулося зародження ринкових відносин, створювалися перші страхові компанії, які, в тому числі, почали надавати послуги з перестрахування, вдосконалилось державне регулювання страхового ринку та здійснювалось факультативне перестрахування (перестрахування окремих ризиків) .

2. У період 1996 – 2004 рр. був прийнятий Закон України «Про страхування» та ряд інших важливих нормативних актів, що регулюють

відносини на ринку перестрахування. Були виведені кошти за кордон через механізм перестрахування у нерезидентів та відбулася стандартизація перестрахових послуг.

3. У період 2005 – 2007 рр., у країні почали зростати обсяги страхового ринку, сформувалось посередництво на страховому ринку та ринку перестрахування.

4. Наступний період (2008 – 2015 рр.) характеризувався розвитком ринку перестрахування під впливом світових процесів глобалізації та інтеграції. Здійснився допуск страховиків-нерезидентів на внутрішній страховий ринок через створення філій страховиків-нерезидентів, а також удосконалилось державне регулювання на ринку перестрахування.

5. У сучасному періоді (розпочався у 2016 р.) формулюється новий щабель розвитку ринку перестрахування під впливом зміни регулятора та відбувається подальше удосконалення державного регулювання на ринку перестрахування у зв'язку з прийняттям нового Закону «Про страхування».

Отож, ринок перестрахування в Україні пройшов декілька етапів розвитку, проте й надалі має здійснюватись його вдосконалення та розвиток, щоб якнайшвидше вивести український ринок перестрахування у світовий перестраховий ринок.

Пандемія COVID - 19 значно вплинула на ріст ринку перестрахування і її наслідки можуть призвести до втрати позитивної динаміки розвитку ринку і нечуваних досі збитків. Зокрема його наслідками можуть стати:

- збільшення витрат на перестрахування;
- зниження рейтингів та показників надійності і фінансової стійкості перестраховиків;
- введення нових обмежень та винятків при укладанні договорів перестрахування [1].

Нинішня нестабільність у виплатах через Covid-19 почала призводити до збільшення попиту на перестрахування з боку страховиків, які прагнуть захистити свої договори.

Із запровадженням в Україні 24 лютого 2022 року воєнного стану, ринок перестрахування знову зазнав значних змін. Деякі страховики України сьогодні позбавлені можливості виконувати зобов'язання за договорами перестрахування щодо своєчасної оплати перестрахувальної премії, це зумовлено з обмеженнями у роботі валютного ринку України. [3] У зв'язку з цим, Національний банк України, порадив страховим компаніям провести необхідні комунікації з іноземними брокерами та перестраховиками для продовження періоду виплати перестрахувальних платежів до зняття обмеження на валютні розрахунки.

Ситуація з пандемією та запровадженням воєнного стану несе нам незрозумілі наслідки для галузі перестрахування. Ринок перестрахування, ймовірно, значно зміниться в майбутньому.

Щоб стабілізувати ринок перестрахування, повинні бути впроваджені нові шляхи покращення українського ринку перестрахування. Зокрема це можуть бути [4]:

- законодавчі зміни у сфері перестрахування;
- забезпечення найкращих економічних умов для підписання договорів перестрахування всередині країни, а не з іноземними компаніями, що зменшить відтік внутрішнього капіталу;
- удосконалення системи оподаткування перестрахової діяльності;
- збільшення статутного та іншого власного капіталу перестраховиків.

Отже, в сучасних умовах економічного розвитку України та її інтеграції у міжнародний перестраховий бізнес важливо створити в країні професійних перестрахувальників.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко І. Г., Дудченко Н. В. Загрози та перспективи розвитку страхових компаній України у період пандемії COVID-19. *Економіка та підприємництво.* №3 (120). С.111. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/3_2021/19.pdf (дата звернення: 31.03.2022).

2. Маршук Л.М., Козачук К.І. Аналіз напрямів розвитку медичного страхування в Україні на основі світового досвіду. *Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право»*. 2016. №4/2. С. 21-24.

3. Національний банк України. Національний банк закликав іноземних перестраховиків підтримати український ринок страхування. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zaklikav-inozemnih-perestrahovikiv-pidtrimati-ukrayinskiy-rinok-strahuvannya (дата звернення: 31.03.2022).

4. Рудь І.Ю, Тарасенко В.О. Ринок перестрахування в Україні: сучасний стан та перспективи. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 3(20). С. 228. URL: https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-38 (дата звернення: 31.03.2022).

Ольга Ціпцюра, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ельміра Гатаулліна,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДЕПОЗИТНІ ВКЛАДЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Сьогодні, як і завжди, у діяльності комерційних банків основною функцією є акумулювання та залучення тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб та перерозподіл цих ресурсів у різні галузі економіки, з метою отримання прибутків у майбутньому та забезпечення ліквідності банку. Основою усіх ресурсів комерційного банку є депозитні кошти клієнтів, тобто залучені ресурси, обсяг яких надає можливість проведення активних операцій банку.

Дослідження даної теми у своїх наукових працях висвітлювали такі

вітчизняні та зарубіжні дослідники: О. Мочерний, Т. Бакуменко, О. Павлишин, А. Мороз, А. Азрилиян, М. Продан, Т. Колодяжна, Р. Коцовська, А. Герасимович, Т. Мулик та багато інших.

Метою даного дослідження є визначення сутності депозитних вкладів та аналіз їх показників у розрізі найбільших комерційних банків України у період 2017-2020 років і 3 квартали 2021 року.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» вклад (депозит) визначається як кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [1].

У вітчизняній економічній літературі існує досить багато трактувань поняття «депозит» або «вклад», тож наведемо приклади кількох таких тлумачень. А. Мороз визначає депозит (вклад) як грошові кошти в національній та іноземній валюті, передані їх власником або іншою особою за його дорученням у готівковій та безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на певних умовах [2, с. 35]. М. Продан під депозитними ресурсами розуміє всі кошти клієнтів, що розміщені на всіх клієнтських (депозитних) рахунках у банку [3, с. 78].

Таким чином, проаналізувавши трактування депозитів можна сказати, що всі визначення є схожими між собою і на їх основі можемо зробити висновок, що депозит (вклад) – це грошові ресурси, які вкладаються у банківські установи їх власниками, тобто юридичними та фізичними особами, на певних умовах з метою зберігання їх цінності та отримання прибутку у майбутньому.

Існує широка класифікація депозитних вкладів, яка у повній мірі характеризує їх як вид ресурсів комерційного банку. Тож, депозити класифікуються за такими ознаками:

- за економічним змістом: активні депозити; пасивні депозити.
- за строком користування: депозити до запитання (або на вимогу); строкові депозити.
- за валютою, в якій номінований депозит: в національній валюті; в іноземній валюті.
- за категоріями вкладників: вклади фізичних осіб; вклади юридичних осіб; банківські вклади; вклади за рахунок бюджетних коштів.
- за резидентністю: депозити резидентів; депозити нерезидентів.
- за методом нарахування відсотків: депозити з фіксованою відсотковою ставкою; депозити з плаваючою відсотковою ставкою; депозити, за якими нараховуються «прості» відсотки; депозити, за якими нараховуються «складні» відсотки.
- за терміном нарахування відсотків: депозити зі щомісячним нарахуванням відсотків; депозити зі щоквартальним нарахуванням відсотків; депозити зі щорічним нарахуванням відсотків; «авансові депозити» [4, с. 804].

На сучасному етапі розвитку економіки України є досить велика кількість комерційних банків, які надають свої послуги населенню. Найбільшими та найпопулярнішими серед них є ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк та Райффайзен Банк. Тож, здійснимо аналіз динаміки депозитних вкладень цих банків за період 2017-2020 рр. та 3 квартали 2021 року (рис. 1).

Відповідно до рисунку можемо побачити, що найбільше грошових коштів юридичні та фізичні особи вкладали у ПриватБанк, різниця яких між даними 2020 та 2019 років становить 72 087 млн. грн., тобто за рік вони збільшились на 23%. Також, бачимо, що Укрексімбанк протягом 2017-2018 рр. був третім банком за обсягами депозитів, але вже у 2019 році поступився цим місцем Укргазбанку. Райффайзен Банк за обсягами коштів на депозитних рахунках своїх клієнтів є найменшим. Сума цих депозитів за останні чотири роки збільшилась на 35 972 млн. грн., тобто на 40%. Крім того, за 3 квартали 2021 року спостерігаємо подібну динаміку як у 2020 році, проте з невеликими змінами: зменшення обсягів депозитів ПриватБанку та Укргазбанку і збільшення депозитів усіх інших трьох банків. Таким чином, за проаналізований період видно, що динаміка депозитних вкладень в усіх банках загалом мала тенденцію до зростання, тому це є позитивним аспектом.

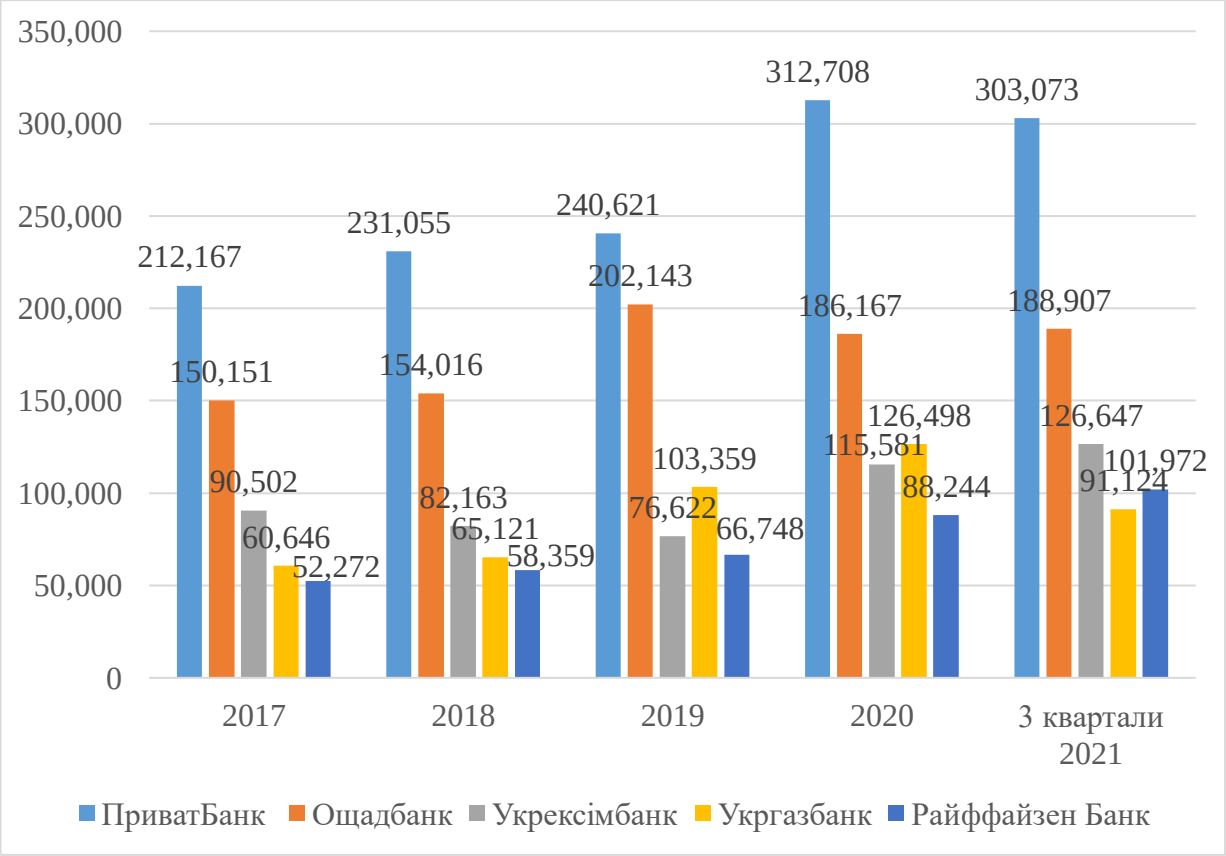

Рисунок 1 – Динаміка депозитних вкладень комерційних банків України протягом 2017-2021 років (млн. грн.).

Джерело: створено на основі фінансової звітності кожного з банків

Кожен комерційних банк затверджує власний механізм депозитної політики, який має на меті залучення максимально можливої кількості депозитних вкладів. Основними інструментами цього механізму, які необхідно покращувати для подальшого розвитку депозитної діяльності комерційних банків є:

- маркетингова політика щодо залучення нової клієнтської бази;
- керування ризиками та вдосконалення системи їх нівелювання;
- підвищення рівня довіри до банків та взаємовідносин з їх клієнтами.

Отже, депозитні вкладення є основними ресурсами комерційних банків, які представляють собою кошти клієнтів на банківських рахунках і достатній обсяг яких дозволяє банкам в повній мірі здійснювати їх діяльність з надання різноманітних послуг населенню. Банківська система України у сфері депозитної діяльності є достатньо розвиненою. Існують банки як високорозвинені, такі як ПриватБанк та Ощадбанк, так і банки з нижчою кількістю клієнтів, тому і меншими сумами депозитних вкладень. Для підвищення своєї конкурентоспроможності таким банківським установам необхідно удосконалювати механізм депозитної політики.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14
2. Мороз А., Савлук М., Пуховкіна М. Банківські операції: підручник. за ред. А. Мороза. 3-тє вид. Київ: КНЕУ, 2008. 608 с.
3. Продан М. Депозитні ресурси як основа успішної діяльності банків: теоретичний аспект, реалії і трансформація в Україні. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 23, ч. 2, 2019. 75-82 с.
4. Колодяжна Т., Бакуменко Т. Економічна сутність та класифікація депозитних операцій комерційних банків. *Глобальні та національні проблеми економіки.* Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. Вип. 22, 2018. 802-805 с.

Ольга Ціпцюра, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Ольга Смагло,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки України важливим елементом у її системі є вільні (спеціальні) економічні зони. Завдяки встановленим різноманітних пільг у таких зонах забезпечується залучення іноземних та національних інвестицій, що в свою чергу стимулює загальний економічний розвиток країни. Тому, актуальним питанням є визначення сутності розвитку вільних економічних зон України.

Дослідження даної теми у своїх працях висвітлювали багато різних науковців, а саме: Ю. Гусєв, С. Ткач, В. Борщевський, В. Засадко, А. Пислиця, В. Загородній, О. Єгорова, В. Пила, О. Чмир, С. Трігуб та інші.

Метою даного дослідження є визначення економічної сутності та видів вільних економічних зон, їх становище в економічному розвитку країни.

Головним нормативно-правовим актом, який забезпечує регулювання діяльності вільних економічних зон в Україні є Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон». Згідно з цим Законом спеціальна (вільна) економічна зона являє собою частину території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України. Для забезпечення активної економічної діяльності іноземних та національних юридичних та фізичних осіб на територіях вільних економічних зон діють спеціальні податкові, митні, валютно-фінансові пільги [1].

Метою створення спеціальних економічних зон є залучення іноземних та національних інвестицій, активізація ефективної підприємницької діяльності з приводу збільшення обсягів експорту різноманітних товарі та послуг, реалізація високоякісних товарів та послуг на внутрішньому ринку, впровадження нових технологій, забезпечення розвитку інфраструктури і загалом для покращення економічного становища країни.

В Україні спеціальні економічні зони можуть створюватися у вигляді вільних митних зон та портів, експортних, транзитних зон, митних складів, комплексних виробничих зон, технологічних парків, технополісів, страхових, банківських зон тощо. Зокрема, одна зона може у собі поєднувати кілька таких типів вільних економічних зон [1].

В економічній літературі вільні економічні зони класифікують на такі види:

- зовнішньоторговельні зони – територія, в межах якої реалізуються іноземні товари без сплати мита та митних зборів;
- комплексні виробничі зони – територія країни, на якій встановлюються митний, валютно-фінансовий та податковий режими для стимулювання підприємницької діяльності;
- науково-технічні зони – території, на яких забезпечується розвиток наукової та виробничої сфери;
- туристично-рекреаційні зони – спеціальні зони, які орієнтовані на збереження природного, історичного та культурного потенціалу, а також на розвиток підприємницької діяльності у туристичній сфері;
- банківсько-страхові (офшорні) зони – території, на яких запроваджуються спеціальні умови здійснення банківських та страхових операцій з грошовими ресурсами;
- зони прикордонної торгівлі – прикордонна зона країни, на якій проводиться спрощений порядок перетину кордону та торгівлі [3, с. 62].

На територіях спеціальних економічних зон резиденти видобувають та переробляють корисні копалини, виробляють та реалізують різноманітну

продукцію, включаючи підакцизні товари (крім легкових автомобілів та мотоциклів) тощо. Тому, для забезпечення ефективного розвитку таких видів діяльності здійснюється залучення іноземних та національних інвестицій.

Станом на початок 2022 року в Україні функціонує 9 ВЕЗ: «Донецьк», «Азов», «Закарпаття», «Інтерпорт Ковель», «Миколаїв», «Порто-Франко», «Порт Крим», «Курортополіс Трускавець» та «Рені». Детальніша інформація щодо розвитку даних ВЕЗ наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Спеціальні (вільні) економічні зони України.

№	Назва (місце розташування)	Площа	Початок роботи	Термін дії	Кількість робочих місць	Плановий обсяг залучених коштів, (млн. дол. США)
1	Донецьк (м. Донецьк)	466 га	21.07.1998 р.	60 років	10 тис.	500
2	Азов (м. Маріуполь)	315 га	21.07.1998 р.	60 років	10 тис.	400
3	Закарпаття (Закарпатська обл.)	737 га	09.01.1999 р.	30 років	10 тис.	1300
4	Інтерпорт Ковель (м. Ковель)	57 га	01.01.2000 р.	20 років	300	18
5	Миколаїв (м. Миколаїв)	865 га	01.01.2000 р.	30 років	33 тис.	650
6	Порто-Франко (м. Одеса)	32 га	01.01.2000 р.	25 років	250	78
7	Порт Крим (м. Керч)	27 га	01.01.2000 р.	30 років	1,5 тис.	150
8	Курортополіс Трускавець (м. Трускавець)	774 га	01.01.2000 р.	20 років	14,5 тис.	100
9	Рені (м. Рені)	94 га	17.05.2000 р.	30 років	2,6 тис.	58

Джерело: створено на основі даних [2]

Згідно з таблицею 1 можемо побачити, що кожна вільна економічна зона має різні наведені показники, тобто різну площу, кількість передбачених років роботи, збережених або створених робочих місць, обсяги залучення інвестицій. Відповідно, проаналізуємо останні два показники, адже вони є найбільш значущими. Бачимо, що найбільшу кількість робочих місць планується забезпечити у таких ВЕЗ як «Миколаїв» та «Курортополіс Трускавець» - 33 тис. та 14,5 тис. відповідно. Що до обсягів залучення інвестицій, то найбільше грошових ресурсів передбачається залучити у ВЕЗ «Закарпаття» (1300 млн. дол. США) та «Миколаїв» (650 млн. дол. США).

Діяльність кожної з функціонуючих вільних економічних зон є важливою у розвитку економіки України, зокрема у відповідних сферах їх діяльності. Розглянемо напрямки та види економічної діяльності кількох з вищезазначених ВЕЗ:

- «Закарпаття» - транспортна, експедиторська діяльність, митні послуги, обслуговування і зберігання транзитних вантажів, пов'язані з ними фінансові функції;
- «Миколаїв» - машинобудування, суднобудування та приладобудування, оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, перероблення пластмаси, будівництво, енергетика, зв'язок та інші;
- «Порто-Франко» - обслуговування транзитних вантажів, їх зберігання, сортування, пакування, доробка, надання транспортно-експедиторських та агентських послуг;
- «Курортополіс Трускавець» - лікувально-оздоровчі комплекси, виробництво мінеральних вод, рекреаційний туризм, наукові дослідження у галузі охорони здоров'я [2].

Отже, спеціальна (вільна) економічна зона представляє собою частину території країни, діяльність якої здійснюється на спеціальних умовах. Створення ВЕЗ відбувається з метою залучення національних та іноземних інвестицій. В Україні функціонує невелика кількість ВЕЗ, проте всі вони спеціалізуються на різних видах економічної діяльності, і цим самим забезпечують активний різносторонній розвиток усієї економічної системи нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text
2. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA
3. Гусєв Ю.В. Поняття спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. Економічна наука. № 22, 2015. 59-65 с.

Ольга Ціпцюра, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України основну роль в обслуговуванні бюджету держави відіграють органи казначейської системи. Одним із найголовніших завдань цих органів є контроль та облік усіх бюджетних установ та осіб, які реалізують план видаткової частини державного бюджету. Саме тому актуальним питанням є з'ясування механізму ведення Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів в Україні.

У своїх працях дослідження даного питання висвітлювали такі науковці: В. Русін, Н. Осадчук, О. Клименко, В. Корнят, Г. Шамрай, Т. Котова та багато інших.

Метою даного дослідження є визначення сутності Єдиного реєстру розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, особливостей його ведення та аналіз кількості розпорядників і одержувачів бюджетних коштів за останні три роки в Україні.

Нормативно-правовим актом який визначає порядок ведення реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів є Порядок формування Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. Відповідно до нього Єдиний реєстр визначається як автоматизована система збирання, накопичення, обліку та надання інформації про розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів [1]. Тобто, Єдиний реєстр представляє собою таку злагоджену систему, в якій зібрана вся необхідна інформація про розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів для включення їх до Єдиного реєстру заповнюють спеціальну Реєстраційну кратку та подають її до органу Державної казначейської служби України за відповідним місцезнаходженням, а також інші необхідні документи: копія зареєстрованого установчого документа, засвідчену органом, яким здійснено реєстрацію; лист розпорядника бюджетних коштів про підтвердження намірів залучення до виконання бюджетної програми та включення одержувача до мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів [2].

У тому разі, якщо юридична особа є новоствореною, для реєстрації в Єдиному реєстрі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів вона повинна подати Реєстраційну картку до органів Державного казначейства протягом 10 календарних днів з дня її державної реєстрації. Далі уповноважений працівник Казначейства перевіряє можливу наявність даної установи у системі Єдиного реєстру та повноту наданої у Реєстраційній картці інформації про юридичну особу відповідно норм та правил. Отримавши всю необхідну інформацію працівник Казначейства вносить відповідну інформацію до бази даних. Потім уже зареєстрованій установі видається довідка про її включення до Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів та присвоюється спеціальних код.

У веденні Єдиного реєстру одним з основних завдань уповноважених осіб є дотримання актуальності інформації про усіх розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, оскільки протягом бюджетного періоду може відбуватись ліквідація чи реорганізація зареєстрованої юридичної особи. Враховуючи такий факт, органи Державної казначейської служби здійснюють відповідну перевірку інформації про таких розпорядників чи одержувачів бюджетних коштів.

Станом на початок 2021 року в Єдиному реєстрі було зареєстровано 70 323 розпорядників та одержувача бюджетних коштів (табл. 1). У 2019 році ця кількість становила 72 745. Тобто, за три останні роки кількість

розпорядників та одержувачів бюджетних коштів в Україні зменшилась на 2 422 установи, що в основному пов'язано з ліквідацією розпорядників і одержувачів бюджетних коштів згідно з новим адміністративно-територіальним устроєм, затвердженим постановою Верховної Ради України у 2020 році. Інформація щодо зареєстрованих розпорядників та одержувачів коштів у розрізі областей та деяких міст України наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка кількості розпорядників та одержувачів бюджетних коштів України по областях протягом 2019-2021 років.

	2019	2020	2021
Вінницька область	3 385	3 482	3 861
Волинська область	2 081	2 088	1 988
Дніпропетровська область	4 772	4 876	4 675
Донецька область	5 399	5 485	5 649
Житомирська область	3 127	2 951	2 901
Закарпатська область	1 788	1 883	2 187
Запорізька область	3 071	3 185	3 374
Івано-Франківська область	2 749	2 780	2 768
Київська область	3 287	2 661	2 388
Кіровоградська область	2 024	2 030	2 114
Луганська область	2 828	2 826	2 752
Львівська область	4 249	4 336	4 232
Миколаївська область	1 877	1 935	1 804
Одеська область	3 150	3 215	3 267
Полтавська область	2 977	2 982	2 714
Рівненська область	2 505	2 546	2 675
Сумська область	2 186	2 196	1 959
Тернопільська область	2 304	1 716	1 356
Харківська область	2 941	2 969	2 853
Херсонська область	2 269	2 337	2 397
Хмельницька область	2 335	2 336	2 361
Черкаська область	2 577	2 225	1 960
Чернівецька область	1 274	1 298	1 258
Чернігівська область	2 013	1 499	1 292
м. Київ	2 540	2 559	2 502
АР Крим	2 516	2 516	2 516
м. Севастополь	521	521	520
Разом	72 745	71 433	70 323

Джерело: створено на основі звітів голови ДКСУ

Головні розпорядники бюджетних коштів мають повноваження щодо внесення до бази даних Єдиного реєстру потрібної інформації про розпорядників нижчих рівнів та одержувачів коштів. Відповідно, для доступу до мережі розпорядників та одержувачів коштів їм надається спеціальні витяги, які розміщуються на веб-порталі Державної казначейської служби України [2].

Для забезпечення ефективного виконання бюджету за видатками головні розпорядники формують мережу усіх розпорядників та одержувачів бюджетних коштів відповідно законодавчих норм та правил. До бази даних

вноситься інформація про територіальну приналежність кожного розпорядника чи одержувача та їх статус. Наступним чином головні розпорядники подають цю мережу до органів Казначейства не пізніше п'ятнадцяти днів до початку бюджетного періоду. Після отримання цієї мережі, органи ДКСУ перевіряють відповідність інформації встановленим вимогам і вносять всі дані до бази даних мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Отже, на основі усієї проаналізованої інформації можна зробити висновки, що Єдиний реєстр розпорядників і одержувачів бюджетних коштів є особливою системою збору необхідної інформації про установ та юридичних осіб, відповідальних за використання коштів державного бюджету. Основною функцією органів Державної казначейської служби України у веденні Єдиного реєстру є забезпечення актуальності інформації про всіх розпорядників та одержувачів коштів з метою ефективного обслуговування бюджету за видатками.

Список використаних джерел:

1. Порядок формування Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0033-12#Text

2. Русін В. М. Особливості формування і ведення єдиного реєстру та бази даних мережі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів / В. М. Русін, Н. В. Осадчук // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: збірн. наук. праць. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – С. 79-85

Вероніка Чоботарьова, 4 курс, група ЕП-41д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ПОТОКИ: БОРОТЬБА ПО «ВІДМИВАННЮ» БРУДНИХ ГРОШЕЙ

Сьогодні спостерігаємо прискорення глобалізаційних процесів як нову тенденцію розвитку світової економіки, особливо це стосується фінансового сектору, де суттєво інтенсифікується інтеграція фінансових ринків. Глобальні грошові потоки стали визначальним фактором розвитку міжнародних економічних відносин. В цьому сенсі важливим, на нашу думку, є визначення ролі держави в умовах фінансової глобалізації у підсиленні позитивних ефектів від фінансових потоків для розвитку вітчизняної економіки.

Зростання національної економіки забезпечується в значній мірі завдяки оптимізації всіх сфер економічного життя держави в процесі інтеграції в світовий економічний простір. Причому ключовим елементом економічної системи виступають саме фінансові потоки, які обумовлюють координацію потоків економічних ресурсів держави в цілому, що характеризують її роль в глобалізаційних процесах

Питанню легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та її протидії приділяється увага з боку багатьох вчених, зокрема, таких: Л.І. Аркуша, Л.М. Бабій, О.М. Бандурка, О.І. Барановський, В.Т. Білоус, С.А. Буткевич, О.М. Ващенко, Н.М. Голованов, О.О. Дудоров, М.В. Корнієнко, В.Л. Кротюк, Т.М. Серед вітчизняних науковців проблемам дослідження міжнародних фінансових ринків присвячено праці І. Лютого, О. Мозгового, Н. Стукало та інших.

Проблема тінізації економічних відносин є актуальною для всіх без винятку країн світу. Більше того, за даними іноземних експертів, у глобальному масштабі ця проблема має тенденцію до загострення.

З проблемою «брудних» грошей в різний час тією чи іншою мірою зіткнулися більшість держав світу. Разом з тим відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, один з яскравих прикладів того, як швидко орієнтуються злочинці в прогалинах законодавства різних держав. Відсутність адекватної реакції національних юрисдикцій і недостатній розвиток міжнародного співробітництва привели на первинному етапі до практичної безкарності учасників організованих злочинних формувань, що легалізували доходи, отримані від кримінального бізнесу, насамперед операцій з наркотиками [1].

Відмивання грошей не можна назвати одним з нових проявів глобалізації чи інших світових процесів, оскільки злочинність, яка обумовлює легалізацію отриманих незаконних доходів, вже досить широко вивчена науковцями-юристами. Однак як окрема глобальна проблема з точки зору державного регулювання стала розглядатися на офіційному рівні порівняно нещодавно – з 1989 року, коли на Паризькому саміті Великої Сімки (G–7) було прийнято рішення про організацію міжнародного органу, що координує зусилля усіх зацікавлених держав з протидії відмиванню грошей. З цього моменту договірне та інституційне поле міжнародного співробітництва стало розширюватися, про підтримку глобальних ініціатив заявило ряд впливових міжнародних організацій, таких як ООН, МВФ, Група Світового банку, що вилилося в розробку спеціальних програм, рекомендацій, створення різноманітних комісій та комітетів.

Орієнтовна сума відмитих у всьому світі грошей за один рік становить від 2 до 5% світового ВВП, або від 800 до 2 трлн. доларів США – і це за скромними підрахунками. Відмивання грошей часто тісно пов'язане з контрабандою, нелегальною торгівлею зброєю, розкраданням, торгівлею внутрішньою інформацією, корупцією та комп'ютерним шахрайством. Також до неї вдаються кримінальні групи, які займаються торгівлею людьми, зброєю, наркотиками або проституцією [3].

Боротьба з відмиванням грошей тісно пов’язана з протидією фінансуванню тероризму, яку фінансові установи використовують для боротьби з фінансуванням тероризму. Законодавство БВГ поєднує відмивання грошей (джерело коштів) з фінансуванням тероризму (призначення коштів).

Жодна окрема країна не може самотужки припиняти відмивання грошей – якщо одна країна вороже ставиться до відмивання, злочинці просто шукають для цього іншу країну. Глобальне співробітництво має важливе значення. Найбільш видатною міжнародною організацією в цьому відношенні є, ймовірно, Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (FATF), яка випустила так звані “40 рекомендацій”, що стали стандартом боротьби з відмиванням грошей [4]. Ці рекомендації включають:

– визначення країнами переліку та ознак операцій, пов’язаних з легалізацією отриманих злочинним шляхом коштів, з урахуванням наведених у рекомендаціях принципів;

– запровадження правил ідентифікації клієнтів та моніторингу інформації;

– повідомлення про всі підозрілі дії (наприклад, якщо перевірка даних виявила, що вкладник зазвичай вносить $ 2000 кожні два тижні, серія з 10 депозитів по $ 9000 протягом двох тижнів повинна насторожувати);

– створення в країнах уповноважених органів, відповідальних за боротьбу з легалізацією “брудних” коштів;

– тісної співпраці фінансових установ з компетентними органами з питань протидії відмиванню коштів тощо [2].

У Європейському Союзі зараз діє п'ять законів, спрямованих на боротьбу з відмиванням грошей. Завдяки їм у країнах-членах з'явилися так звані "підрозділи фінансової розвідки" (Financial Intelligence Units, FIU), які займаються аналізом підозрілих транзакцій. У Німеччині ці функції покладені на митницю. Однак, як визнає речниця з фіскальних питань від правлячої фракції ХДС/ХСС у Бундестазі Антьє Тільманн (Antje Tillmann), для ефективного виконання цих функцій відомству бракує необхідних повноважень, відчувається і нестача.

Таким чином, використання міжнародного досвіду державних механізмів запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, дозволяє сформулювати комплекс ефективних національних важелів державного регуляторного впливу з протидії даному виду злочинності. Проблема легалізації злочинних доходів перетворилася за останні роки в міжнародну. При цьому світова спільнота визнає, що легалізація доходів, отриманих у результаті злочинної діяльності, стала глобальною загрозою економічній безпеці, у зв’язку з чим від держав вимагається прийняття узгоджених заходів боротьби з цією суспільно небезпечною діяльністю як на національному, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Барановський О.І. "Відмивання" грошей: сутність та шляхи запобігання. URL: https://pidru4niki.com (дата звернення 12.04.2022)

2. Доля Л.М. Легалізація «відмивання» доходів, отриманих злочинним шляхом, як міжнародна проблема. URL: http://nbuv.gov.ua (дата звернення 14.04.2022)

3. Маршук Л.М., Клименко М.А. Інвестиції як складова управління особистими фінансами. *Економіка та суспільство.* 2021. № 25. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/315
4. Як Євросоюз протидіє відмиванню грошей. URL: https://www.dw.com (дата звернення 13.04.2022)

Лідія Чумак, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ У СКЛАДІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцевий бюджет є провідним засібом, дякуючи якому місцева влада має змогу впливати на локальну активність, формувати умови для економічного та соціального розвитку території. Надзвичайне відношення в умовах ринкового перетворення української економіки набувають питання формування доходів місцевих бюджетів і встановлення резервів їх підвищення. Активна система акумулювання доходів бюджетів України відзначається низьким рівнем частки власних доходів місцевих бюджетів.

Незручності формування доходної частини місцевих бюджетів розглядалися такими науковцями як А. Булгаков, В. Василюк, С. Васиченко, Р. Деркеч, П. Єрмішенко, З. Ємащанко, Ф. Єпіфанов, С. Кондрат, Ф. Кравченко, О. Креленко, І. Краснова, І. Лукінов, І. Леніна, В. Опарін, В. Малько, М. Пебат, К. Павлюк, Д. Полізенко, І. Сало, С. Слухай, І. Чегунов, М. Чумченко, А. Юрсей та інші. Однак дане питання не є належно опрацьовуваним у науковій літературі та вимагає чергового розгляду.

Метою даного дослідження є визначення податкових надходжень у складі доходів місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети – це фінансова база органів місцевого самоврядування, яка є остаточним фактором регіонального розвитку. Присутність місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, що передбачено Конституцією України та Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" [3], підбільшує господарську діяльність, дає право їм розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати економічну здатність регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів, розширює перспективи місцевих органів влади у більш повному задоволенні потреб населення.

Згідно із п. 34 ст. 2 Бюджетного кодексу України бюджети місцевого самоврядування разом обласними та районними бюджетами формують місцеві бюджети в Україні [1].

Проаналізуємо, якими доходами місцевих бюджетів у вигляді податкових надходжень можуть розпоряджатися представники місцевої влади. А також з’ясуємо, які повноваження щодо зміни елементів місцевих податків і зборів їм делеговано державою.

Відомо, що податки поділяються на;

- загальнодержавні - податки та збори, що встановлені Податковим кодексом України і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім особливих випадків, передбачених цим Кодексом.

- місцеві - податки та збори, що встановлені відповідно до переліку й у межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад [2, с. 51].

Нормами ст. 9 Податкового кодексу України до загальнодержавних податків і зборів віднесено: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб (ПДФО); податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата та мито.

Фінансова децентралізація та її послідовність на сьогодні є фактором успіху, яка вже спрацювали належним чином для сотень об'єднаних громад з різних регіонів країни. Об'єднані територіальні громади будують нові дороги, ремонтують або будують дитячі садочки та реконструюють школи. Через те сьогодні важливо продовжувати реформу з децентралізації та впроваджуючи необхідні зміни для її покращення. Автономія органів місцевого самоврядування мусить бути підкріплена відповідними повноваженнями щодо стягнення на власній території, податків і зборів в обсягах, достатніх для задоволення потреб місцевого розвитку. Утвердження розміру податків та зборів (в межах, визначених Податковим кодексом) належить винятково до компетенції органів місцевого самоврядування. В свою чергу вони мають справжні можливості впливати на обсяги надходжень зазначених платежів до відповідних бюджетів для формування ресурсного потенціалу органів місцевого самоврядування та слугувати джерелом соціального і економічного піднесення територій громад.

Склад доходів та видатків бюджетів районів у містах (у разі їх створення) визначається міською радою відповідно до повноважень, переданих районним у містах радам. А якщо району у місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища або села, то склад доходів та видатків бюджетів таких міст, селищ або сіл, обсяги міжбюджетних трансфертів визначаються у порядку, затвердженому міською радою, з урахуванням повноважень відповідних місцевих рад.

Постійність і надійність системи оподаткування на місцевому рівні визначає незламність місцевих бюджетів, достатність їх джерел, а в кінцевому підсумку зумовлює добробут територіальних громад. Система податків, що формує місцеві бюджети, змушена стати інструментом стимулювання ділової активності, планування та прогнозуванн економічного розвитку. Податкова система місцевого рівня має стати реальними інструментом впливу місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого

самоврядування на економічну діяльність, на якість життя населення. При створенні ефективної системи місцевого оподаткування в Україні необхідно враховувати досвід розвинутих країн світу та більш глибоко теоретично обґрунтовувати методики розробки проектів податкових реформ на законодавчому рівні [4, с. 280].

Отже, власні доходи місцевих бюджетів формують податкові надходження (забезпечують понад 88% загальної суми власних доходів місцевих бюджетів): частина від загальнодержавних податків та зборів (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, рентна плата (за користування надрами, видобування корисних копалин і т.п.), акциз з пального та ін.), місцеві податки і збори (податок на майно, єдиний податок, туристичний збір та ін.).

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: прийнятий ВРУ від 08.07.2010 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

2. Дмитренко Г.В. Основні принципи формування місцевих бюджетів. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2020. № 1 (56). С. 49-55.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України прийнятий ВРУ від 21.05.1997 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

4. Ярошевич Н. Б. Шляхи збільшення доходної бази місцевих бюджетів в Україні. Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. 2021. Вип. 20. С. 278-282.

Тетяна Шашок, 1 курс, група ФБСС-11дс
Науковий керівник: Юлія Романовська,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сьогодні, в умовах соціально-економічній кризи зростає роль споживчого кредитування. Споживчі кредити, з одного боку, стали вже традиційною банківською послугою, реалізація якої забезпечує доходи та прибуток банківським установам, а з іншого – інструментом задоволення потреб населення в товарах і послугах, сприяючи тим самим активізації споживчої поведінки та розвитку споживчого ринку. При низькій платоспроможності населення саме кредити надають можливість купувати споживчі товари, особливо довготривалого користування. Ринок споживчого кредитування в Україні функціонує у складних умовах, обумовлених макроекономічною нестабільністю, поглибленням економічної кризи, загостренням політичної ситуації, тому його економічні характеристики мають високий рівень динамічності, що обумовлює необхідність їх постійного відстеження та аналізу.

Проблеми споживчого кредитування досліджували вітчизняні науковці. Обґрунтування теоретичних і практичних аспектів організації банківського кредитування споживчих потреб населення в Україні проводили

Бондар О. П., Вовк В. Я., Кудряшов С. В., Міщенко В., Олійник О. М., Харабара В. М. та ін. Проте залишилися недослідженими питання, що регламентують споживче кредитування.

В сучасних умовах банківська система України проходить очищення та санацію, стан її є складним і важкопрогнозованим, що зумовлюється як трансформаційними процесами в економіці країни, так і складними політичними та соціальними умовами. Проте, однією з важливих складових розвитку економіки держави є стабільність та стійкість банківської системи. Можливість прогнозувати стан банківської системи дає змогу збільшити привабливість її для іноземних інвесторів та вітчизняних суб'єктів господарювання, а також визначити основні напрямки подальшого розвитку Ефективність кредитної діяльності банків на сьогодні є необхідним, якщо не вирішальним, фактором життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить більше половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів, що має свій рівень дохідності та ризику. Тому для успішного кредитування банки мають сформувати та реалізувати ефективну систему управління кредитним портфелем [1, с. 87]. Значне зростання споживчого кредиту в Україні стало важливим чинником розвитку банківської системи й економіки в цілому. Проте надто прискорене і недостатньо контрольоване зростання споживчого кредиту загострило проблеми незбалансованості товарного і кредитного ринків і сприяло нагромадженню ризиків.

Споживчий кредит – це кредит, що надається споживачеві на придбання продукції для особистих потреб, які безпосередньо не пов'язані з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. Об'єктом кредитування може бути практично будь-який предмет споживання (товар або послуга). Іншими словами, споживчий кредит – це кредит, який надається тільки в національній валюті фізичним особам – резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і повертається на виплат, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору [2, с. 341].

Споживчий кредит – це форма кредиту, що служить засобом задоволення різних споживчих потреб населення. Певною мірою він сприяє вирівнюванню споживання груп населення з різним рівнем доходу [4]. Як показує практика, споживчий кредит – найбільш затребуваний сьогодні, на нього припадає близько 80% усіх запитів [3; 6]. Споживче кредитування активно зростає вже більше двох років. Після ривка з низької бази темпи знизилися, але досі перевищують 30% р/р. Кредити на поточні потреби домінують у портфелях низки банків. Співвідношення валових споживчих кредитів до ВВП є найнижчим у регіоні – лише 5.7%. Боргове навантаження на домогосподарства помірне – усього 8.7% річного наявного доходу. Проте домогосподарства з найнижчими доходами значно більше закредитовані [3; 6]. Кредити на поточні потреби становлять 70% роздрібного портфеля (ще 20% – на придбання нерухомості, 7% – автокредити та 3% – на інші цілі).

Одразу після кризи зростання кредитування значною мірою пояснювалось відкладеним споживчим попитом. Наразі цей фактор не настільки вагомий. Визначальними є високі споживчі настрої та жваве зростання доходів населення. Перші спонукають населення витрачати майбутні доходи на задоволення поточних потреб. Другі створюють впевненість, що кредит не обтяжить сімейний бюджет. Високий попит на кредитні кошти дає змогу банкам зберігати високі кредитні ставки. Існують різні ознаки класифікації споживчих кредитів. Аналіз засвідчив, що в більшості джерел ознаки, які використовуються в класифікації споживчого кредитування співпадають з ознаками класифікації кредитів взагалі [1, с. 87].

В умовах недостатності доходів населення для забезпечення зростаючих потреб спостерігається зростання попиту на додаткові запозичені ресурси, що обумовлює розвиток ринку споживчого кредитування. У сучасних умовах він покликаний забезпечити реалізацію функцій як безпосередньо самого споживчого кредиту, так і спеціалізованих соціально-економічних функцій споживання в цілому. З урахуванням зростання актуальності дослідження економічних характеристик українського ринку споживчого кредитування в умовах високого рівня динамічності та нестабільності економіки, фінансового ринку здійснено аналіз основних показників ринку споживчого кредитування, за результатами якого отримано інформацію щодо сучасної структури, тенденцій та проблем його розвитку [1, с. 87; 4].

Низькі темпи розвитку ринку споживчого кредитування в Україні доповнюються прискоренням темпів зростання простроченої заборгованості та тенденцією до погіршення структури споживчих кредитів за видами валют, подорожчанням споживчих кредитів, значним скороченням довгострокових і капіталомістких кредитів населенню. За умов, що склалися, необхідними є посилення умов споживчого кредитування, більш ретельний аналіз платоспроможності потенційних позичальників, розробка ефективних механізмів в банківських установах щодо вироблення практичних дій для вирішення проблем надання послуг споживчого кредитування.

Список використаних джерел:

1. Дзюбенко А.Д., Алескерова Ю.В. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. №27-2. С. 87-92.

2. Дугіна І. В., Лучко Г. Й. Економічні характеристики українського ринку споживчого кредитування. *БІЗНЕС ІНФОРМ.* 2015. №10. С. 341 – 347.

3.Основні показники діяльності банків України. URL: http://www.bank.gov.ua/ control/uk/publish/article?art_id= 36807&cat_id=36798 (дата звернення 11.04.2022)

4. Прилуцький А. М., Пахалюк Л.В. Споживче кредитування в Україні та його особливості. Ефективна економіка. file:///C:/Users/Nadin/Downloads/efek_2019_11_71.pdf (дата звернення 12.04.2022)

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання правових відносин між кредиторами і споживачами фінансових послуг. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/3795-17 (дата звернення 10.04.2022)
6. Статистична інформація URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/oper_new.html (дата звернення 11.04.2022)

Анастасія Швець, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Світовий досвід показує, що добре налагоджена медична справа активно сприяє розвитку бізнесу та вирішенню соціальних проблем. Медицина — не лише перспективний, а й дуже складний вид діяльності.

Розвитку налагодженого механізму фінансового забезпечення охорони здоров'я присвятили свої наукові праці такі вчені як В. Войцехівський, В. Галайда, Д. Карамишев, Н. Карпишин, С. Кондратюк, Н. Лакіза-Савчук, Ю. Левенець, В. Лехан, Е. Лібанова, З. Лободіна,О. Макарова, Я. Радиш, І. Радь, В. Рудий та інших.

Події, що спіткали Україну та світ в цілому в 2020 – 2022 роках, а саме, пандемія, що спричинена розповсюдженням вірусу COVID-19 зі всіма супроводжуючими її наслідками та запровадження військового стану, ще раз довели і вказали, що проблема забезпечення державної системи охорони здоров'я є фундаментальною цінністю держави, яка впливає на рівень розвитку та ефективність функціонування державного механізму.

Фінансове забезпечення охорони здоров'я у розвинених країнах здійснюється із різних джерел: державного бюджету, коштів підприємств та вкладів приватних осіб. Ґрунтуючись на цьому, виділяють такі основні моделі фінансування охорони здоров'я:

– державну (обов'язкову), основу якої лежить бевериджевська концепція;

– бюджетно-страхову, яка ґрунтується на бісмарківській концепції;

– приватно-підприємницьку [1].

Законодавче регулювання страхових правовідносин провадиться відповідно до норм Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про страхування», Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та інших нормативно-правових актів України. Головні принципи обов'язкового медичного страхування закріплені в Законі України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [5].

Споглядаючи сьогодні на результати реформування системи охорони здоров'я можемо говорити, що загальна структура реформи фінансування

системи охорони здоров’я в Україні відповідає провідним міжнародним практикам покращення доступності, якості та ефективності медичних послуг. Впровадження реформи відбувається успішно, створено Національну службу здоров’я України як найважливішого провідника змін у системі охорони здоров’я, а також починають з’являтися відчутні результати на рівні первинної медичної допомоги. Однак, на горизонті присутні також серйозні виклики, які набувають сьогодні важливого наукового значення та потребують дослідження сутності та змісту результатів реформування фінансування охорони здоров’я, що відбувається у Україні в умовах євроінтеграційних процесів [3].

Медичний фонд зазвичай є незалежними від держави, але діє в рамках законодавства. За соціальним страхуванням гарантується право на точно зумовлені види послуг та встановлюються такі частки вкладів і на такому рівні, які дають гарантію використання такого права.

А для приватно-підприємницької моделі характерно, що населення, яке страхується, виплачує премію страхувальнику, сума якої визначається очікуваної середньої вартості послуг, що надаються їм, причому схильні до більшого ризику, платять більше. Пряма оплата послуг пацієнтами не належить до страхування. Пацієнти платять за медичні послуги відповідно до тарифів [4].

Щодо медичного страхування, яке проводиться в обов’язковій формі, то воно набуває рис соціального страхування, тому що порядок його проведення визначається державним законодавством. Обов’язкова форма страхування координується державними структурами. Страхові платежі, які сплачуються громадянами та юридичними особами, мають форму податку. За певних умов обов'язковому державному медичному страхуванню підлягають особи, які отримують допомогу з безробіття, працівники сільського та лісового господарства та члени їх сімей, особи, які займаються творчою діяльністю, студенти, пенсіонери тощо. [4].

На підставі розглянутого медичне страхування можна віднести до найбільш ефективних напрямів удосконалення охорони здоров’я в Україні. Таким чином, перспективна система медичного страхування передбачає поділ на три частини:

1) планування мінімальних коштів в бюджеті, через які забезпечується надання безоплатної медичної доплати для всіх категорій населення;

2) пов’язана з введенням обов’язкового медичного страхування за рахунок коштів суб’єктів підприємницької діяльності, а також фізичних осіб;

3) добровільне медичне страхування – передбачає придбання страхового полісу за рахунок власних коштів [6].

Виходячи з цього, можна стверджувати, що чинна в Україні система охорони здоров'я, яка побудована переважно на бюджетних засадах, продемонструвала свою неефективність.

Тому, на сучасному етапі актуальним є дослідження та формування такої оптимальної моделі фінансування охорони здоров'я в Україні, яка б задовольняла право кожного громадянина на якісну та гарантовану медичну

допомогу, яка здатна забезпечити більш ефективне використання фінансових ресурсів та незалежний позавідомчий контроль якості медичного обслуговування громадян.

Список використаних джерел:

1. Куцак Ю. Г. Фінансування охорони здоров'я та медичне страхування в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/Medecine.

2. Медичне страхування: новий погляд на старі проблеми. Урядовий кур'єр. 23.03.2017 р. URL : http://www.ukurier.gov.ua

3. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні. Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

4. Угода про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами- членами, з іншої сторони. Документ No 984-011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 р. No 16/98-ВР URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80.

6. Замкова Н., Гнидюк І. Квестія запровадження медичного страхування в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3. С. 88–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2018_3_9.

Анастасія Шевчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Анастасія Абдуллаєва,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОМБАРДІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок України складається з банківської та парабанківської системи. Обидві ці ланки відіграють важливу роль у функціонуванні економіки країни та тісно взаємопов'язані між собою. Парабанківська система займає значну частку на фінансовому ринку,зокрема ломбарди. У сучасному світі діяльність ломбардів почала набирати все більше попиту серед населення, тому є необхідність здійснити аналіз їх роботи.

Зазначена проблематика є сферою наукових досліджень багатьох вчених, таких як: О.Балабана, С.В. Даниловича, М.Савлука, С.В. Науменка, О.Поліщука, К.М. Бутенка та інших. Вони внесли вагомий внесок у аналіз діяльності ломбардів. Тому, виникає потреба у продовженні їх дослідження на фінансовому ринку.

Ломбард - це небанківська фінансова установа, що здійснює діяльність з надання фізичним особам фінансових кредитів під заклад, із зберігання речей та супутніх ломбардних послуг. До них належать: прийом під заставу та

відповідальне зберігання майна; оцінка заставленого майна відповідно до чинного законодавства та/ або умов договору; надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави на підставі агентського договору зі страховою компанією; реалізація заставленого майна відповідно до чинного законодавства та/або умов договору.[1]

Головною метою функціонування ломбардів є надання дрібних та короткострокових кредитів фізичним особам. Цей процес процес займає мінімально часу,тому і попит на його послуги зростає з кожним роком. Незважаючи на те,що ломбарди не настільки контролюються державою, вони залишаються одним із найбільш фінансових інститутів в Україні. Національний банк з кожним роком намається удосконалювати їх діяльність, впроваджуючи нові вимоги до функціонування та планує розширювати фінансування ломбардів, аби допомогти зберегти стійкість на фінансовому ринку.

Характерною відмінністю кредитів, виданих ломбардами, від інших видів кредитування є обов'язкова наявність застави, що передається у його володіння. Предметом застави може бути майно фізичної особи, яке вона готова надати для забезпечення кредиту. Тому держава планує працювати над фінансовою грамотністю населення, адже клієнти повинні знати про можливі ризики при отриманні кредиту у ломбарді.[2]

Розглянемо на прикладі діяльність ломбардів в Україні протягом останніх років, що наведено на рисунку 1.

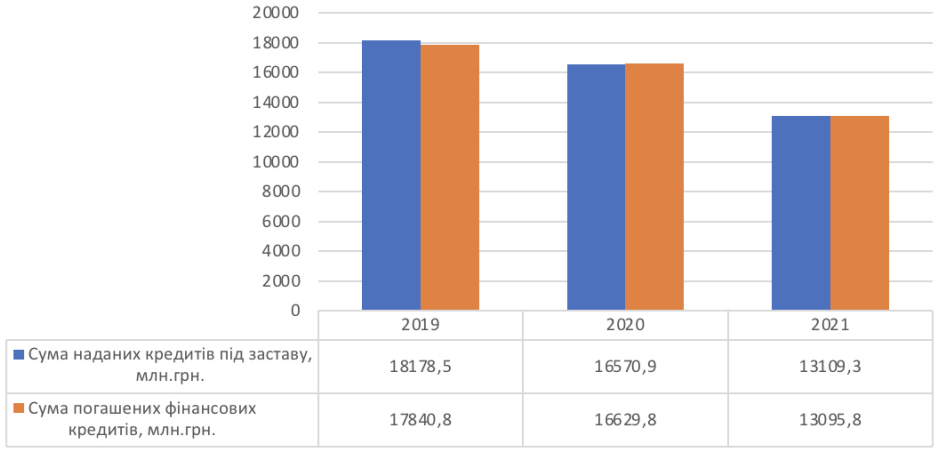

	2019	2020	2021
Сума наданих кредитів під заставу, млн.грн.	18178,5	16570,9	13109,3
Сума погашених фінансових кредитів, млн.грн.	17840,8	16629,8	13095,8

Рисунок 1 – Динаміка основних показників діяльності ломбардів протягом 2019-2021 рр.
Джерело: розроблено за даними НБУ [5].

Завдяки рисунку 1, можна побачити, що показники діяльності протягом 2018-2021 рр. змінювались. Зокрема,якщо порівнювати 2020 і 2021 роки, сума наданих кредитів під заставу зменшилась на 3461,6 млн.грн.(79,1%) , а сума погашених кредитів зменшилась на 3534 млн.грн.(78,7%) . Проте, у 2019 році можемо помітити різкий зріст наданих кредитів, який пов'язаний з початком пандемії коронавірусу, і як наслідок, падінням економіки та

зменшенням або взагалі втратою доходів у населення. Оскільки найпопулярнішою послугою ломбардів є взяття під заставу ювелірних виробів та іншого майна,тому частка наданих кредитів саме того року була такою великою. Сума погашених фінансових кредитів зменшувалась зв‘язку із зменшенням наданих кредитів. Але,незважаючи на це, ломбарди все одно користуються попитом серед населення, завдяки своїй доступності та легкості оформлення кредитів. Тому це підтверджує думку експертів НБУ про те, що « ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стійких фінансових інститутів в Україні» [3]

Однак, недоліки у цієї ланки небанківських фінансово-кредитних установ все-таки присутні. По-перше, ломбарди не настільки контролюються НБУ, як наприклад банки, тому це дає їм можливість змінювати ставку за користування кредитними коштами, а також у разі прострочення кредиту можуть продати заставні речі без повідомлення про це клієнта. Тому під час оформлення кредиту у ломбарді необхідно бути дуже уважним і обізнаним в умовах його функціонування. [4]

Отже, проведений аналіз діяльності ломбардів показав,що є дуже багато чинників,які впливають на їх існування. Держава регулює функціонування цієї ланки парабанківської системи,проте не так,як банки. Зокрема, необхідно провести заходи для населення щодо покращення їх обізнаності у використанні послуг ломбардів та уникнення ризиків втрати власного майна у зв‘язку з непогашенням кредитів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про ломбарди і ломбардну діяльність» . URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/jf2nd00a?an=3&ed=2008_12_03

2. Майбутнє регулювання діяльності ломбардів. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_lombard_2020.pdf?v=4

3. Стаття « Сучасний вектор розвитку ломбардів в Україні» . URL: http://business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-7_0-pages-222_228.pdf

4. Стаття « Діяльність ломбардів як учасників ринку фінансових послуг» URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/2247/1/KSYONDZ.pdf

5. Офіційний сайт НБУ. Основні показники діяльності ломбардів. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6

Владислав Шевчук, 3 курс, група ФБСС-32д
Науковий керівник: Вероніка Чернега
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

КОНЦЕНТРАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА ЄДИНОМУ КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ РАХУНКУ

Єдиний казначейський рахунок - система бюджетних рахунків органів Держказначейства, на які зараховуються податки, збори, інші обов'язкові платежі держбюджету, з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі на користь суб'єктів господарювання, які виконали роботи або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів. [2]

За допомогою коштів єдиного казначейського рахунку здійснюється покриття тимчасових розривів місцевих бюджетів, які пов'язані з недостатньою платоспроможністю місцевого бюджету на конкретну дату щоб погасити бюджетні фінансові зобов'язання за визначеним статтями видатків за рахунок наявних та очікуваних грошових активів загального фонду місцевого бюджету та коштів резервного фонду.

Використовуючи фінансові ресурси, вони повинні супроводжуватися контролем над їх ефективним, цільовим і раціональним напрямом у рамках законодавчого забезпечення. Спільно до цього з цим завдання моніторингу щодо розробки систем і методів обслуговування державного бюджету, які дають змогу здійснювати заходи, спрямовані на забезпечення прозорості та ефективного використання коштів у процесі виконання бюджету по доходах і видатках, є дуже актуальними і важливими факторами розвитку економіки. На сьогодні Державна казначейська служба України – являється ключовим органом, за допомогою якого обслуговується виконання бюджетів, тобто формування доходів і здійснення витрат. [4]

Якщо розглянути більш детально роль ЄКР, можна виявити, що застосування казначейської системи виконання бюджету відрізняється від банківської насамперед тим, що казначейство концентрує в Єдиній системі два потоки грошових коштів, які виникають у процесі виконання бюджету, – доходний і витратний на Єдиному казначейському рахунку. Такий порядок суттєво прискорює прийняття управлінських рішень щодо процесу обігу бюджетних коштів. [1]

Запровадження ЄКР, на який зараховуються усі доходи, і з якого здійснюються всі наступні видатки бюджетів, дає змогу зосередити державні кошти на кореспондентському рахунку Державного казначейства. Наявність на центральному рівні інформації про стан та рух бюджетних коштів надає Міністерству фінансів та головним розпорядникам коштів широкі можливості для гнучкого маневрування фінансовими ресурсами держави та оперативного контролю за спрямуванням коштів. А відтак, володіти фінансовими важелями регулювання економічної ситуації в державі. [3]

Аналіз динаміки ЄКР за 2012-2021 р.

Проаналізувавши дані про залишки на ЄКР за допомого таблиці

Таблиця 1 – Залишки ЄКР за 2012-2021 рік.

Рік	Залишки (млн.грн.)
2012	59 054
2013	36 075
2014	75 095
2015	347 668
2016	207 919
2017	504 060
2018	152 107
2019	593 768
2020	336 651
2021	318 488

Відображаємо залишки на ЄКР за 2012-2021 рік.

Рисунок 1 – Динаміка на ЄКР за 2012-2021 роки. [3]

Найбільше залишків ЄКР було у 2019 році, а найменше - у 2013 році.

Проаналізувавши дані наведені в графіку, розуміємо, що залишок на єдиному казначейському рахунку в системі казначейства не стабільний. Це означає, що потреба в залишках єдиного казначейського рахунку буде задовольняти потреби в покритті видатків. Казначейство пов'язане з розвитком системи управління державними коштами та є інструментом за для вирішення проблем, які торкаються витрачання бюджетних коштів, поповнення бюджету. Реалізація функції управління бюджетними потоками держави стала можливою через концентраці фінансових ресурсів держави на єдиному казначейському рахунку. Впровадження ЄКР, на який зараховуються державні доходи і з якого здійснюються видатки, дозволяє органам казначейства мати вичерпну інформацію про стан державних фінансів, а отже, володіти фінансовим важелями макроекономічного регулювання.

За допомогою діяльності казначейської системи, фінансові органи, місцеві адміністрації кожного дня отримують перевірену інформацію про надходження в розрізі видів доходів та бюджетів, за допомогою чого здійснюють аналіз та приймають управлінські рішення. Необхідність існування Єдиного казначейського рахунку для ефективної діяльності казначейської системи є не лише можливістю концентрації і децентралізації на ньому бюджетних ресурсів та, як результат, - прискорення процесу і підвищення оборотності бюджетних коштів, ефективності їх використання, а й доступністю інформації для розпорядників коштів про касові надходження та касові виплати за рахунок коштів державного бюджету. Запровадження казначейської системи виконання бюджету забезпечує: зосередження державних коштів на ЄКР, ефективність управління державними коштами, та їх контроль.

Список використаних джерел:

1. Чечуліна О.О. Державне казначейство: правовий статус і напрямки діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. - № 12. - С. 18.
2. Український інформаційний портал про фінанси та інвестиції. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/ekr/2011/
3. Демидов А. Управлінський контроль діяльності федерального казначейства. *Казна України*. 2020. - № 1. – С. 10–12.
4. Курганська Е.І. Контроль у системі ДКУ. *Економіка і право*. Йошкар-Ола, 2019. С. 53–58.

Олександра Шевчук, 3 курс, група ФБСС-31д
Науковий керівник: Ліна Маршук,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТИТУТІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Державі, яка має стабільну економіку, притаманна така фінансова система,що складається з банківського та парабанківського сектору. Ці дві ланки між собою дуже пов‘язані,проте відмінності у своїй діяльності вони все-таки мають. Банки завжди випереджали за обсягами своїх активів,проте сучасний розвиток небанківських фінансово-кредитних інститутів стрімко зріс,і тепер може гідно скласти конкуренцію у наданні фінансових послуг.

Зазначена проблематика є сферою наукових інтересів багатьох вчених. Таких як: І.О. Лютий, В.І. Міщенко, І.Б. Хома, М.І. Савлук, В.П. Ходаківська, О.Д. Вовчак, В.В. Гончаренко, В. Шелудько та інші. Їхні дослідження вклали вагомий внесок у створенні заходів щодо покращення розвитку парабанківського сектору.

В умовах економічної нестабільності нагальною є потреба у продовженні дослідження небанківської ланки, зокрема частки її діяльності та розвитку на фінансовому ринку.

Структура небанківських фінансово-кредитних інститутів складається з договірних фінансових посередників, що включають в себе страхові компанії, пенсійні фонди, ломбарди, лізингові та факторингові компанії та інвестиційних,до складу яких входять інвестиційні фонди, фінансові компанії, кредитні спілки. Головна функція першої ланки парабанківського сектору — залучення фінансових ресурсів за угодами з кредиторами (інвесторами), а другої — надання коштів завдяки продажу своїх акцій та облігацій кредиторам (інвесторам).[1]

Головна мета функціонування небанківських фінансово-кредитних установ полягає у налагодженності процесу надання всіх можливих фінансових послуг клієнтам, у задоволенні їх фінансових потреб, у зручності та доступності здійснення грошових операцій на фінансовому ринку, й відповідно до законодавства у захисті їх прав та інтересів. НБУ з кожним

роком намагається все більше сприяти розвитку парабанківського сектору,завдяки розробці та встановленню нових правил і принципів діяльності, керуючись Законом України «Про державний нагляд за фінансовими послугами та ринками фінансових послуг», Законом України «Про банки і банківську діяльність» та інших.

Діяльность небанківських фінансово-кредитних установ схожа на діяльність банків , проте вона досить відрізняється тим,що недостатньо ретельно контролюється,аніж банківська. Її регулювання є набагато простішим,адже більшості вимог,яких дотримуються банківські установи,небанківські навпаки не повинні виконувати.А це в свою чергу сприяє у можливості пропозицій своїм клієнтам більш цікавих та вигідних для них умов.[2]

Розглянемо на прикладі діяльність небанківських фінансово-кредитних установ в Україні, а саме їх активи за останні 4 роки, що наведено на рисунку 1.

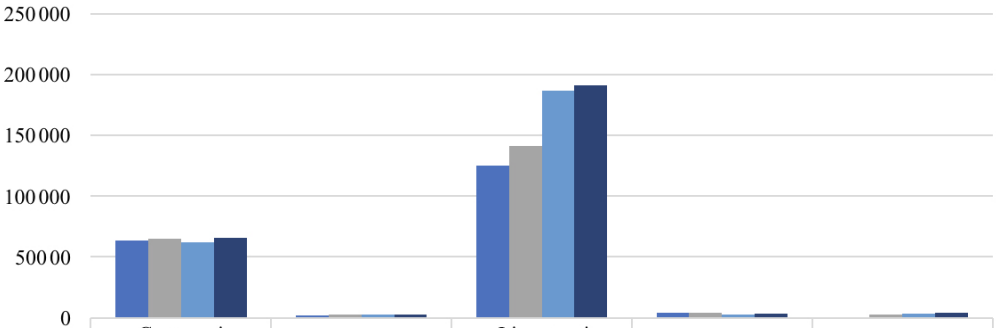

	Страхові компанії	Кредитні спілки	Фінансові компанії	Ломбарди	Пенсійні фонди
2018	63493,3	2218,4	125322,3	3721,3	
2019	65265,1	2368,9	140915,4	3924,4	2892,9
2020	61626,3	2607,5	186936,7	2798,4	3392,8
2021	65635,6	2438,1	190703,7	3088,1	3712,9

Рисунок 1 – Динаміка активів небанківських фінансово-кредитних установ в Україні протягом 2018-2021 рр., млн.грн.

Джерело: розроблено за даними [4]

З даного рисунку видно, що активи небанківських фінансово-кредитних установ протягом 2018-2021 рр. змінювались. Зокрема, порівнюючи 2021 та 2020 роки, активи страхових компаній збільшились на 4009,3 млн. грн.(106,5%), кредитних спілок зменшились на 169,4 млн. грн. (93,5%), фінансових компаній збільшились на 3767 млн. грн.(102%), ломбардів збільшились на 289,7 млн. грн.(110,4%), а недержавних пенсійних фондів також збільшились на 320,1 млн. грн.(109,4%). Така зміна страхових активів пов‘язана з різким зростанням попиту населення на страхові послуги у зв‘язку з пандемією та іншими чинниками. Зменшення активів кредитних спілок відбулося через фінансову нестабільність населення,що призвело до накопичення боргів та неспроможності клієнтів до їх погашення. Активи ломбардів показують позитивну динаміку,адже попит на їх послуги з кожним роком набирає популярності. Об'єми виданих ломбардних позик постійно зростають, і тому відрахування до бюджету також стрімко зростають вгору. Розвиток недержавних пенсійних фондів помітний, але він дуже повільний.

Причинами цього є низький рівень доходів населення , низька довіра до пенсійної системи,тобто громадянам не вистачає достатньої інформації для розуміння необхідності заощаджування на пенсію. За обсягом активів саме фінансові компанії займають значну частку у секторі небанківського споживчого кредитування,оскільки пропонують своїм клієнтам широкий спектр фінансових послуг, що призводить до збільшення попиту та обсягу активів компаній.[3]

Аналіз діяльності небанківських фінансово-кредитних установ в Україні показав, що вони можуть результативно акумулювати та перерозподіляти фінансові засоби на потреби економіки держави,незважаючи на значне відставання за обсягами активів від банківського сектору. Проблеми,які спричиняють гальмування розвитку парабанківського сектору все-таки існують. Значну роль відіграє низький рівень довіри громадян до фінансових установ,адже вони ненастільки обізнані та їм не вистачає ретельної інформації шодо надання фінансових послуг.Також впливає недостатня прозорість таких установ і нестабільність фінансового ринку, та й економіки країни взагалі. Проте, незважаючи на це, держава вживає безліч заходів задля покращення рівня фінансового ринку,здійснюючи низку реформ у сфері парабанківського сектору та створення сприятливих умов для його функціонування.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий ринок: Навч.посібник за заг.ред. Арутюнян С.С. / Арутюнян С.С., Добриніна Л.В. та інші — К: Гуляєва В.М., 2018 – 484 с. (с. 86)

2. Онлайн-брифінг UKRINFORM щодо проблем кредитування МСБ .
URL : https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-economy/3064016-nebankivskij-finansovij-sektor-e-vazlivim-faktorom-rozvitku-msb-eksperti.html

3. Науковий вісник НЛТУ України . Стаття «ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ» . URL : https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2020/30_1/21.pdf

4. Офіційний Національного банку України. Основні показники діяльності парабанківського сектору. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist

Олександр Шлягун, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Андрій Нікітішин,
д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЗВИТОК СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

З метою створення підвалин для формування потужної та ефективної системи управління державними фінансами Урядом розроблена та реалізується Стратегія її реформування (далі – Стратегія) [1]. Серед складових частин системи управління державними фінансами в рамках забезпечення ефективного виконання бюджету Стратегією передбачено

розвиток державного фінансового контролю (парламентського та урядового) [4-7]. Державний зовнішній фінансовий контроль з боку Верховної Ради здійснює Рахункова палата України. У 2018 р. обсяг виявлених нею правопорушень та недоліків склав понад 17 млрд грн, зокрема, порушення адміністрування доходів – 6,8 млрд грн, порушення бюджетного законодавства – 5,7 млрд грн, неефективне управління коштами та їх неефективне використання – 4,4 млрд гривень [2]. Втрати бюджету внаслідок неприйняття обгрунтованих управлінських рішень коливаються в межах 2-4 млрд гривень. Попри позитивну динаміку показників діяльності Рахункової палати, сьогодні залишається ціла низка проблем, що струмують розвиток незалежного фінансового контролю і безпосередньо цього контролюючого органу.

Стратегією передбачено посилення ролі та підвищення ефективності зовнішнього фінансового контролю відповідно до міжнародних стандартів вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) шляхом реалізації наступних завдань:

1) розроблення стратегічного плану розвитку Рахункової палати України;

2) посилення спроможності Рахункової палати України щодо здійснення контролю відповідно до міжнародних стандартів INTOSAI та ISSAI;

3) посилення консультативної ролі Рахункової палати відносно Верховної Ради України.

Відповідно до Плану заходів з реалізації Стратегії виконання першого завдання передбачено після оновлення складу Рахункової палати [3], яке відбулося 15 березня 2018 року, але стратегічний план розвитку на сьогодні так і не розроблено. Друге завдання відносно посилення спроможності Рахункової палати України щодо здійснення контролю відповідно до міжнародних стандартів INTOSAI та ISSAI, яке передбачає розроблення підходів та проведення фінансових аудитів виконання державного бюджету, а також удосконалення підходів до проведення аудитів ефективності відповідно до міжнародних стандартів у І кварталі 2018 р., згідно зі Звітом про хід виконання плану заходів з реалізації Стратегії не виконано. Підвищення консультаційної ролі Рахункової палати містить комплекс заходів з удосконалення механізмів співпраці та координації між Рахунковою палатою та Верховною Радою України (термін – IV квартал 2017 р.) та удосконалення механізмів моніторингу виконання рекомендацій за результатами аудиту (І квартал 2018 р.). У Звіті про хід виконання плану заходів з реалізації Стратегії будь-яка інформація щодо незалежного державного фінансового контролю відсутня. Втім, дані річного звіту Рахункової палати свідчать про принципову зміну формату співпраці з депутатським корпусом та органами Парламенту України, перегляд формату участі Рахункової палати у засіданнях Комітетів Верховної Ради України та народних депутатів у засіданнях Рахункової палати, кардинальній зміні організації співпраці з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету, надаючи звіти, висновки та інформацію, що були використані при проведенні оцінки показників державного та місцевих бюджетів на стадії їх формування та виконання [2].

З метою підвищення ефективності урядового державного фінансового контролю Стратегією передбачено посилення інституційної спроможності Держаудитслужби щодо проведення державних фінансових аудитів (спеціалізованих аудитів) та підвищення ефективності фінансового інспектування. З цією метою відповідно до [8] вдосконалено та консолідовано методологічне та інформаційне забезпечення системи державного фінансового аудиту, запроваджено навчальні програми підвищення кваліфікації для державних аудиторів, затверджено технічні вимоги, які взято за основу при створенні Інформаційно-аналітичної бази державного фінансового контролю, та частково виконано комплекс заходів щодо удосконалення методики ризикоорієнтованого відбору, що застосовується для проведення фінансових інспекцій (подання проєкту методики до органів Казначейства).

Отже, реалізація Стратегії в частині розвитку незалежного фінансового контролю відбувається повільно, не дотримуються терміни виконання основних завдань, що не сприяє підвищенню його надійності та ефективності.. Сукупність сучасних процесів, які відбуваються на фінансовому ринку, мають негативний характер розвитку та свідчать про необхідний план розробки та впровадження заходів щодо стабілізації стану фінансового ринку.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. № 142-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80.
2. Річні звіти Рахункової палати України. URL: http://www.acrada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826.
3. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 415. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80.
4. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.
5. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 4. С.31–41.
6. Пасічний М.Д. Інституційні засади розвитку фінансового регулювання економіки. *Экономический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов*. 2015. № 271. С.137-143.
7. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p42.
8. Звіт про хід виконання плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки. : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 415 за І квартал 2019 року. URL: https://www.minfin.gov.ua/news/view/zvit-pro-khid-vykonannia-planu-zakhodiv-zrealizatsii-stratehii-reformuvannia-systemy-upravlinnia-derzhavnymy-finansamy-na-- roky-za-i-kvartal--roku?category=borg&subcategory= aspekti-roboti.

Аліна Юренко, 4 курс, група ФБСС-41д
Науковий керівник: Інна Гнидюк,
канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Військовий стан та ведення бойових дій на території країни вимагають максимально оперативної концентрації роботи не лише Міністерства оборони країни, що, безумовно, є стратегічно необхідним, але й реорганізації бюджетної системи з метою ефективного фінансування армії, Збройних сил та підтримки економіки.

В умовах сьогодення, актуальність дослідження бюджетної безпеки країни під час війни не викликає сумніву, від раціональності розподілу бюджетних коштів залежить забезпеченість оборонних сил, а також підтримка функціонування малого та середнього бізнесу країни.

Основними цілями даної публікації є визначення фундаментальних аспектів функціонування бюджетної системи та забезпечення бюджетної безпеки в період військових дій; дослідження механізмів реорганізації елементів фінансової безпеки з метою підтримки економіки країни в умовах військового стану; вивчення зміни структури бюджетних видатків у зв'язку із зростанням потреб армії.

Останні дослідження та аналіз видатків на оборону та соціальну сферу України було опубліковано на сайтах «УкрІнформ» [1] «Економічна правда»[2,4], «Децентралізація» [3], а також на офіційному сайті Верховної ради України.

На території України військовий збір, який сплачується на підтримку та фінансування армії стягується з серпня 2014 року, згідно даних Державної казначейської служби України за період з серпня 2014-го року до грудня 2021-го року було сплачено - 131,9 мільярда гривень військового збору.

За минулі роки надходження за військовим збором становили наступні суми:

Таблиця 1 – Обсяги сплати військового збору з 2014-го по 2021 рік

Рік сплати військового збору	Сума
2014 рік (з серпня)	2,5 млрд. грн.
2015	9,2 млрд. грн.
2016	11,5 млрд. грн.
2017	15,1 млрд. грн.
2018	18,7 млрд. грн.
2019	22,4 млрд. грн.
2020	23,9 млрд. грн.

Надходження військового збору відповідно до частини другої статті 29 Бюджетного кодексу України зараховуються до загального фонду і спрямовуються на здійснення видатків згідно бюджетних призначень, встановлених законом України «Про Державний бюджет України на 2021 рік».

Загалом за час існування військового збору, державна скарбниця поповнилася на 131,9 млрд грн без чітко визначених пріорітетів на потреби оборони", – порахували у StateWatch. Аналізуючи вищезазначені дані 28 січня 2022 року депутати Верховної Ради запропонували створити окремий фонд з надходжень військового збору для того, щоб всі кошти були спрямовані на оборонну сферу, проте парламент не ухвалив таке рішення [2].

Проте після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну статті видатків Державного бюджету помітно реорганізувалися, оскільки з 1 березня 2022 року пріоритетність здійснення видатків Казначейством та органами Казначейства було змінено, перше місце займає стаття видатків «видатки на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану» [3].

Прикладом такої реструктуризації є можлива акумуляція коштів на забезпечення освітніх послуг для людей з особливими освітніми потребами. За інформацією Державної казначейської служби, 1 січня 2022 року на рахунках місцевих бюджетів було акумульовано 5,6 млрд грн невикористаних залишків коштів освітньої субвенції, а субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами становили 204 млн грн.

1 лютого 2022 року в місцевих бюджетах залишки освітньої субвенції становили 7 млрд грн, а субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами – 213 млн грн.

«Наразі в нас у пріоритеті захист суверенітету України на фоні повномасштабного вторгнення Росії, тому майже 6 млрд грн залишків освітньої субвенції, які були накопичені на рахунках місцевих бюджетів до 1 січня 2022 року, можуть бути використані для захисту територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб, евакуації населення з небезпечних територій у безпечні місця та їх облаштування», – заявив заступник міністра фінансів Роман Єрмоличев[4].

15 березня 2022 року Президент України підписав закон про особливості управління бюджетом під час воєнного стану, який окрім збільшення видатків на оборону країни та утримання армії передбачає скасування нарахування пені та інших штрафних санкцій на період воєнного стану, а також ще півроку після нього, скасування у разі виникнення простроченої заборгованості суб’єкта господарювання перед державою за кредитом (позикою), залученим державою або під державну гарантію, а також за кредитом з бюджету [1,5].

Такі міри приймаються з метою підтримки діяльності українських підприємців, суб’єктів малого та середнього бізнесу, аби економіка країни змогла максимально ефективно (на скільки це можливо в нинішніх умовах) функціонувати в підтримувати армію сплатою податків та військового збору. Подібним стимулюючим фактором бюджетної безпеки стало впровадження кредитних канікул банками та небанківськими установами, котрі займаються кредитуванням в Україні.

Отже, аналізую вищенаведену інформацію, можна зробити висновок, що двома основними аспектами бюджетної безпеки країни під час військового стану є збільшення обсягів фінансування Збройних сил України і зниження податкового тягаря для населення і суб'єктів економічної діяльності. Ці заходи приймаються для збереження суверенності і незалежності нашої України і для можливості найшвидшого відновлення економіки країни після війни.

Список використаних джерел:

1. Зеленський підписав закон про особливості управління бюджетом під час воєнного стану. *Укрінформ:* веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3435448-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-osoblivosti-upravlinna-budzetom-pid-cas-voennogo-stanu.html (дата звернення: 09.04.2022)

2. До бюджету надійшло 130 мільярдів військового збору за 8 років. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/4/682076/ (дата звернення: 10.04.2022).

3. Верховна Рада прийняла зміни до бюджетного та податкового законодавства на період дії воєнного стану. *Децентралізація* : веб-сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/news/14659 (дата звернення: 08.04.2022).

4. Мінфін знайшов додатково 6 мільярдів на підтримку громад під час війни. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/4/682076/ (дата звернення: 10.04.2022).

5. В Україні ввели кредитні канікули під час війни. *Головбух.* URL: https://www.golovbukh.ua/news/29655-v-ukran-vveli-kreditn-kankuli-pd-chas-vyni (дата звернення: 11.04.2022).

6. Гнидюк І.В., Юренко А.Ю. Бюджетна безпека як невід'ємний складник національної безпеки держави. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. №1 (118). С.94-99.

ДЛЯ НОТАТОК

ВІСНИК СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «ВАТРА»

ВІННИЦЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 137

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
XI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих»

Редактор: Фатєєва Т.
Комп'ютерна верстка: Тимощук М.

Підп. до друку 23.05.2022. Формат 60х84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 17,67.
Обл.-вид. арк. 18,39. Тираж 1. Зам. № 124.

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25